

адзін дзень палітвязьня

Белы Дом: «Мы заклікаем неадкладна
вызваліць усіх кандыдатаў у прэзydэнты і
сотні пратэстоўцаў, якія былі затрыманыя
19 і 20 сьнежня».

20 сьнежня 2010

Кіраўнік МЗС Нямеччыны Тіда Вэстэрвэле:
«Гэта непрымальна, калі кандыдатаў ад
апазыцыі й іхных прыхільнікаў, якія
хочуць выкарыстаць сваё права на свабоду
выказваньня думак, перасьледуюць,
зьбіваюць, арыштоўваюць».

20 сьнежня 2010

Генэральны сакратар ААН Пан Гі Мун:
«Заклікаю ўлады Беларусі вызваліць
журналістаў, кандыдатаў у прэзydэнты ад
апазыцыі і іх прыхільнікаў, арыштаваных
пасля прэзydэнцкіх выбараў».

10 студзеня 2011

Кіраўнік МЗС Польшчы Радаслаў Сікорскі:
«Улада ў Беларусі можа зьмяніцца па
арабскім сцэнары. Дзейны ў Беларусі рэжым
— сапраўды цяжкавырашальная праблема, але
прыклады Тунісу і Эгіпту паказваюць, якім
падманлівым можа аказацца зьнешні стан
стабільнасьці».

3 лютага 2011

Рэзалюцыя Эўрапарлямэнту: «Рашуча асуджаем
катаваньні ў дачыненні да зьняволеных
як форму жорсткага абыходжаньня,
забароненага міжнародным заканадаўствам і
абсалютна непрымальнага для эўрапейскай
краіны і бліжэйшага суседа ЭЗ».

11 сакавіка 2011

Вярхоўная прадстаўніца ЭЗ у зьнешняй
палітыцы Кэтрын Эштан: «Дзеянні
кіраўніка Беларусі Аляксандра Лукашэнкі
зробілі непазьбежнымі санкцыі супраць
кіраўніцтва гэтай краіны».

11 траўня 2011

Кіраўнік МЗС Расеі Сяргей Лаўроў: «Расея
негатывна ставіцца да прысудаў, вынесеных
беларускім апазыцыянерам. Мы заклікалі
і заклікаем кіраўніцтва Беларусі цалкам

адзін дзень палітвязьня 2009–2011

Радые Свабодная Эўропа/Радые Свабода

Адзін дзень палітвязня 2009-2011. (Бібліятэка Свабоды. XXI стагодзьдзе.) — Радыё Свабодная Эўропа/Радыё Свабода, 2011. 330 с.: іл.

Кніга храналягічна і тэматычна працягвае папярэдняе выданьне сэрыі — «Адзін дзень палітвязня» (2009), у якім даваліся партрэты апанэнтаў аўтарытарнага рэжыму, што былі зьняволеныя ў Беларусі ў 1996—2008 гады.

Заснавальнік і каардынатар сэрыі
Аляксандар Лукашук
Мастацкі рэдактар *Генадзь Мацур*
Укладальнік *Ганна Соўсь*
Рэдактар *Сяргей Дубавец*
Стылістычны рэдактар *Сяргей Шуна*

У кнізе выкарыстаныя фатаздымкі парталу BYMEDIA.NET,
Уладзімера Грыдзіна, карэспандэнтаў Радыё Свабода.

© Радыё Свабодная Эўропа/Радыё Свабода, 2011
FOL

ISBN 978-0-929849-42-3

Зьмест

На экзамене па гісторыі. 2111 год. *А. Лукашук*

2009

Уладзімер Асіпенка

Мікалай Аўтуховіч

Андрэй Бандарэнка

Юры Лявонаў

2010

Аляксандар Атрошчанкаў

Зьміцер Бандарэнка

Зьміцер Буланаў

Сяргей Вазьняк

Ілья Васілевіч

Арцём Грыбкоў

Дзьмітры Даронін

Зьміцер Дашкевіч

Андрэй Дзьмітрыеў

Зьміцер Дрозд

Аляксандар Квяткевіч

Аляксандар Класкоўскі

Мікіта Ліхавід

Уладзімер Лобан

Эдуард Лобаў

Анатоль Лябедзька

Сяргей Марцалеў

Фёдар Мірзаянаў

Алесь Міхалевіч

Зьміцер Новік

Уладзімер Някляеў

Андрэй Пазьняк

Наста Палажанка
Наталья Радзіна
Віталь Рымашэўскі
Яўген Сакрэт
Андрэй Саньнікаў
Павал Севярынец
Мікола Статкевіч
Алег Федаркевіч
Аляксандар Фядута
Ірына Халіп
Уладзімер Яроменак

2011
Алесь Бяляцкі
Павал Вінаградаў
Дзьмітры Вус
Алег Гнедчык
Сяргей Казакоў
Алесь Кіркевіч
Аляксандар Малчанаў
Віталь Мацукевіч
Васіль Парфянкаў
Андрэй Пачобут
Андрэй Пратасеня

Да матуляў зьявольных. Да судзьдзяў.

Да турэмшчыкаў
Дзесяць тысяч дзён і начэй. <i>Г. Соўсь</i>
Паказьнік асобаў
Summary

На экзамене па гісторыі. 2011 год

- Пра што кніга «Адзін дзень палітвязьня»?
- Пра свабоду і яе герояў ці ахвяраў, каму як.
- Як яны самі зваліся?
- Людзьмі.
- За што іх пазбавілі волі?
- За праўду.
- Чаму іх пазбавілі волі?
- Каб запалохаць астатніх.
- Чаму былі пазбаўленыя менавіта яны?
- Бо не баяліся.
- Колькі іх?
- У кнізе — дзясяткі. Былі за кратамі — сотні.
- Як доўга?
- Героі гэтай кнігі — больш за 10 000 дзён і начэй.
- Што яны страцілі?
- Свабоду жыць як хацелі.
- Чаго яны дамагліся?
- Нянавісьці ворагаў. Пагарды ўлады. Абыякавасьці бальшыні суайчыннікаў...
- І гэта ўсё?
- Яшчэ — павагі папалчнікаў, захаплення сяброў, веры моладзі. Міжнароднай увагі, салідарнасьці і дапамогі. Імянога радка ў гісторыі краіны.
- І ўсё ж — ці варта было?
- ...А гэтае пытаньне ўжо не да іх.

Аляксандар Лукашук
Радые Свабода

- Беларусь уступае ва «Ўсходняе партнэрства»
- Лукашэнка сустракаецца ў Ватыкане з папам Рымскім
- Менск наведваюць прэм'ер-міністар Італіі Бэрлюсконі і кіраўнікі замежнай палітыкі Эўразьвязу Салаяна і Фэрэра-Вальднэр
- Беларусь атрымлівае стабілізацыйныя крэдыты ад МВФ і Расеі
- «Малочная вайна» з Расеяй
- Лукашэнка падпісвае дамову аб корпусе сілаў апэратыўнага рэагаваньня АДКБ
- Візавыя санкцыі супраць беларускіх урадоўцаў замарожаныя
- «Эўрапейскае радыё» атрымлівае акрэдытацыю пры МЗС Беларусі
- Адбываецца перапіс насельніцтва Беларусі

2009

Зьняволеныя:

Уладзімер Асіпенка (люты)

Мікалай Аўтуховіч (люты)

Андрэй Бандарэнка (травень)

Юры Лявонаў (люты, выйшаў з турмы ў жніўні)

Уладзімер Асіпенка

Зняволены 8 лютага 2009 г. —
вызвалены 5 лістапада 2010 г.

Уладзімер Асіпенка нарадзіўся 22 траўня 1953 г. у мястэчку Сапоцкін Гарадзенскага раёну. Скончыў Саратаўскую вайсковую вучэльню, Вайсковую акадэмію ў Ленінградзе. Служыў у Віцебскай вобласці, на тэрыторыі Польшчы, Ленінградзкай вобласці, горадзе Кіравакане ў Армэніі. У сакавіку 1993 г. звольніўся з войска і пасяліўся ў Ваўкавыску. Жанаты, мае дзвюх дачок.

З 1994 г. працаваў у падатковай інспэкцыі Ваўкавыскага раёну. У 2003 г. падаў пазоў да начальніка інспэкцыі і ягонага намесніка, абвінаваціўшы іх у хабарніцтве. Па факце была заведзеная крымінальная справа, следства сабрала доказы, але раптоўна справу прыпынілі. У 2003 г. Асіпенка звольнены з працы «за грубае парушэнне службовых абавязкаў».

8 лютага 2009 г. Асіпенка зняволены разам з прадпрымальнікамі Мікалаем Аўтуховічам і Юрыем Лявона-

вым. Абвінавачаны ў наўмысным знішчэнні альбо пашкоджанні маёмасці, а пазьней і ў падрыхтоўцы тэракту. 6 траўня 2010 г. Вярхоўны суд асудзіў Асіпенку на тры гады пазбаўлення волі ў калёніі агульнага рэжыму за захаванне і перавозку зброі і выбуховых рэчываў. Адбываў пакараньне ў Івацэвіцкай папраўчай калёніі № 22.

Партрэт на фоне кратаў

Сяргей Астраўцоў, журналіст

Яны замахнуліся на «святое святых нашага правіцеля — ягоную намэнклятуру»

Уладзімер Асіпенка кажа, што гэтымі рэпрэсіямі ўлады адпомсцілі яму і Аўтуховічу за факты карупцыі, якія яны выклалі ў адкрытым лісьце да Лукашэнкі. «Ні на ёту не сумняваюся, што наша справа — палітычная... Мы з Аўтуховічам замахнуліся на святое святых нашага правіцеля — ягоную намэнклятуру», упэўнены Асіпенка.

Сам арышт быў шокам. Проста так спэцпадразьдзяленьне «Алмаз» не прыяжджае зь Менску. Значыцца, здарылася нешта вельмі сур'ёзнае. Але што? Сам сябе ён ніяк ня звязваў з чымсьці надзвычайным. Першыя два тыдні здавалася, што ўсё гэта — бязглуздая выпадковасьць, што яго неўзабаве выпусьцяць. «Вось такія глупыя ўсе мы ў першыя дні...», — разважае Асіпенка сёння.

«У СІЗА лёгка трапіць, але выбіраюцца адтуль адзінкі. Астатнія праходзяць усе колы пекла», кажа ён. Напачатку вельмі прыгнятала поўная ізаляцыя ад зьнешняга сьвету, поўная адсутнасьць зьвестак пра справу арыштаваных — яго, Аўтуховіча і Лявонава. Пазьней, калі сустрэўся з адвакатам, даведаўся пра маштабы акцыі салідарнасьці зь імі, тады зрабілася лягчэй дыхаць: значыцца, пра іх ведаюць, выказва-

юць падтрымку. Вельмі дапамагалі лісты, часта ад зусім незнаёмых людзей, яны прыходзілі пачкамі, сукамэрнікі зайздросцілі. Запомнілася ліставаньне зь менскай студэнткай Настай Кухарэнкай, «яна наоў адкрыла для мяне прыгажосць беларускай мовы», прызнаецца Ўладзімер і дадае: «Запомніліся лісты проста жанчыны з Баранавічаў — Вольгі Філонавай, зь якой я перапісваўся да самага вызвалення». Ён удзячны за тую дапамогу, якую ягонай сям'і аказаў праваабарончы цэнтар «Вясна». Дапамагала вельмі, што ад родных атрымліваў лісты амаль кожны дзень: «Толькі там я зразумеў, што ў жыцці ня можа быць нічога важнейшага, чым сям'я».

Турэмныя ўмовы вытрымліваў больш-менш здавальняюча, дапамагала армейская вывучка. «Больш прыгнятала доўгае знаходжаньне сярод вялікай колькасці здаровых мужыкоў у замкнёнай прасторы. Камэра шэсьць на шэсьць мэтраў, а ў ёй ваям-наццаць чалавек. Часам па дробязях жарсьці напалляліся так, што толькі намаганьнем волі не дазваляў выдаць свае пачуцьці. І разумею, што падобнае адчувалі іншыя. У камэры былі розныя людзі, таму раздражняць магло ўсё: голас, храп, пах, чвяканьне. Але, дзякаваць Богу, навучыўся кіраваць сваімі эмоцыямі. Так што, калі нехта гаворыць «ды СІЗА — лухта», ня верце. Гэта страшэнна цяжкі стрэс, нават ад пары дзён знаходжаньня ў камэры. Галоўнае — не зламацца». А каб не зламацца, трэба знайсці занятак. З увагі на зрок шмат чытаць ня мог, абмяжоўваўся прэсай. Ад дурных думак дапамагалі шахматы, праз год ужо мог «папсаваць настрой» нават добрым гульцам, што траплялі ў камэру.

Яшчэ пачаў пісаць вершы. «Але так, для сябе і сваёй сям'і. Потым даведаўся, што амаль кожны ў турме іх піша. Такое жыццё».

Такое жыццё працягвалася адзін год і чатыры месяцы. Увесь час у той самай камэры № 22. Публіка была даволі прыстойная, камэра была прызначана для кіраўнікоў прадпрыемстваў, бухгалтараў, прадпрымальнікаў, мытнікаў, людзі збольшага з вышэйшай адукацыяй. Стаўленьне адміністрацыі да іх было нармальным, кажа Асіпенка.

Калі трапіў у калёнію, там сытуацыя зьмянілася. «Для кантралёраў мы былі чымсьці сярэднім паміж чалавекам і жывёлай. І ніхто не глядзіць на тое, кім ты быў у папярэднім жыцці. Асабліва востра гэта адчуваеш на этапе. Усё было як у кіно аб сталінскіх часах: ноч, брэх аўчарак, пражэктары, крыкі канвою. Я дагэтуль успамінаю гэта і скаланаюся. І яшчэ: перасыльныя альбо «транзытныя» турмы — гэта пекла. У Баранавіцкай «перасыльцы» я правёў чатыры кашмарныя дні і тры ночы. Умовы не жахлівыя, а нялюдзкія. Не хачу проста ўспамінаць аб гэтым».

З турэмнага жыцця ўспамінаецца іншае — першы дзень нараджэння за кратамі і сьвяткаваньне Новага году. Дзякуючы перадачам, сьвяточны стол атрымаўся «ня горш за хатні». 2010 год сустракалі з сапраўднай елачкай і сьвечкамі. А самы смачны торт на свой дзень нараджэння Ўладзімер таксама еў у камэры, ніколі раней і таксама пасья вызвалення торт так не смакаваў.

У сьледчым ізалятары і ў калёніі ўбачыў мноства разумных і пачцівых людзей, пакараньне выглядала занадта жорсткім для іхнага злачынства. Былы палітвязень кажа, што трапляліся і незаконна асуджаныя, якія сталі «ўдзельнікамі так званых падстаўных сьледчых экспэрымэнтаў, калі дзеля пляну ці на замову трэба было схавачь кагосьці за краты. Гэтыя людзі аказаліся непатрэбнымі дзяржаве», падсумоўвае ён.

Родныя заўважылі, што Ёладзімер зрабіўся больш стрыманым. Гэтаму знаходжаньне за кратамі сапраўды навучыла, бо любое неасьцярожнае слова там, нават «скосы позірк» можа выклікаць канфлікт.

Сёньня ён нідзе не працуе, жыве на вайсковую пэнсію, свой час прысьвячае сям’і. Займаецца тым, што аднаўляе гісторыю сваёй сям’і, вядзе перапіску з архівамі і мае ў гэтым посьпехі. Даведаўся такія факты з жыцця дзядоў, якіх ня ведаў нават бацька. Дарэчы, бацька Ёладзімера Віктар Асіпенка быў журналістам, працаваў у раённых газэтах Гарадзеншчыны.

Часам зь сябрамі бывае на рыбалцы. А ўвогуле працягвае сачыць за падзеямі ў краіне, часам бярэ ўдзел у мерапрыемствах, што ладзяць у горадзе апазыцыйныя актывісты.

21 кастрычніка 2011 (пасля вызваленьня)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Пасьля вызваленьня:

«Званок, і я без усякага страху і прадчуваньня пайшоў адчыняць дзьверы, бо быў упэўнены, што гэта мой сябра. Адчыняю, а там у жалезнай масцы чалавек са шчытом. Маска як у вадалаза, наперадзе шкло. А за ім натоўп. Падумаў, рабуюць ці што? Тут мяне адзін за руку хапае: Ціха, спакойна. Потым у кватэру ўварваліся чалавек 10. Два апэратыўнікі з міліцыі, а астатнія байцы «Алмазу». Разьбегліся па пакоях, і толькі было чуваць, як дакладваюць: Чыста! Нікога няма! Жонка, вядома, у шоку, калі да яе на кухню ўварваліся ў масках з крыкам «Чыста! Нікога няма!».

«Я шчасьлівы ад таго, што пабачыў маіх блізкіх, змог іх абняць. Я бачу, як ім прыемна бачыць мяне, як яны мною ганарацца. Гэта найвышэйшая ацэнка, якую я некалі атрымліваў у жыцці. Прыемна было ўсьведамляць, што ты нарэшце можаш рабіць усё, што хочаш... Па дарозе з калёніі дадому дачка завезла мяне ў Жыровіцкі манастыр, дзе я замовіў службу за спакой маіх родных, якія памёрлі падчас майго зьнявольеньня — мая стрыечная сястра і родны брат майго бацькі, апошні чалавек са старэйшага пакаленьня Асіпенкаў».

«Без падтрымкі палітыкаў, грамадзкіх дзеячоў, журналістаў, простых людзей, якія выказвалі з намі салідарнасьць зь першых дзён сьледства, мы б, вядома, атрымалі тыя 11 гадоў, якія прасіў для нас прадстаўнік пракуратуры».

Мікалай Аўтуховіч

Зьняволены 8 лютага 2009 г. —
дагэтуль за кратамі

Нарадзіўся 7 студзеня 1963 г. у Ваўкавыску. Скончыў СПТВ-37 у Вялікай Бераставіцы, стаў мэханікам у рамонце аўтамабіляў. Служыў кіроўцам у ракетных войсках у Саратаўскай вобласьці Расеі. Скончыў школу прапаршчыкаў, папрасіўся служыць у Аўганістане. За ахову моста пад Кандагарам ды ўдзел у іншых апэрацыях узнагароджаны ордэнам Чырвонай зоркі, двума мэдалямі: «За адвагу» і «За баявыя заслугі». Звольніўся з арміі ў 1991 г. Стаў займацца таксавачным бізнэсам. У Ваўкавыску заснаваў валебольны турнір з нагоды вываду савецкіх войскаў з Аўганістану. Жанаты, мае дачку.

15 кастрычніка 2005 г. быў зьняволены за ўхіленьне ад выплаты падаткаў і за прадпрымальніцкую дзейнасьць

без рэгістрацыі і ліцэнзій. Асуджаны 7 ліпеня 2006 г. на 3,5 года зьнявольеньня з канфіскацыяй маёмасьці. У студзені 2008 г. зьнявольеньне было замененае папраўчымі работамі на месцы жыхарства. Па вызваленьні працаваў кіроўцам у Ваўкавыску. 8 лютага 2009 г. быў зьняволены разам зь Юрыем Лявоным і Ўладзімерам Асіпенкам. Асуджаны на 5 гадоў і 2 месяцы калёніі ўзмоцненага рэжыму нібыта за незаконнае захоўваньне і перавозку пяці патронаў і паляўнічай стрэльбы. Адбывае пакараньне ў Івацэвіцкай калёніі № 5. Праваабарончая арганізацыя «Міжнародная амністыя» прызнала Аўтуховіча вязнем сумленьня.

Партрэт на фоне кратаў

Сяргей Астраўцоў, журналіст

Асабістая вайна Аўтуховіча

Арыштавалі зь вялікім шумам: узброены да зубоў атрад ажно са сталіцы прыбыў у раённы Ваўкавыск, каб ажыцьцявіць захоп гаспадара прыватных таксавак...

Арыштавалі зь цяжкім абвінавачаньнем: падпал дамоў, пазьней «усплыла» падрыхтоўка да тэрарыстычнага акту, нейкіх людзей знайшлі, якія сьведчылі. Але на судзе справа раптам разбурылася, як дамок з картаў. Не было ніякай падрыхтоўкі да ніякага тэракту! Ну, што ж, не дык не... Але раз сядзіць, хай сядзіць далей: пяць набояў у яго было ў шуфлядзе — па году за кожны патрон, адным словам — пяцігодку даў Аўтуховічу суд, ня здолеўшы назваць яго тэрарыстам.

Чаму яго ўсё роўна пасадзілі? Хто такі Аўтуховіч? Якую небясьпеку мае ў сабе для рэжыму? Ведаю во сем гадоў яго, сутыкнуўся як журналіст. Першы раз пачуў пра яго, калі даведаўся аб пратэсьце прыватных таксістаў у Ваўкавыску, яны падтрымалі свайго

працадаўцу Аўтуховіча ў канфлікце з уладамі. Спачатку пачаў галадоўку ён сам: суд арыштаваў таксоўкі, якія належалі яму як прадпрымальніку.

Якім ён мне бачыцца, якія думкі выклікае? Бунтаўнік у душы, непаслухмяны бізнэсмэн, нязручны для ўлады чалавек. Прыклад для іншых: не здымаць перад начальствам шапку, не хіліць галавы, ня кланяцца.

Успомнім ранейшыя часы, пачатак пакутнага шляху Аўтуховіча. Ён — значны для Ваўкавыску бізнэсовец, у яго мэрсэдэсы, таксомэтры, на яго працуюць людзі, здаюць штодня выручку. У яго грошы, і ён адчувае сябе ўпэўнена, ня хоча гуляць паводле чужых правілаў. Праяўляе самастойнасць, непакорлівасць, не маўчыць. Рэзкі ў выказваннях. Асяродзьдзе Аўтуховіча, аўтапарк ягоны робіцца агмянём незалежных паводзінаў, прыватным астраўком, дзе ня лічаць патрэбным маліцца на ўладу толькі за тое, што яна дазваляе табе існаваць. Што праўда, у кабінэце Аўтуховіча на сцяне чамусь знаёмы вусаты партрэт, што выглядае даволі эпатажна.

Яму ўласцівыя няскоранасць, апантанасць, пасіянарнасць. А таксама ўменьне згуртаваць вакол сябе людзей, схіліць да падтрымкі свайго пратэсту. Што праўда, людзі гэтыя залежаць ад яго, Аўтуховіча, але гэтак жа залежаць клеркі ад чыноўніка або салдаты ад камандзіра.

Аўтуховіч зьвяртаецца па парады да адвакатаў, езьдзіць у міністэрства падаткаў і збораў, на бясконцыя паседжаньні ў гаспадарчы суд, каб законным чынам змагацца за свой бізнэс, каб давесці сваю рацыю: ён ні ў кога нічога ня ўзяў, працуе легальна, плаціць падаткі, і яго ўласнае становішча задавальнае, нічога мяняць не збіраецца.

Аднак весці бізнэс тут — значыцца заўсёды быць

гатоўым мяняць па загаду колы, дышаль — у іншы бок перастаўляць, трымаць нос згодна зь ветрам. Напрыклад: сёння табе забаронена браць на працу сваякоў, родных, хаця ўчора гэта нікога не цікавіла. Калі пачынаеш марудзіць, супрацівіцца, цябе прыспешваюць, ціснуць, гоняць у каршэнь. А могуць і яшчэ наствараць перашкодаў, амаль што разбураць бізнэс. Дык што: ня будзеш выконваць?! Буду, буду! Але зыбучыя пяскі тутэйшага прадпрымальніцтва не дазваляюць спаць спакойна. Назаўтра зноў рэзкая зьмена: можна браць на працу толькі сваякоў. А я не хачу! І яны ня хочуць, у іх ёсьць свая праца, яны ў гандаль не жадаюць (ня кажучы, што ня ўсе маюць бацькоў ці братоў-сёстраў)... А пляваць, ты — а-ба-вя-заны! І паказваюць чарговы рэскрыпт, які значна зьмяняе папярэдні ці зусім яго перакрэсьлівае.

А я ня буду! — адказвае Аўтуховіч. Выйшаў чарговы загад — мець максимум трох найманых працаўнікоў, а калі чатырох — тады тэрмінова заснаваць фірму, каб плаціць большыя падаткі. Стварай фірму! — загадваюць Аўтуховічу, а ён адказвае: не хачу. Не хачу, бо мяне ўсё задавальнае, як працаваў, так і хачу працаваць далей, мне гэтак зручна. Раней жа нічога не парушаў, усё было ў парадку? Фірму афармляй! — ня слухаюць яго — дэкрэт жа выйшаў! А чым я вам абавязаны: вы мне дапамаглі ў чымсьці, грошы далі, машыны? Не, дык чаго камандуеце, я вам не салдат...

Мікалай Аўтуховіч лічыў: калі парушаецца эканамічная свабода, значыцца і канстытуцыйныя свабоды пад пытаньнем. Аднак па-ранейшаму яму хацелася перамагчы ў судзе. І ўзьнікла думка стаць адным у полі ваяром, трапіць у Палату прадстаўнікоў. Напэўна, ён усьведамляў, што ў шуфлядзе ў начальства заўжды падрыхтаваны сьпіс будучых дэпутатаў,

але кінуўся стрымгалоў у агітацыйную кампанію. Халодны душ для начальства: у дэпутаты імкнецца апанэнт, які мае ўплыў на людзей, які любіць дзейнічаць востра, парушае штораз правінцыйную цішу пратэстамі, масавымі галадоўкамі. Не, такі дэпутат уладзе яўна быў непатрэбны.

Жыхары Ваўкавыску часам адчувалі праблемы Аўтуховіча на сабе: калі яго машыны арыштоўвалі, замест таксоўкі трэба было чакаць аўтобуса. Яму выстаўлялі несусьветныя штрафы з дадаткам пені. Урэшце арыштавалі самога Аўтуховіча, а мэрсэ-дэсы-таксоўкі заржавелі пад адкрытым небам бяз руху, «не дасталіся нікому», адным словам. Бізнэс зьнішчылі, чалавека, як здавалася, зламалі. Мэта была дасягнутая. Няма на свабодзе чалавека, няма праблемы, можна ўздыхнуць спакойна.

Але Аўтуховіч пачаў сваю першую галадоўку за кратамі. Пратэст рашучы супраць арышту. Ён галадаў так доўга і ўпарта, што здарылася неверагоднае: яго мусілі выпусціць з увагі на стан здароўя пад хатні арышт, пад Новы, 2006 год. Пачаўся працэс, яго павінны былі дастаўляць з Ваўкавыску амаль за сто кілямэтраў у Горадню ў суд. Адноўчы Аўтуховіч зьнік, суд спыніўся. Гэта стала падобным на кінасцэнар. Аўтуховіча абвясцілі ў вышук: «узброены і вельмі небяспечны» — зьявіліся друкаваныя аркушыкі на вакзалах. Але гэта была хлусьня, паляўнічая стрэльба Аўтуховіча ўвесь час ляжала дома, арганізатары ператрасу «заплюшчылі на гэта вочы».

Пазьней, калі ён прызнаўся, што хаваўся ў Менску, гэта не магло не здзівіць. Сачыў за драматычнымі падзеямі на Плошчы пасля прэзыдэнцкіх выбараў, нават ежу перапраўляў удзельнікам пратэсту. Вельмі дзіўна, што два месяцы яго не маглі знайсці, бо чалавек нават ад карыстаньня тэлефонам не адмовіў-

ся. На што ён спадзяваўся: што ўлада зьменіцца, і можна будзе ўздыхнуць свабодна?

Затым зноў суд, зноў галадоўкі і ўзмацненьне абвінавачаньня. Так, падаткі Аўтуховіч плаціў, але па-старому, што ня лічыцца, таксафірму не стварыў, дэкрэт праігнараваў! Так, гульні Левіяфана проціпаставіў сваю, «стварыў схему», «каб ухіляцца ад выплаты падаткаў» паводле новых правілаў, прадыхаваных дзяржавай, катэгарычна зазначыў суд! Але зазначыў на паперы, прысуд судзьдзя чытаў сабе пад нос, людзі пачалі абурацца, што нічога не чуто. Нават стары бацька Аўтуховіча ня змоўчаў: нічога не зразумець — за што сына саджаюць?! Канкрэтызем: раз не стварыў фірму, значыцца працаваў без рэгістрацыі і без ліцэнзіі, «незаконная прадпрымальніцкая дзейнасьць», прычым на вачах усяго гораду...

Яго пасадзілі на тры з паловай гады, прысуд прагучаў 7 ліпеня 2006 году. Разам зь ім зьняволілі калегу — Юрыя Лявонава...

Галадоўкі Мікалая Аўтуховіча выклікалі часам пытаньні: ці рэальна так часта і падоўгу не прымаць ніякай ежы? Справа далікатная, пра змест галадовак я не распытваў. Пасьля турэмнай, калі яму зьмянілі меру стрыманьня, выглядаў ён як здань. Даходзіла празь ягоных сяброў, што піў у турме гарбату, клаў у шклянку лыжку мёду. Ці галадоўка гэта? — пытаньне. Наколькі шчыра, сумленна ён галадаў? — няверыліся скептыкі. А самім так паспрабаваць, ды яшчэ ў поўнай ізаляцыі, адкуль на свабоду перадаць свае словы, свае пачуцьці, сваю роспач амаль немагчыма? Цяжкое пытаньне, адназначна. Напэўна ён лічыў, што калі зь ім абыходзяцца несправядліва, зламаць хочуць, сумленьне, маральныя нормы пакідаючы за дужкамі, дык чаму яму ня выпіць гарбаты

замест пустой вады, каб падтрымаць сябе, бо змага-
нне наперадзе доўгае, вынікі невядомыя, а памрэш
раптам — яны, ня выключана, толькі ўздыхнуць з
палёгкай, яшчэ й пакпіць могуць: знайшоў дзе і з кім
у геройства гуляць. Урэшце ў слоўніку напісана, што
галадоўка — гэта «адмова ад ежы на знак пратэсту».
Пра гарбату ні слова...

Напачатку 2008-га пад ціскам міжнародных ар-
ганізацый пакараньне Мікалаю Аўтуховічу зьмяк-
чылі: папраўчыя работы на месцы зыхарства. Калі
Аўтуховіч вярнуўся, партрэт Лукашэнкі на сцяне
замяніў на праваслаўны абраз.

Аднак жыццця спакойнага не атрымалася: прысла-
ны праз год са сталіцы спэцназ схапіў яго, а таксама
калегаў Юрыя Лявонава і Ўладзімера Асіпенку. Ля-
вонаву пашанцавала больш: яго пазьней выпусцілі,
Асіпенку давялося чакаць волі значна даўжэй. Аў-
туховіч жа працягвае сядзець у Івацэвіцкай калёніі
№ 5, што ня вельмі далёка ад роднага Ваўкавыску.
Дарэчы, схапілі ўсіх разам у «гадавіну» — 8 лютага
2009-га — дакладна праз тры гады пасля гучных
уцёкаў Аўтуховіча. У супадзеньне верыцца зь цяж-
касьцю.

І ўсплывае нейкая цьмяная гісторыя з быццам
бы знойдзеным у Горадні ржавым гранатамётам,
схаваным у восеньскім лісьці, якую напачатку ніяк
з Аўтуховічам ня звязвалі нават. І пачынаюць апа-
зыцыянэраў на допыты выклікаць: што ведаюць пра
нейкі цьмяны гранатамёт іржавы? І толькі значна
пазьней у сталіцы працэс Аўтуховіча пачынаецца,
і даходзіць зь яго, што быццам бы з таго ржавага
гранатамёта «хтосьці, дзесьці, калісьці» марыў стрэ-
ліць ажно ў машыну старшыні Гарадзенскага аблвы-
канкаму Саўчанкі. І Саўчанка выкліканы ў якасьці
сьведкі, але ў суд не зьяўляецца: яго толькі што рап-

тоўна звольніў з пасады Лукашэнка, і дзе ён знахо-
дзіцца — нікому не вядома. Але Ўладзімер Саўчанка
нарэшце прыходзіць на працэс: ён не пацвярджае,
што супраць яго Аўтуховіч рыхтаваў тэракт, прэтэн-
зій да яго ня мае... Ну, добра, пагаджаецца суд: тады
дамо яму пяць гадоў турмы за пяць патронаў...

У Аўтуховічу, бадай, ужываюцца сьмеласьць,
рашучасьць, адвага з пэўнай наўнасьцю, часам зь
безразважнай упартасьцю. Ён ваяваў у Аўганістане,
гэта была не яго вайна, за што было змагацца ма-
ладому беларусу ў далёкіх азіяцкіх гарах? Ён быў
толькі ўдзельнікам, толькі выконваў загад, але ордэн
сьведчыць сам за сябе, і два баявыя мэдалі — такса-
ма ня проста юбілейныя адзнакі.

Асабістай вайною можна назваць намаганьні Аў-
туховіча ўратаваць свой бізнэс, давесьці сваю рацыю,
даказаць, што ён не парушальнік. Гэта была мірная
барацьба, хаця ёй пасьпяшаліся надаць узброены
«прысмак», стрэльбу прыплялі, гранатамёт іржа-
вы, пяць патронаў нарэшце. Напэўна, ён пераболь-
шыў свае сілы, памыліўся, што можа падужацца зь
дзяржаўнай махінай... На жаль, пацярпелі людзі,
якія былі побач зь ім, якія яго падтрымлівалі.

Так, ён проста змагаўся за свой бізнэс, за тое, каб
самому распараджацца сваім лёсам, сваёй уласнась-
цю, самому прымаць рашэньні, ня больш за тое.
Але гэта якраз самае небясьпечнае, запырэчылі яму:
ня трэба змагацца, трэба падпарадкоўвацца, такія
правілы гульні.

10 кастрычніка 2011 (падчас зьявольеньня)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Лісты з-за кратаў:

«Мне тут ня горш, чым вам на волі. Малюся за тое, каб вы выстаілі. Ці ўдаецца абараніць касьцёл сьвятога Язэпа? Няўжо нават перад выбарамі ва ўлады не хапае розуму не злаваць яшчэ раз людзей? Сьвятыя рэчы для іх ўсё роўна — бізнэс.

У паветры адчуваюцца перамены, нават тут, у Івацвічах, іх чакаюць. Я не сустракаў тут тых, хто ня хоча пераменаў. Выпускаюць перад выбарамі меней, чым раней, пра гэта кажа шмат хто тут. Варта толькі дадумацца, чаму».

«Заўсёды, знаходзячыся ў месцах пазбаўленьня волі, зьбіраў і зьбіраю факты сваволі, зьдзекаў, катаваньняў з боку тых, хто мае ўладу, а таму магу сказаць пра шмат якія эпізоды, якія тычацца зьнявагі чалавека і ўціску ягонай годнасьці.

У СІЗА ня грэбуюць ні фізычным, ні маральным ціскам на чалавека. Паколькі я адмовіўся даваць паказаньні, то яны мяне не выклікалі на допыты каля сямі месяцаў. Увесь гэты час мяне пастаянна імкнуліся зламаць, а таму рэпэтавалі са мной самыя розныя сцэны з запалохваньнем. За 18 месяцаў я зазнаў на сабе выпрабаваньне самых розных спосабаў.

Тое, што сёньня адбываецца ў турмах і калёніях, нельга назваць папраўчым працэсам. Мэтады запалохваньня часта спрацоўваюць, і зь людзей робяць зомбі або проста падатлівых жывёлін. З нас робяць краіну баязьліўцаў, сэксотаў, нягоднікаў. Гэтая палітыка нашай дзяржавы ідзе, напэўна, ад вялікай любові да свайго народу. А потым мы дзівімся, чаму так сумна.

Сумна таму, што шмат баязьліўцаў і мала мужчын. Службоўцы разумеюць, што ўлада, якая ўсё гэта пакрывае, ня вечная. Калі кожны, хто зазнаў катаваньні, раскажа пра гэта, то нядоўга такім чыноўнікам хадзіць на свабодзе. Час усё зьменіць, і я выкладу мноства фактаў, калі яны, вядома, мяне не заб'юць».

Андрэй Бандарэнка

Зняволены 22 траўня 2009 г. —
вызвалены 22 сакавіка 2010 г.

Андрэй Бандарэнка нарадзіўся 14 красавіка 1973 г. у Ваўкавыску. Скончыў Менскі дзяржаўны лінгвістычны ўнівэрсытэт. Перакладчык. Працаваў у Міністэрстве спорту і турызму, газэце «Спортивная панорама», займаўся прадпрымальніцкай дзейнасьцю. Сябра Аб'яднанай грамадзянскай партыі. Кіраўнік ініцыятывы ў падтрымку і абарону правоў асуджаных — грамадзкага аб'яднаньня «Плятформа». Жанаты, мае дачку.

У 2008 г. удзельнічаў у выбарах у Палату прадстаўнікоў. Не пагадзіўся з афіцыйным вынікам выбараў, паводле якога прайграў. Пратэсты скончыліся тым, што супраць Бандарэнкі завялі крымінальную справу — нібыта ён абакраў былую ўласную фірму. На час з'ехаў зь Беларусі,

калі вярнуўся, быў арыштаваны 22 траўня 2009 г. Абвінавачаны ў крадзяжы ў буйных памерах, злоўжываньні службовым становішчам і махлярстве.

9 кастрычніка 2009 г. судзьдзя Першамайскага суду Менску Леанід Ярмоленкаў прызнаў Бандарэнку вінаватым у тым, што ён нібыта абакраў сваю фірму праз службовыя злоўжываньні, і прысудзіў да 7 гадоў знявольна. Бандарэнка адбываў пакараньне ў Бабруйскай калёніі № 2 узмоцненага рэжыму.

23 лютага 2010 г. судзьдзя Першамайскага раёну Менску Тацяна Равінская прызнала прадпрымальніка вінаватым у крадзяжы маёмасьці — гэтым разам праз махлярства — і зьменшыла тэрмін знявольна на 1 год. У Бабруйскай калёніі Бандарэнка працягваў называць сябе «незаконна асуджаным» і адмаўляўся супрацоўнічаць з адміністрацыяй, за што неаднаразова трапляў у карцэр. За кратамі двойчы трымаў галадоўкі пратэсту. У сакавіку 2010 г. Менгарсуд перагледзеў справу Андрэя Бандарэнкі і адмяніў прысуд Першамайскага суду Менску. Бандарэнка быў вызвалены 22 сакавіка 2010 г. 10 чэрвеня 2011 г. гэтае рашэньне пацьвердзіў Вярхоўны суд, пасля чаго яно лічыцца канчатковым.

Партрэт на фоне кратаў

Алег Грузьдзіловіч, журналіст

Худы чалавек у тоўстым швэдры

Ён быў ня проста схуднелы, а, здавалася, худнеў на вачах. На вачах судзьдзі, дагледжанай маладой бляндынкі, якая пазірала на падсуднага кожны дзень усё з большым спачуваньнем, што, аднак, не перашкодзіла ёй потым «уляпіць» прадпрымальніку 7 гадоў з канфіскацыяй. На вачах сьведкаў з боку абвінавачаньня, якія падыходзілі да «катэдры», як сабака да не сваёй міскі — літаральна падціснуўшы

хвалсты. Асабліва запомніўся адзін сьведка — той, які, паводле Бандарэнкі, абраваў яго, калі той ляжаў у шпіталі пасля жудаснай аўтакатастрофы, а потым купіў сабе волю хлусьлівымі паказаньнямі супраць былога кампаньёна. Бандарэнка, апрануты ў быццам з канатаў зьвязаны швэдар, як цьвікамі «прыбіваў» гэтага сьведку лічбамі са свайго агульнага сшытку. Сьведка круціўся, адварочваўся... Мне тады падумалася, што калі Андрэй быў даверыўся чалавеку, нутро якога гэтак добра бачна, то застацца прадпрымальнікам у гэтай краіне ў яго ўсё роўна не было ніякага шанцу. Рана ці позна, пры такім незаплямленым поглядзе на людзей і жыцьцё, ён бы ўсё роўна патрапіў за краты. І прысуд 7 гадоў не здзівіў. Калі чалавек у нашых умовах спрабуе даказаць, што яго падманулі на выбарах, ды ідзе па падтрымку да сяброў (хадзілі чуткі), якія працавалі ў адміністрацыі, то яму 7 гадоў на «падумаць» — самае то.

Здзівіла іншае. Хутка ад бацькі Бандарэнкі я даведаўся, што наш прадпрымальнік у калёніі не пажадаў стаць на шлях выпраўленьня. Больш за тое, калі да яго зьвяртаюцца вертухаі, называе сябе не інакш як «незаконна асуджаным Андрэем Бандарэнкам». На той момант мой журналісцкі лёс быў такі, што болей за 15 гадоў я асьвятляў розныя палітычныя працэсы, героі маіх рэпартажаў рэгулярна траплялі за краты ў турмы і калёніі, але пра такія рызыкаўныя паводзіны за кратамі я пачуў упершыню. Далей — болей. Стала вядома, што Андрэй Бандарэнка патрапіў у карцэр раз, другі, трэці. Потым надоўга прапісаўся ў памяшканьні камэрнага тыпу.

Вонкавы вобраз Бандарэнкі, які склаўся ў мяне ў судзе — рулявы рыбацкай шхуны — пацьвердзілі ягоныя ўчынкі. Шквалісты вецер, дождж і сьнег у

твар — а ён стаіць на мосьціку, як скала. Толькі што ўсё худзейшы.

Потым быў новы суд. Кінулася ў вочы, што яго паважаюць... ня тое што ў судзе шматлікія сябры і сваякі, а... канваіры. Калі прагучаў прысуд, адзін зь іх цярпліва даў мне зьняць Бандарэнку ў клетцы на відэа. Ня біў па руцэ, не засланяў камэру далоньню. У залі ў той момант гучала «Жыве Беларусь!», а сам Андрэй усміхаўся і сьціскаў кулакі.

З Бабруйскай калёніі, у якой сядзеў Бандарэнка, мяне зьвязвае асабістае. Недзе там, каля муроў Бабруйскай крэпасці ў 1938-м як вораг народу быў расстраляны і закапаны мой дзед селянін Кірыл Маркавец. Рэабілітацыі дачакаліся толькі ў 1970-х. Расповед пра тое, як Андрэя Бандарэнку ахоўнікі выводзілі на дах калёніі і пагражалі тым, што скінуць уніз, а потым усё сьпішуць на няшчасны выпадак, я перажыў як рэальнасьць свайго жыцьця. Сапраўды могуць, там, пад Бабруйскай крэпасцю, усё могуць! І вось ёсьць чалавек, які гэта перажыў, не скарыўся, не адступіў, а дачакаўся рэабілітацыі пры жыцьці ды яшчэ змагаецца за тых, хто працягвае пакутаваць там, за кратамі.

25 кастрычніка 2011

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Апошнія слова ў судзе:

«Галоўнае — дамагчыся выніку. Аўтуховіч — бандыт, Бандарэнка — махляр, Казулін — нягоднік. Вось такія яны, незалежныя палітыкі. І няма чаго зь імі цацкацца. Шкада, што не 37-ы год, нельга ў Сібір ці адразу да сьценкі. Але гадкоў 7-8 уляпіць магчыма: а раптам адумаецца. Перадайце, паважаны

абвінаваўца, што Бандарэнка адумвацца не збіраецца. Чым болей ціснуць, тым больш цікава даведацца, хто гэта арганізаваў. І я даведаюся... Не прашу ад суду спагады, а спадзяюся на справядлівасць, закон і сумленне».

Пасьля вызваленьня:

«Гэта нельга перадаць словамі... Калі мяне «закрылі», маёй дачцэ было 7 месяцаў, а цяпер яна ходзіць. Гэта нельга перадаць словамі... Вельмі шмат прайшло часу, шмат перажыта, шмат на якія рэчы гляджу па-іншаму. І вялікая ўдзячнасьць усім тым, хто падтрымліваў мяне — у тым ліку Радзе Свабоды. Вашая падтрымка вельмі шмат дапамагла, вельмі шмат для мяне зрабіла. Занадта шмат накіпілася за два гады, але тое, што мы гаварылі першапачаткова пра незаконнасьць і беспадстаўнасьць прысуду, то ў выніку яно знайшло адлюстраваньне ў сёньняшнім прысудзе».

«Я як быў чалавекам, які любіць сваю сям'ю, сваю краіну, сваіх сяброў, такім жа і застаўся. Але адбылася, вядома, пераацэнка каштоўнасьцяў, я цяпер на многія рэчы гляджу па-іншаму. Стаў любіць многае, на што раней не звяртаў увагі, па-іншаму стаў адносіцца да таго, што адбываецца вакол нас. Зьмены пасьля турмы адбываюцца ў любым чалавеку: нехта робіцца мацнейшым, нехта слабейшым. Як казаў Сахараў: «Моцнага турма робіць мацнейшым, а слабага слабейшым». Спадзяюся, што турма мяне зрабіла мацнейшым».

«Барацьба за справядлівасьць каштавала мне здароўя, фірмы, двух гадоў турмы і дзясяткаў пасадак у турэмны карцэр, але ўсё ж гэта таго варта. Зараз

буду дамагацца ад дзяржавы кампэнсацыі за страты, якія нанеслі мне сьледчыя і судзьдзя сваімі незаконнымі дзеяньнямі. На жаль, беларускія законы не дазваляюць патрабаваць кампэнсацыі менавіта ад гэтых людзей».

«Сама па сабе турма — тая сыстэма, якая цяпер існуе — яна накіраваная на тое, каб зламаць чалавека. І для гэтага ламаньня ёсьць пэўныя мэтады, якія выкарыстоўваюць супрацоўнікі СІЗА і супрацоўнікі калёніі. Тое, што заявіў Алесь Міхалевіч пра катаваньні — я не магу гэта зьняпраўдзіць. Нікому не сакрэт, што сёньня ў СІЗА — асабліва гэта тычыцца Жодзіна, Віцебску — асуджаных зьбіваюць. Мяне зьмяшчалі ў камэру, якая цалкам была пабеленая — нават унітаз. Пры гэтым, папярэдне зь яе прыбіралі венік ці якія анучы. Даводзілася рваць якія ручнікі, што былі з сабой, каб неяк з гэтым змагацца. У дадатак да гэтага, што тычыцца «Валадаркі», то ўмовы ўтрыманьня тут цалкам непрымальныя: камэры перапоўненыя, тэмпература дасягае 50 градусаў, і яны не праветрываюцца. І пры гэтым казаць, што катаваньняў няма? Я больш бы пагадзіўся з Алесем і гатовы пацьвердзіць, што так, насамрэч адміністрацыі дзейнічаюць такімі мэтадамі. Гэта праблема, якую мы — АГП і я — як чалавек, які прайшоў гэтую сыстэму — мы будзем падымаць і дамагацца, каб гэта было спынена».

Юры Лявонаў

Зьняволены 8 лютага 2009 г. —
вызвалены 8 жніўня 2009 г.

Юры Лявонаў нарадзіўся 23 жніўня 1961 г. у горадзе Калінін Маскоўскай вобласьці. Скончыў Маскоўскі авіяцыйны інстытут, два гады адслужыў у войску. Пасьля служыў на аэрадроме ў Росі, у 1991 г. звольніўся, капітан запасу. Жанаты, мае дзвюх дачок і ўнучку.

Быў прадпрымальнікам, стварыў у Ваўкавыску сваю фірму. У ліпені 2006 г. асуджаны нібыта за ўхіленьне ад выплаты падаткаў на пазбаўленьне волі на тры гады і пяць месяцаў. Адбываў пакараньне ў Бабруйску ў папраўчай калёніі № 2 строгага рэжыму. Прэзыдыюм Гарадзенскага абласнога суду задаволіў пратэст старшыні гэтага суду, які прасіў зьменшыць тэрмін пакараньня Юрыя Лявонава да 1,5 года. Выйшаў на волю ў студзені 2008 г. Пасьля вызваленьня з калёніі працаваў праграмістам у адной з фірмаў Ваўкавыску. Праваабарончая арганізацыя «Між-

народная амністыя» прызнала Юрыя Лявонава вязьнем сумленьня.

8 лютага 2009 г. Юры Лявонаў быў зьняволены разам з прадпрымальнікамі Мікалаем Аўтуховічам і Ўладзімерам Асіпенкам. Іх абвінавацілі ў наўмысным зьнішчэньні альбо пашкодваньні маёмасьці, а пазьней і ў падрыхтоўцы тэракту. Трымалі ў СІЗА № 1 Менску. 8 жніўня 2009 г. вызвалілі з-пад варты. Крымінальную справу супраць яго спынілі. Працуе ў Маскве, часта наведвае Ваўкавыск, дзе ў яго засталася сям'я.

Партрэт на фоне кратаў

Сяргей Астраўцоў, журналіст

Лявонаў — аднадумца Аўтуховіча

Юры Лявонаў зьвязаны партнэрскімі сувязямі з Мікалаем Аўтуховічам і быў зацягнуты, трапіў у жорны рэпрэсіўнай машыны разам зь ім. Ніхто ня думаў, што яго запратораць за кратаы, тым больш двойчы, ён ня быў публічным чалавекам, ня ўдзельнічаў у апазыцыйнай дзейнасьці, але ад пачатку быў у пары з Аўтуховічам, стаяў побач зь ім.

Напачатку лютага 2009 году Лявонава арыштавалі другі раз. А шостаі раніцы ў кватэры ў Ваўкавыску зьявіліся адразу восем «алмазаўцаў» са сталіцы. Ператрусе! Нават не патлумачылі, што шукаюць, забралі з сабой. Былі арыштаваныя таксама калегі — Мікалай Аўтуховіч і Ўладзімер Асіпенка. Абвінавачаньне Лявонаву было зусім іншым, чым першы раз, ніякага эканамічнага ўхілу. Праз паўгода яго выпусьцілі з падпіскай аб нявыезьдзе...

Прадпрымальнік Аўтуховіч займаўся пасажырскімі перавозкамі ў горадзе, меў таксоўкі і наймаў кіроўцаў. Пасьля выхаду ў 2003 годзе прэзыдэнцкага дэкрэту яго сталі змушаць стварыць фірму, ён

адмаўляўся. У суседнім пакоі працаваў дырэктарам транспартнай фірмы «Ніка-транс» Юры Лявонаў.

Адрозна ад Аўтуховіча, Лявонаў не мясцовы, але яму падабалася месца службы: аэрадром у Росі Ваўкавыскага раёну блізка ад польскай мяжы. У год развалу СССР звольніўся з арміі, але не вярнуўся на радзіму. Вырасьціў займацца прадпрымальніцтвам, балазе памежнае становішча ў гэтым спрыяла. Урэшце Лявонаву ўдалося наладзіць з дапамогай Аўтуховіча міжнародныя транспартныя перавозкі.

Ціхае спакойнае жыццё ў правінцыйным горадзе Лявонава задавальняла, але наперадзе чакалі выпрабаваньні. На судзе ў 2006 годзе пракурор Яўген Шчарбак сказаў, што прадпрымальнік Аўтуховіч з дапамогай дырэктара фірмы «Ніка-транс» Лявонава ўхіляўся ад выплаты падаткаў, ажыццяўляў перавозку пасажыраў і багажу, не рэгіструючы камэрцыйную фірму, якую мусіў стварыць, і не атрымліваючы адпаведнай ліцэнзіі. У выніку мясцовы бюджэт панёс страты ў асабліва буйным памеры.

Новым дэкрэтам прадпрымальнікам забаранялася мець больш за трох найманых працаўнікоў. Тады Аўтуховіч падпісаў дамову зь Лявонавым, і кіроўцы аўтуховічаўскіх таксовак перайшлі на ўлік у «Ніка-транс». Пракурор лічыў, што гэта было зроблена выключна ў інтарэсах Аўтуховіча і лішнія людзі не былі патрэбныя фірме. А значыцца ў гэтым быў злачынны намер. Сам Лявонаў меркаваў інакш: «Калі прадпрыемства плянуе новы від дзейнасьці, то яно пад гэты від дзейнасьці зацьвярджае штатны расклад і ажыццяўляе набор працоўнай сілы. У гэтым нічога крымінальнага ніколі не было».

Абвінавачаньне супраць Лявонава гучала так: ён выкарыстаў свае службовыя паўнамоцтвы — заключыў дамову з прадпрымальнікам, аформіў і трымаў

у штаце кіроўцаў, якія насамрэч працавалі на Аўтуховіча. Самога Аўтуховіча абвінавачвалі, што «знайшоў прабел у заканадаўстве» і выкарыстаў яго.

Адвакат Лявонава Дзьмітры Барташ сказаў тады: «Дамова аб аказаньні платных паслугаў паміж Лявонавым і Аўтуховічам была законнай, адпавядала патрабаваньням заканадаўства і ня ставіла на мэце пазьбяганьня сплаты падаткаў, а цалкам адпавядала сыстэме дзейнага падаткаабкладаньня».

Аўтуховіча пасадылі на тры з паловай гады, Лявонаву далі на месяц менш.

Праз паўтара года яны выйшлі на волю, Лявонаву астатні тэрмін скасавалі, Аўтуховічу — зьмякчылі пакараньне.

Можна нават сказаць, што ў пэўнай ступені дырэктар «Ніка-транс» пацярпеў за чужы бізнэс. Але трэба зазначыць, што паводзіў ён сябе заўжды годна, не спрабаваў на судзе адасобіцца ад Аўтуховіча, тым больш, не прыніжаўся. Увогуле стварылася ўражаньне, што Лявонава пакаралі за тое, што ня даў паказаньняў супраць Аўтуховіча, не зламаўся, не пагадзіўся з вэрсіяй суду, што яны займаліся ня бізнэсам, а злачыннай справай...

Мне запомніўся той момант, калі сапраўды зрабілася горача: у сярэдзіне кастрычніка 2005 году яны ўдвох з Аўтуховічам прыехалі ў Горадно ва упраўленьне фінансавых расьсьледаваньняў. Гэта на скрыжаваньні вуліц генэрала Карбышава і паэта Міхася Васілька. Шэрыя тратуары аздобіла пажоўкая лістота, сутоньне хутка ператваралася ў цёмны восеньскі вечар. Празь некалькі гадзінаў Аўтуховіча вывелі ў кайданках, Лявонава адпусьцілі, ён апынуўся на вуліцы. Якраз тады патэлефанавалі з Ваўкавыску, і ён даволі нэрвова адказаў, што на свабодзе, а вось Аўтуховіча «на свабодзе няма».

Спадар Лявонаў на працягу змаганьня Аўтуховіча за бізнэс займаўся часам непрыкметнай звонку працай: ездзіў у міністэрствы, падатковую службу, у суды. Усё гэта рабіў і Аўтуховіч, калі яму налічвалі вялізныя штрафы, арыштоўвалі таксоўкі, але ён таксама праводзіў галадоўкі пратэсту, зьвяртаўся да журналістаў, да прадстаўнікоў уладаў. Да гэтых галадовак часам далучаліся дзясяткі чалавек. Аднойчы вырашыў пагаладаць зь імі і Юры Лявонаў, пратрымаўся некалькі дзён, але прызнаўся мне, што яму трэба працягваць досыць напружаную работу, а галадаваньне яго ўсё ж паслабляе. Галоўнае, што ён праявіў салідарнасьць.

Памятаю, Лявонаў паводзіўся звычайна спакойна, стрымана, але часам мог узгарэцца, калі лічыў, што чыніцца несправядлівасьць. Штрафныя санкцыі накладаліся ня толькі на таксоўкі, таксама арыштоўвалі грузавыя аўтамабілі «Ніка-транс», праца спынялася, кіроўцы ня мелі заробку.

Ваўкавыскі сябра Лявонава Асіпенка быў перакананы, што справа ад пачатку мела палітычнае адценьне. Лявонаў — аднадумца Аўтуховіча, ён узначальваў яго штаб падчас выбараў 2004 году ў Палату прадстаўнікоў, удала праводзіў агітацыйную кампанію, таму яны абодва былі нязручныя для ўладаў.

21 кастрычніка 2011 (пасля вызваленьня)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Пасьля вызваленьня:

«Здароўе маё у турме, як ні дзіўна, паправілася. Яшчэ на волі дактары мне казалі, што давядзецца карыстацца ўвесь час таблеткамі, паколькі быў высокі ціск. А ў камэры ціск нармалізаваўся. Магчы-

ма, ад таго, што я схуднеў, а магчыма, што псыхіка збялянсавалася, паколькі ўсе праблемы засталіся на свабодзе».

«Я патрабую адкрытага суду над Мікалаем Аўтуховічам і Ўладзімерам Асіпенкам. У такім судзе стане відавочнай іх невінаватасьць. Ці прыслушаюцца ўлады да гэтага патрабаваньня? Відаць, гэта будзе залежаць ад таго, ці далучацца да гэтага патрабаваньня дастаткова шмат людзей і грамадзкіх арганізацый. Трэба, каб яны аб'ядналіся ў патрабаваньні сапраўды адкрытага працэсу».

- Беларусь ратыфікуе пагадненні аб Мытным саюзе і АЭП
- Лукашэнка дае прытулак зрынутаму кіргіскаму прэзідэнту Бакіеву
- Беларуска-расейская інфармацыйная вайна — «Хросны бацька» на НТВ
- Нафтавы і газавы канфлікты з Расеяй
- 10 кандыдатаў баятуюцца ў прэзідэнты
- Выбарчая кампанія праходзіць у больш лібэральных умовах
- Прымірэньне з Расеяй напярэдадні выбараў
- Менск наведваюць прэзідэнтка Літвы Грыбаўскайце і кіраўнікі МЗС Польшчы і Нямецчыны Сікорскі і Вэстэрвэле
- Эўразьвяз прапануе фінансавую дапамогу Беларусі ўзамен за справядлівыя выбары
- Больш за 700 чалавек затрымана і зьбіта падчас і пасля акцыі пратэсту 19 сьнежня
- Паводле афіцыйных зьвестак Аляксандар Лукашэнка набірае на выбарах 83 працэнты галасоў
- ЗША і Эўразьвяз не прызнаюць вынікаў выбараў і заклікаюць вызваліць палітвязьняў

2010

Зьняволеныя:

Аляксандар Атрошчанкаў (сьнежань)

Зьміцер Бандарэнка (сьнежань)

Зьміцер Буланаў (сьнежань)

Сяргей Вазьняк (сьнежань)

Ілья Васілевіч (сьнежань)

Арцём Грыбкоў (сьнежань)

Дзьмітры Даронін (сьнежань)

Зьміцер Дашкевіч (сьнежань)

Андрэй Дзьмітрыеў (сьнежань)

Зьміцер Дрозд (сьнежань)

Аляксандар Квяткевіч (сьнежань)

Аляксандар Класкоўскі (сьнежань)

Мікіта Ліхавід (сьнежань)

Уладзімер Лобан (сьнежань)

Эдуард Лобаў (сьнежань)

Анатоль Лябедзька (сьнежань)

Сяргей Марцалеў (сьнежань)

Фёдар Мірзаянаў (сьнежань)

Алесь Міхалевіч (сьнежань)

Зьміцер Новік (сьнежань)

Уладзімер Някляеў (сьнежань)

Андрэй Пазьняк (сьнежань)

Наста Палажанка (сьнежань)

Натальля Радзіна (сьнежань)

Віталь Рымашэўскі (сьнежань)

Яўген Сакрэт (сьнежань)

Андрэй Саньнікаў (сьнежань)

Павал Севярынец (сьнежань)

Мікола Статкевіч (сьнежань)

Алег Федаркевіч (сьнежань)

Аляксандар Фядута (сьнежань)

Ірына Халіп (сьнежань)

Уладзімер Яроменак (сьнежань)

Застаюцца ў зьнявольненьні:

Мікалай Аўтуховіч

Андрэй Бандарэнка (выйшаў на свабоду ў сакавіку)

Алесь Атрошчанкаў

Зьняволены 20 сьнежня 2010 г. —
вызвалены 14 верасьня 2011 г.

Нарадзіўся 22 сакавіка 1981 г. у Менску. Вучыўся на факультэце міжнародных зносін у БДУ, быў выключаны за палітычную дзейнасьць. Вучыўся ў Вільні ў Эўрапейскім гуманітарным унівэрсытэце на спэцыяльнасьці «Міжнароднае права». У 2001—2006 г. быў сябрам арганізацыі «Зубр», браў удзел у яе акцыях, быў затрыманы. 10 гадоў працаваў карэспандэнтам сайту charter97.org. Пасьля стварэньня грамадзянскай кампаніі «Эўрапейская Беларусь» быў яе прэс-сакратаром. На выбарах 2010-га — прэсавы сакратар штабу Андрэя Саньнікава. Жанаты.

Затрыманы 20 сьнежня 2010 г. у сябе дома пасьля акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў. Зьмешчаны ў СІЗА КДБ. Абвінавачаны ва ўдзеле ў масавых беспарадках. 2 сакавіка 2011 г. судзьдзя Фрунзэнскага

суду Менску Тацяна Чаркас асудзіла яго на 4 гады зьнявольеньня ў калёніі ўзмоцненага рэжыму. Адбыў пакараньне ў Віцебскай калёніі «Віцьба». Праваабарончая арганізацыя «Міжнародная амністыя» прызнала Атрошчанкава вязьнем сумленьня.

Партрэт на фоне кратаў

Уладзімер Кобец, кіраўнік перадвыбарнага штабу Андрэя Саньнікава

Алесю казалі, што адвязуць у Курапаты на расстрэл

22 сакавіка яму споўнілася 30 гадоў. Але свае народзіны ён адзначыў у турме — СІЗА КДБ, вядомай як «Амэрыканка».

Алесю, аднаму зь першых фігурантаў так званай «справы 19-га», ужо вынесены прысуд — чатыры гады пазбаўленьня волі з адбыцьцём пакараньня ў калёніі строгага рэжыму. На судзе паказалі відэа, дзе Алесь... стаіць у натоўпе. Гэтага аказалася дастаткова, каб прызнаць чалавека вінаватым ва ўдзеле ў «масавых беспарадках».

Упершыню СМІ напісалі пра Алеся ў 2000-м годзе. Тады падчас сьвяткаваньня Дня Волі яго схопілі людзі ў масках, запхнулі ў машыну і доўга недзе вазілі, прыгаворваючы, што адвязуць у Курапаты на расстрэл. Урэшце, назьдзекаваўшыся, выкінулі проста ў сьнег далёка за гарадам.

Алесь заўсёды дэманстраваў асабістую мужнасьць і адданасьць справе, журналісцкі прафэсіяналізм, за што яго неаднаразова затрымлівалі і арыштоўвалі.

З пачаткам выбарчай кампаніі 2010 году Алесь стаў прэсавым сакратаром Андрэя Саньнікава, удзельнічаў у паездках кандыдата ў прэзыдэнты па краіне, асьвятляў сустрэчы з выбарцамі. Фотарэпар-

тажы з такіх сустрэч, што зьяўляліся на незалежных сайтах, былі зробленыя менавіта ім.

Нягледзячы на нэрвовую атмасферу кампаніі, Алесь заўсёды заставаўся разважлівым прафэсіяналам: яго тэлефон літаральна разрываўся, але ён знаходзіў час у шчыльным графіку кандыдата для кожнага журналіста, арганізоўваў інтэрвію з кандыдатам, з шараговымі актывістамі кампаніі.

19 сьнежня Атрошчанкаў быў адным з соцень беларускіх і замежных журналістаў, якія асьвятлялі падзеі ў дзень галасаваньня. Ён быў там, дзе і мусіў быць прэсавы сакратар кандыдата ў прэзыдэнты — побач з Андрэем Саньнікавым...

21 сакавіка 2011 (пасля суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Лісты з-за кратаў:

«Я доўгі час увогуле не пісаў лістоў — напэўна, больш за тыдзень. Думаю, гэта зьвязана з тым, што вялікая частка душэўных сіл сыходзіла на адаптацыю ў атрадзе. Сама разумееш, гэта зона. Тут ты ўва ўсіх пад увагай, шмат хто прыглядаецца, у кагосьці свае заскокі, у кагосьці маральны ўзровень не дацягвае да маці Тэрэзы. Нічога страшнага, аднак патрэбны час, каб прызвычаіцца. Але ты не хвалюйся: хапае тут і годных, разумных людзей, многія вельмі мне дапамаглі зь першапачатковым уладкаваньнем і адаптацыяй...

Мяне залічылі на швейную майстэрню і далі шыць усякія штукі. Як мне здаецца, я ня стаў пакуль для іх самым каштоўным працаўніком. Так што можаш не хвалявацца, мае рукі па-ранейшаму растуць

не з таго месца, і ня думаю, што ёсьць нейкая сіла ў сьвеце, здольная гэта зьмяніць...»

«Знайшоў у бібліятэцы калёніі кнігу Васіля Быкава на беларускай мове. Мяркую, што гэта заслуга Аляксандра Казуліна. Зараз чытаю Быкава...»

«Той, хто заварыў гэтую кашу, хай яе і расхлёбвае. Я пісаць прашэньне, каб памілавалі, ня буду. Я не вінавачу ні ў чым тых, хто напісаў падобныя паперы, бо ў кожнага свая мяжа царпеньня».

Пасьля вызваленьня:

«У ізалятары КДБ сапраўды былі катаваньні. Прымушалі распранацца і па 30-40 хвілінаў стаяць на марозе без адзеньня, не мяняючы позы. Увесь гэты час імітавалі ўдары дубінкай, электрашокерам над вухам. Тычкі ў бок, у сьпіну ды іншыя мэтады псыхалягічнага і фізычнага ўздзеяньня. Абразы ўвесь час. Я проста потым больш не звяртаў на іх увагі. Суд я б назваў дрэнна пастаўленым спэтаклем».

«Палкоўнік Арлоў, выканаўца абавязкаў начальніка сьледчага ізалятара КДБ, сказаў, што ён мне зробіць Гуантанама, што я пераблытаю дзень і ноч. І прыкладна ў такіх умовах я і правёў тры месяцы ў турме КДБ. І насамрэч, час ад часу ўключалі сьвятло ўначы, удзень прыглушалі...»

Хочацца засьцерагчы ўсіх ад залішняга аптымізму. У турме яшчэ знаходзяцца нашы таварышы. Цяпер гучаць галасы пра нейкі дыялёг. Незразумела, з кім мы можам размаўляць? Лукашэнка прайграў выбары. Менавіта таму мы ўбачылі гістэрычную і брутальную рэакцыю ўвечары 19 сьнежня. Прадметам дыялёгу можа быць толькі перадача ўлады».

Зьміцер Бандарэнка

Зьняволены 20 сьнежня 2010 г. —
дагэтуль за кратамі

Нарадзіўся 28 верасьня 1963 г. у Менску. У 1984 г. скончыў Інстытут фізычнай культуры. У 1995-1996 г. працаваў на незалежным Радыё 101.2. Адзін з заснавальнікаў грамадзянскай ініцыятывы «Харты'97» і каардынатар грамадзянскай кампаніі «Эўрапейская Беларусь». Жанаты, мае дачку.

Падчас прэзыдэнцкай кампаніі 2010 г. быў актывістам штабу кандыдата Андрэя Саньнікава. Затрыманы 20 сьнежня 2010 г. у сябе дома пасля акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў. Зьмешчаны ў СІЗА КДБ. Абвінавачаны ў арганізацыі і ўдзеле ў масавых беспарадках, пазьней выстаўлена больш мяккае абвіна-

вачаньне — падрыхтоўка групавых дзеяньняў, якія груба парушаюць грамадзкі парадак, альбо удзел у іх.

27 красавіка 2011 г. судзьдзя Партызанскага суду Менску Тацяна Равінская асудзіла Бандарэнку на 2 гады зьнявольеньня ў калёніі агульнага рэжыму. За кратамі яму была зробленая складаная апэрацыя на хрыбетніку. Бандарэнка адбывае пакараньне ў Магілёўскай калёніі № 15. Праваабарончая арганізацыя «Міжнародная амністыя» прызнала яго вязнем сумленьня.

Партрэт на фоне кратаў

Юры Хашчавацкі, кінарэжысэр:

Было 6 нядрэнна, калі б у камэру да Дзімы пасадзілі Філарэта

Дзіўнае адчуваньне не адпускае мяне з канца сьнежня: я ўвесь час, штохвіліны адчуваю, што яны, мае сябры, зусім побач, за пяць хвілінаў хады ад майго дому. Ад маёй вежы да турмы КДБ наўпрост ня больш за кілямэтар...

Мы пазнаёмліся гадоў пятнаццаць таму. Памятаю сваё першае адчуваньне: перада мной тыповы рэвалюцыянэр — насыцярожаны, калючы, нязломны. Я такіх ніколі не любіў.

І да Зьмітра спачатку ставіўся насыцярожана: чорт зь ім, з Лукашэнкам, прыйдзе час — зь ім разьбіруцца! Але рэвалюцыя — ужо не, прабачце, гэта не для мяне, гэтага я не люблю.

Ішоў час, ішлі гады, а «ўсенародна абраны» ўсё яшчэ заставаўся ва ўладзе. Пры ўсёй маёй нелюбові да рэвалюцыі, я ўсё ж пасьпеў у ёй адзначыцца: разам з Бандарэнкам стаў адным з заяўнікаў маршу «Так жыць нельга».

Марш, вядома ж, пабілі дубінкамі, мяне засадзілі на Акрэсыціна — нічога страшнага, адседзеў,

кампанія ў камэры была добрая: моладзь з «Зубра» і Шчукін. Зь імі сядзець ня так ужо й цяжка: усё ж побач прыстойныя людзі!

Калі везьлі ў турму, у аўтазаку памятаю выдатную сцэну: Халезін зь вертухам абмяркоўваюць наш марш, Халезін за кратамі, вертухай сядзіць побач, на зэдліку. І разважае: вам бы выйсьці з эканамічнымі патрабаваньнямі, тады б вас усе падтрымалі! І так гэта зь веданьнем справы кажа, важка, словы расьцягваючы і тлумачачы гэтым дурням з апазыцыі, як трэба жыць!

А мы ж менавіта з эканамічным лёзунгам тады і выходзілі! А білі і арыштоўвалі нас тыя самыя недавучкі, якія ўладкаваліся на цёплыя месцы, сталі «сілавікамі» і атрымліваюць за сваю «нялёгкую працу» больш за некаторых прафэсараў і акадэмікаў.

Не інтэлект, ня веды кіруюць нашым грамадзтвам, а агрэсіўнае невуцтва і дзікунства.

Было ўжо чатыры гадзіны раніцы, вочы зьліпаліся, але мазгі працавалі: менавіта тады я і зразумеў, што ўдзельнічаю не ў рэвалюцыі, а ў вызваленьні сваёй зямлі ад акупантаў! Тады канчаткова і зразумеў непахіснасьць Зьмітра Бандарэнкі: адна справа — ладзіць рэвалюцыю, а зусім іншая — змагацца з акупантамі. Тут няма і ня можа быць кампрамісаў!

Мой бацька, кавалер ордэна Славы, таксама змагаўся з акупантамі і, дзякаваць Богу, вярнуўся з вайны і знайшоў маю маці, і яны пасьля страшнай вайны, пасьля разьвітаньня, зрабілі мяне.

Бацька прывёз з вайны мноства раненьняў і руку, якая сохне. Ён быў габрэем, якога ўзнагародзілі чатырма мэдалямі «За адвагу», а іх давалі толькі тады, калі ў лом было даваць Зорку Героя.

З пункту гледжаньня многіх цяперашніх герояў ён быў дурань: трафэяў з вайны не прывёз, затое хадзіў

на лыжах па мінным полі, поўзаў на пузе па гразі пад шквальным агнём са сваёй рацыяй. А разумныя тым часам сядзелі ў заградатрадах, былі палітрукамі, працавалі ў НКВД і набівалі свае валізкі нарабаваным барахлом.

«Дурні» здабывалі перамогу, а «разумныя» выжывалі і ўладкоўваліся. Божа, як гэта падобна на тое, што адбываецца ў нашым грамадзтве і сёньня! Вось і Дзіма, і Андрэй, і Іра, і Анатоля, і Наста, і Наташа, і сотні іншых — усе яны з пароды тых самых «дурняў»: проста перад імі іншыя ворагі.

Зрэшты, ці іншыя? Памятаеце, як на Бандарэнку, Саньнікава і Бябеніна напалі фашысты з РНЕ? У цэнтры Менску, побач з плошчай Перамогі! Хлопцы адбіліся, хоць з тых часоў у Дзімы і пашкоджаная сьпіна. Гэтая траўма, баявое раненьне, прычыняе яму сёньня масу пакутаў у турме КДБ. І трымаюць яго ў гэтай турме тыя, хто выгадаваў тых маладых фашыстаў, хто, па сутнасьці, ствараў гэтыя бандыцкія групы.

І не выпадкова, што пазьней я гэтых РНЕ-шнікаў ужо стаў пазнаваць у тых малойчыках у аднолькавых чорных строях і чорных шапачках, якія зьяўляюцца на кожнай акцыі апазыцыі і якія з асалодай зьбіваюць старых і жанчын.

Пра іх, пра такіх, як яны, пісаў Алесь Адамовіч — карнікі.

У нас любяць гаварыць, што мы краіна, якая перамагла фашызм. Па-мойму, гэта агульнапрынятая мана: па-першае, у СССР ніколі не змагаліся з фашызмам — ваявалі з гітлераўскімі захопнікамі, з акупантамі, але з фашызмам як з ідэалёгіяй ніколі вайны не было.

Гэта па-першае. А па-другое, яшчэ горш: і ў даваенныя гады рэпрэсіяў, і падчас вайны і пасьля яе

ішоў змрочны працэс, які знішчаў грамадства: лепшыя гінулі, а баязьліўцы, паліцаі і вертухаі выжывалі і давалі моцнае патомства.

І цяпер гэтыя самыя паліцаі і вертухаі прыйшлі да ўлады. Яны пабудавалі «лінію Сталіна» (якой ніколі не было!), яны спрабавалі знішчыць Курапаты, пусьціўшы па могілках кальцавую дарогу, і яны да гэтага часу трымаюць нас за горла.

Нас, дзяцей, унукаў і праўнукаў тых, хто перамог.

Ці атрымаецца ў іх?

З Курапатамі не атрымалася. У мяне ёсьць кадры, дзе моладзь кладзецца пад нож бульдозэра, не даючы ўладзе схаваць сьляды найвялікшага злачынства ў дачыненні да народу. Там, у ланцугу моладзі і Дзіма Бандарэнка.

Іх тады палілі, душылі, зьбівалі, але вымушаныя былі пайсьці на саступкі.

Я гляджу на гэтыя кадры, на твар Дзімы Бандарэнкі і думаю: адкуль сілы?

Адказ знайшоў нядаўна, калі Воля Бандарэнка, жонка Дзімы, чытала мне вытрымкі зь яго турэмных лістоў. Пра што ён піша? Пра каханьне і пра Бога, што, уласна, тое самае, бо Бог і ёсьць Любоў.

Заўсёды побач з трагічным ёсьць і сьмешнае. Вось пішу гэтыя радкі і думаю: а што? Было б нядрэнна, калі б у камэру да Дзімы пасадзілі Філарэта! Можа хоць Зьміцер здолеў бы растлумачыць Экзарху, што Душа — гэта не гарэлка і цыгарэты, і што гандляваць ёю нядобра. Тым больш нядобра гандляваць Усявышнім і ўзнагароджваць ад яго імя правакатараў і садыстаў.

Кажуць, што па-сапраўднаму любіць могуць толькі моцныя людзі.

Дзіма ўмее любіць, а значыць ён моцны.

Тыя, што цяпер катуюць яго — любіць ня ўмеюць.

Значыць яны слабыя. Яны мараць, каб усе мы сталі Раманчукамі — здраднікамі... І злуюцца, што мы іншыя. І ненавідзяць нас яшчэ мацней. А значыць, слабеюць з кожным днём усё больш.

А перамогуць моцныя, такія як Дзіма, Андрэй, Іра, Анатоль...

І калі ў нас ёсьць сумленьне, калі мы нашчадкі тых, хто перамог — мы ім дапаможам.

26 красавіка 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Апошнія слова ў судзе:

«Заклікаю вынесці прысуд паводле закону і сумленьня. Я прызнаю, што выйшаў разам зь мітынгоўцамі на праезную частку праспэкту Незалежнасьці, з-за чаго быў перакрыты рух транспарту. Я пагаджаюся з матэрыяльным пазовам «Менсктранс» і ўжо кампэнсаваў страты — 159 тысяч рублёў.

Але падзеі, якія адбыліся на Кастрычніцкай плошчы 19 сьнежня, я не лічу грубым парушэньнем грамадзкага парадку. Удзельнікі мітынгу, у тым ліку і я, 19 сьнежня рэалізавалі сваё канстытуцыйнае права на мірныя сходы, яны пратэставалі супраць сфальсыфікаваных выбараў, і прыйдзе час, калі многіх спытаюць: чаму не пратэставалі яны?

Сапраўдныя страты — на мільярды даляраў — прынеслі краіне тыя, хто пасадзіў за краты кандыдатаў у прэзыдэнты і перашкодзіў дэмакратычнаму выхаду краіны з палітычнага і эканамічнага крызісу.

Наш слоган быў такі: гісторыя робіцца сёння, гісторыю робім мы. Першую частку слогану прыдумаў я, другую — Андрэй Саньнікаў. І сапраўды, сёння робіцца гісторыя. Высокі суд! На вас з надзеяй глядзіць наша сям'я, на вас з надзеяй глядзяць вельмі шмат грамадзянаў Беларусі. На вас з надзеяй глядзяць шмат людзей, якія цікавяцца сытуацыяй у Беларусі. Як кажучь, узмах крылаў матылька можа нарадзіць новы сусьвет. Беларускі суд валодае сілай, большай за ўзмах крылаў матылька. Мой лёс у вашых руках, але, магчыма, болей, чым мой лёс. Я гатовы прыняць любое ваша рашэнне».

Лісты з-за кратаў:

«Мне тут афіцыйна паведамілі, што цябе дапытвалі. Трымайся і прабач, Волечка. Як ты напісала: «Ня першы год замужам». Вельмі трапныя і мудрыя словы. 26 гадоў нашага асьвечанага Госпадам сямейнага саюзу. І гэта вельмі сур'ёзна і радасна. Рады, што, нягледзячы на нашу духоўную блізкасьць, кожны займаўся сваёй справай. І зорка фітнэсу — гэта больш крута, чым муж-апазыцыянэр. Рады, што няма расчараваньня ў сябрах і сяброўках. І, як бы ні склалася сытуацыя далей, тое, што ты для мяне, Волечка, цяпер робіш і што за ўсё жыцьцё вынесла, не застанецца бяз Божай узнагароды. І я ні за што не забуду, пакуль буду жывы. Блаславі цябе Божа! Нагадваю нашай дачушцы, што я яе вельмі люблю, што мы яе вельмі любім».

«Я ўвайшоў у пакой, у якім сядзела шмат людзей у форме, і начальнік карантыну абвясціў, што мне адмоўлена ў замене пакараньня ў сувязі з тым, што ня вырашана пытаньне аб маім побытавым стане. Гэта значыць, няма паперы з майго РУУС і пра маё пра-

цаўладкаваньне. Начальнік калёніі заявіў таксама, што мяне, маю асобу яшчэ недастаткова вывучылі, і спытаўся, ці ёсьць у мяне пытаньні. Пытаньняў не было. Потым начальнік карантыну сказаў, што для вывучэння спатрэбіцца яшчэ паўгода. Гэта значыць, наступная камісія па мне будзе праз паўгода».

Зьміцер Буланай

Зьняволены 19 сьнежня 2010 г. —
вызвалены 14 верасьня 2011 г.

Нарадзіўся 25 жніўня 1984 г. у Менску. Скончыў Менскі мэдычны каледж № 2, два гады працаваў мэбратам у інфэкцыйным шпіталі. Вучыўся ў Інстытуце сучасных ведаў на факультэце мастацтваў. Захапляецца музыкай. Нежанаты.

Падчас разгону акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў 19 сьнежня 2010 г. быў затрыманы і зьбіты, яму расьсеклі галаву. Асуджаны на 10 сутак арышту. Пасьля вызваленьня з ізалятару на Акрэсьціна быў затрыманы паўторна 12 студзеня 2011 г. Да суду знаходзіўся ў сьледчым ізалятары на Валадарскага.

Абвінавачаны ва ўдзеле ў масавых беспарадках. 26 траўня 2011 г. судзьдзя Ленінскага суду Менску Людміла Грачова асудзіла Буланаву на 3 гады калёні ўзмоцненага рэжыму. Адбываў пакараньне ў Магілёўскай калёні № 15. Праваабарончая арганізацыя «Міжнародная амністыя» прызнала яго вязьнем сумленьня.

Партрэт на фоне кратаў

Клаўдзія Буланаву, маці

За кратамі Дзіма ня мог хадзіць

Дзіма зь дзяцінства захапляўся біялёгіяй і музыкай. Удзельнічаў у алімпіядах па біялёгіі. Вельмі захапляўся дыназаўрамі, ведаў усё пра гэтых вымерлых жывёлаў, вывучыў нават усе назвы на лаціне.

Часам агаломшваў складанымі пытаньнямі кшталту: «А якія зубы ў такога і такога дыназаўра — трубчатыя альбо альвэаларныя?» Сын-падлетак іранізаваў: «Ну вось, а яшчэ кандыдат біялягічных навук! А ня ведаеш, якія зубы ў дыназаўра! Трубчатыя!».

Дзіма спачатку вырашыў звязаць сваё жыцьцё з мэдыцынай. Вельмі адказна ставіўся да сваёй працы, яму давяралі даглядаць цяжка хворых, у тым ліку інфікаваных ВІЧ і хворых на СНІД.

Але потым музыка ўсё ж перамагла. Прычым Дзіма авалодаў музычнай граматай, калі быў ужо юнаком, самастойна, праз кампутар. Я сама ў дзяцінстве скончыла музычную школу і памятаю, як завучвала нейкія гамы, пасажы, эмацыйна вывучала і ўспрымала творы, да прыкладу, Бэтховэна, Баха цалкам. А ў яго нейкае іншае, на мой погляд, дзіўнае ўспрыняцьце музыкі — ён разглядаў твор як структуру: зь якіх музычных элемэнтаў ён складаецца... Ён мог любы твор пачаць зь любой ноты, зь любога такту. Авалодаў бас-гітарай. Стварыў яшчэ ў мэдуцэльні гурт. Перад самай пасадкай сабраў іншую каманду музыкаў — «Centzon Totochtin». Як распавяла мне сяброўка Дзімы Надзея, хлопцы гралі ў стылі «Progressive Metal», гэта спалучэньне мэталу з клясыкай, вельмі складаная музыка, неагрэсіўная і мілагучная.

Дзіма хацеў вучыцца аранжыроўцы. Але паступіў у Інстытут сучасных ведаў на факультэт мастацтваў.

Вывучаў выканаўчае майстэрства. Хацеў знайсці працу, каб самому аплачваць вучобу. Яму няёмка было, каб я плаціла за вучобу.

Палітыкай Зьміцер не займаўся, ніколі ня быў сябрам палітычных партыяў і рухаў. 19 сьнежня на Плошчы яго моцна зьбілі. Атрымаў 10 сутак арышту. Пасьля вызваленьня з ізалятару на Акрэсьціна быў затрыманы паўторна 12 студзеня толькі за тое, што адмовіўся ісьці на допыт без афіцыйнай позовы. Супрацоўнікі міліцыі прыехалі да нас дадому і заявілі: не зьявіўся на іхні званок — значыць, вінаваты. Некалькі гадзінаў Дзіма чакаў сьледчага ў сьледчай управе на вуліцы Сапёраў, дачакаўся толькі пастановы пра статус падазраванага ў справе аб масавых беспарадках...

У Дзімы сур'ёзныя праблемы са здароўем. За кратамі абвастрылася хранічнае захворваньне. Дзіма ня мог хадзіць. Паставілі дыягназ «вострая рэўматычная ліхаманка». Але меры стрыманьня не зьмянілі — сына пакінулі за кратамі. Праўда, перавялі ў турэмны шпіталь, прызначылі антыбіётыкі. Цяпер Зьміцер можа самастойна рухацца. У зьявольны любая мэдычная дапамога — гэта праблема. Вось, напрыклад, забалеў зуб. Там казалі адразу, што выдаляць, і ўсё. Але яму зрабілі здымак, я яго паказала іншым стаматолягам, і тыя казалі, што можна спакойна ставіць плёмбу. Вось яму там яе толькі пасьля гэтага і паставілі.

У шпіталі мне дазволілі зь ім спатканьне. Я казала яму, што мы два стрыжні і павінны трымацца, бо, калі адзін зломіцца, то і другому будзе цяжка.

Зьміцер ведае, што пра яго пішуць, падтрымліваюць, выказвае ў лістах усім падзяку...

10 траўня 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Апошняя слова ў судзе:

«Спачатку хацеў напісаць аб тым, што было, апраўдацца, а потым вырашыў: навошта? за што апраўдвацца? за два ўдары нагой? Таму хачу падзякаваць тым, хто выказаў салідарнасьць, хто прыходзіў да Чырвонага касьцёла маліцца, хто прыходзіў на суд. Хачу падзякаваць маёй маці, якая так шмат для мяне зрабіла, маёй грамадзянскай жонцы. Хачу спадзявацца, што прыстаўка «грамадзянская» хутка зьнікне. Я цябе люблю. І хачу падзякаваць майму адвакату. Усё».

Ліст з-за кратаў:

«Знаходзіўся ў перапоўненай камэры, дзе было каля трыццаці чалавек. Пастаянныя скразьнякі. Прастудзіўся. Абвастрыліся ўсе захворваньні... Зьвяртаўся ў мэдычную частку, але лекары не прыходзілі. І вось 18 лютага ня змог устаць з ложка з-за моцных боляў у суставах. Нават да прыбіральных несьлі на руках. Стаў прасіць, каб аказалі дапамогу. Але ніхто не адгукнуўся. І калі ўжо ўсе 30 чалавек пачалі грукаць у дзьверы, далі дыфлафенак, і тады змог сам прыйсьці да адваката. Потым усё ж перавялі ў лякарню».

Пасьля вызваленьня:

«Тое, што ў мяне ўзьніклі ўскладненьні ў турме, было выклікана якраз умовамі ўтрыманьня ў СІЗА. Потым мне палепшылі ўмовы, і стала лепей».

Сяргей Вазьняк

Зьняволены 20 сьнежня 2010 г. —
вызвалены 29 студзеня 2011 г.

Нарадзіўся 14 красавіка 1962 г. у Карастышаве Жытомірскай вобласьці. Скончыў Сьвярдлоўскую вайсковую вучэльню. Галоўны рэдактар газэты «Товарищ», сябра праўленьня ГА БАЖ. Быў адным з арганізатараў стварэньня Партыі камуністаў беларускай (ПКБ), у 2009 г. перайменаванай у Беларускаю партыю аб'яднаных левых «Справядлівы сьвет». Член бюро ЦК гэтай партыі. Разьведзены, мае сына і дачку.

У часе прэзыдэнцкіх выбараў 2010 г. працаваў у штабе кандыдата Ўладзімера Някляева. Пасьля акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў быў арыштаваны 20 сьнежня ва ўласнай кватэры і зьмешчаны ў СІЗА КДБ. Ад 29 студзеня 2011 г. мера стрыманьня зьмененая на падпіску аб нявыезьдзе. Абвінавачаны ў арганізацыі і ўдзеле ў масавых беспарадках, пазьней — у падрыхтоўцы

групавых дзеяньняў, якія груба парушаюць грамадзкі парадок, альбо удзеле у іх.

20 траўня 2011 г. судзьдзя Фрунзэнскага суду Менску Жана Жукоўская асудзіла Вазьняка на 2 гады пазбаўленьня волі ўмоўна. Праваабарончая арганізацыя «Міжнародная амністыя» прызнала яго вязьнем сумленьня.

Партрэт на фоне кратаў

*Аляксей Елісееў, намесьнік старшыні партыі
«Справядлівы сьвет»*

На судзе ён будзе трымацца, як заўсёды, па-афіцэрску

Зь дзяцінства Сяргей марыў быць афіцэрам. Ахайнасьць, выпраўка, дысцыпліна, адказнасьць, вернасьць абавязку і прысязе — гэтыя знешнія і ўнутраныя атрыбуты афіцэрскага жыцьця арганічна ўласьцівыя яму.

Скончыўшы сярэдняю школу, Сяргей паступіў на танкавы факультэт Сьвярдлоўскай вучэльні, якую скончыў з адзнакай. Афіцэрскую службу пачынаў у групе савецкіх войскаў у Нямецчыне. Зрабіў бліскую вайсковую кар'еру. Быў замалітам роты, сакратаром камітэта камсамолу, памочнікам начальніка палітадзелу.

У 1989 годзе пераведзены службы ў Бабруйск, у палітадзел 5-й гвардзейскай танкавай арміі. З гэтага часу яго жыцьцё звязанае зь Беларусьсю. У канцы 1990 году ён быў прызначаны старэйшым інструктарам аддзелу камсамольскай работы Палітупраўленьня Беларускай вайскавай акругі. Пераехаў жыць у Менск. У 1992-1997 гадах быў першым сакратаром ЦК ЛКСМБ.

У гэты самы пэрыяд пачаў асвойваць новую прафэсію — журналістыку. Працаваў карэспандэнтам

газеты Міністэрства абароны «Во славу Родины». Ужо праз паўгода, ня маючы журналісцкай адукацыі, быў прызначаны рэдактарам аддзелу і членам рэдкалегіі гэтай газеты. Атрымаў вайсковае званьне «маёр».

У 1993 годзе ў сілу ўступіў закон, які забараняе вайскоўцам сяброўства ў палітычных партыях. А Сяргей у той час ужо актыўна працаваў ня толькі ў ЛКСМБ, але і ў Партыі камуністаў беларускай. Давялося выбіраць паміж афіцэрскімі пагонам і партыйным білетам. Вазьняк звольніўся з войска, не даслужыўшы два гады да льготнай пэнсіі, толькі каб не выходзіць з партыі.

Цяпер Сяргея Вазьняка ведаюць у Беларусі як актывіста дэмакратычнага руху. На выбарах 2006 году ён узначальваў прэсавую службу адзінага кандыдата ў прэзыдэнты ад апазыцыі Аляксандра Мілінкевіча. У 2010 годзе стаў адным з ініцыятараў і кіраўнікоў грамадзянскай кампаніі «Гавары праўду!» і даверанай асобай кандыдата ў прэзыдэнты Ўладзімера Някляева.

Мы ведаем, што і на судзе ён будзе трымацца так, як трымаецца ўсё сваё жыццё — па-афіцэрску.

4 траўня 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Пасьля вызваленьня з турмы КДБ:

«Ізалежыць была ня толькі фізычная. Ізалежыць была і інфармацыйная, бо за 41 дзень, што я знаходзіўся ў камэры — на другі дзень быў выключаны тэлевізар, — я не атрымаў ніводнага ліста, хоць вось цяпер я трэці дзень на свабодзе і ведаю, што дзясяткі людзей пісалі мне лісты і паштоўкі — сябры, родныя,

знаёмыя — нічога гэтага я не атрымліваў. Фізычныя нягоды там было неяк лягчэй пераносіць, а вось маральныя, звязаныя з поўнай неведомасьцю — што адбываецца ў краіне, што з тваімі блізкімі, роднымі, як здароўе бацькоў, якія ў мяне жывуць у Расеі, што з сынам, дачкой — усё гэта моцна прыгнятала».

Напярэдадні суду:

«Сваім блізкім я скажу тое, што казаў ім і раней. Я скажу, што, заклікаючы людзей на Плошчу на несанкцыянаваны мітынг, я разумеў, што гэта парушэньне заканадаўства, я ў гэтым прызнаюся, але я за гэта не раскайваюся, таму што я лічу, што ва ўмовах недэмакратычных выбараў заклік да людзей прыйсьці на Плошчу — гэта было слушнае рашэньне».

Апошнія слова ў судзе:

«Ёсьць тры дні, калі я надзяваю ўзнагароды — 23 лютага, 9 траўня і 3 ліпеня — і ўскладаю кветкі да вечнага агню на плошчы Перамогі. Гэта ўзнагароды не баявыя, яны за бездакорную службу ў шэрагах узброеных сілаў СССР. Тым ня менш я імі ганаруся. І сёньня ўпершыню за ўсё жыццё мне даводзіцца выступаць з апошнім словам у якасьці абвінавачанага».

Падчас выбарчай кампаніі былі шматлікія парушэньні. Пра што сьведчаць высновы АБСЭ. Выбары, на маю думку, былі недэмакратычнымі. Адзін толькі факт, што спэцслужбы праслухоўвалі кандыдатаў у прэзыдэнты, сьведчыць пра недэмакратычнасьць выбараў...

Па сутнасьці выстаўленага мне абвінавачаньня. Паводле артыкулу 342 прызнаю сваю віну часткова. На сустрэчах з выбарцамі запрашаў грамадзянаў толькі на мірны мітынг. Ні да якога шэсьця па праспэктце не заклікаў».

Ілья Васілевіч

Зьняволены 19 сьнежня 2010 г. —
вызвалены 13 жніўня 2011 г.

Нарадзіўся 6 жніўня 1991 г. у Баранавічах. Вучыўся ў Баранавіцкай гімназіі. Пасьля дзявятай клясы паступіў у Менскі політэхнічны каледж. Выдатна вучыўся, быў старстам групы. Нежанаты.

За ўдзел у акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў 19 сьнежня 2010 г. адседзеў 10 сутак арышту. 5 студзеня 2011 г. быў запрошаны ў адміністрацыю політэхнічнага каледжу, там яго арыштавалі супрацоўнікі КДБ. Абвінавачаны ва ўдзеле ў масавых беспарадках.

13 траўня судзьдзя Партызанскага суду Менску Наталья Чацьвярткова асудзіла Васілевіча на 3 гады зьнявольеньня ў калёніі ўзмоцненага рэжыму. Адбываў пакараньне ў Магілёўскай калёніі № 19.

Партрэт на фоне кратаў

Вольга Бандаронак, стрыечная сястра

Гэта першыя выбары ў жыцьці Ільлі...

Ільлю я ведаю з самага нараджэньня. У дзяцінстве мы кожнае лета праводзілі ўтраіх: Ілья, яго родная сястра Алёнка і я. Я была за старэйшую сястру. Мы выдатна ладзілі паміж сабой.

У дзяцінстве бацькі читалі брату кнігу «Пра Ілью Мурамца», і ягоныя вочы зіхацелі: «Я таксама буду такі ж моцны і справядлівы!».

Ілья вельмі любіць чытаць, што зусім нетыпова для цяперашняй моладзі. Гэта ў яго ад бабулі Зінаіды Піліпаўны, якая казалі: «У мяне ўсе ўнукі тале-навітыя». Мы і ў ізалятар перадаем яму шмат кніг, але чамусьці ня ўсё прымаюць. На ангельскай мове кніг зусім не бяруць — кажуць, забаронена. Апошнім разам у маці нават Валянціна Распуціна не ўзялі. Выпісалі Ільлю шмат часопісаў у ізалятар, але ня ведаю, ці даходзяць яны.

Атрымліваем з-за кратаў лісты вельмі цікавыя. Яго мама, Тамара Анатолеўна, мяркуе, што ён піша кнігу, усё просіць агульныя сшыткі. У яго філязофскі склад розуму. Такі чысты гуманітар, хоць вучыўся ў каледжы на тэхніка-электрыка. Захапляецца скутэрамі, матацыкламі, сам зьбірае-разьбірае тэхніку.

Ілья добра сьпявае, грае на гітары, на саксафоне, на флейце, на бубнах — ягоны бацька музыкант, гэта ў яго спадчыннае. Займаўся спортам, у дзяцінстве авалодаў самба.

19 сьнежня Ілья быў на Плошчы. Мне зь ім удалося паразмаўляць увечары 19-га. Ён быў узрушаны, усхваляваны — гэта першыя выбары ў ягоным жыцьці. Верыў у перамены. Адседзеў 10 сутак арышту за ўдзел у акцыі пратэсту. У жодзінскім ізалятары

перанёс вельмі моцны стрэс. Хлопцы, якія сядзелі разам, дапамагалі яму як самаму малодшаму. Калі мы сустрэліся 30 сьнежня, пасья адседкі, Ілья быў вельмі разгублены, дрэнна сябе адчуваў. Але пачуцьцё адказнасьці перамагло: «Трэба быць на занятках, у мяне лябараторныя работы».

Там яго адразу ж выклікаў дырэктар каледжу і запатрабаваў, каб Ілья напісаў пакаяльную тлумачальную, што на Плошчы апынуўся выпадкова, інакш яго адлічаць. Ілья жалю ня выказаў і заявіў, што прабачэньня прасіць не зьбіраецца, бо ня лічыць сябе вінаватым і каецца яму няма ў чым. 5 студзеня яго ветліва запрасілі зайсьці ў адміністрацыю каледжу для падпісаньня нейкіх папер. Але там яго ўжо чакалі супрацоўнікі КДБ: паведамлілі, што ён падазраваны ў крымінальнай справе. Зьмясьцілі спачатку ў ізалятар на Акрэсыціна, а потым перавялі ў СІЗА на Валадарскага.

Вельмі перажываў, калі 22 студзеня памерла бабуля, а яго не пусьцілі на пахаваньне. Бабулю ён вельмі любіў. Перажывае і за свайго сябра Фёдара Мірзянава, студэнта Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўнівэрсытэту, які таксама чакае суду...

26 красавіка 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Апошнія слова ў судзе:

«Я не далучаўся да хуліганскага натоўпу. Я далучыўся да беларускіх выбарнікаў. Рэальнага супраціву ўладам не было. Не рабіў я ніякіх дзеяньняў, каб пранікнуць у Дом ураду. Нічога не зьнішчаў. Я толькі зьбіў аскепак шкла. Я ня ўзломваў дзьверы. Не было такога, што натоўп пераўтварыўся ў адзіную разбу-

ральную сілу, як пішацца ў абвінавачаньні. Многім зразумелая прычына завядзеньня гэтай справы, адсутнасьць складу злачынства і абсурднасьць таго, што на Плошчы нібыта былі нейкія рэчы, якія можна было выкарыстоўваць для супраціву. Прашу суд быць аб'ектыўным і непрадузятым і вынесьці справядлівы вырак».

Пасьля вызваленьня:

«Яны ад мяне не дамагліся пісаць прашэньне аб памілаваньні, прапаноўвалі напісаць кшталту: «прашу разгледзець пытаньне аб маім вызваленьні згодна з заканадаўствам». І казалі, што, маўляў, тут няма ніякай зьдзелкі з сумленьнем. Я адказваў, што гэта вырашаць мне і ні зь якімі прашэньнямі да Лукашэнкі я не зьбіраюся зьвяртацца... Турма не спужала. Жахнуўся ад прававога бязмежжа. Яшчэ ў карантыне ўсе біркі, на якіх было напісана маё прозьвішча, чамусьці пазначылі чырвоным маркерам. Я спытаў у аднаго афіцэра, чаму так? Той сказаў, што, мабыць, я выказваўся супраць дзейнага кіраўніцтва ў краіне? Я пацьвердзіў гэта. «Ну вось вам і адказ». Такім самым маркерам пазначаныя біркі і ў Вуса і ў Федаркевіча».

«Я не зьбіраюся заставацца ў Беларусі і ад'еду на вучобу за мяжу. Я глыбока зьняважаны парушэньнем законаў і правоў чалавека ў Беларусі. Я не адчуваю ў гэтых умовах сябе вольным і ў бясьпецы. У любы момант на любога чалавека могуць сфальшаваць справу і пасадыць у турму. У калёніях такіх людзей шмат, менавіта таму не зьбіраюся заставацца ў Беларусі. Я вярнуся ў Беларусь, калі ў краіне зьмецца палітычны рэжым».

Арцём Грыбкоў

Зняволены 19 сьнежня 2010 г. —
вызвалены 13 жніўня 2011 г.

Нарадзіўся 6 студзеня 1989 г. у Карэлічах. Вучыўся ў Менскім каледжы лёгкай прамысловасьці, мастацкай вучэльні ў Міры. У 2008 г. закончыў вучэльню будаўнікоў у Карэлічах. У палітычных партыях і рухах ня ўдзельнічаў. Працаваў на розных працах на рабочых спэцыяльнасьцях. На момант знявольеньня працаваў у гандлёвым цэнтры «Гіпа» грузчыкам і прасаўшчыком гідраўлічнага прэсу. Нежанаты.

Быў затрыманы 19 сьнежня 2010 г. на плошчы Незалежнасьці пасля акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў. У СІЗА ў Жодзіне адбыў 10 сутак. 12 студзеня зь месца працы Грыбкова забралі ў СІЗА на Валадарскага. Потым вызвалілі і затрымалі другі раз, трымалі ў СІЗА КДБ. Абвінавацілі ва ўдзеце ў масавых беспарадках.

26 траўня 2011 г. судзьдзя Ленінскага суду Менску Людміла Грачова асудзіла Грыбкова на 4 гады пазбаўленьня волі з прымусовым лячэньнем ад алькагалізму. Адбываў пакараньне ў Бабруйскай калёні № 2.

Партрэт на фоне кратаў

Святлана Юронак, сяброўка

Арцём трымаецца і нават у кайданках сьмяецца

Я знаёмая з Арцёмам нядаўна, зь верасьня 2010 году. Яму падабаецца цяжкі рок, любіць граць на гітары. Піша вершы, шмат чытае. Ходзіць на канцэрты.

Мы пазнаёміліся зь ім на працы. Арцём — вельмі добры чалавек, ніколі не адмаўляў у дапамозе ў любой цяжкай сытуацыі — я ў гэтым асабіста пераканалася. Ён хутка ўліўся ў калектыў. Адрозьніваўся ўсё сказаў: які добры хлопчык да нас прыйшоў, працавіты.

З працы ў знявольеньне яму і ліст пісалі калектыўна, зьбіраліся разам. І зьбіралі перадачу, прывозілі ў СІЗА. Яго ўсё вельмі любяць.

19 сьнежня ён, як заўсёды, сустрэў мяне пасля працы. І кажа: можа, пойдзем сёньня пагуляем? Але я сказала, што крыху стамілася, давай іншым разам. Казала, пойдзем разам дахаты, усё будзе добра. Ён пайшоў адзін. Потым праз паўтары гадзіны мне патэлефанаваў. Кажа: усё, Сьвета, мяне ўжо забралі. У мяне ад гэтага настрой быў жахлівы. Яго павезьлі ў Жодзіна, дзе ён адбыў 10 сутак. А потым 12 студзеня зь месца працы яго забралі, вялі проста ў кайданках і павезьлі ў СІЗА на Валадарскага. Я яму пасылала заказныя лісты. Калі яго затрымалі другі раз, спачатку яго трымалі ў СІЗА КДБ. Я ездзіла перадаць перадачу, але не прынялі.

Я БТ не гляджу, бо гэта суцэльная хлусьня.

Цяпер хаджу штодня на судовы працэс, калі вольная ад працы. Арцём трымаецца і нават у кайданках сьмяецца, і гэта радуе. Хаця я адчуваю, яму вельмі дрэнна. А суд — гэта вялікі цырк, як так можна?!

Атрымлівала лісты зь СІЗА ад Арцёма. Ён прысылаў мне вершы пра каханьне, пра пачуцьці. Пісаў, што ў яго шмат напісана пра нашу краіну, пра становішча ў цэлым, пра міліцыю. Але ён ня можа іх мне даслаць, бо, кажа, яшчэ які-небудзь артыкул яму за гэта прышыюць. Вось верш, які я атрымала ад Арцёма. Ён для мяне вельмі дарагі:

Малыш, какие наши годы!

У нас еще все впереди.

Всё это временно: невзгоды,

Туман, печали и дожди...

18 траўня 2011 (падчас суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Апошнія слова ў судзе:

«Я не прычыніў нікому шкоды, нікога ня ўдарыў, але хачу папрасіць прабачэньня ў сваякоў і знаёмых. Выбачайце, калі што ня так. Прашу прабачэньня ў кандыдатаў, што, магчыма, сваімі дзеяньнямі падвёў іх пад гэты нічым не абгрунтаваны артыкул. Высокі суд! Страх праходзіць за некалькі хвілін, а пачуцьцё віны застаецца на ўсё жыцьцё. Перад вынясеннем прысуду падумайце аб гэтым».

Пасьля вызваленьня:

«Да мяне ставіліся нядрэнна. Увогуле да нас ставіліся як да палітычных. Такі паказьнік: усе былі вельмі рады, што нас адпраўляюць дамоў. Да Лукашэнка і ўвогуле да ўлады ставяцца адназначна

— няма пра што і казаць. Эканамічную сытуацыю ацэньваюць праз свае праблемы: кошты ў атаварцы падняліся ўдвая, адсюль і стаўленьне. Вельмі незадаволеныя і хвалююцца, што будзе яшчэ горш...

Што тут зробіш — ім пад руку папалася інфармацыя, што я калісьці быў заўважаны з келіхам піва ды чаго мацнейшага, і яны пачалі гэта падкрэсьліваць. Канечне, адзін беспрацоўны, адзін алькаголік, адзін невядома хто, адзін звольнены з шэрагаў міліцыі — вось вам і калектыўны партрэт чалавека, які нешта разумее і гатовы змагацца за свае погляды».

«Я сачыў за тымі грамадзкімі і палітычнымі падзеямі, якія адбываюцца ў краіне, але ні ў якіх палітычных структурах ня ўдзельнічаў. На Плошчу прыйшоў таму, што хацеў туды прыйсьці. І гэтым хацеў сказаць, што разумею, што ў нашай краіне ня так усё добра, як паказвае тэлебачаньне. Лічыў і лічу, што ў нас вельмі шмат годных людзей, і чаму б мне было і не пабыць у адной кампаніі з прыстойнымі людзьмі.

Самая цяжкая для мяне была хвіліна, калі я ўсё ж падпісаў гэтую просьбу аб памілаваньні. Нешта ў мяне нібыта абарвалася ўнутры ў той момант. І дагэтуль цяжка. Я не падпісваў ніякіх папераў пра тое, што буду супрацоўнічаць з адміністрацыяй турмы, што я гатовы стаць на шлях выпраўленьня — я нічога не падпісваў, а тут узяў — і падпісаў. Гэтак захацелася выйсьці хуценька, што ўзяў дый падпісаў. Шкадаваў пра гэта дый цяпер шкадую. Канечне, я ведаю, што шмат каму зрабіў гэтым прыемна — матулі, дзяўчыне сваёй, але так, як раней, на душы ўжо ніколі ня будзе. Канечне, ні ў чым сябе вінаватым я не лічыў і не лічу і ня ведаю, за што я павінен вінаваціцца.

Дзьмітры Даронін

Затрыманы 19 сьнежня 2010 г. —
вызвалены 1 верасьня 2011 г.

Нарадзіўся 19 красавіка 1982 г. у Менску. Пасьля заканчэньня школы паступіў у Беларускі дзяржаўны ўнівэрсытэт інфарматыкі і радыёэлектронікі. Навучаньне пакінуў. Служыў у войску, закончыў ПТВ № 8, працаваў будаўніком, рабочым на Падшыпнікавым заводзе, на момант арышту — сьлесарам на МАЗе. У палітычных партыях ці рухах ня ўдзельнічаў. Рос у шматдзетнай сям'і, у якой васьмёра дзяцей. Нежанаты.

Пасьля акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў 19 сьнежня 2010 г. затрыманы на тры гадзіны і адпушчаны. Арыштаваны 14 сакавіка 2011 г. на працы. Абвінавачаны ва ўдзеі ў масавых беспарадках.

12 траўня 2011 г. судзьдзя Маскоўскага суду Менску Алена Шылько асудзіла Дароніна на 3,5 гады зьнявольеньня ў калёніі агульнага рэжыму. Адбываў пакараньне ў віцебскай калёніі «Віцьба-3».

Партрэт на фоне кратаў

Галіна Дароніна, маці

Мы ў шматдзетнай сям'і прывыклі дзяліцца з усімі

У нас вялікая дружная сям'я — васьмёра дзяцей. У старэйшых ужо свае сем'і — ёсьць яшчэ трое ўнукаў. Чацьвёра — непаўналетнія, вучацца ў школе. Дзьмітры — другое дзіця ў сям'і. А на старэйшых заўсёды ляжала адказнасьць за малодшых. Яны разам з самай першай дачкой Сьняжанай вельмі дапамагалі нам гадаваць малых. У Сьняжаны цяпер свая сям'я, а Дзіма дагэтуль жыве з намі. У мяне зь ім ніколі не было ніякіх праблем — спакойны, ураўнаважаны, вельмі адказны хлопец. У дзяцінстве чым толькі не захапляўся — і футбалам, і плаваньнем. Пасьля школы вывучыўся на сьлесара. Адслужыў у войску. Пасьля заканчэньня прафтэхвучэльні працаваў разам са мной на маторным заводзе. Але паўгода таму перайшоў на аўтазавод — там заробак вышэйшы.

Бацька ў нас — інвалід першай групы па зроку, працуе ў таварыстве сьляпых, заробак у яго невялікі. Я як шматдзетная маці ў 50 гадоў пайшла на пэнсію, але працягваю працаваць на маторным заводзе ля станка ў дзьве зьмены, бо дзетак трэба паднімаць. Дзіма вельмі дапамагае нам матэрыяльна, ягоны заробак ідзе ў вялікую сям'ю. Летась атрымалі новую кватэру. Старэйшыя дзеці, у якіх свае сем'і, засталіся ў старой. Мэблю ў новую кватэру мы набылі ў крэдыт, Дзіма яго выплачваў. Набыў кампутар для малодшых дзяцей.

Па натуре ён дамасед. Пасьля працы і ў выхадныя ўсё сядзіць за кампутарам. Палітыкай не цікавіўся. 19 сьнежня разам з двума сябрамі быў у цэнтры, у раёне вакзалу. Сябры недзе згубіліся, калі пайшлі па піва, а Дзіма разам з натоўпам апынуўся на Плошчы.

Яго 19-га затрымлівалі, тры гадзіны пратрымалі ў пастарунку і ўначы адпусьцілі. Ён надалей працаваў на заводзе, усё быццам бы сьціхла. А 14 сакавіка да яго прыйшлі на працу і забралі — маўляў, «вылічылі» па відэаздымцы. Спачатку мяне суцяшалі — праз тое сутак выпусьцяць. Але ня выпусьцілі. Дахаты прыйшлі зь ператрусам, забралі чамусьці Дзіміну шапку і вінчэстэр. Я на просьбу адваката ўзяла характарыстыкі і з маторнага заводу, дзе ён раней працаваў, і з МАЗу. Калі чытала — прасьлязілася. Вельмі добра калегі і начальства пра яго напісалі.

У Дзімы вельмі шмат сяброў. Неяк звычайна людзі сябруюць з адным-двума чалавекамі. А ў яго сябры армейскія, сябры з вучэльні — чалавек восем.

Цяпер яны вельмі дапамагаюць нашай сям'і, падтрымліваюць і маральна, і матэрыяльна. Перадачы Дзіму насілі на «Валадарку». Калі мы атрымалі новую кватэру — арганізавалі пераезд, дапамаглі, самі ўсю мэблю сабралі. Заўсёды дапамагаюць і на лецішчы — і зямлю ўскапаць, і дроў насячы. Вось і зараз ужо пыталіся, калі мы паедзем гарод саджаць, каб замест Дзімы папрацаваць.

Цяпер Дзіма піша бадзёрыя лісты, што ўсё ў яго ў парадку, пачуваецца добра. Але я ж ведаю, што ён ніколі ня будзе скардзіцца, будзе мужна трымацца — такі ў яго характар.

19 красавіка ў Дзімы быў дзень нараджэньня. Аднесла яму вялікую перадачу, а больш за 30 кіляграмаў у месяц не прымаюць. Але ж у камэры разам зь ім сядзяць хлопцы, якім нічога не перадаюць. Бо сьвяты — ужо мінуў Вялікдзень, наперадзе майскія сьвяты, я вельмі перажываю за ўсіх. Калі б напісаў прозьвішчы, каму не перадаюць, аднесла б яшчэ — мы ў шматдзетнай сям'і прывыклі дзяліцца з усімі...

5 траўня 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Пасьля вызваленьня:

«Напісаў прашэньне пра памілаваньне. Лічу, што папера сьцерпіць. Лічу, што сваю справу я зрабіў, што трэба было. Час крэдытаў. Мы з самага пачатку былі як заклад для дзяржавы, каб атрымаць крэдыты ад МВФ і яшчэ каго-небудзь. Гэта казалі мне і нашы хлопцы, і пракурор, што мы заклад для дзяржавы.

Адміністрацыя добра да нас, палітычных ставілася, а іншыя вязьні ганарыліся намі. Я лічу, што гэта загартоўка для нас была, як другое войска».

«На Плошчу я меркаваў ісьці ад пачатку. Мне было неабякава тое, што адбываецца ў краіне, і мне хацелася пераменаў да лепшага. Вінаватым сябе не лічыў і не лічу, пра што заявіў і падчас суду. За гэта і атрымаў 3,5 гады калёніі. Увогуле ўсе гэтыя суды ўзгадваю як найграныя «канцэртны». З асуджанымі і адміністрацыяй у мяне былі спакойныя адносіны — да мяне ставіліся, як і да іншых людзей, безь якой-небудзь розьніцы. Адначасна настойліва прапаноўвалі пісаць просьбу аб памілаваньні, маўляў, з вас артыкул будзе зьняты, зможаце паехаць адпачываць і гэтак далей — такі вась прыгожы расклад падавалі. А ў выніку — я напісаў — а сам пяць год застаюся пад наглядом. Гэта азначае, што міліцыя сочыць, ці не хуліганю я, ці не выпіваю і гэтак далей — цягам месяца ў кожную хвіліну могуць прыяжджаць і правяраць мае паводзіны. Усё тое, што адбылося ў мяне, цалкам зьнішчыла толькі адно — давер да дзяржавы. А ўзмацніла і памножыла — прагу да пераменаў і да свабоды. Цяпер я ўжо нічога не баюся».

Зьміцер Дашкевіч

Зьняволены 18 сьнежня 2010 г. —
дагэтуль за кратамі

Нарадзіўся 20 ліпеня 1981 г. у вёсцы Кушнеры Івацэвіцкага раёну Берасьцейскай вобласьці. У 2001 г. далучыўся да Маладога Фронту. Увосень 2001 г. браў удзел у вахце памяці ва ўрочышчы Курапаты ў часе будаўніцтва кальцавой дарогі. Скончыў завочнае аддзяленьне факультэту славістыкі Віленскага пэдагагічнага ўнівэрсытэту. Нежанаты. Нявеста — намесьніца старшыні Маладога Фронту Наста Палажанка.

Актыўны ўдзельнік і арганізатар шматлікіх масавых акцыяў і мерапрыемстваў дэмакратычных сілаў Беларусі. Ад 2004 г. — лідэр Маладога Фронту. У 2005—2006 г. — удзельнік перадвыбарчай кампаніі Аляксандра Мілінкевіча. У сакавіку 2006 г. — адзін зь лідэраў наметавага мястэчка на Кастрычніцкай плошчы ў Менску.

Неаднаразова прыцягваўся да адміністрацыйнай адказнасьці, быў пакараны арыштамі й штрафамі. 15 верасьня

2006 г. Зьміцер Дашкевіч быў арыштаваны і абвінавачаны ў дзейнасьці ад імя незарэгістраванай арганізацыі. 1 лістапада 2006 г. асуджаны да паўтара года зьнявольненья. 22 студзеня 2008 г. Вярхоўны суд перагледзеў справу Дашкевіча і зьмяніў тэрмін яго пакараньня на адзін год зьнявольненья. За кратамі Зьміцер знаходзіўся год і чатыры месяцы. Праваабарончая арганізацыя «Міжнародная амністыя» прызнала яго вязьнем сумленьня.

24 сакавіка 2011 г. судзьдзя Маскоўскага суду Менску Алена Шылько асудзіла Дашкевіча на 2 гады зьнявольненья нібыта за хуліганства. Суд прызнаў, што 18 сьнежня 2010 г. Зьміцер Дашкевіч і актывіст Маладога Фронту Эдуард Лобаў зьбілі ў Менску мінакоў. Дашкевіч і Лобаў сваёй віны не прызналі і заявілі, што гэта была правакацыя спэцслужбаў напярэдадні прэзыдэнцкіх выбараў. Дашкевіч адбываў пакараньне ў Горацкай калёніі № 9, потым ў Глыбоцкай калёніі №13.

Партрэт на фоне кратаў

*Наста Палажанка, намесьніца старшыні
Маладога Фронту*

Зьміцер, хутчэй вяртайся да нас!

Зьміцер Дашкевіч пабачыў сьвет нашай Бацькаўшчыны з краявідаў беларускага Палесься, хаця дагэтуль бацькі жылі ў Магаданскім краі, і менавіта там цяжарная Вольга Дашкевіч магла нарадзіць свайго сына. Але Госпад вёў Зьмітра на іншую зямлю — і на Гомельшчыне, у Ельскім раёне, у вёсцы Багуцічы 20 ліпеня 1981 году ён і зьявіўся на сьвет. Вячаслаў Дашкевіч, бацька Зьмітра, чалавек упарты ды прынцыповы, быў патрыётам сваёй малой Радзімы і хацеў, каб сын ягоны меў месца нараджэньня ў яго ўлюбёным Івацэвіцкім раёне, дзе юрыдычна Зьмітра й прапісаў.

Немаўляткам Зьміцер пабачыў родны беларускі край, а пасля бацькі-журналісты зноў зьехалі на Магаданшчыну. Праўда, застацца там і працягваць сваё жыццё Госпад Зьмітру не дазволіў. І як вынік, 1986 год — Старыя Дарогі, Меншчына, дзе юнак прабыў аж да 1999 году.

Мала хто ведае, што Зьміцер з настаўленьня таты паступіў у Гарадзенскі сельскагаспадарчы інстытут, дзе здолеў адвучыцца ўсяго адзін сэмэстар. Сышоў — не ягонае. Бацька да цяперашняга часу са шкадаваньнем кажа пра гэты ўчынак: «Не захацеў дармавое калгаснае мяса есьці».

Так, ён не захацеў. Ёсьць маладафронтаўская легенда пра тое, што Зьміцер у 2000 годзе прыйшоў на іспыт у БДУ у белай саколцы з выяваю Пагоні, паступаць хацеў на журфак. Не ўзялі.

Тады Зьміцер у 2002 годзе паступіў у Віленскі пэдагагічны ўнівэрсытэт, вучыўся на спецыяльнасьці «Беларуская філялёгія», цяпер мае дыплём філлёлага й настаўніка беларускай мовы.

Цікава, што Зьміцер не любіў беларускую мову ў дзяцінстве (хоць бацька па-беларуску размаўляў), лічыў, што калгасная яна. Але ў 1995 годзе, калі Лукашэнка зьмяніў на фальсыфікаваным рэфэрэндуме сьцяг, герб і мову, Зьміцер уразумеў, што адбываецца ганебнае адрачэньне ад сваёй гісторыі й спадчыны. І тады загаварыў. І як хораша ж загаварыў, зьвязваючы свой далейшы лёс з

найдражэйшым скарбам беларускага народу — з моваю. І цяпер часам, калі хоча прысароміць маладафронтаўцаў за расейскую гаворку, кажа: я гэтак жа па-расейску гаварыў.

Так і пачаўся шлях Зьмітра ў Малады Фронт.

Калі я ў ягонага бацькі пытаюся, які быў Дашкевіч-малодшы, калі быў яшчэ ў Старых Дарогах,

бацька ўдумліва й няспешна кажа, што такі, які ён быў, і такі, якім ён стаў — гэта неба і зямля. Два розныя чалавекі.

Жыцьцё закруцілася. Зьміцер быў гарачым маладым чалавекам, балюча ўспрымаў усё тое, што адбывалася навокал. Ён рашуча выходзіў на ўсе акцыі пратэсту і мерапрыемствы дэмакратычных сілаў, падстаўляючы сябе пад зьбіцьцё і адміністрацыйны перасьлед. Яшчэ юнаком Зьміцер больш як паўгода агульнага часу правёў на акрэсьцінскіх дошках. І што з таго? Захаваньне ўласнае годнасьці, палітычны рост і ўзвышэньне сваіх перакананьняў — адзін бок мэдаля; непаразуменьні з бацькамі, нажытыя навечна праблемы са сьпінаю — другі бок мэдаля. Юнака забіралі на хуткай дапамозе з моцным болем у сьпіне, які зрэдку сустракаецца ў мужчынаў пасля гадоў 40-50-ці. І што прычынай? Бэтонныя сьцены.

Юнак узрастаў і з вулічнага барацьбіта ператвараўся ў сталага палітычнага лідэра. І мы былі ўдзячныя яму, кожны з нас захапляўся ім па-свойму, па-рознаму. Юнакі часта стоячы віталі яго падчас выступу на кангрэсах, форумах, канфэрэнцыях, тады, калі Зьміцер рабіў асабліва рэзкія заявы накшталт таго, што Малады Фронт падтрымае ўсіх, апроч камуністаў у 2006 годзе. Яшчэ з маладосьці Зьміцер уразумеў і адстойваў ідэю, што пабудаваць краіну можна толькі на Божым падмурку. І трымаўся сваіх прынцыпаў, нягледзячы на цкаваньні паплечнікаў з дэмакратычнага руху; ведаў, што маладафронтаўцы — за яго.

Цяпер Зьміцер за кратамі з пэрспэктываю застацца там на 10 гадоў... Сьмешна паверыць у выдумку ўлады, што за дзень да такой значнай падзеі, як Плошча-2010, Зьміцер зьбіў людзей на вуліцы. Відаць, «чэкісты» спрабуюць згуляць на паралелях з сытуацыяй,

калі яшчэ 17-гадовым юнаком Зьміцер патрапіў у хлапечую бойку, за што меў умоўную судзімасць. Гэты непрыемны факт нават выйшаў на БТ у фільме «Кіднэпінг», але яшчэ больш дадаў папулярнасьці Зьмітру — людзі пабачылі, што ён не такі агалцелы «сэктант», якім яго выстаўляе дзяржаўная, а часам і недзяржаўная прапаганда.

Зьміцер, хутчэй вяртайся да нас! Мы ўсе вельмі-вельмі чакаем цябе на свабодзе: з насычанаю чорнаю гарбатаю бяз цукру і гарою чакаляду, як ты любіш...

21 сакавіка 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Апошнія слова ў судзе:

«Я ня буду даказваць, што я не хуліган. Ня буду зьвяртаць увагу на супярэчнасьці ў паказаньнях пацяпелых. Але зьвярну ўвагу на тое, што даказвае, што мы апрыёры не маглі здзейсьніць гэтае злачынства. Мы з Эдуардам даўно займаемся палітычнай дзейнасьцю. І мы хацелі дажыць на волі да 19 сьнежня. І ня кідаліся б на людзей за дзень да «падпалу райхстагу».

Калі б мы ўтрох з фомкай напалі на двух сэксотаў, то яны б і сёння не прыцягнулі ногі ў суд. Тым, хто дадзеным судзілішчам хоча спыніць нашу палітычную дзейнасьць, скажу — не спадзявайцеся. Цяпер вы мяркуеце, што вы ўсёмагутныя і непадкант-рольныя. Калісьці так лічылі прыслужнікі Бакіева. Дойдзе час і да вас.

Вы — бедныя людзі, якія мусяць жыць у страху, калі скончыцца гэтая ваша ўсёмагутнасьць. Дзень справядлівага суду набліжаецца».

Лісты з-за кратаў:

«Жыўцом нас ніхто ня возьме :) «Хто са сьлязьмі сеяў, пажынацьме з радасьцю» (Пс. 125:5).

«Да лепшага зьмяніцца сытуацыя ў Горках не пажадала. Зусім наадварот. Скажаць, што зьмянілася яна да горшага — не скажаць нічога... Прызначылі мне тамтэйшыя такую кабалу, зь якое, пэўна, я ўжо і ня выберуся... Неяк трэба ўсё перажыць, але як? Ня ведаю і сам... Яму было прасьцей — Ён ішоў на Галгофу палову дня... Калі дойдзе гэты мой допіс, буду я ўжо ў нейкім іншым месцы... Спаў за 2 сутак 1,5 гадзіны і еў 0,5 раза...».

Андрэй Дзьмітрыеў

Зняволены 19 сьнежня 2010 г. —
выйшаў на свабоду 3 студзеня 2011 г.

Нарадзіўся 12 траўня 1981 г. у Менску. Навучаўся на факультэце філязофіі ў Эўрапейскім гуманітарным унівэрсытэце ў Менску, служыў у войску. Вучыцца ў ЭГУ ў Вільні на факультэце паліталёгіі. Разведзены, мае сына.

У 1999—2006 г. працаваў у палітычных кампаніях у Беларусі, Расеі, Украіне (у 2004 г. трэнэр і кансультант партыі «Рэгіёны Ўкраіны», у 2003 г. кіраўнік рэкламнай кампаніі ў Маскоўскай вобл. для расейскай партыі «Саюз правых сіл»).

Сябра АГП з 2001 г. У 2007—2010 г. быў міжнародным сакратаром АГП. У 2007 г. — выпускнік Усходнеэўрапейскай школы палітычных дасьледаваньняў. У 2005—2010 г. займаўся бізнэсам у Беларусі і Украіне.

З 2010 г. — адзін з стваральнікаў і кіраўнікоў грамадзянскай кампаніі «Гавары праўду». Кіраўнік ініцыятыўнай групы і начальнік выбарчага штабу Ўладзімера Някляева на прэзыдэнцкіх выбарах 2010 г.

Быў затрыманы 19 сьнежня 2010 г. і зьмешчаны ў СІЗА КДБ. 3 студзеня 2011 г. вызвалены пад падпіску аб нявыездзе. Абвінавачаны ў арганізацыі масавых непарадкаў, пазьней абвінавачаньне перафармулявалі на «арганізацыю дзеяньняў, якія груба парушаюць грамадзкі парадак, ці ўдзел у іх».

20 траўня 2011 г. судзьдзя Фрунзэнскага суду Менску Жана Жукоўская асудзіла Дзьмітрыева на 2 гады пазбаўленьня волі ўмоўна з выпрабавальным тэрмінам 2 гады.

Партрэт на фоне кратаў

*Марына Бяляцкая, актывістка кампаніі
«Гавары праўду»*

«Мне цікава правяраць веды практыкай»

Андрэй Дзьмітрыеў — не навічок у беларускай палітыцы. Але як публічная постаць — безумоўна, новы для яе пэрсанаж. Нечакана гучна ён заявіў пра гэта год таму. Што прынцыпова — не асабістымі прэтэнзіямі з трыбун ці ў фэйсбуку, а — тэхналёгіямі, якія забясьпечылі выніковасьць дзеяньняў.

Размова пра кампанію «Гавары праўду». Андрэй апынуўся каля самай крыніцы ініцыятывы, якая стала вядомая не ў адной сталіцы, а ва ўсёй краіне, ня толькі палітычна ангажаванай публіцы, але і абыякавым да палітыкі людзям. Кампанія выклікала як цікавасьць, павагу, падтрымку, так і падазронасьць, пагарду, супрацьдзеяньне.

... Да палітыкі ён пачаў адаптавацца яшчэ падлеткам, у пераломныя 1990-я. Ён — з «очень русской» сям'і, пры тым — вельмі інтэлігентнай: бацька, маці

і сын сядалі ўвечары разам, каб абмеркаваць ключавы ўрывак з кнігі. Найчасьцей — Пушкіна ці Чэхава.

І раптам — злом: Андрэй паступова стаў сьцьвярджацца ў думцы, што, трымаючыся выключна за сваю — расейскую — культуру, ягоныя бацькі робяць нешта ня тое. Здараліся моманты, калі яму падавалася, што тым самым Пушкіным яны, расейскія людзі, воляй лёсу прыбітыя да Менску, прычыняюцца да русыфікацыі Беларусі! Але ж ён, у адрозьненне ад маці з бацькам, нарадзіўся менавіта тут, і Беларусь, а не Расея — ягоная радзіма!

Адначасова хлопец усведамляў: з аднаго боку, бацька, высокапастаўлены вайсковец, анік ня мог быць «акупантам», а з другога — вось такім, як у іхняй сям’і, сакралізаваным стаўленьнем да культуры Расеі і СССР падтрымліваецца сыстэма, якая нішчыць культуру беларускую.

Сын вайскоўца, Андрэй вызваляўся ад школьнага вывучэння беларускай мовы. Аднак у 8-й класе, на суперак волі сямейнага кола, засеў за падручнік і пачаў дэклімаваць сваякам ужо ня Пушкіна, а — Багдановіча. Сямейныя спрэчкі падштурхнулі да спасьціжэння глыбіні беларускай паэзіі і прозы. Дагэтуль памятае ўласнае адкрыцьцё Максіма Гарэцкага: ён жа не саступае майстрам эўрапейскага роўню!

А вывучаючы гісторыю краіны, не аднойчы задаваўся пытаньнем: ну як жа так — на гэтай зямлі адбывалася столькі лёсавызначальнага, такія тут вялізныя магчымасьці былі, але... Ці не занадта часта не ўдавалася рэалізаваць бліскучыя ідэі? Чаму? Што перашкаджала? Як тое выправіць?

У пошуках адказу пачаў хадзіць на сходкі «Моладзі БНФ». Там захапляла цікавая атмасфэра, аднак адказаў на пытаньні неставала. Гэта ахалоджвала

палітычны імпэт. Да таго ж захваляваліся родныя: якраз тады бацька атрымаў новае прызначэньне — у Маскву, адпаведна, перад сынам адкрываліся бліскучыя пэрспэктывы: выбар стаяў паміж славытым унівэрсытэтам і Інстытутам міжнародных адносін... А юнак заўпарціўся, ды так, што ў сям’і паступова пагадзіліся з намерам сына застацца ў Менску, адно толькі выставіўшы патрабаваньне: аніякіх заняткаў палітыкай! Гэтае слова найперш асацыявалася ў іх зь небясьпекай.

... А ў 20 гадоў Андрэю і без бацькоўскіх парадаў зрабілася не да палітыкі: нарадзіўся сын, і трэба было неяк карміць сям’ю. Адукацыю давалося спалучаць са спасьціжэньнем майстэрства выжываньня.

Хоць апошныя пры пэўных умовах магло лёгка стаць drugaплянавым, а прыярытэт, наадварот, застаўся б якраз за вучобай. Рэч у тым, што Андрэй заключыў з бацькамі дамову: ён мае права жыць як хоча, прымаць любыя рашэньні да той пары, пакуль сам зможа выжываць. А як дапамога ўсё ж спатрэбіцца — будзь ласкавы, прымі нашы правілы, узгадні свае пляны з нашымі поглядамі...

Нібыта лёгка і зручна было пайсьці на тое «ўзгадненьне», пагатоў яно, безумоўна, было б толькі на карысьць сыну. Але той упарціўся. Бо свабода прымаць рашэньні была для Андрэя ўжо тады найважнейшая.

У выніку адслужыў у войску, затым няблага асвоіўся ў бізнэсе, самастойна стаў, як кажуць, на рэйкі.

І тут — у галаве нарадзілася новая палітычная парадыгма. Яна грунтавалася не на адным толькі нацыянальным падмурку, а найперш на прызнаньні грамадзянскіх правоў і свабод.

На альтэрнатыўных выбарах Чыгіра ў 1999 годзе

Дзьмітрыеў адшліфоўваў новую ідэю. Адначасова ён збіраў подпісы за Міхаіла Мікалаевіча, вывучаў Канта з Шапэнгаўэрам на філязофскім факультэце ЭГУ ды займаўся бізнэсам.

Падавалася, вось зараз, на стыку тысячагодзьдзяў, у яго з аднадумцамі зьявіўся сапраўдны шанец зьмяніць сытуацыю ў краіне — вунь жа як віруе жыцьцё! Аднак яно павіравала-павіравала ды вярнулася ў ранейшае рэчышча.

І новая спроба 25-гадовага амбітнага чалавека зразумець расстаноўку сілаў, праверыць палітычныя тэхналёгіі ў рэжыме «рэальныя — нерэальныя» падчас «дзіўных» выбараў 2006-га.

— У прынцыпе я чалавек дзеяння, — прызнаецца Андрэй, калі яго вінавацяць у залішняй, як некаторым падаецца, актыўнасьці. — Мне цікава правяраць веды практыкай.

Менавіта дзеля таго, каб пабачыць урэшце, ці дае тэхналёгія плён, Дзьмітрыеў едзе ў Расею папрацаваць на выбарах ад Саюзу правых сілаў.

Наступным лягічным крокам стала ўступленьне ў АГП, дзе праз год ён узначаліў раённую суполку.

Першае, што зрабіў тады, у 2001—2002 годзе, — паспрабаваў асабіста вызваніць партыйцаў, якія былі на ўліку ў арганізацыі, сустрэцца і пагаварыць зь імі.

— Я ўвачавідкі сутыкнуўся з апатыяй, якая й сёньня ў шмат якіх палітычных колах. Партыя тады паставіла збіраць ахвяраваньні — нешта каля 10 даляраў на год. Дык вось, са 100 чалавек, якіх абышоў асабіста, грошы здалі партыйцаў 10, прычым некаторыя зрабілі гэта за два заходы, па 5 баксаў... Астатнія наагул казалі, што лічба «непад'ёмная», што ў АГП яны ўступалі пры іншых умовах, у іншай сытуацыі, а цяперака ўжо нецікава, бо тое сяброўс-

тва стала непэрспэктыўным. Ну, а партыя? Партыя мусіць сама сябе забяспечваць, а не за кошт чальцоў!

Энтузіязму паменела, але жаданьне працаваць, прыдумляць нешта новае, каб выправіць становішча, заставалася. І Дзьмітрыеў прыйшоў да высновы: у асноўным усе яны выдатныя людзі, аднак ніколі не былі сапраўднымі партыйцамі — ну, у пэўным сэнсе, як камуністы 1980-х!

Зноў з галавой у бізнэс. Цяпер яму падавалася, што і ўлада, і апазыцыя ў Беларусі нечым падобныя ў сваім традыцыйным супрацьстаяньні. Бо і там, і там бясконца трымаліся нейкіх нагуляных правілаў.

Перад выбарамі-2010 Дзьмітрыеў ня меў асаблівага энтузіязму. Меркаваў, што яны пройдуць яшчэ горш, чым папярэднія, калі народ нечакана падтрымаў апазыцыю, а тая не зразумела, што з гэтым рабіць.

І менавіта тады, калі пра рэальную палітыку думалася менш за ўсё, лёс зьвёў з Аляксандрам Фядутам. Пазнаёміцца хацеў даўно: чытаў ягоныя кнігі, блог, а тут раптам выйграў прыдуманы палітолягам конкурс. Прызам сталі кніга з аўтографам і абед на дваіх.

Падчас нечаканага знаёмства зразумелі: шмат што яны ацэньваюць аднолькава. Паступова, аднак хутка прыйшлі да высновы: можна паспрабаваць зрабіць нешта прынцыпова новае — ня партыю, а ініцыятыву ці грамадскую кампанію. Так зьявілася «Гавары праўду».

Пасьля пагрому кампаніі 18 траўня 2010 году Дзьмітрыеў зразумеў: усё сур'ёзна — па вераб'ях так ня лупяць...

Ад першай асобы

З тэлевыступу падчас знаходжаньня ў СІЗА КДБ:

«Мы разам зьбіраліся ісьці да Плошчы, і для гэтага нам была патрэбная машына, якая везла гукавую апаратуру. Мы пайшлі ад офісу на Нямізе, які зьяўляецца штаб-кватэрай офісу кампаніі «Гавары праўду», і разам пайшлі па вуліцы Калектарнай. Нам перагарадзіла дарогу машына ДАІ, супрацоўнікі ДАІ папрасілі прадставіць дакумэнты і сказалі, што хацелі б паглядзець, што знаходзіцца ў машыне. Мы вырашылі не паказваць ім, а працягваць рухацца. Мы спрабавалі адкаціць машыну назад і разам з Някляевым пачалі яе раскачваць і каціць яе назад. Ззаду з натоўпу пачалі рухацца п'яныя маладыя людзі, завязалася бойка, і міліцыя, якая падасьпела, змагла гэтую бойку разьняць. Супрацоўнікі міліцыі не вінаватыя ў тым, што адбылося».

Пасьля вызваленьня:

«Ніякіх зваротаў і тлумачэньняў я не пісаў. Я ня ведаю, чаму мяне вызвалілі. Паклікалі, далі падпісаць абавязаньне, што я абяцаю не выяжджаць зь Беларусі і выконваць усе крымінальна-працэсуальныя дзеянні. І ўсё. Я даў таксама падпіску, што не магу разгалошваць абставіны крымінальнай справы».

Апошнія слова ў судзе:

«Сваё 30-годзьдзе я сустрэў у судзе, з каменем на сэрцы. Прашу прабачэньня ў Някляева і ўсіх паплечнікаў па лаве падсудных. Надыдзе час, калі мы даведаемся пра ўсё, што адбывалася».

Год таму мы зь Някляевым сустрэліся з эўрапейскімі дыпляматамі. І Някляеў казаў, што не зьбі-

раецца на выбары, але ў той самы дзень на офіс напалі. І ён пазней зьмяніў рашэньне...

Усе ведалі, і апазыцыя, і ўлады, што Плошча будзе. Так, акцыя была несанкцыянаваная, але мы рабілі ўсё, каб забясьпечыць бясьпеку. Але ўлады нічога не рабілі для гэтага...

Праз рабаваньне ў штаба Някляева забралі ўсё — гукаўзмацняльную апаратуру, самога Някляева нэўтралізавалі. Мы маліліся, каб ён выжыў...»

Пасьля вызваленьня:

«Я бачу людзей, якія зрабілі нашмат меней, і яны атрымліваюць тэрміны. Ведаецца, сорамна за краіну, і сорамна за тое, што я — тут, а яны — там. Я разумею, што быццам бы я і не вінаваты, што яны там. Але мне неяк няёмка...»

Ёсьць надзея на тое, што калі ўсё ж Беларусь будзе іншай, калі будуць сапраўдныя палітыкі, у нас будзе шмат розных людзей, не падобных адзін на аднаго. А розных — з рознымі прамовамі, з рознымі ідэямі, з рознымі поглядамі. Мы нават на лаве падсудных зь Віталём Рымашэўскім паспрачаліся па некаторых палітычных пытаннях».

Зьміцер Дрозд

Зьняволены 19 сьнежня 2010 г. —
вызвалены 13 жніўня 2011 г.

Нарадзіўся 26 сакавіка 1973 г. у Менску. Скончыў Менскі тэхналягічны тэхнікум, спэцыяльнасьць «Фотатэхніка». Працаваў фатографам, дасьледаваў архівы. Скончыў гістарычны факультэт БДУ (спэцыяльнасьць «Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны»). З 2002 да 2009 г. працаваў у Маскве дызайнэрам. Вярнуўся ў Беларусь у 2009 г. Нежанаты.

У часе выбарчай кампаніі 2010 г. быў сябрам ініцыятыўнай групы Андрэя Саньнікава. За ўдзел у Плошчы 2010 адбыў 10-суткавы арышт. 1 лютага 2011 г. быў узяты пад варту і абвінавачаны ва ўдзеле ў масавых беспарадках.

5 траўня судзьдзя Кастрычніцкага суду Менску Ала Булаш асудзіла Дразда на 3 гады каленіі ўзмоцненага рэжыму. Адбываў пакараньне ў Бабруйскай каленіі № 2.

Партрэт на фоне кратаў

Багдан Арлоў, журналіст:

Палітзьняволены з Драздоў

Зоя Дрозд цытуе ліст сына з турмы: «У мяне юбілей, 50 дзён за кратамі, але думаю, што і сто, і дзвесьце дзён тут правяду».

Сям'я Драздоў паходзіць зь вёскі Дразды, якая цяпер зьяўляецца часткай Менску. У XIX стагодзьдзі продкі палітвязьня купілі там ладны кавалак зямлі. Там у 1973 годзе нарадзіўся і Зьміцер. Цяпер на месцы сямейнага маёнтку Драздоў месціцца рэзыдэнцыя кіраўніка Беларусі.

Сястра Натальля: Калі яго арыштавалі 19 сьнежня, мы яго вельмі доўга шукалі, бо было арыштавана тады тры Дразды. Два зь іх Зьмітры Дразды. Толькі розныя гады нараджэньня.

4 лютага ў кватэры Драздоў адбыўся ператрус. Забралі фотаапарат, відэакамэру, кампутар, усяго 15 рэчаў. Потым аддалі некаторыя рэчы — капялюш, а вялікія рэчы не вярнулі, казалі, што толькі праз суд.

Зьміцер Дрозд — архівіст і спэцыяліст у геаэалёгіі. За некалькі месяцаў да арышту выйшла яго першая кніга «Землеўладальнікі Менскай губэрні 1861-1900». Важкі мэтрычны том, замовы на які прыходзяць з розных краінаў сьвету.

Праца ў архіве і напісаньне кніг, паводле словаў маці, для Зьмітра зьяўляецца сэнсам жыцьця. Зоя Зьмітраўна і Натальля кажуць, што былі здзіўленыя, калі Зьміцер пачаў зьбіраць подпісы за Андрэя Саньнікава. Паводле іх, ён ніколі моцна не цікавіўся палітыкай. Маці і сястра сьцьвярджаюць, што перагледзілі ўсе магчымыя відэа, але на Плошчы Незалежнасьці Зьмітра не пабачылі.

Наталья: Умовы за кратамі ў яго ня самыя лепшыя. Калі 30 чалавек у камэры. Сьпяць па чарзе. Зьмітру пашанцавала, ён сьпіць у начны час з 20-й па 8-ю раніцы. Зь ім у камэры эканамісты, бухгалтары, нават прафэсар матэматыкі ёсьць. Такія ўсе інтэлігентныя людзі.

У чым канкрэтна абвінавачваюць сына і брата, маці і сястра ня ведаюць.

18 сакавіка 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Апошнія слова ў судзе:

«Я параўноўваю сытуацыю ў краіне з 1938 годам. Лічу вялікай памылкай, што вярнуўся з Расеі на радзіму. Выбары 2006-га былі сфальшаванымі. Парушэньні былі падчас выбараў 2010 году. У нас была падстава выйсьці на Плошчу.

Я адседзеў 4 месяцы з 24 чалавекамі ў камэры. Камэра цяпер на карантыне, бо ў некага знайшлі сухоты... Я хачу жыць і працаваць для Беларусі. Я зрабіў неправавы ўчынак. Але мае дзеянні ня цягнуць на 3,5 гады зьнявольенья».

Ліст з-за кратаў:

«Наперадзе яшчэ два гады і сем месяцаў турэмнага жыцьця. Магчыма, у будучыні, калі я выйду з калёні і ўсё гэтае турэмнае жыцьцё стане ўспамінам, калі гэты пэрыяд можна будзе асэнсаваць ад пачатку да канца, калі я дакладна буду ведаць, што я страціў за гады няволі і што набыў, я дам гэтай частцы майго жыцьця аб'ектыўную ацэнку. Магчыма, калі цяперашняе стане мінулым, я скажу: «Гэта было шчасьцем — стаць удзельнікам тых падзей і

зрабіць свой унёсак у перамены ў нашай краіне». А магчыма і не.

Цяпер жа я магу казаць толькі пра асобныя перажыванні маленькіх радасьцяў. Так, пры пераездзе ў Бабруйскую калёнію я ўпершыню за пяць месяцаў убачыў гарызонт, лясы і палі. Нават вочы сьлязіліся ад радасьці. Радасьць — засынаць з выключаным сьвятлом у непракураным памяшканьні, у цішыні на мяккім матрацы. Радасьць — глядзець на птушак, на ўсё тое, што знаходзіцца там, за кратамі. Радасьць, калі водзяць гуляць у вялікі двор. Радасна, калі ўдаецца пачытаць днём, лежачы з кніжкай у руках, ну, ці паспаць днём. Цешаць лісты. Цешаць газеты — ня зьместам, а тым, што яны ёсьць, што я буду іх чытаць, а значыць, нейкі час пройдзе неўзаметку».

Пасьля вызваленьня:

«Чалавек, які прыяжджаў да нас у зону, не настойваў на нейкай пэўнай фармулёўцы. Ён прапанаваў нам тэкст, у якім было напісана, што я цалкам прызнаю сваю віну і раскайваюся, на што я сказаў, што не прызнаю сваю віну па-ранейшаму. Тады ён прапанаваў папрацаваць над фармулёўкай, якая «нас усіх задаволіць». І я прапанаваў напісаць, што раскайваюся ў тым, што асабіста я зрабіў. Яго гэта задаволіла, і літаральна праз 5 дзён мы былі ўжо на волі».

«На зоне здавалася: хутчэй бы да працы! Дык я як з ланцуга сарваўся, дарваўся да працы, начамі сяджу, працую. У архіў, праўда, яшчэ не хаджу: чакаю, калі валасы адрасуць, саромеюся лысым хадзіць. Яшчэ хаджу па стаматолягах: за гэтыя паўгода ў мяне зубы так сапсаваліся, што ўжо месяц не магу ніяк іх залячыць.

Аляксандар Квяткевіч

Зняволены 19 сьнежня 2010 г. —

вызвалены 13 жніўня 2011 г.

Нарадзіўся 4 лютага 1987 г. у Менску. Скончыў 168-ю менскую школу, потым ПТВ, спэцыяльнасьць «сталяр-станочнік». Працаваў на вытворчасці — вырабляў кампрэсары для машын.

Адбыў 12-суткавы арышт за ўдзел у акцыі 19 сьнежня 2010 г. 4 студзеня затрыманы як падазраваны. Абвінавачаны ва ўдзеле ў масавых беспарадках. Знаходзіўся пад вартай ў СІЗА КДБ.

26 траўня судзьдзя Ленінскага суду Менску Людміла Грачова прысудзіла яго да трох з паловай гадоў калёніі ўзмоцненага рэжыму. Адбываў пакараньне ў Івацэвіцкай калёніі № 22 «Ваўчыныя норы».

Партрэт на фоне кратаў

Алена Квяткевіч, маці Аляксандра

Пачытаеш дзяржаўныя газеты, паглядзіш тэлевізар — і робіцца страшна

У дзяцінстве Саша быў вельмі добрым, спагадлівым, клепатлівым хлопчыкам. Жылі мы небагата ў матэрыяльным пляне, і я, і бацька шмат працавалі, каб падняць дзяцей. Я рабіла на чатырох працах, прыбірала офісы. А Саша заўсёды мне дапамагаў, не саромеўся такой працы. Не было ніводнага дня, каб пасья школы, пасья вучэльні Саша не прыходзіў да мяне на працу дапамагчы. Я прыбірала ў Кастрычніцкім выканкаме, і ён, не заходзячы дадому паесці, каб не губляць час, прыходзіў да мяне дапамагчы. Казаў: «Мамачка, я спачатку табе дапамагу, а потым дадому разам пойдзем...».

Як і ўсе хлопчыкі, у дзяцінстве вельмі цікавіўся тэхнікай, займаўся футболам.

Вельмі любіць працаваць з дрэвам. У нашай кватэры шмат рэчаў, якія Саша змайстраваў сваімі рукамі — вельмі прыгожыя палічкі для кніг, для абутку, тумбачкі, зэдлікі, і нават будку для сабакі вельмі арыгінальную змайстраваў. У кватэры была майстэрня — Саша заўсёды нешта з дрэва выпілоўваў, рэзаў, стругаў, выразаў. Заўсёды імкнуўся здзівіць нас нейкімі прыгожымі драўлянымі рэчамі, аздабляў іх разьбой. Пасья вучэльні Саша працаваў на дрэваапрацоўчым прадпрыемстве, і менавіта праца з дрэвам яму вельмі падабалася. Вельмі перажываў, калі закрылася дрэваапрацоўчае прадпрыемства. Знайшоў іншую працу — ужо нешта звязанае з мэталаапрацоўкай. Але для душы дома працягваў займацца з дрэвам.

Яшчэ захапляўся Саша лепкай — з гліны, з пляс-

тыліну. Знаходзіў у тэлебачанні розныя адмыслыя пазнавальныя праграмы, рабіў вельмі прыгожыя сувэніры нам на ўсе святы.

Мне заўсёды было вельмі шкада Сашу. Дарослы хлопец у 24 гады ня мае свайго кута, нават пакойчыка. У нас невялікая двухпакаёвая кватэра. У адным пакоі мы з бацькам, у другім — старэйшая дачка з дзевяцігадовым сынам. А Саша ўвесь час у кухні нешта майструе... Мне наагул так шкада гэтую моладзь... Як ім вырашыць кватэрнае пытаньне? Пры цяперашніх цэнах на кватэру і заробках перспектывы нярадасныя...

Лісты мы атрымліваем, як і ўсе, нейкім дзіўным парадкам. Саша піша, што ў камэры спачатку было чацьвёра, цяпер яны там утрох. Піша, што хлопцы ладзяць паміж сабой, жывуць дружна, падтрымліваюць адзін аднаго, дзеляцца перадачамі, разам гатуюць салаткі, нейкія стравы. З пэрыёдыкі да іх даходзіць толькі «Советская Белоруссия».

У кожным лісьце Саша дасылае свае малюнкi: мне малое прыгожыя кветкі, а свайму дзевяцігадоваму пляменьніку Мішу — коміксы, то чалавека-павука, то жабак нейкіх — сюжэты розныя з мультфільмаў.

Палітыкай мой сын ніколі не цікавіўся. На Плошчу прыйшоў выпадкова, захацеў паглядзець, як будуць разгортвацца падзеі. Яго затрымалі. Адбыў спачатку 12 сутак. А потым Сашу выставілі крымінальнае абвінавачаньне ва ўдзеі ў масавых беспарадках. Я некалькі разоў прасіла сьледчага дазволіць спатканьне з сынам хоць на некалькі хвілін і заўсёды атрымлівала адмову. Ведаецца, пачытаеш дзяржаўныя газеты, паглядзіш тэлевізар — і робіцца страшна. Беларускае тэлебачаньне зрабіла з гэтых хлопцаў нейкіх мацёрых крымінальнікаў... Нават суседзі, якія

ведаюць майго сына, абурыліся той хлусьнёй, якую паказала пра Сашу БТ.

Перажываю, вядома, за яго. Тым больш, калі Міхалевіч распавёў пра катаваньні ў сьледчым ізалятары КДБ, Класкоўскі пацьвердзіў. Калі б хоць далі паглядзець на яго, то стала б лягчэй, а то ўвесь час думаеш-думаеш, як там, што там. Плачу кожны дзень... Але зараз галоўнае — каб ён вытрымаў гэтак выпрабаваньне, не зламаўся.

10 траўня 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Апошняе слова ў судзе:

«Буду казаць каратка. Прашу яшчэ раз прабачэньня за свой учынак, а далейшы мой лёс у ваших руках».

Пасьля вызваленьня:

«Выклікала кіраўніцтва калёніі, прапанавала напісаць прашэньне аб памілаваньні. Я напісаў. Прызнаў віну. Там узорна-паказальная зона, там усё чысьцютка, акуратненька... Вось выйшаў прагуляцца на волі. У панядзелак зьбіраюся тэлефанаваць на старую працу, уладкоўвацца».

Аляксандар Класкоўскі

Зьняволены 21 сьнежня 2010 г. —
вызвалены 14 верасьня 2011 г.

Нарадзіўся 26 верасьня 1978 г. у Менску. Скончыў Менскую сярэднюю школу № 55, паступіў на факультэт журналістыкі БДУ, потым атрымаў вышэйшую юрыдычную адукацыю. У 1999 г. паступіў у ДАІ Ленінскага раёну Менску на пасаду інспэктара ДПС. Быў звольнены ў 2005 г. Жанаты, мае двух сыноў і дачку.

Апануўшыся ў міліцэйскую форму, браў удзел у акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў 19 сьнежня 2010 г. Быў затрыманы ў ноч на 21 сьнежня ў сябе дома. Абвінавачаны ў арганізацыі і ўдзеле ў масавых беспарадках.

26 траўня 2011 г. судзьдзя Ленінскага суду Менску Людміла Грачова асудзіла Класкоўскага на 5 гадоў зьня-

воленьня ў калёніі ўзмоцненага рэжыму. Адбываў пакараньне ў Шклоўскай калёніі № 17.

Партрэт на фоне кратаў

Вольга Класкоўская, сястра

Гэтую сыстэму брат прыняць і зразумець ніколі ня мог

Калі я нарадзілася, то Саша вельмі пакрыўдзіўся на бацькоў, што яны назвалі мяне Вольгай, а не Валерыяй, як абацалі яму раней. Ён ужо ўсім сябрам пасьпеў распавесці, што зараз з радзільні «прывязуць маю Валерку», а тут такое расчараваньне — замест Валеркі прыхала нейкая там Вольга :)

Дарэчы, з імёнамі ў сям'і заўсёды была блытаніна. Рэч у тым, што ў сям'і два Аляксандры — бацька і сын. І калі маці клікала часам: «Саша, хадзі сюды!», то прыбягалі адразу абодва. Каб пазьбегнуць гэтага непаразуменьня, шмат хто з часам пачаў клікаць брата Сан Санымчам.

З Сашанькам у нас розьніца тры з паловай гады, ён старэйшы. Таму і адказнасьці датычна сямейных абавязкаў нашыя бацькі заўсёды ўскладалі на яго больш. З самага дзяцінства ў нас з Сашам былі вельмі цёплыя, шчырыя ўзаемаадносіны. Бацькі, абое журналісты, заўжды шмат працавалі, часамі графік быў ненармаваны (як гэта заўсёды стаецца ў журналісцкай працы). Таму мы часта да позьняга вечара заставаліся ў хаце з Сашам адны, і ён, можна сказаць, па сутнасьці выгадаваў мяне.

Саша быў вельмі цікаўным, энэргічным дзіцём. Разам з тым вельмі самастойным. Вельмі захапляўся тэхнікай, спортам, гісторыяй. Някепска вучыўся. Ніколі ня меў у школе заўвагаў, асабліва датычна дысцыпліны. Скончыўшы школу, паступіў на фа-

культэт журналістыкі БДУ, супрацоўнічаў са спартовымі мэдыямі. Правучыўшыся ва ўнівэрсытэце літаральна адзін курс, сышоў з ВНУ, бо зразумеў, што журналістыка — не яго прызваньне. Добраахвотна прыняў рашэньне ісьці ў войска.

Адслужыўшы і вярнуўшыся дахаты, у вельмі хуткім часе ажаніўся. Натальля, Сашава жонка, паходзіць з Магілёўшчыны. Адтуль, дарэчы, родам і наша маці Людміла. Маладыя пазнаёміліся яшчэ перад Сашавай службай: Натальля чакала будучага мужа з войска ўсе паўтара года, увесь час пісала яму лісты і прыяжджала ў вайсковую частку на спатканьні. Яшчэ тады, бадай, яны ўсё для сябе вырашылі — што ня могуць адзін без аднаго і абавязкова заўсёды будуць разам.

Іх першы сын Аляксей нарадзіўся, калі абаім было ўсяго крыху болей за дваццаць. Праз чагыры гады на сьвет зьявілася дачушка Дашанька. У 2008-м — малодшы Арсень.

Маладыя жылі душа ў душу, для Сашы сям'я — найвышэйшая каштоўнасьць. Заўсёды цешылася зь іх сям'і. Ён вельмі адказны і клапатлівы муж і бацька, разам з тым — вельмі рамантычны і чулы хлопец. Вельмі часта любіў рабіць жонцы розныя неспадазянкі, такія, як, напрыклад, рамантычная вячэра пад зоркамі з келіхам шампанскага і кветкамі...

Аляксандар скончыў прыватны юрыдычны інстытут, пайшоў на працу ў ДАІ Ленінскага раёну Менску. Выглядала на тое, што брат пачуваўся ня вельмі камфортна ў сыстэме МУС. Пра што даволі часта распавядаў і мне. Вядома, супрацоўнік праваахоўных органаў па вызначэньні ніколі ня можа быць цалкам вольным — ён заўсёды падначалены. Але ў выпадку беларускай рэчаіснасьці, на жаль, ён яшчэ і мусіць стацца чалавекам сыстэмы. А гэтую сыстэму

брат прыняць і зразумець ніколі ня мог. З ДАІ ў званьні лейтэнанта Саша сышоў у 2005 годзе. Дарэчы, падчас службы брат атрымаў узнагароду за затрыманьне ўзброеных згоншчыкаў. І нават грашовую прэмію ад МУС...

Мы з братам выхоўваліся ў нацыянальна арыентаванай сям'і, у духу павагі да сваёй зямлі, беларушчыны. За што вялікі дзякуй нашым бацькам. Куміры Сашы гэта Васіль Быкаў і генэрал Захаранка. Саша мне заўсёды казаў, што Юры Захаранка карыстаўся вялікім аўтарытэтам сярод афіцэраў і шараговых службоўцаў. І калі б ён ня зьнік, то, мяркую брат, сёньня сытуацыя ў краіне, магчыма, была б ужо зусім іншай. Саша балюча перажываў трагедыю, што сталася з Захаранкам...

Што датычыцца Быкава, то настольнай кнігай брата была «Доўгая дарога дадому». Ён зачытваў яе да дзірак, заўсёды яе цытаваў. Вельмі перажываў Аляксандар сьмерць вялікага пісьменьніка, разам з жонкай удзельнічаў у пахаваньні Быкава, не хаваў сваіх сьлёз тады. Пасьля мы з братам неаднойчы езьдзілі на месца пахаваньня Васіля Быкава, заўсёды клалі на яго магілу белыя і чырвоныя кветкі...

Вельмі перажываю, што апошнія гады нашыя з Сашам кантакты былі не такімі частымі, як хацелася б... Знаходзячыся ў эміграцыі, так ці інакш, адрываеься ня толькі ад сваёй зямлі і звыклага асяродзьдзя, але, на жаль, і ад сваёй сям'і.

Перажываю і папракаю сябе, што мяне не было побач з Сашам падчас трагічных сьнежаньскіх падзеяў. Ведаю, што гэта трохі наіўна, але ва ўсялякім разе мне здаецца, што калі б я была побач зь ім тады — то, магчыма, здолела б прадухіліць гэтую жудасную трагедыю. А менавіта яго зьбіцьцё, арышт і далейшыя пакуты. Падчас арышту Аляксандра, аку-

рат у момант ламанья дзвярэй у Сашаву кватэру супрацоўнікамі КДБ, я датэлефанавалася да брата на мабільны і чула амаль усё тое, што там адбываецца. Саша пасьпеў сказаць мне ўсяго некалькі словаў: «Волечка, спэцназ штурмуе кватэру. Мы ўжо з Наташкай (жонкай) падрыхтаваліся да горшага, надзелі верхнюю вопратку. Помні заўсёды, што я цябе вельмі любіў»...

Раптам у слухаўцы — крыкі, шум, лямант і сувязь абарвалася... Пасьля Натальля распавяла, што трое кадэбэшнікаў, уварваўшыся ў кватэру і надзеўшы на Сашу кайданкі, павалілі яго на падлогу і пачалі вельмі жорстка зьбіваць. Паводзілі сябе вельмі нахабна, брудна лаяліся, абражалі. Адмовілі яму нават у шклянцы вады. З кватэры выцягвалі босага — Натальля ў самы апошні момант на хаду надзела яму боты. Больш за суткі мы ня ведалі, дзе ён і што зь ім. Я паставіла на вушы ўсіх, каго толькі магчыма — МУС, ГУУС, КДБ, сьледчыя ізалятары, прыёмнік-разьмеркавальнік на Акрэсьціна. Ніхто нічога так і не паведаміў. У КДБ здзекліва прапанавалі прысьці да іх на прыватны прыём. Нарэшце, 22 сьнежня я адшукала Сашу ва Ўпраўленьні папярэдняга расьсьледаваньня ГУУС Менску. Сьледчы Купка паведаміў, што мой брат «падазраецца ў актыўным удзеле ў масавых беспарадках». На сёньняшні момант, як вядома, абвінавачваньняў ужо цэлы букет...

Магчыма, ад турмы я Сашу і не змагла б выратаваць, але ў любым выпадку хацела б стаяць побач зь ім на Плошчы і захінуць яго сваім целам, калі яго зьбівалі бяздушныя цэрбэры ў камуфляжы... Немагчыма перадаць словамі ўвесь гэты боль, што разрывае маё сэрца, пачуцьцё віны, што ня здолела выратаваць яго. Кожны дзень я прачынаюся і засынаю з думкамі пра брата. І адзіная магчымасьць зь ім

цяпер паразмаўляць — гэта ліставаньне. Пішу яму вельмі часта, ледзь ня кожны дзень. Але, на жаль, наколькі ведаю, цэнзары з КДБ большасьць лістоў Аляксандру не аддаюць.

Разам з тым, зараз ужо трохі лягчэй на душы сталася, бо вярнулася ў Беларусь. Зьявілася магчымасьць перадаваць Сашу перадачы, а таксама прысутнічаць на судзе над ім. Гэта значыць — мець больш шчыльную сувязь зь ім, больш шчыльна кантактаваць. Цешуся я і з таго, што неўзабаве змагу яго ўбачыць... Мы ня бачыліся з братам ужо амаль шэсьць гадоў...

...Калі ў Сашанькі калісьці будзе магчымасьць прачытаць гэтыя радкі, то вельмі хацела б сказаць яму яшчэ раз, што моцна яго люблю, шаную, сумую па ім. Я заўжды побач зь ім і яго сям'ёй. І так будзе заўсёды.

10 траўня 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Ліст з-за кратаў:

«Усё сумнейшая мая гісторыя, таму не смуткуйце, трымайцеся. Жыцьцё працягваецца...».

Апошнія слова ў судзе:

«Пасьля арышту прыкулі да батарэі і пакінулі так да раніцы. Дапытвалі без адваката. Міліцыю не зьневажаў, а сказаў, што пра яе думаю. Улады я не прысвойваў, а форму апрануў сваю, былую.

Як у кожнага чалавека, мусіць, у мяне былі ўчынкі, якімі я не магу ганарыцца. Але 19 сьнежня быў на Плошчы не натоўп, як кажучь, а беларуская нацыя. І я лічу за гонар, што быў там з тымі людзьмі».

На спатканьні з жонкай у турме:

«Падчас суду сябе нашмат больш свабодна адчуваў у клетцы, чым пракурор і судзьдзя. Яны не свабодныя, на іх аказваюць ціск, а я, хай і ў клетцы, але вольны чалавек, бо гэта мой выбар, а за іх выбар зрабілі іншыя».

Пасьля вызваленьня:

«Прашэньня я не падпісваў. На імя Аляксандра Рыгоровіча ні заяваў ніякіх, ні прашэньня ў ніякім выглядзе я не пісаў. Казалі, маўляў, не прызнавай віны. Але пазьней ужо ніхто нічога не прасіў і не прапаноўваў».

Першая хваля ціску, каб пісалі просьбы аб памілаваньні, адбылася пасьля таго, як Аляксандар Рыгоровіч наведваў Шклоўскую папяровую фабрыку. Другая хваля ціску — калі вызвалілі першых дзевяць вязьняў. Тады, як я разумею, паступіла зь Менску дырэктыва закруціць гайкі. Ну, а трэцяя хваля — калі ніхто ўжо нічога не прапаноўваў, а пад пагрозамі і ціскам прымушалі.

Гэтыя дзевяць месяцаў дарма не прайшлі. Я іншым чалавекам стаў. Нельга сказаць, што я страціў гэты год. Магчыма, і добра, што так адбылося. Сфармавалася асоба канчаткова, я спадзяюся».

«Нейкіх зьдзекаў і правакацыяў, зьвязаных менавіта з маім міліцэйскім мінулым, не было. Хаця прадбачыў магчымыя непрыемнасьці ў калёніі з боку зэкаў у сувязі з гэтым (тым больш, што адправілі не на «Віцьбу», куды звычайна едуць адбываць пакараньне былыя і дзейныя супрацоўнікі сілавых структур). Як паказаў час — дарэмна. Іншыя асуджаныя ставіліся паважліва, як я адчуваў — часткова з-за артыкулу

Крымінальнага кодэксу, а дадаткова дзякуючы таму, як я трымаў сябе ў іх калектывах. Што датычыцца супрацоўнікаў праваахоўных органаў (абмоўлюся, што КДБ да ліку гэтых органаў я зь некаторага часу не адношу), то стаўленьне зь большага было добрае. Былі асобныя выпадкі, калі, напрыклад, паціскалі мне руку і казалі словы падтрымкі, пыталіся, ці могуць чым дапамагчы, што часам нават ставіла мяне ў няёмкае становішча. Былі і адмоўныя пэрсанажы, але прырода іх паводзінаў была іншая».

Мікіта Ліхавід

Зьняволены 19 сьнежня 2010 г. —
вызвалены 14 верасьня 2011 г.

Нарадзіўся 27 траўня 1990 г. у Менску. Пасьля заканчэньня сярэдняй школы № 177 паступіў на юрыдычны факультэт недзяржаўнага Менскага інстытуту кіраваньня. Навучаўся завочна. Нежанаты.

Пасьля падзеяў 19 сьнежня, паводле кіраўніцтва факультэту, выключаны ня быў, але аўтаматычна патрапіў у акадэмічны адпачынак (не пасьпеў здаць адзін залік з-за арышту).

У 20 гадоў стаў актывістам Руху «За свабоду». Затрыманы 19 сьнежня на плошчы Незалежнасьці падчас акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў. Асуджаны на 15-суткавы арышт, але 23 студзеня пастанова аб арышце была адмененая і Ліхавіда перавялі ў статус

абвінавачанага ў справе аб удзеле ў масавых беспарадках. З Жодзінскага СІЗА перавялі ў менскую «Валадарку», а за дзень да суду — у камэру да абвінавачаных у цяжкіх злачынствах.

29 сакавіка 2011 г. судзьдзя Партызанскага суду Менску Наталья Пыкіна асудзіла Ліхавіда на 3,5 года калёніі ўзмоцненага рэжыму. Адбываў пакараньне ў Наваполацкай калёніі № 10. Прызнаны «Міжнароднай амністыяй» вязьнем сумленьня. Абвяшчаў галадоўку супраць несправядлівага прысуду.

У калёніі прадстаўляўся «незаконна асуджаны Мікіта Ліхавід». За гэта неаднаразова трапляў у штрафны ізалятар, яго зьмясьцілі на 3 месяцы ў ПКТ — памяшканьне камэрнага тыпу.

Партрэт на фоне кратаў

Аляксандра Дынько, журналістка

«Я гатовая чакаць яго 15 гадоў»

Упершыню пра палітвязьня Мікіту Ліхавіда журналісты «Свабоды» падрабязна распавялі ў студзені 2011-га. Мы прыйшлі ў сьціплую кватэру ва Ўруччы, у якой вырас Мікіта. Праз вокны гэтай кватэры бабуля Антаніна Рыгораўна глядзела, як унук ходзіць спачатку ў дзіцячы садок, а пазьней у школу.

Алена гадала сына адна. І Мікіта ў яе адзін. Калі ішоў на Плошчу, сказаў, што ідзе абараняць тое, што любіць.

«Як маці я хачу, каб ён вярнуўся, але я хачу, каб у яго засталіся чыстыя рукі і чыстая душа... Я гатовая чакаць яго 15 гадоў», — сказала тады Алена Ліхавід.

Кіраўніцтва калёніі пасьлядоўна карала ўпартага арыштанта, зьмяшчаючы яго ў штрафны ізалятар — ШЫЗА. Гэта адно з самых цяжкіх пакараньняў

у няволі. Па вызваленні Мікіта распавядаў пачутую на зоне гісторыю пра сьвятара, які на ўваходзе ў ШЫЗА здымаў абутак, а на пытаньне «навошта ён гэта робіць», адказваў: «Я не магу інакш, тут людзі пакутуюць, тут усё ў крыві». У такім ШЫЗА Мікіта правёў больш за 80 дзён.

Калі Алена Ліхавід тэлефанавала ў калёнію, яна даведвалася, што сын ізноў пакараны. Таму Мікіта ня можа быць адзін на гэтым партрэце. У Беларусі ў турмы трапляюць цэлымі сем'ямі.

Алену Ліхавід затрымалі ўлетку на адной з акцыяў маўклівага пратэсту і асудзілі на 7 дзён арышту. Іх яна правяла ў турме на Акрэсьціна. У апошнія тры дні арышту Алену выправілі ў карцэр — за тое, што патрабавала чалавечага стаўленьня да затрыманых. З турмы на Акрэсьціна Алена Ліхавід, зь яе ўласных словаў, выйшла іншым чалавекам — без пачуцця страху. Распавядала, як паўтарала сабе: «Раз Мікіта гэта вытрымаў, то і я вытрымаю».

14 верасня 2011 году выйшлі на волю 11 асуджаных за Плошчу — тыя, хто не пісаў прашэньня аб памілаваньні. У адпаведнасьці з цынчнай завязьёнкай не паведамлялася, каго менавіта вызваляюць. І вось 10 чалавек ужо на волі, а імя 11-га невядомае... Яшчэ ня ведаючы дакладна, ці выйдзе з калёніі Мікіта, Алена паехала яму насустрач.

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Лісты з-за кратаў:

«Гандзі спачатку таксама не маглі зразумець, але ён зьмяніў увесь сьвет».

«Мама, вось тут у газэце чытаў, што ў краіне поўны каляпс! Вельмі перажываю, як вы там, як усе

нашы. Адбылося тое, да чаго ўсё і ішло. Пытаньне толькі: што яшчэ адбудзецца, што будзе далей? Цяпер настаў ваш час сказаць сваё слова. Час тых, хто доўга маўчаў усе гэтыя гады, хаваючы свой страх за маскай занятасьці («бо мне сям'ю карміць»), за службовым становішчам. Час вам сказаць сваё важнае слова, падняць вочы і сказаць: «Хопіць выціраць аб нас ногі! Мы людзі, даем уладу і мы ж яе забіраем. Мы, грамадзяне Беларусі, і ніхто іншы!»

Пасьля вызваленьня:

«Я ня Чэ Гевара, але сваю маленькую вайну я выйграў. Шкада, што я толькі адзін так рабіў. Але я паказаў, што сядзець можна ня так, як яны хочуць, сядзець можна годна і выходзіць. Бачыце, я здаровы, не памёр, як ім хацелася б. Самае галоўнае, што я мацнейшы тут унутры, мацнейшы, чым яны думалі. У мяне звычайная біяграфія, такіх мільёны. Звычайная сям'я, дзіцячы садок насупраць, школа за рогам. Проста кожны сам выбірае свой шлях. Гэта рэжымная ўстанова, якая мусіць выпраўляць. А навошта мяне выпраўляць? Трэба жыць іншымі катэгорыямі, не сваім страўнікам».

«Я галасаваў супраць усіх з адной проста прычыны, што як бы там ні было, на сёньняшні дзень адзіная мэта для любога інтэлігентнага чалавека, які любіць сваю краіну і ідзе на выбары, гэта барацьба зь дзейным рэжымам. Гэтая разьяднанасьць, вялікая колькасць кандыдатаў вымусіла мяне галасаваць супраць усіх. Яны не змаглі аб'яднацца, ніхто ня змог даказаць, што ён можа быць лідэрам, адзіным кандыдатам. Таму я і галасаваў супраць усіх».

Уладзімер Лобан

Зьняволены 19 сьнежня 2010 г. —
вызвалены 14 верасьня 2011 г.

Нарадзіўся 16 студзеня 1978 г. у Хойніках. Пасьля Чарнобыльскай катастрофы сям'я пераехала ў Верхнядзвінск. Там скончыў сярэднюю школу, у Менску — Беларускі дзяржаўны тэхналягічны ўнівэрсытэт. Спецыяльнасьць — «інжынэр дрэваапрацоўкі». Пасьля інстытуту два гады адпрацаваў па разьмеркаваньні ў Верхнядзвінску. З красавіка 2010 г. жыў і працаваў у Менску. Палітыкай не займаўся, ні ў якія партыі і рухі не ўваходзіў. Нежанаты.

Арыштаваны пасьля акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў 19 сьнежня 2010 г. Абвінавачаны ва ўдзеле ў масавых беспарадках.

12 траўня 2011 г. судзьдзя Маскоўскага суду Менску Алена Шылько асудзіла Лобана на 3 гады зьнявольленьня ў калёніі агульнага рэжыму. Адбываў пакараньне ў калёніі № 17 у Шклоўскім раёне.

Партрэт на фоне кратаў

Сьвятлана Лобан, сястра

На Плошчы апынуўся таму, што яму не дазволілі прагаласаваць на прэзыдэнцкіх выбарах

Мы з Валодзем — двойняты. Таму вельмі блізкія паміж сабой, разумеем адзін аднаго, перажываем. На жаль, мы рана засталіся бяз бацькі. Жылі заўсёды даволі сьціпла. Таму вельмі рана давялося стаць дарослымі — самім зарабляць, самім пра сябе клапаціцца. І хоць мы нарадзіліся ў адзін дзень, я заўсёды адчувала сябе нібыта ягонай старэйшай сястрой, адказнай за яго.

Ён па характары вельмі спакойны, ціхі, памяркоўны. Але вельмі добры, спагадлівы, бескарысны, станоўчы — як кажуць усе суседзі, знаёмыя. Заўсёды дапамагае ўсім, ня можа адмовіць нікому. А я па натуре больш актыўная і заўсёды яго падштурхоўвала. Калі пасьля заканчэньня Тэхналягічнага ўнівэрсытэту ён вярнуўся ў Верхнядзвінск, папрацаваў тут, а заробкі ў нас зусім малыя — у яго зарплата была 500 тысяч, — літаральна выштурхнула яго ў Менск. Хоць цяпер вельмі перажываю, мне яго не хапае. І ня так мне, як нашаму пляменьніку, 16-гадоваму Сашу. Наша старэйшая сястра памерла, і я апякуюся Сашам. У хлопчыка пераходны ўзрост, мне зь ім цяжкавата. Адчуваю, што не хапае Сашу менавіта мужчынскага выхаваньня, мужчынскага ўплыву. Так бы мовіць, бяз Вовы адбіваецца ад рук.

Валодзя заўсёды быў за праўду, за справядлівасьць. Я думаю, што і на Плошчы ён апынуўся таму, што яму не дазволілі прагаласаваць на прэзыдэнцкіх выбарах. У Менску на выбарчым участку яму праілі ехаць галасаваць у Верхнядзвінск, па месцы

рэгістрацыі. Ён раззлаваўся, бо да Верхнядзвінску 300 кілямэтраў, і пайшоў на Плошчу...

Быў затрыманы пры разгоне акцыі 19 сьнежня. Адразу ж адбыў 10-суткавы адміністрацыйны арышт на Акрэсьціна. А потым яго адразу ж палічылі падазраваным у крымінальнай справе аб масавых беспарадках. Мае сяброўкі, якія добра ведаюць Вову, наглядзеліся БТ, чыталі ў газетах, што Валодзя біў шыбы, нападаў на міліцыянтаў, і ня могуць у гэта паверыць — ён такі ціхі, спакойны, станоўчы... Нягледзячы на апалітычнасьць, да яго вельмі рэдка дапускаюць адваката.

У лістах Валодзя піша: раз так склалася, трэба несьці свой крыж. Турму ён успрымае як выпрабаваньне, якое наканаванае яму лёсам. Духам ён ня падае, нас падтрымлівае — лісты піша бадзёрыя.

5 траўня 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Апошнія слова ў судзе:

«Прызнаю свой супрацьпраўны ўчынак, але масавых беспарадкаў і свайго ўдзелу ў іх не прызнаю. Прашу ў суду палёгкі».

Пасьля вызваленьня:

«Я прыйшоў на Плошчу адзін, паводле ўласнай волі і ўласных перакананьняў: у Беларусі павінны адбыцца перамены — так жыць далей нельга. Я ні пра што не шкадую, бо за гэты час толькі яшчэ больш пераканаўся, што ўсё рабіў правільна. Самае цяжкае для мяне ў турме было тое, што я падпісаў прашэньне аб памілаваньні. Бо напісаў я яго не паводле ўласнай волі. Як можна паводле ўласнай волі

прызнаць тое, чаго ты не рабіў? Адночы, адразу пасьля карантыну ў Шклоўскай калёніі, я прыхварэў і зьвярнуўся ў мэдчастку. У мяне тэмпература пад сорок была, ледзь сядзеў, а начальнік мэдчасткі пачаў у мяне цікавіцца, кшталту, паводле якога артыкулу я зьяволены і гэтак далей. А пасьля раптам кажа: калі я прывяду чалавека зь відэакамэрай і ты скажаш, што раскайваеся, і мы цябе адпусьцім — зробіш так? Кажу яму — не, дзякую, ня буду. А ён мне кінуў такую фразу — тады чакай яшчэ пяць гадоў «зверху». Гэта толькі адзін фрагмэнт ціску, а пра ўсё я казаць ня буду.

Што мяне шакавала, калі я выйшаў — гэта масавы страх у грамадзтве. Калі людзі даведваюцца, за што я сядзеў, дык адразу ад мяне адгароджваюцца, каб не патрапіць у пералік нядобранадзейных. Але я хачу сказаць людзям, што ня трэба баяцца. Бо страх сам па сабе нічога прадуктыўнага несьці ня можа. Ён толькі падштурхоўвае да прыняцьця няправільных рашэньняў. Я таксама заўважыў, што многія з маіх знаёмых прыкрываюць свой страх нейкімі прычынамі: вось у мяне крэдыт, а ў мяне сям'я і дзеці. А калі падумаць — ты, нібыта, клапоцісься пра сям'ю і дзяцей, а сам — супярэчыш сабе сваімі ж дзеяньнямі. Бо калі чалавек клапоціцца пра сваіх дзяцей, то павінен штосьці добрае рабіць для іх. А яны сваім бязьдзеяньнем наадварот — перакладаюць усе цяперашнія праблемы на плечы сваіх дзяцей. Важна, каб людзі зразумелі, што адкладваць вырашэньне праблемы ці спадзявацца, што нешта вырашыцца само сабой — гэта, канечне, глупства. І самае першае і галоўнае для мяне — каб людзі, якія знаходзяцца ў турме, выйшлі на волю. Бо я ведаю, што такое турма і як людзям там цяжка».

Эдуард Лобаў

Зьняволены 18 сьнежня 2010 г. —
дагэтуль за кратамі

Нарадзіўся 1 сьнежня 1988 г. у Вільні. Служыў тэрміновую службу ў спэцназе. У войску пазнаёміўся з маладафронтаўцам з Гомелю, дзякуючы якому далучыўся да Маладога Фронту. Быў абраны кіраўніком менскай гарадзкой арганізацыі МФ. Цікавіцца вайскавай справай і марыць пра адраджэньне беларускага войска. Нежанаты.

Затрыманы 18 сьнежня 2010 г. разам зь лідэрам Маладога Фронту Зьмітром Дашкевічам, абвінавачаныя ў хуліганстве, нібыта яны зьбілі мінакоў. Сваёй віны не прызналі і заявілі, што гэта была правакацыя спэцслужбаў напярэдадні прэзыдэнцкіх выбараў.

24 сакавіка 2011 г. судзьдзя Маскоўскага суду Менску Алена Шылько асудзіла Эдуарда Лобава паводле артыкулу

«касабліва злоснае хуліганства» на 4 гады калёніі ўзмоцненага рэжыму. Праваабарончая арганізацыя «Міжнародная амністыя» прызнала яго вязьнем сумленьня. Адбывае пакараньне ў калёніі № 22 «Ваўчыныя норы» ў Івацэвіцкім раёне.

Партрэт на фоне кратаў

Юльян Місюкевіч, актывіст Маладога Фронту

Эдзік мае характар змагара — ён абараняецца, калі нападаюць на радзіму

Эдуард Лобаў — мужны чалавек, надзейны сябра, добры таварыш, які ніколі не падставіць, ня кіне ў бядзе. Такім яго ведаюць сябры, паплечнікі з Маладога Фронту й войска. З выгляду сьціплы і неганаарлівы юнак, але з моцным духам і гартаваным характарам. Эдуард такі чалавек, што калі бярэцца за справу, ніколі ня кіне яе. Ён звыкся даводзіць усё да канца.

Для Эдуарда нескладана апынацца ў спартанскіх умовах, ночыць наўпрост на драўляных дошках, прайсьці кілямэтраў 15, каб разьмяцца... Спадзяемся і верым, што цяперашняе выпрабаваньне лёсу ён вытрымлівае годна.

Яшчэ ў восьмай клясе Эдуард вырашыў звязаць сваё жыцьцё з вайскавай службай. Чытаў адмысловую літаратуру, займаўся спортам. Пасьля заканчэньня школы адразу і з задавальненьнем пайшоў службы ў элітную 103-ю мабільную брыгаду ў Віцебску. Аднак, апынуўшыся ў войску, Эдуард заўважыў неадпаведнасьць дэкларацыяў існай сытуацыі. Маўчаць ня стаў, гаварыў аб праблемах тэрміновай службы. Падтрымліваў прызванага ў тую самую частку маладафронтаўца Андруся Цянюту. І ўсьлед за ім і быў адпраўлены на гаўптвахту перад самым

звальненнем у запас. Такім чынам і далучыўся да дзейнасьці Маладога Фронту.

Эдзік мае характар змагара — калі на яго нападаюць, мозг уключаецца ў рэжым абароны, ён абараняецца, калі нападаюць на радзіму, ён перадусім імкнецца яе абараніць.

Як апавядае вайсковы паплечнік Эдуарда Андрусь Цянюта, на Эдуарда можна спадзявацца й даверыць сваё жыццё ў складанай сытуацыі: «Без ваганьняў пайшоў бы з Эдзікам у бой, ведаючы, што ён прыкрые мяне ў выпадку бяды».

«З намі Бог!» — падпісвае напрыканцы ліста з турмы Эдуард Лобаў. Верым, што Божая любоў і ласка будзе апірышчам і дапамогаю для палітвязьняў. Молімся аб вызваленні нашых паплечнікаў, молімся, каб судзьдзя быў справядлівы і адчуў па-над сабою ўладу найвышэйшага судзьдзі — Госпада.

21 сакавіка 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Апошнія слова ў судзе:

«Гэта правакацыя з боку ўладаў. Псэўдапацярпелыя, якія хаваюцца за сыяноў, баяцца праўды. Я веру, што праўда пераможа і кожны атрымае сваё».

Лісты з-за кратаў:

«Цяпер знаходжуся, як і Мікіта Ліхавід, у ПКТ — гэта памяшканьне камэрнага тыпу. Зьмясьцілі туды на месяц, а потым будуць вырашаць паводле абставінаў. Ніколі ня буду пісаць прашэньне аб памілаваньні. Я ўзяў на сябе гэты крыж і адмаўляцца ад яго, здраджваць сваім прынцыпам ня буду».

«Ня цешу сябе ілюзіямі, што хутка адпусьцяць — каб не было цяжэй. Калі трэба будзе, адсяджу і да канца тэрміну».

Анатоль Лябедзька

Зьняволены 20 сьнежня 2010 г. —
вызвалены 6 красавіка 2011 г.

Нарадзіўся у 1961 г. у вёсцы Трылес Стаўбцоўскага раёну Менскай вобласьці. Скончыў факультэт гісторыі і французскай мовы Менскага пэдагагічнага інстытуту, юрыдычны факультэт БДУ. Дэпутат Вярхоўных Саветаў Беларусі 12-га і 13-га скліканьняў. Адзін з ініцыятараў спробы імпічмэнту прэзыдэнта (1996).

Ад 2000 г. — старшыня Аб'яднанай грамадзянскай партыі. Сустаршыня Палітычнай Рады Аб'яднаных дэмакратычных сіл. За ўдзел у палітычнай дзейнасьці неаднаразова прыцягваўся да адміністрацыйнай і крымінальнай адказнасьці. Жанаты, мае сына.

Пасьля акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў быў затрыманы ў ноч на 20 сьнежня 2010 г.

у Менску і зьмешчаны ў СІЗА КДБ. Яму выставілі абвінавачаньне ў арганізацыі і ўдзеле ў масавых беспарадках. 6 красавіка 2011 г. вызвалены зь СІЗА КДБ пад падпіску аб нявыезьдзе. 23 жніўня крымінальная справа супраць яго была спыненая. Праваабарончая арганізацыя «Міжнародная амністыя» прызнала Лябедзьку вязьнем сумленьня.

Партрэт на фоне кратаў

Арцём Лябедзька, сын

Мой бацька — ня камень

Гэта была страшная ноч. З 19 на 20 сьнежня. Пакарабачанья дзверы. Невядомыя злыя людзі, якія забіралі бацьку. Я толькі помню адчыненае вакно, у якое я крычаў усьлед цёмным постацям: «Фашысты!». Я не адчуваў холаду, не было страху...

Пацягнуліся доўгія дні і ночы чаканьня. Кожную раніцу я альбо мама бегалі да паштовай скрынкі, каб зноў пераканацца, што ў ёй па-ранейшаму няма таго ліста, якога мы так чакаем.

Прайшоў сьнежань. Скончыўся студзень. І толькі напрыканцы лютага мы нарэшце атрымалі тое, чаго так доўга чакалі — ліст ад бацькі. Калі прачыталі яго, то нават разгубіліся. Можна было падумаць, што ён адпачывае дзесьці ў санаторыі. Ні паўслова, ні намёку на тое, што яму цяжка. Зь вязьніцы ён, нібы лекар-псыхіятар, супакойваў нас. Але ж мы адчувалі іншае.

Калі бацьку ўпершыню пасадзілі ў турму, мне было гадоў дзесяць. І тады я проста плакаў — ад адчаю, ад крыўды. Але за гэтыя гады мы ўсе зрабіліся мацнейшымі. У нас не прынята дэманстраваць свае сьлёзы ў прысутнасьці іншых, калі гавораць пра палітычныя праблемы.

Выключэнне, хіба што, бабуля Яня. Ёй гэта да-
руецца. А нам плакаць нельга. Бо бацька заўжды
паўтарае: сьлёзы — гэта прыкмета слабасці. Але
калі казаць шчыра, час ад часу і ў нас вочы робяцца
мокрымі.

Пра бацькавыя праблемы кожны ведае са сваіх
крыніц інфармацыі. У бабулі Яні і дзядулі Валодзі
гэта тэлеканал «Белсат», у бабулі Тамары і дзядулі
Пашы — газэта «Народная воля», у мамы і ў мяне —
інтэрнэт. Адтуль мы і даведаліся, што бацьку КДБ
вынес афіцыйнае папярэджанне паводле артыкулу
«Дзяржаўная здрада». А ён прадугледжвае сьмярот-
нае пакараньне.

Адтуль жа мы даведаліся, што яго прывезлі ў
шпіталь са шматлікімі траўмамі. Мэдыі паведамлілі
нам, што супраць бацькі завялі крымінальную спра-
ву. Спачатку пра абарону гонару і годнасці кіраўні-
ка дзяржавы. Потым — яшчэ адну.

Пра сваю працу бацька дома распавядае выключ-
на пазытыўна — якія цудоўныя людзі сабраліся ў
Аб'яднанай грамадзянскай партыі! Як здорава быць
побач са Станіславам Багданкевічам зь яго выключ-
най працаздольнасцю, са Львом Марголіным —
чалавекам надзвычай адказным, з Уладзімерам Ра-
manoўскім — чалавекам выключнага сумленьня...
Праўда, маці часам кажа, што бацька занадта давер-
лівы да людзей і таму іншы раз мусіць у іх расча-
роўвацца.

Пасьля 19 сьнежня мы некалькі разоў прыяж-
джалі ў вёску да бабулі і дзядулі. Баба Яня плакала.
На стале стаяў здымак бацькі, і бабуля размаўляла
зь ім. Малілася і плакала. Дзядуля больш маўчаў. А
потым сказаў, як адрэзаў: «У нашым родзе на калені
не становяцца і ад веры не адмаўляюцца. Я ведаю,
Анатоль вытрымае і ня зломіцца».

Я таксама ведаў, што бацька ніколі не прадасьць
свае прынцыпы і перакананьні. Але мне хацелася,
каб у гэтым як мага хутчэй пераканаліся і тыя, хто
кінуў яго за краты. Яму помьсьцілі. Хоць ён ня быў
кандыдатам у прэзыдэнты. Ён нават не выступаў на
Плошчы. Але для гэтай улады мой бацька быў вора-
гам. І яна была б вельмі шчаслівая, калі б ён зьехаў
з краіны альбо сышоў з палітыкі. Аднак ён не зьяж-
джае і не сыходзіць. І ўжо на наступны дзень пасьля
вызвалення з раныцы ён ужо быў на працы.

Мой бацька — ня камень. Толькі мы з маці бачым,
як ён перажывае за памылкі, няўдачы і непрыем-
насьці. Памятаю, як бацька перажываў, калі ня мог
прысутнічаць на пахаваньні роднага дзядзькі. Ня
змог таму, што разумеў — яго прысутнасьць адмоў-
на паўплывае на кар'еры родных. І гэта была вось та-
кая цана той справе, якой ён займаецца.

І ў свае 50 ён не перастае нас здзіўляць. У СІЗА
КДБ пачаў пісаць вершы. Вядома, гэта ня Ніл Гілевіч.
Але нам падаецца, што выходзіць ядрэнна. Ён лёг-
ка адціскаецца ад падлогі 100 разоў і кожны раз пе-
рамагае маіх сяброў, якім толькі за 20.

Бацька — велізарны майстар пераконваць людзей.
Дагэтуль у нашай сям'і здзіўляюцца, як ён загітаваў
бабулю сьвядома ўступіць у лібэральную партыю —
Аб'яднаную грамадзянскую. Ён — лідэр ад пры-
роды. Нездарма ж яго ў «Амэрыканцы» так і звалі
— «Правадыр».

Я люблю свайго бацьку не за тое, што ён вядомы
палітык. Ён проста пазытыўны чалавек, надзейны,
прынцыповы. Дый урэшце ён — мой бацька!

...Красавіцкі вечар. Брыдкі дробны дожджык. Але
я на гэта не зважаю. Бо толькі што патэлефанавала
маці. Яе дрогкі голас: «Арцём, тата дома».

Я бег па лужынах. Па твары хвастаў дождж. Але я

радаваўся, як гэта добра. Значыць, тата не пабачыць мае вільготныя вочы.

12 кастрычніка 2011 (пасля вызвалення)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Пасля вызвалення:

«На першай сустрэчы мне сказалі, што калі вы зробіце нейкія заявы, то ўжо сёння можаце быць дома. Я паказаў сьледчаму правую руку і сказаў, што я хутчэй яе адгрызу, чым адмоўлюся ад таго, у што я веру, ці скажу супраць некага.

Сёння для ўлады і апазыцыі — руіны. 20 сьнежня мы ўсе стаялі на руінах... Гэтая кампанія была самая цяжкая з усіх выбарчых кампаніяў. І кандыдаты ў прэзыдэнты, і кіраўнікі палітычных структураў, людзі з атачэння кандыдатаў — мы ўсе былі белыя, пушыстыя, правільныя, мужныя, усе гаварылі правільныя словы. Гэтая выбарчая кампанія нам далася вялікай цаной, яна паказала, што мы ня белыя і пушыстыя, што ў нас няма сілы волі, што многа было проста прыгожых словаў, за якімі няма ніякіх дзеянняў. Гэта выснова, якую я для сябе зрабіў. Хто здраднік, а хто герой, пабачым пазьней. Мне не прышчапілі вірусу нянавісьці нават у «Амэрыканцы», хаця там былі спробы».

«Санкцыі — гэта занадта моцнае слова для сённяшняй сытуацыі. Мы гаворым аб рашэннях, якія маюць кропкавы характар і датычаць толькі тых людзей, якія парушаюць Канстытуцыю і ўнутранае заканадаўства. Гэта такая практычная мера. Яна стрымлівае памеры рэпрэсіяў, таму што беларускія чыноўнікі — ня бедныя людзі і дні народзінаў свае

сустракаюць і ў Празе, і ў Варшаве, і ў Вільні, і ў Парыжы. Таму гэта адбіваецца на іх настройх. Яны не хацелі б патрапіць у гэты сьпіс. Калі б не было гэтых «кропковых рашэнняў», тады наогул я ня ведаю, што магло б стрымліваць у сваіх брутальных дзеяннях беларускіх чыноўнікаў. Таму што ўнутры краіны нейкіх мэханізмаў уплыву на іх не існуе. Людзі не выконваюць Канстытуцыю, не выконваюць заканадаўства».

Сяргей Марцалеў

Зняволены 23 сьнежня 2010 г. —
вызвалены 16 траўня 2011 г.

Нарадзіўся 29 красавіка 1977 г. у Менску. Унук Станіслава Марцалева, былога кіраўніка Інстытуту мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклёру Акадэміі навук. Унук члена-карэспандэнта АН Леаніда Яўменава.

Вучыўся на факультэце міжнародных адносін БДУ, быў адлічаны за палітычную дзейнасьць. Скончыў Познанскі ўнівэрсытэт, спэцыяльнасьць «Паліталёгія». Нежанаты.

У сярэдзіне 1990-х быў абраны старшынём «Маладой Грамады» (маладзёвай арганізацыі пры БСДП М.Статкевіча).

На прэзыдэнцкіх выбарах 2010 г. кіраваў перадвыбарчым штабам Міколы Статкевіча. Уначы 23 сьнежня быў зняты зь цягніка, якім ехаў у Варшаву. Арыштаваны, зьмешчаны ў СІЗА КДБ, абвінавачваўся ў арганізацыі масавых беспарадкаў. 4 красавіка абвінавачаньне зьменена на больш мяккае — арганізацыя і падрыхтоўка дзеянь-

няў, якія груба парушаюць грамадзкі парадак, альбо актыўны ўдзел у іх. Да суду знаходзіўся ў сьледчым ізалятары КДБ.

16 траўня 2011 г. судзьдзя Заводзкага суду Менску Жана Брысіна асудзіла Марцалева на 2 гады пазбаўленьня волі з выпрабавальным тэрмінам 2 гады.

Партрэт на фоне кратаў

Юлія Рымашэўская, журналістка

Мара Сяргея — паехаць у Порту і на Байкал

Сябры заўсёды дзівяцца яго абазнанасьці, нават энцыклапэдычным ведам у цікавых яму сфэрах. Улюбёныя аўтары — Набокаў, Купрын, Даўлатаў, Ліпскераў. Мары — наведаць горад Порту ў Партугаліі і возера Байкал. Улюбёны краявід — горы Абхазіі. Жыцьцёвае крэда: «Будзь рэалістам, імкніся да неверагоднага!».

Сяргей вучыўся на факультэце міжнародных адносін БДУ. У студэнцтве стаў сябрам сацыял-дэмакратычнай партыі «Народная Грамада», а потым — лідэрам «Маладой Грамады». Той час адзначаўся яркімі акцыямі дэмакратычна скіраванай моладзі. Адною зь іх стаўся пікет каля будынку Нацбанку ў дзень адкрыцьця першага ў Менску «Макдональдсу».

«Гэта быў Дзень правоў чалавека, 10 сьнежня 1996 году. У той час гучнай палітычнай справай быў арышт Славаміра Адамовіча за верш «Забі прэзыдэнта!» Гэта і сталася лейтматывам нашага пікету, — згадвае паплечнік і сябра Сяргея Мікола Прыварнікаў. — Пікет выйшаў шматлюдны, чалавек 200—300... Мы трымалі плякаты, раздавалі ўлёткі з Дэкларацыяй правоў чалавека. На адным з плякатаў быў партрэт Адамовіча і надпіс «Ён ня есьць гам-

бургераў». Шмат было журналістаў, прысутнічалі ўсе расейскія тэлеканалы». Завяршылася ўсё прадказальна — затрыманьнямі і дастаўкай у РУУСы.

Яшчэ адна яркая акцыя сацыял-дэмакратычнай моладзі — пікет супраць прымусовага разьмеркаваньня ў сакавіку 1997-га — скончылася для Сяргея ўжо 10-цю суткамі адміністрацыйнага арышту. Патрапіўшы на Акрэсьціна, Марцалеў адразу абвясціў сухую галадоўку. «У той час само паняцьце палітычнай галадоўкі было нейкім яркім дзеяньнем», — узгадваў ён пазьней. Абвешчаная студэнтам акцыя пратэсту прыцягнула ўвагу журналістаў, выклікала шырокі рэзананс, а яго самога давяла да рэанімацыі.

Але той рэзананс меў наступствы. Скончыўшы 3-ці курс без прэтэнзіяў з боку выкладчыкаў, Марцалеў і яго аднакурснік Мікола Прыварнікаў былі адлічаныя за няздачу факультатыву — мэдычнай падрыхтоўкі. Рэктарам БДУ ў той час быў Аляксандар Казулін. «Уколы я дагэтуль рабіць умею добра — ніхто ня скардзіўся», — распавядаў пра карысьць нібыта няздадзенага факультатыву Сяргей.

Пэўны час Сяргей актыўна займаўся кіраваньнем «Маладой Грамадой». Удзел маладых сацыял-дэмакратаў у вулічных акцыях заўсёды быў яркім і гучным. Сярод лёзунгаў, якімі запомніўся харызматычны вобраз Сяргея, быў гішпанскі, вельмі актуальны для Беларусі сёньняшняй: «El pueblo unido jamás será vencido», — «Народ зьяднаны — народ непераможны». Цяпер цяжка ў гэта паверыць, але нават дзяржаўная газэта «Вячэрні Мінск» зьвярнула на маладзёвага актывіста ўвагу і надрукавала яго інтэрвію.

Нейкі час Сяргей вучыўся ў Расейскім гуманітарным унівэрсытэце і ў Польшчы.

Вярнуўся ў Беларусь падчас выбараў 2006 году.

Працаваў прэс-сакратаром Аляксандра Казуліна, мадэратарам і рэдактарам сайту kozylin.org, пісаў публіцыстычныя матэрыялы для сайтаў naviny.by і eurobelarus.info.

На выбарах-2010 стаў кіраўніком выбарчага штабу Міколы Статкевіча. 23 сьнежня быў затрыманы ў цягніку Менск — Варшава, калі ехаў на здымкі праграмы тэлеканалу «Белсат».

10 траўня 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Апошнія слова ў судзе:

«Не спадзяваўся, што мой удзел у выбарах закончыцца на лаве падсудных. Я буду больш асьцярожным адносна ўдзелу у падобных палітычных акцыях. І ўсё ж — яна круціцца».

Пасьля суду:

«Турма — гэта ня страшна, турма — гэта непазьбежна для таго, хто цікавіцца палітыкай. Нават калі ты клерк і сядзіш за кампутарам, чытаеш навіны — трэба быць гатовым да таго, што могуць прыйсьці і па цябе. На жаль, гэта дыягназ: калі мы, знаходзячыся ў сваёй краіне, вымушаныя па-ранейшаму гаварыць на кухні і шэптам тое, што трэба казаць гучна і ўголас... Жыцьцё радыкальна зьмянілася. Я не ўспрымаў, што мяне судзяць за тое, што я прыйшоў на дэманстрацыю. Мне казалі дастаткова адкрыта: «Вам трэба было вызначацца, з кім вы працуеце, з кім вы супрацоўнічаеце на прэзыдэнцкіх выбарах!» То бок, мне далі зразумець, што судзяць за тое, што я працаваў з кандыдатам у прэзыдэнты Міколам Статкевічам».

Фёдар Мірзаянаў

Зьняволены 19 сьнежня 2010 г. —
вызвалены 14 верасьня 2011 г.

Нарадзіўся 9 сьнежня 1990 г. у Баранавічах. Скончыў гімназію, у 2008 г. паступіў на факультэт мэнаджмэнту Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўнівэрсытэту, спэцыяльнасьць «Эканамічная кібэрнэтыка». Нежанаты.

Падчас выбарчай кампаніі быў у камандзе кандыдата ў прэзыдэнты Яраслава Раманчука. Пасьля акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбраў 19 сьнежня 2010 г. адбыў адміністрацыйны арышт 15 сутак у сьледчым ізалятары ў Жодзіне. Потым здаў чатыры залікі і тры іспыты. Апошні іспыт меўся здаць 25 студзеня, але раніцай Мірзаянава арыштавалі. Абвінавацілі ва ўдзеі ў масавых беспарадках.

13 траўня 2011 г. судзьдзя Партызанскага суду Менску Наталья Чацьвярткова асудзіла яго на 3 гады зьнявольна ў калёніі ўзмоцненага рэжыму. Адбываў пакараньне ў Івацэвіцкай калёніі № 22. Праваабарончая арганізацыя

«Міжнародная амністыя» прызнала Мірзаянава вязнем сумленьня.

Партрэт на фоне кратаў

Людміла Мірзаянава, маці

Фёдар з гонарам заявіў: «Я — беларус!»

У кожнага чалавека ёсьць свой час, каб жыць. Час жыцьця ў кожнага чалавека свой. Гэта можа быць час, каб існаваць. Ён можа стаць часам, каб жыць: пазнаваць, зьмяняцца і зьмяняць...

Фёдар нарадзіўся ў беларускім горадзе Баранавічы ў інтэрнацыянальнай сям'і за год да распаду СССР. Яшчэ ў дзяцінстве, даведаўшыся ад бацькоў пра магчымасьць самастойнага выбару нацыянальнай прыналежнасьці (маці — беларуска, бацька — татарын), маленькі Фёдар з гонарам заявіў: «Я — беларус!».

З малодшага школьнага ўзросту захапіўся чытаньнем. Пазьней улюбёным аўтарам стаў Леў Гумілёў, сын Ганны Ахматавай і Мікалая Гумілёва, які доўгі час правёў у сталінскіх засьценках. Гумілёў дапамог Фёдору пазнаць, як нараджаюцца і паміраюць этнасы. Улюбёныя кнігі «Канец і зноў пачатак», «Каб сьвяча ня згасла» пасьля арышту зьмянілі прапіску і з пакою пераехалі ў СІЗА на Валадарскага. Дадому яны ўжо ня вернуцца: ёсьць такі спосаб папаўняць турэмную бібліятэку. «Этнагенэз і біясфэра Зямлі» ды іншыя кнігі любімага аўтара чакаюць Фёдара ў хаце.

У старэйшых клясах гімназіі Фёдар уключыўся ў алімпіядны рух: удзельнічаў у гарадзкіх, абласных, рэспубліканскіх алімпіядах у гісторыі, інфарматыцы, геаграфіі. У гісторыі ён быў першым у горадзе і вобласці, і гэта невыпадкова. Прадзед Іван, удзельнік 2-й усясьветнай вайны, любіў распавядаць пра

герояў і бітвы. Ідэалам прадзеда быў Тадэвуш Касцюшка, нацыянальны герой Беларусі, Польшчы і ЗША. Сваё імя дзед Фёдара, ды пазней сам Фёдар атрымалі дзякуючы захапленню гісторыяй. «Імёны «Тадэвуш», «Тодар», «Фёдар» сугучныя. Назавем сына Фёдарам», — прапанавала прабабка Сьцепаніда. У 1990 годзе мы назвалі Фёдарам і свайго сына.

Прачытаўшы шмат сур'ёзных кніг, паразмаўляўшы з разумнымі пэдагогамі, Фёдар досыць рана зразумеў, як шмат у гісторыі памылак, фальсыфікацыяў, фантазіяў. Кніга Я.Габовіча «Гісторыя пад знакам пытальніка» крыху прыглушыла яго цікавасьць да гісторыі. У 10-й клясе сын сур'ёзна захапіўся эканомікай. Пачалося ўсё з кнігі «Эканамічны лад мысленьня» П.Хэйке, П.Боўтке і Д.Прычытка, якую яму прывёз тата. Яна надоўга стала настольнай кнігай Фёдара. Прачытаўшы яе, як потым прызнаўся мой сын, ён пачаў задумвацца над роляй дзяржавы ў грамадстве і роляй рынку, прычынамі багацця і беднасьці людзей, даведаўся пра існаваньне розных эканамічных сыстэм. Фёдар зрабіў свой прафэсійны выбар — паступіў на факультэт мэнэджмэнту Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўнівэрсытэту, спэцыяльнасьць — «Эканамічная кібэрнэтыка». Паступіў на бюджэтнае аддзяленьне з самым высокім балам — 340.

Ужо студэнтам захапіўся тэорыямі заснавальніка новааўстрыйскай школы Людвіга фон Мізэса, яскравага прадстаўніка лібэралізму, прыхільніка тэорыі неўмяшаньня дзяржавы ў эканоміку.

У Фёдара шмат прыяцеляў і сяброў. Аднакурснік Яўген Парыж прызнаўся, што, калі размаўляеш зь Фёдарам, складаецца ўражаньне, быццам гэта не аднагрупнік, аднагодак, а эксперт, чые веды грунтуюцца на багатым жыцьцёвым досьведзе, высновы вывеш-

раныя, узважаныя. Пры ўсёй глыбіні і сур'ёзнасьці — незвычайны аптымізм, маральныя прынцыпы, бескампрамісная жыцьцёвая пазыцыя. Гэта сапраўдны чалавек і надзейны сябра.

Адразу ж пасья арышту Фёдара аднагрупнікі правялі сход і зьвярнуліся з просьбай змяніць Фёдару меру стрыманьня, вызваліць яго з-пад варты. Студэнты ўзгадалі, як Фёдар арганізоўваў паходы ў Вязынку і Стоўбцы, на радзіму Купалы і Коласа. Як выдатна вучыўся, паказваў сябе на занятках у эканамічных дысцыплінах, марыў завяршыць адукацыю ў «Наргасе» і ўсе сілы ўкласьці ў разьвіцьцё эканомікі Беларусі. Студэнты ўзгадалі і такі ўчынак Фёдара: летась ён падабраў хворае бяздомнае кацяня і вылечыў яго ад лішаю, хоць вэтэрынары рэкамэндавалі кацяня ўсыпіць.

Сёньня Пушысьцік стаў улюбёнцам сяброў Фёдара. Яны штотыдзень наведваюць нашу сям'ю, гэта ўжо традыцыя. Іх візыты — вельмі моцная эмацыйная падтрымка для ўсіх нас.

Па сутнасьці, пасья сьнежаньскіх падзеяў 2010 году ў Беларусі атрымаў актыўнае разьвіцьцё «тымураўскі рух», калі моладзь добраахвотна бярэ шэфства над людзьмі, чые блізкія знаходзяцца за кратамі. Гэтая падтрымка сапраўды дапамагае...

Зь лістоў Фёдара на волю: «Ва ўсяго ёсьць пачатак і ёсьць канец. Вось і прырода гэта цвёрдзіць ва ўнісон са мной. Сёньня — першы вясновы дзень. Сонейка сьвеціць у маленькім дворыку СІЗА, як на пляжы. Змрочныя дэкарацыі СІЗА я хутка памяню на свабоду. Можна заплюшчыць вочы, падумаць... За час знаходжаньня ў СІЗА я навучыўся жыць на адным квадратным мэтры плошчы, ужывацца з суседзьмі, пачуваючы сябе цалкам камфортна, бегчы на месцы на «бегавой дарожцы» паўгадзіны ў дзень, па-філя-

зофску ставіцца да рэчаіснасьці. Я ведаю дакладна, што не зьмянілася ўва мне: уяўленьні пра тое, што адбываецца ў краіне».

26 красавіка 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Апошнія слова ў судзе:

«Для мяне гэта асабістая трагедыя, страта веры ў праўду і законнасьць у нашай краіне. 19 сьнежня я пайшоў на Плошчу, каб дамагацца справядлівасьці, эканамічнага росту. Я хацеў падтрымаць свайго кандыдата Раманчука. Але выявілася, што я не магу свабодна выказаць сваё меркаваньне ў сваёй краіне. Я бачыў, як жорстка быў разагнаны мітынг, білі мірных людзей. Пасьля мітыngu было арыштавана 700 чалавек і ў тым ліку і я, бо я хацеў выказаць сваю думку. Але гэта ня самае вялікае расчараваньне. 25 студзеня мяне выклікалі і запатрабавалі ад мяне нейкіх незразумелых паказаньняў. Я адмовіўся. Тады мяне арыштавалі. Потым я падумаў што спадар пракурор разьбярэцца... Я прашу суд толькі аб адным — вынесіце справядлівы вырак».

Ліст з-за кратаў:

«Для мяне беларускае правасудзьдзе было і застаецца несапраўдным, як сказаў Мікалай Статкевіч, гэта муляж. Я ня веру ў наша правасудзьдзе і мяркую, што скаргу разгледзяць фармальна. Таму і ня бачу сэнсу складаць нейкія паперы і вывучаць пракол».

Пасьля вызваленьня:

«Дзякуючы таму, што многія людзі за нас змагаліся, мы цяпер на свабодзе. 4 разы мяне пераконвалі напісаць прашэньне аб памілаваньні. Я адмовіўся. Я хацеў выйсьці на свабоду з чыстым сумленьнем. Каб я пайшоў на кампраміс са сваім сумленьнем, я быў бы на свабодзе яшчэ ў студзені, калі б я даў паказаньні супраць кандыдатаў у прэзыдэнты. Гэтак казалі сьледчыя, у тым ліку кіраўнік сьледчай управы. Хачу застацца чалавекам з чыстым сумленьнем, — вось і ўся мая пазыцыя».

«Я не зьбіраюся заставацца ў Беларусі і ад'еду з краіны на вучобу. Ня маю намеру заставацца ў Беларусі, паколькі тыя, хто мяне арыштаваў і пасадзіў у турму, засталіся на сваіх пасадах і, праўдападобна, ня будуць пакараныя. Таму і застаецца небясьпека. Я вярнуся ў Беларусь, калі ў краіне зьменіцца палітычны рэжым».

Алесь Міхалевіч

Зьняволены 20 сьнежня 2010 г. —
вызвалены 19 лютага 2011 г.

Нарадзіўся 15 траўня 1975 г. у Менску. Вучыўся ў менскай матэматычнай школе №19, Беларускам гуманітарным ліцэі. Скончыў юрыдычны факультэт БДУ, спэцыяльнасьць — «палітоляг-юрыст». Узначальваў Аб'яднаньне беларускіх студэнтаў. Стажыраваўся ў Варшаўскім і Оксфардзкім унівэрсытэтах. Працаваў у турыстычным бізнэсе.

У 2004—2008 г. намесьнік старшыні партыі БНФ. Пасьля вылучэньня на пост старшыні партыі ў 2008 г. выключаны з арганізацыі за публічную крытыку кіраўніцтва. З 2003 па 2007 г. дэпутат Пухавіцкага раённага савету, каардынатар Асамблеі дэпутатаў мясцовых саветаў, выдавец газэты «Рэгіён». З 2006 г. антыкрызісны кіраўнік, акрэдытаваны Міністэрствам эканомікі РБ. У 2007—2008 г.

юрысконсульт Асацыяцыі інвалідаў вайны ў Аўганістане. У 2008—2010 г. юрыст Беларускага незалежнага прафсаюзу. Жанаты, мае дзьвюх дачок.

Быў кандыдатам на прэзыдэнцкіх выбарах 2010 г. 20 сьнежня арыштаваны, абвінавачаны ў арганізацыі масавых беспарадкаў 19 сьнежня. 19 лютага 2011 г. адпушчаны зь СІЗА КДБ пад падпіску аб нявыезьдзе і неразгалошваньні таямніцы сьледства. Праваабарончая арганізацыя «Міжнародная амністыя» прызнала Міхалевіча вязнем сумленьня.

Зрабіў заяву пра катаваньні ў сьледчым ізалятары КДБ, а таксама пра тое, што ён разарваў дамову аб супрацоўніцтве з КДБ, якую вымушана падпісаў, каб выйсьці з турмы. Уцёк зь Беларусі, атрымаў палітычны прытулак у Чэхіі.

Партрэт на фоне кратаў

Віталь Цыганкоў, журналіст

Чалавек, які перагуляў КДБ

Мы пазнаёміліся з Алесем Міхалевічам пры абставінах ня самых традыцыйных для палітыка і журналіста. За некалькі дзён да нашага знаёмства я напісаў на сайце «Свабоды» нататкі пра зьезд партыі БНФ. Той самы зьезд, які адбыўся ў сьнежні 2007 году і на якім сутыкнуліся два палітычныя падыходы, два пакаленьні фронтаўскіх палітыкаў — умоўна скажам, пакаленьне Вячоркі і пакаленьне Міхалевіча. Менавіта дзье гэтыя асобы і прэтэндавалі тады на пасаду старшыні Фронту, а ў выніку іх жорсткага і драматычнага клінчу старшынём партыі стаў Лявон Баршчэўскі. Як мы цяпер ужо ведаем — ненадоўга, бо ўжо на наступным зьезьдзе маладое пакаленьне канчаткова перамагло, і новым лідэрам партыі стаў Аляксей Янукевіч.

Дык вось тады, у 2007-ым, пасьля першага дня

зезду я напісаў шмат даволі крытычных словаў пра абодва бакі, самымі, бадай, балючымі былі такія: *«Калі кажучь, што ў Вячоркі няма харызмы, то, здаецца, у Міхалевіча яе яшчэ менш. Ці, можа, ягоныя прыхільнікі лічаць, што яна можа раскрыцца толькі на пасадзе старшыні? Затое дакумэнты ягоныя на зьездзе былі падрыхтаваныя лепш за іншых, у іх, як у добрай рэкламнай брашуры, пра героя выказваюцца вядомыя людзі».*

Празь некалькі дзён пасля зезду мне патэлефанаваў Алесь Міхалевіч і запрапанаваў сустрэцца. Я быў троху заінтрыгаваны, было цікава, у якой форме малады палітык будзе выказваць мне свае прэтэнзіі. Але прэтэнзіяў, нават прыхаваных, я не пачуў. Алесь проста распавядаў пра сваю біяграфію, палітычныя падыходы, даваў ацэнку сытуацыі ў краіне. Ён, безумоўна, быў закрануты маімі крытычнымі словамі, але яму ўдалося нічым ня выявіць сваю расчараванасьць. Ужо тады я зразумеў палітычны стыль Міхалевіча — не канфрантацыі, а дыялёгу, ня націску, а пошуку іншага шляху.

Вобразна кажучы, Алесь не збіраецца прабіваць ілбом сьцяну, нават калі тая сьцяна і не выглядае вельмі моцна. Ён ня хоча раструшчыць, расьціснуць апанэнта, ён хоча перагуляць яго. Так было і падчас зезду БНФ, так было і падчас прэзыдэнцкіх выбараў. Нагадаем, тады Алесь Міхалевіч меў самую памяркоўную з усіх апазыцыйных кандыдатаў рыторыку, ён заўважаў нешта станоўчае ў дзейнасьці Лукашэнкі і абяцаў падпісаць указ аб гарантыях былому кіраўніку краіны.

Парадокс у тым, што падчас прэзыдэнцкай кампаніі Міхалевіч добраахвотна апынуўся ў сытуацыі «свой сярод чужых». Міхалевіч ня першы, хто спрабаваў заняць нішу трэцяй сілы, «ня ўлады і не

апазыцыі», але, як і многім ягоным папярэднікам, здаецца, яму гэта не ўдалося. Апазыцыйныя актывісты называлі яго «здраднікам», улада не рэагавала на ягоныя пазытыўныя прапановы. Але ўжо тады, падчас інтэрвію і онлайнаў зь Міхалевічам, я злавіў сябе на думцы, што палітыку трэба мець пэўную мужнасьць, каб сысьці з пратаптанай дарогі, быць настолькі ўпэўненым у сабе, каб добраахвотна падставіцца пад град крытычных стрэлаў.

Напэўна, якраз гэты ўнутраны стрыжань, які, безумоўна, ёсьць у Міхалевіча, і не ўлічылі стратэгі з КДБ, калі малявалі свой сцэнар у дачыненні да былога кандыдата ў прэзыдэнты. Адны людзі ня гнуцца, другія гнуцца, але не ломяцца. Алесь Міхалевіч, здаецца, і ў КДБ застаўся верным свайму стылю — ён ня марыў прабіць галавой гэтую сьцяну, ён думаў пра тое, як выйсьці з гэтых сьценаў. Але пры гэтым застацца сабой. Паслужлівае БТ паказвала кадры, як Міхалевіч у кабінэце сьледчага п'е каву і ўсьміхаецца. КДБ ужо тады думала, што ён у іх у кішэні, Міхалевіч ужо тады ведаў, што ён іх абгуляе.

Часам палітык пачынае сваю палітычную біяграфію ці кардынальна мяняе свой імідж нейкім адных ходам, учынкам. Для Міхалевіча, палітычная біяграфія якога да падзеяў 19 сьнежня, прызнаемся, не была абцяжараная нейкімі яркімі падзеямі, такім учынкам стала скандальная прэсавая канфэрэнцыя пасля ягонага вызваленьня зь СІЗА КДБ, дзе ён распавёў пра катаваньні і прызнаўся ў прымусовым падпісаньні паперы аб супрацоўніцтве з КДБ. Цяпер, пасля сваіх уцёкаў за мяжу, Алесь знаходзіцца ў чорна-белай барыкаднай сытуацыі, ня вельмі звыклай для ягоных палітычных поглядаў. Ці здолее ён адаптавацца ў новай нішы? Мяркую, так. Міхалевіч, безумоўна, умее рэагаваць на зьменлівасьць

абставінаў. Урэшце, ці ня гэта ёсьць галоўнай якасьцю палітыка?

...Калі рэдакцыя мне прапанавала напісаць палітычны партрэт Міхалевіча, я пагадзіўся пасяля невялікіх ваганьняў, паколькі падумаў, што даволі істотная дыстанцыя, якая ёсьць паміж намі, не дазволіць гэтаму тэксту стаць занадта сяброўскім і пераўтварыцца ў панэгірык. Да таго ж — натуральна, што для палітычнага партрэту Міхалевіча варта знаходзіць троху іншыя словы і акцэнты, чым напрыклад, пра Міколу Статкевіча, Паўла Севярынца альбо Зьмітра Дашкевіча.

З другога боку, падумайце самі, ці паверылі б вы панэгірыку на адрас Міхалевіча?

12 кастрычніка 2011 (пасяля вызваленьня)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Пасяля вызваленьня:

«Мне быў прапанаваны адзіны варыянт, пры якім я магу вызваліцца і выйсьці пад падпіску аб нявыезьдзе. Гэтым варыянтам было падпісаньне дамовы пра супрацоўніцтва з КДБ, а менавіта, што я мусіў стаць агентам КДБ. Не пад узьдзеяньнем катаваньняў, а для таго, каб заявіць пра ўсе тыя злачынствы, якія там творацца, пра ўсе катаваньні, я пайшоў на гэты крок. Я падпісаў дакумэнт аб тым, што станаўлюся таемным супрацоўнікам КДБ. Але я хачу сказаць, што я ніколі ня быў і ня буду агентам КДБ. Прашу ўспрымаць маю сёньняшнюю заяву, як публічную адмову ад супрацоўніцтва. Прашу лічыць тую паперу несапраўднай і такой, якая ня мае ніякай сілы. Я як грамадзянін павінен зрабіць усё магчымае, каб

гэтыя катаваньні спыніліся і каб канцэнтрацыйны лягер у цэнтры Менску спыніў існаваньне».

«Мяне выклікаюць для правядзеньня сьледчых дзеяньняў у КДБ. Я маю абгрунтаваныя падставы меркаваць, што з будынку КДБ ужо ня выйду. Таму мяне ў КДБ ня будзе. Цяпер я знаходжуся ў надзейным месцы, ня ў зоне дасягальнасьці КДБ. Зьбіраюся працягваць працу над спыненьнем катаваньняў і вызваленьнем усіх, хто незаконна ўтрымліваецца з палітычных матываў».

Пасяля атрымання палітычнага прытулку:

«Спадзяюся, што ўжо мае заявы паспрыялі таму, каб узровень гэтых катаваньняў спаў, каб яны былі нашмат меншыя. Я лічу, што ва ўмовах, калі значная частка палітычнай эліты знаходзіцца ў турме, размаўляць пра нейкую палітыку недарэчы. Я больш сябе адчуваю чалавекам, які бароніць правы чалавека, я больш сябе адчуваю грамадзкім актывістам».

Зьміцер Новік

Зьняволены 23 сьнежня 2010 г. —
вызвалены 14 верасьня 2011 г.

Нарадзіўся 16 верасьня 1981 г. у Баранавічах. Скончыў школу № 13, потым вучыўся ў Менску ў Акадэміі фізычнай культуры. Тэрміновую службу праходзіў ва ўнутраных войсках, быў ахоўнікам у Баранавіцкай і Навасадзкай калёніях. Пасьля службы працаваў у Менску ў ахове: спачатку ахоўнікам у рэстаране «Краўн Плаза», потым — у службе бяспекі амбасады Аб'яднаных Арабскіх Эміратаў. Сур'ёзна займаецца спортам. Нежанаты.

Удзельнічаў у акцыі пратэсту супраць фальшаваньня вынікаў выбараў 19 сьнежня 2010 году. 23 сьнежня быў арыштаваны ў сваёй кватэры. Абвінавачаны ва ўдзеле ў масавых беспарадках.

2 сакавіка 2011 г. судзьдзя Фрунзэнскага суду Менску Тацяна Чаркас асудзіла Новіка на 3 гады і 6 месяцаў зьнявольеньня ў калёніі ўзмоцненага рэжыму. Адбываў пакараньне ў Шклоўскай калёніі № 17.

Партрэт на фоне кратаў

Наталья Новік, маці

Усе родныя кажуць малодшаму Валодзю: Бяры прыклад зь Дзімы

У мяне ніколі не было праблемаў са старэйшым сынам. Дзіма ўвесь час быў заняты. Добра вучыўся ў школе. Сур'ёзна захапляўся спортам — бегам, лёгкай атлеткай, тайскім боксам, «качаўся». Заўсёды трэніраваўся, у дзяцінстве і юнацтве марыў служыць у спэцназе. У дзяцінстве сур'ёзна захапіўся ангельскай мовай, ведае яе дасканала. Дзіма быў адным з найлепшых вучняў у школе. Калі быў «апошні званок», менавіта ён трымаў дзяўчынку-першаклясьніцу са званочкам на сваіх дужых плячах.

Пасьля школы спрабаваў паступаць у Лінгвістычны ўнівэрсытэт, але зрэзаўся на першым пісьмовым іспыце па расейскай мове. Гэта было неверагодна — клясны кіраўнік не магла паверыць, у яе быў шок, бо ў школе ў майго сына не было нават чацьвёрак па гэтых прадметах. Дзіма вельмі перажываў, зачыніўся ў сваім пакоі, тады першы раз я бачыла сьлёзы ў яго на вачах... Паступіў у Акадэмію фізвыхаваньня.

Пасьля войска са сваімі армейскімі сябрамі паехаў падзарабіць у Амэрыку. Я адна гадала двух сыноў, і Дзіма разумеў, што мне цяжка. У ЗША ён прабыў год, рабіў на караблі, рознарабочым. Калі вярнуўся з заробкаў, большую частку грошай аддаў мне. Я рабіла тады рамонт.

Пасьля Амэрыкі Дзіма паехаў шукаць працу ў Менск. Працаваў у ахове.

Для сям’і, для блізкіх — проста золата, а ня сын. Калі я захварэла, падняўся ціск — ён адпрасіўся з працы і літаральна прымчаўся зь Менску ў Баранавічы. Па ўсім Менску шукаў лекі для бабулі. Вось у мяне два сыны, дык усе родныя, знаёмыя кажуць малодшаму Валодзю: «Бяры прыклад зь Дзімы».

І цяпер ва ўсіх лістах Дзіма піша: «Мама, беражы сябе для мяне, а я буду берагчы сябе для цябе». Ён, з аднаго боку, вельмі ласкавы, пяшчотны, і разам з тым надзейны, трывалы, надзвычай адказны.

Палітыкай ніколі не цікавіўся — ніхто са сваякоў ды сяброў ніколі ня чуў, каб ён быў блізкі да якіх-колечы палітычных партыяў ці рухаў.

Дзіма надзвычай камунікабельны, з усімі знаходзіць агульную мову. Сукамэрнікі яго паважаюць. Але цяпер у мяне сэрца баліць за яго — супрацоўнікі калёніі яго «прасуюць», правакуюць. Гэта ён распавёў праз тэлефон, але падрабязнасьцяў не паведаміў. Зь нецярплівасьцю чакаю доўгатэрміновага спатканьня...

7 чэрвеня 2011 (падчас зьяўленьня)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Апошнія слова ў судзе:

«Судом устаноўлена, што я не рабіў ніякіх разбурэньняў. Турэмны тэрмін мяне ніяк ня выправіць, ніякай шкоды трэцім асобам я не зрабіў. Прашу прызначыць максымальна мяккае пакараньне».

Ліст Алене Ліхавід з-за кратаў:

«Дзякуй за цёплыя словы, перакананы, што такая

падтрымка неабходная ўсім рэпрэсаваным... Ваш сын не адзінокі ў сваіх пакутах, нас ужо шмат. Ён — адзін са змагароў за вольную Беларусь, толькі сапраўдныя патрыёты краіны здольныя на пэўныя дзеянні дзеля сваёй Радзімы. Не спадзявайцеся на касацыйныя суды, пытаньне вызваленьня хутчэй залежыць ад Эўразьвязу і ЗША».

Пасьля вызваленьня:

«Быў беспрэцэдэнтны ціск, вельмі жорстка нас прымушалі напісаць прашэньні, з пагрозамі і гвалтам. Можна сказаць, што нашы шклоўскія вязьні не паддаліся, але давалося шукаць кампраміс. Я, да прыкладу, напісаў: «Прашу вызваліць ад далейшага адбываньня пакараньня», і больш нічога. Без прызнаньня віны, безумоўна. Гэта наагул не абмяркоўвалася. Але калі я пісаў радок «без прызнаньня віны», мне казалі, што гэта наагул «не пракаціць», напішы хаця б так. З упэўненасьцю магу сказаць, што людзі, якія напісалі прашэньні, выйшлі ў першай партыі. Наша ўжо партыя — гэта людзі, якія не хацелі здавацца.

Нас пастаянна слухалі — мяне, Статкевіча. Загадалі наагул не гаварыць на тэму палітыкі, толькі пра побыт, і то толькі станоўча, што ў цябе ўсё добра. Інакш імгненна абрубавецца званок. Праверкі па некалькі разоў на дзень, прычэпкі на роўным месцы, ператрусы плянавыя і раптоўныя, абмежаваньні ва ўсім, у тым ліку і ў кантактах. «Шасьцёркі», «стукачы» паўсюль. Ва ўсім гэтым угадваюцца мэтады айчыннага гестапа, якое абазначаецца трыма літарамі. Вельмі брудныя мэтады працы».

Уладзімер Някляеў

Зьняволены 19 сьнежня 2010 г.

вызвалены 20 траўня 2011 г.

Нарадзіўся 9 ліпеня 1946 г. у Смаргоні. Вучыўся ў Менскім электратэхнікуме сувязі, на аддзяленьні паэзіі Літаратурнага інстытуту, скончыў філялягічны факультэт Менскага пэдагагічнага інстытуту. Паэт, прэзаік, грамадзка-палітычны дзяяч, ляўрэат шэрагу прафэсійных і дзяржаўных узнагародаў за літаратурную дзейнасьць. Жанаты, мае дзевюх дачок.

Працаваў сувязістам на Поўначы, у Сібіры, на Далёкім Усходзе, радыёмэханікам у менскім тэлевізійным атэлье.

Заняўся журналістыкай, супрацоўнічаў з газэтай «Знамя юности», рэдагаваў бюлетэнь «Тэатральны Менск», быў старшым рэдактарам галоўнай рэдакцыі літаратурна-драматычных праграм Беларускага тэлебачаньня, галоўным рэдактарам часопіса «Крыніца», штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва». З 1998 па 2001 г. старшыня Саюзу беларускіх пісьменьнікаў.

Зь ліпеня 1999 г. жыў у Польшчы, публічна абвясціўшы аб разрыве зь беларускімі ўладамі. Жыў таксама ў Фінляндыі. У 2005 г. абраны кіраўніком беларускага ПЭН-цэнтру. У 2009 г. добраахвотна пакінуў пасаду.

У 2010 г. ініцыяваў стварэньне грамадзянскай кампаніі «Гавары праўду», якой улады адмовілі ў рэгістрацыі. Кандыдат у прэзыдэнты на выбарах 2010 г.

19 сьнежня 2010 г. быў зьбіты да непрытомнасьці ў цэнтры Менску па шляху на акцыю пратэсту. З чэрапна-мазгавой траўмай трапіў у шпіталь хуткай дапамогі. Празь некалькі гадзінаў быў адтуль выкрадзены супрацоўнікамі спэцслужбаў.

Апынуўся ў СІЗА КДБ, быў абвінавачаны ў арганізацыі масавых беспарадкаў. З моманту зьбіцьця 19 сьнежня да пераводу пад хатні арышт 29 студзеня перанёс чатыры гіпэртанічныя крызы і ня меў магчымасьці сустрэцца з адвакатам.

17 лютага 2011 г. агульны сход ПЭН-цэнтру прыняў рашэньне вылучыць Някляева на Нобэлеўскую прэмію. 30 сакавіка 2011 г. абвінавачаньне замененае на больш мяккае — арганізацыю дзеяньняў, якія груба парушаюць грамадзкі парадак, ці ўдзел у іх.

20 траўня 2011 г. судзьдзя Фрунзэнскага суду Менску Жана Жукоўская асудзіла Някляева на 2 гады пазбаўленьня волі з адтэрміноўкай пакараньня на 2 гады. Праваабарончая арганізацыя «Міжнародная амністыя» прызнала яго вязьнем сумленьня.

Партрэт на фоне кратаў

Эва Някляева, дачка

Перад вачыма ўсё тая самая карцінка, як ты ляжыш, скрываўлены, у сьнезе

Ну што татуля, так і будзем з табой кантактаваць. Ці ў тэлевізары празь «Белсат», або вось праз Радые Свабода.

На чарзе сыгнальныя вогнішчы, тэлепатыя і лісты, напісаныя малаком на палях кніг турэмнай бібліятэкі. Дзякуй Богу, усе ведаем, як рабіць чарніліцу з хлебнага мякішу. Я тут яшчэ галубятню пляную на дах, толькі суседзі пакуль хады пляну не даюць.

Ведаеш, пасья ўсяго таго, што здарылася, забарона нават на тэлефонную размову падалася напачатку драбязой.

Але час ідзе, і тое, што я не магу пачуць твой голас, зразумець, як ты сябе насамрэч адчуваеш — гэта цяжка, канечне. Вольга і адвакаты мне гавораць, што ты не губляеш прысутнасці духу, што цябе не зламалі, што ты нават можаш пісаць там нешта.

Мне ўвесь час шалёна хочацца проста сесці з табой і пагаманіць за вячэрай ці гульнёй у покер, ці нават прайсьціся моўчкі ўздоўж затокі.

Але ўлічваючы тое, што калі мы з табой сустранемся нарэшце, то так хутчэй за ўсё і будзе — мы будзем моўчкі ісьці, я ізноў і двух словаў не змагу сказаць пра тое, што я насамрэч думаю і адчуваю, то давай я паспрабую тут адну рэч сказаць.

Гледзячы на выдатных, мужных людзей, зь якімі мне выпаў гонар пазнаёміцца з-за ўсёй гэтай агульнай нашай бяды, мне, канечне, вельмі хочацца гэтаксама, як і яны, можна трымацца. Мне б павучыцца ў Дар'і Корсак, як проста і ясна яна сказала: «Мы перажывем гэты рэжым». Мне ўсё хочацца таксама

сказаць штосьці ў гэтым духу, нахшталт, што «і не такое бывала». І плюнуць праз плячо. Але праўда ў тым, што тое, што з табой робяць, тое, што робяць з усімі намі — гэта самае страшнае, што я, чалавек неваеннага пакаленьня, калі-небудзь бачыла ў сваім жыцці. Перад маімі вачыма ўвесь час паўстае ўсё тая самая карцінка, як ты ляжыш, зьбіты, скрываўлены, у сьнезе, і я кожны раз задыхаюся, проста не магу дыхаць нармальна. А тое, што мяне не было побач, калі тваю жонку трымалі за рукі, а цябе цягнулі па падлозе з рэанімацыйнай палаты па нечакана вымерлых калідорах, я сабе ніколі не дарую.

Але вось якраз з-за гэтага ўсяго я з асаблівай яснасьцю разумею неабходнасьць твайго ўчынку — і ўсіх, хто пайшоў на Плошчу. Таму што нават я да гэтага ня бачыла, наколькі шырока разраслося глейкае, балоцістае зло ў Беларусі. Штодзённае, руціннае зло, якое так уелася ў наша жыццё, што ўжо нават параўнаньне сытуацыі з Кафкам пасьпела стаць клішэ.

Я хачу табе сказаць, што я табой вельмі ганаруся. Я страшна цяпер ганаруся наогул беларусамі. Таму што нягледзячы на тое, што мы вельмі любім сябе лаяць за млявасьць, я нідзе і ніколі ня бачыла столькі ўпартасьці і гераізму. Гэтак жа як зло стала руцінным, гераізм стаў практычна штодзённым. Прыісьці на Плошчу. Прынесці перадачу ў турму незнаёмаму чалавеку. Не зманіць, калі вельмі просяць. Не зламацца, калі вельмі ціснуць. Гледзячы на ўстойлівасьць і мужнасьць людзей вакол, я не магу ня верыць, што мы з табой вельмі хутка сустранемся.

4 траўня 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Верш з-за кратаў:

ЛІСТЫ ДА ВОЛІ

Вользе Някляевай

Як плашчаніца, бел-чырвона-бела
Лунаў над лёсам сымбаль Твой сьвяты...
Калі ўдыхнуў Гасподзь душу мне ў цела —
Ёй стала Ты.
Ты, Воля беларуская, Ты, мара
Крывіцкая, Ты, крэўная мая!..
Калі Табе патрэбная ахвяра —
Ёй стану я.

Апошняя слова ў судзе:

«Сьледчы ў маёй справе, калі скончыліся допыты і можна было размаўляць больш-менш па-чалавечы, распавёў мне гісторыю пра свайго маленькага сына.

Ягоны сын ходзіць у дзіцячы садок. Бацька забірае яго, вядзе дахаты і, як звычайна, пытае: «Што сёньня рабіў, што было цікавага?». — «Па-ангельску размаўляць вучыліся!» — падскокваючы, адказвае сын. — «Ды ну! — здзіўляецца бацька. — І якія словы ты вывучыў?» — «*Дзякуй і да пабачэньня!*» — адказвае беларусу-бацьку беларус-сын.

Сьледчы Камітэту дзяржаўнай бяспекі, падпалкоўнік юстыцыі распавёў гэтую гісторыю як вясёлую — і доўга думаў, калі я спытаў: «Вы хоць разумеце, што вы мне расказалі?..»

Я хачу, каб мы думалі хутчэй. Бо часу, каб падумаць і зразумець, а галоўнае, пасьпець нешта зрабіць, не засталася. Амаль.

Калі маленькі беларус, прамаўляючы словы на роднай мове, мяркую, што ён прамаўляе іх па-загранічнаму, гэта нацыянальная катастрофа! І яе ўжо немагчыма прадухіліць адукацыйнымі, культуралогічнымі высілкамі. Захаваць нас як нацыю могуць толькі неадкладныя палітычныя рашэньні! Вось найпершая прычына, па якой я, паэт, апынуўся ў палітыцы. Скарыстаўшы перад тым усе, якія толькі можна скарыстаць, іншыя магчымасьці. Пісаў беларускія вершы, паэмы, песьні, апавяданьні, аповесці, працаваў у часопісах, у газэтах, на тэлебачаньні, у Саюзе пісьменьнікаў, вёў перамовы з уладай, угаворваў яе стаць беларускай — нічога не дапамагала! Нідзе і нічога не вырашалася! Я ўгаворваю, а мне адказваюць, што па-беларуску нельга сказаць нічога вялікага! Толькі па-руску, па-кітайску і па-ангельску. І хто мне такое кажа? Кітайскі імператар? Расейскі цар? Ангельская каралева? Не, беларускі прэзыдэнт. Тады «дзякуй і да пабачэньня!»

Вось мы і пабачыліся на прэзыдэнцкіх выбарах. Вынік іх — гэты суд.

Зразумела, на гэтым судзе я ня толькі праз тое, што адстойваю беларускую Беларусь. Я тут найперш праз тое, што не прымаю Беларусь дыктатарскую, адстойваючы Беларусь дэмакратычную. Але зноў жа: дэмакратыю нельга збудаваць ні на чым. Неабходны падмурак — і ён у нас ёсьць. Гэта наша гісторыя, у якой быў парлямэнт, які выбіраў тых, хто кіраваў дзяржавай. Гэта наша мова, на якой быў напісаны Статут Вялікага Княства Літоўскага: канстытуцыя, што стала ўзорам для пазьнейшых дэмакратычных канстытуцый Эўропы і сьвету. Гэта наша культура, якая дала ўсходняй Эўропе першаасветную постаць Францыска Скарыны. Вось тыя глыбы, на якіх павінна паўстаць і паўстане дэмакра-

тычная Беларусь, змёўшы з гэтага падмурку друз і пыл дыктатуры.

Я на гэтым судзе праз тое, што хацеў, каб зьмесьці сьмецьце дыктатуры дапамаглі нам суседзі з усходу і захаду, Расея і Эўразьвяз. Я хацеў, каб яны паразумеліся ў гэтым — і не цягнулі Беларусь, як коўдру, кожны на сябе. Каб яны ўбачылі Беларусь не паміж сабой, а побач зь імі, зь імі разам. Гэтаксама, як і Ўкраіну. Толькі ў такім выпадку можа паўстаць адзіная Эўропа ад Альпаў да Ўралу — тая геапалітычная прастора, якую мусім мы стварыць, каб захаваць эўрапейскую цывілізацыю.

Эўрапейская цывілізацыя — канглямэрат нацыянальных культур, нацыянальных ідэй, энэргетыкай якіх былі створаныя магутныя нацыянальныя эканомікі, збудаваныя моцныя дзяржавы, што склалі Эўразьвяз.

Прадуктыўная ідэя здольная выпрацаваць больш энэргіі, чым любая АЭС. Так было і ёсьць і ў Эўропе, і ў Амэрыцы, і ва ўсім сьвеце. Амэрыканцы ня мелі нічога, каб стаць амэрыканцамі, але яны, займеўшы незалежнасьць, стварылі нацыянальную культуру, сфармавалі нацыянальную ідэю — і сталі амэрыканцамі. У нас жа, каб стаць беларусамі, было ўсё, а мы, займеўшы незалежнасьць, нічым з таго, што назапасілі і пакінулі нам продкі, не скарысталіся — і нікім ня сталі. Ці, як горда заявіў той, хто называе сябе беларускім прэзыдэнтам, сталі «рускімі са знакам якасьці». Што гэта за нацыя такая?..

Такое «вырашэньне нацыянальнага пытаньня» зьяняважлівае як для рускіх, так і для беларусаў, зь якімі дыктатура гуляе ў гульні пад назваю «любiмы народ і любiмы правадыр». Гэта любiмая гульня любой дыктатуры. Яна — інструмэнт маніпуляцый масавай сьвядомасьцю, народнай воляй. Яна —

мана, тым часам як сапраўдная любоў ёсьць праўда. Менавіта так — праз праўду — выявіў сваю любоў да людзей Бог, які даў нам маральныя законы.

Усьвядомленая нацыянальная ідэя — гэта ўсьвядомленая адказнасьць перад тым і перад тымі, да чаго і да каго ты належыш. Яна дазваляе ўзьняць узровень маральных патрабаваньняў да кожнага грамадзяніна і грамадзтва ў цэлым. Яна вымагае сказаць няхай горкую, але праўду. Я казаў, і кажу, і буду казаць: той, хто паступаецца годнасьцю і свабодай, не заслугоўвае павагі. Гэты маральны імператыву ўнівэрсальны, аднолькава справядлівы як у дачыненьні да асобнага чалавека, гэтак і ў дачыненьні да народу.

Я ўдзячны беларусам, якія 19 сьнежня выйшлі на Плошчу — і захавалі годнасьць нацыі. Нацыю трэба ратаваць. Да пагрозы зьнікненьня мовы і культуры дадалася пагроза абрушэньня эканомікі, а праз тое — пагроза страты незалежнасьці.

Неабходныя неадкладныя дзеяньні, каб гэтага пазьбегнуць. Найгоршае з усяго, што ў такой сытуацыі можна зрабіць — шукаць вінаватых. Паглыбляць раскол грамадзтва. А менавіта гэтым праз паказальныя суды над сваімі палітычнымі апанэнтамі якраз і займаецца ўлада.

Я прапаную іншае. Улада адмаўляецца ад рэпрэсій — мы адмаўляемся ад неадкладнага патрабаваньня новых прэзыдэнцкіх выбараў. Вызваляюцца ўсе палітычныя зьявольленыя — і з удзелам прадстаўнікоў улады і ўсіх апазыцыйных партый, рухаў, аб'яднаньняў ствараецца Камітэт нацыянальнага выратаваньня. Самастойна ўлада выправіць сытуацыю няздольная. Яна рухне разам з абвалам эканомікі, але нельга дапусьціць, каб пад яе абломкамі была пахаваная незалежная Беларусь.

Трагізм сытуацыі, у якой знаходзіцца наша грамадства, выяўлены ў драме геніяльнага Янкі Купалы «Тутэйшыя» яшчэ напачатку мінулага стагоддзья. А яшчэ раней Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч, імем якога названая вуліца, на якой мяне судзяць, прадбачыў нават гэты суд. «Расследаваў дзела саабразна ўказу всеміласцівейшага гасудара марта 69 дня паследаваўшага і прымяняўся к Статуту літоўскаму раздзела 5-га, параграфа 18-га, сведзецелям, каторыя відзелі драку і не разнялі дзерушчыхся — па 10 лоз на дыване і па 10 рублёў штрафа в пользу врэменнага прысутствія; всем прочым, каторыя не відзелі дракі, за то, што не відзелі, а цем самым і не маглі разняць дзерушчыхся, назначаецца па 5 лоз на дыване і па 5 рублёў штрафу в пользу врэменнага прысутствія!»

Хіба яно ня так?.. Хіба гэтая фантазмагорыя, гэты суд у вар'ятні, у якую ўсіх нас — каго судзьдзей, каго пракурорам, каго падсудным — загнала ўлада, не рэальнасьць?.. Хіба «врэменнае прысутствіе» судзіць мяне не за тое, што я «не відзеў дракі, а цем самым і не мог разняць дзерушчыхся»?

Усім вядома: у вар'ятню лёгка трапіць — склада на зь яе выйсьці. Асабліва, калі табе даводзяць, што ты сам зрабіў выбар: прагаласаваў за тое, каб жыць у вар'ятні. Але, калі мы нармальныя людзі, калі беларус — гэта не дыягназ, мы павінны выйсьці са шпіталю для духоўна хворых. Разам з дактарамі і санітарамі.

Мы не дачакаемся зьменаў, калі не пачнём мяняцца. Я не хачу сказаць, што нехта, судзьдзя ці пракурор, не перажываюць за тое, што зьнікае наша мова, культура, што Беларусь нібыта ёсьць — і ў той жа час яе нібы няма. Я не сьцьвярджаю, што нікому, апроч мяне, яно не баліць. Баліць. Розьніца ў тым: як? Розьніца толькі ва ўзроўні болю.

Мне гэты боль трываць стала немагчыма. Таму я прыйшоў у палітыку, таму пайшоў на выбары — таму я на гэтым судзе. Гэта палітычны суд. За што мяне судзяць?..

Мяне судзяць за тое, што я паспрабаваў стаць прэзыдэнтам. Я гатовы прызнаць віну ў тым, што прэзыдэнтам ня стаў. Мяне судзяць за тое, што я дамагаўся свабодных, справядлівых, дэмакратычных выбараў. Я гатовы прызнаць віну ў тым, што свабодных, справядлівых, дэмакратычных выбараў дамагчыся ня змог.

Мяне судзяць за Плошчу. Я гатовы прызнаць віну ў тым, што не дайшоў да яе. Калі прысуд мне будзе вынесены за гэта, я прыму яго. Ні ў чым іншым я не вінаваты і не прыму ні за што іншае аніякага прысуду, апроч апраўданьня!

Дзякуй і да пабачэньня!»

Пасьля суду:

«Калі б не было падтрымкі Эўразьвязу, Злучаных Штатаў Амэрыкі, то не стаяў бы я цяпер перад вамі і не казаў тое, што кажу. Сядзеў бы ў «Амэрыканцы», і той самы сьледчы гэтаксама тупа пытаўся б у мяне тое самае: якой краіны я шпіён — Расеі, Нямецчыны ці ЗША? Дзякуй усясьветнай дэмакратычнай супольнасьці».

Андрэй Пазьняк

Зьняволены 19 сьнежня 2010 г. —
вызвалены 26 траўня 2011 г.

Нарадзіўся 20 траўня 1977 г. у Жодзіне. Пасьля школы скончыў Жодзінскі прафэсійны ліцэй і з той пары ўвесь час на працягу 14 гадоў працаваў электраманцёрам на БелАЗе. Захапляецца спортам, любіць працаваць на зямлі. Разьведзены, мае дачку.

Затрыманы 19 сьнежня 2010 г. на плошчы Незалежнасьці пасьля акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў. Пакараны штрафам, а потым арыштаваны. Абвінавачаны ва ўдзеле ў масавых беспарадках. Трымалі пад вартай у сьледчым ізалятары на Валадарскага ў Менску.

26 траўня 2011 г. судзьдзя Ленінскага суду Менску Людміла Грачова асудзіла Пазьняка на 2 гады гэтак званай «хіміі» без накіраваньня ў папраўчыя ўстановы.

Партрэт на фоне кратаў

Тацяна Крупская, сяброўка

19 сьнежня паехаў у Менск па навагоднія падарункі

Андрэй Пазьняк ніколі не займаўся палітыкай. Так атрымалася, што 19 сьнежня ён паехаў з Жодзіна ў сталіцу ня ў зьвязку з выбарамі, а па навагоднія падарункі. Зразумела, што ў Менску гэтую задачу вырашыш прасьцей, чым у Жодзіне. На плошчы Незалежнасьці апынуўся выпадкова, бо яна зусім недалёка ад вакзала. Пасьля таго, як міліцыя разагнала той агромністы мітынг, яго разам з сотнямі іншых людзей забралі ў пастарунак. Ніхто ня ведаў, дзе ён прапаў. А на другі дзень пачаліся суды. Яго судзілі — Андрэй быў аштрафаваны на трыццаць базавых велічыняў. Калі пасьля навагодніх сьвятаў ён не зьявіўся на працу, сталі высьвятляць, дзе ён падзеўся. Аказалася, што яго затрымалі ў рамках крымінальнай справы пра масавыя беспарадкі і ўзялі пад варту.

Бацька Андрэя Аляксандар Сяргеевіч — у мінулым футбаліст, быў неаднаразовым чэмпіёнам Беларусі, потым — старэйшым трэнэрам, начальнікам каманды жодзінскага «Гарпэда». Ён і прышчапіў любоў да футболу Андрэю, які ў свой час сур'ёзна займаўся спортам. Цяпер Андрэй — заўзятар, можна сказаць, сапраўдны фанат сваёй каманды, патрыёт барысаўскага БАТЭ, езьдзіць амаль на ўсе матчы каманды, дзе б яны ні адбываліся.

Андрэй вельмі жыцьцярадасны, аптымістычны чалавек. Надзвычай энэргічны, усебакова разьвіты, сапраўдны трывалы надзейны сябар. Андрэй вельмі любіць бываць і працаваць на сваім лецішчы, якое ў яго заўсёды ў ідэальным парадку. Як, дарэчы, і ква-

тэра, дзе ён жыве. На лецішчы Андрэй вырошчвае ў асноўным кветкі.

У Андрэя ёсць маленькая 10-гадовая дачка, зь якой ён стараецца праводзіць увесь свой вольны час, прынамсі, усе выходныя.

11 траўня 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Пасьля суду:

«Першае, што адбылося на свабодзе, – я выйшаў і ўздыхнуў гэтым сьвежым паветрам свабоды. Мне сапраўды вельмі цяжка было ўявіць, што я мог калі-небудзь выйсці... Проста ня верылася. І як толькі самае першае ўзрушэньне мінула, я пайшоў у царкву і паставіў сьвечкі за тых, хто яшчэ застаўся там, у турме. А таксама за тых, хто за іх змагаецца, перажывае, хто пра іх кожны дзень клапоціцца... За ўсіх-усіх-усіх я паставіў сьвечкі, ціха памаліўся і перахрысьціўся.

У судовай залі размаўляць нам не дазвалялі, бо гэта забаронена законам. Разам са мной там былі Статкевіч, Вус, Класкоўскі, Квяткевіч, Грыбкоў і Буланаў. Усе трымаліся дружна, усе адзін аднаго падтрымлівалі эмацыйна, кожны адзін аднаго адчуваў душэўна, душэўнае сыходзіла цяпло аднаго да аднаго. Таму што ўсе апынуліся за кратамі нечакана, і кожны ведаў, што ён – невінаваты.

Што я раблю цяпер, пасля вызваленьня? Еду найпрост да дачкі, хачу ўбачыць дачку. Я яе столькі ня бачыў, маленькую дачку. Хачу яе проста абняць і пацалаваць.

Турма – гэта такая складаная школа, не перадаць на словах... Што мяне там найбольш уразіла? Тое,

што столькі многа людзей невінаватых, і ня толькі па палітычных артыкулах, шмат розных людзей. Я лічу, што самае галоўнае ў турме – гэта цьвёрдасьць, цярпімасць і надзея на самае лепшае».

Наста Палажанка

Зьяволеная 20 сьнежня 2010 г. —
вызвалена 17 лютага 2011 г.

Нарадзілася 2 жніўня 1990 г. у Менску. Вучылася ў 73-й школе з паглыбленым вывучэньнем нямецкай мовы і ў 37-й школе з эстэтычным ухілам. З 2008 г. студэнтка факультэту філязофіі й палітычных навук ЭГУ.

З 2004 г. сябра маладзёвага руху Малады Фронт. У 2007 г. суд вынес Палажанцы папярэджаньне за дзейнасьць ад імя незарэгістраванай арганізацыі. Удзельнічала ў многіх акцыях і кампаніях Маладога Фронту, дзясяткі разоў была затрыманая. З 2008 г. намесьніца старшыні Маладога Фронту. Нязамужам. Жаніх — палітвязень, старшыня Маладога Фронту Зьміцер Дашкевіч.

Арыштаваная 20 сьнежня 2010 г. пасля акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў, зьмешчаная ў сьледчы ізалятар КДБ. Абвінавачаная ў арганізацыі і ўдзеле ў масавых беспарадках. 30 сакавіка абвінавачаньне перафармуляванае — арганізацыя дзеяньняў, што гру-

ба парушаюць грамадзкі парадак, ці ўдзел у іх. 17 лютага 2011 г. адпушчаная пад падпіску аб нявыездзе. Праваабарончая арганізацыя «Міжнародная амністыя» прызнала Палажанку вязьнем сумленьня.

8 сакавіка 2011 г. стала першай беларускай, якая атрымала Міжнародную жаночую прэмію за мужнасьць. Узнагароду завочна ўручыла дзяржсакратар ЗША Гілары Клінтан.

20 траўня судзьдзя Фрунзэнскага суду Менску Жана Жукоўская асудзіла Палажанку на 1 год пазбаўленьня волі з адтэрміноўкай пакараньня на 1 год.

Партрэт на фоне кратаў

Тацяна Шапуцька, актывістка Маладога Фронту

Дзяўчына-абаронца

Наста Палажанка — дзяўчына-абаронца. Пад такім нікам (авагопса) яе ведаюць у сацыяльных сетках, так яно ёсьць і ў жыцьці.

Маючы безьліч сваіх праблем, Наста знаходзіць час кожнага падтрымаць, парадаваць, натхніць. А каму пашчасьціць — і накарміць салянкаю ці якою іншаю смакатаю, бо Наста — выдатная гаспадыня.

У СМІ інфармацыя пра Насту зьяўляецца часта: дзяўчыну выяўляюць беларускаю Жанаю Д'Арк, нязломнаю і адважнаю. Гэта праўда, але гэта толькі адзін бок Насты. Насамрэч Наста вельмі пяшчотная, чуйлівая, мяккая, эlegantная дзяўчына, якая нават на Акрэсьціна патрапіла ў спаднічцы і на абцасах.

Яшчэ Наста любіць сьпяваць. А маладафронтаўцы любяць слухаць яе сьпевы. Першыя песьні Наста запісала ва ўзросьце 14-ці гадоў у складзе гурту «Іншыя» і нават была запрошаная на адборачны тур «Басовішча», але з-за нязгоды бацькі паўдзельнічаць у музычным спаборніцтве не змагла.

Сёння толькі зрэдку мы атрымоўваем асалоду паслухаць яе чысты і моцны голас, калі Наста сьпявае беларускія нацыянальныя песьні падчас вулічных шэсьцяў ці пікетаў.

Наста Палажанка прываблівае сваёю шчырасьцю і спачувальнасьцю — калі раптам каго-небудзь затрымліваюць, яна ўдзень і ўначы першай будзе стаць пад дзвьярыма РАУСу або суду з пакункам ежы і цёплаю вопраткаю ў руках. Наста заўсёды побач, калі некаму патрэбная дапамога. Цяпер падтрымка неабходная Насьце...

4 траўня 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Пасьля СІЗА КДБ:

«У прэзыдэнта ёсьць нянавісьць да незалежнай свабоднай моладзі, якую яму так і не ўдалося падпарадкаваць пад тое, што ён хацеў бачыць у гэтай краіне. Нават сядзячы ў «Амэрыканцы» я чытала шэраг артыкулаў у «Советской Белоруссии», што дзяржава прайграе маладзёвую палітыку. Насамрэч, дзяржава будзе заўжды прайграваць маладзёвую палітыку, грунтуючыся на рэпрэсіях і страху.

Напярэдадні суду:

«Я абсалютна ня веру ў справядлівы суд. Я веру толькі ў той суд, які можа быць выгадны на дадзены момант. Калі камусьці будзе выгадна зрабіць мяккія прысуды, значыць, яны зрабяць мяккія прысуды. Калі камусьці будзе выгадна далей закручваць гайкі, значыць яны гэта ўчыняць. Таму мне абсалютна ўсё роўна, да якога выніку прывядзе гэты суд. Нічога не залежыць ад фону суду, ад настрою суду. Залежыць

толькі ад паперкі, якая ўжо недзе напісаная ляжыць, магчыма, у некалькіх варыянтах».

Апошнія слова ў судзе:

«Да 19 сьнежня я жыла ў іншай краіне. Цяпер — абсалютная гістэрыя, татальныя суды. Людзі, што выйшлі на Плошчу — выйшлі абараніць нас усіх ад некантраляванай улады аднаго чалавека, які топіць усю краіну ў багне.

Дзякуючы гэтаму працэсу мне ўдалося апынуцца на лаве падсудных з годнымі людзьмі. Я пераканалася, што званьне народнага пісьменьніка дае ня ўлада. Я вельмі скептычна стаўлюся да гэтага суду. Я разумею, што прысуды будуць мяккімі ў параўнаньні з прысудамі Статкевічу, Вусу ды іншым. Гэта помста мужным і таленавітым людзям. За нежаданьне казаць хлусьню людзі атрымліваюць ад 2 да 5 гадоў.

Я разумею, што атрымаю ўмоўны тэрмін. Ня страшна сесьці ў турму — страшна апусьціць рукі. Я буду дзейнічаць. Наш прысуд у тым, што мы свабодныя.

Я люблю сваю краіну, моцна кахаю чалавека, які ўжо ў турме. Але нельга адабраць свабоду і веру. Я зычу высокаму суду свабоды».

Пасьля суду:

«Палітыка нічога ня можа зрабіць з жанчынаю. А вось жанчына здолее шмат зрабіць у палітыцы. Добрая палітыка не адрозьніваецца ад добрай маралі. І калі Напалеон лічыў, што ў палітыцы няма сэрца, а ёсьць толькі галава — жаночкі вобраз мусіць разбурыць гэты міт. Згодная, што няшчасная тая жанчына, у якой на першым месцы не стаіць сям'я і дзеці, але другое і трэцяе месца ніхто не адмяняў».

Наталья Радзіна

Зняволеная 20 снежня 2010 г. —
вызваленая 28 студзеня 2011 г.

Нарадзілася 3 траўня 1979 г. у Кобрыне ў сям'і вайскоўцаў. У журналістыцы з 1997 г. Скончыла журфак БДУ паралельна з працай у СМІ. Працавала ў газэтах «Имя», «Народная воля», «Навіны», «Наша Свабода». Нязамужам.

Наталью неаднаразова арыштоўвалі і зьбівалі падчас асьвятленьня апазыцыйных акцыяў. 16 траўня 2010 г. падчас ператрусу ў офісе сайту charter97.org атрымала ўдар у твар ад супрацоўніка спэцслужбаў у цывільным.

У 2010 г. намінаваная брытанскай праваабарончай арганізацыяй «Індэкс цензуры» на прэмію «Свабода слова» ў намінацыі «За барацьбу супраць рэпрэсіяў і за дзейнасьць, накіраваную на зьмену палітычнага клімату».

Была затрыманая ў ноч з 19 на 20 снежня 2010 г. пасля акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў. Утрымлівалася ў следчым ізалятары КДБ. Абвінавачаная ў арганізацыі і ўдзеле ў масавых беспарадках. 28 студзеня 2011 г. вызваленая пад падпіску аб нявыезьдзе і накіраваная ў Кобрын, па месцы рэгістрацыі. Праваабарончая арганізацыя «Міжнародная амністыя» прызнала Радзіну вязнем сумленьня.

30 сакавіка выехала з Кобрына, каб зьвяціца на допыт у Менск, замест гэтага ўцякла зь Беларусі. Чатыры месяцы правяла ў Расеі, пасля чаго ў жніўні зьехала ў Літву, дзе ў верасьні атрымала палітычны прытулак. 23 жніўня кримінальная справа супраць яе спыненая ў сувязі з адсутнасьцю складу злачынства.

Партрэт на фоне кратаў

Мікалай Халезін, кіраўнік «Свабоднага тэатру»

Дзяўчо са сталі

Яна ўвайшла ў кабінэт і села на крэсла. Павісла напружаная цішыня. Сямнаццацігадовая чарнавокая дзяўчынка ў касцюме, зь цёмнымі валасамі, глядзела на кіраўнікоў газеты поглядам партызанкі, якая падрыхтавалася да допыту. Яе вусны былі нэрвова сьціснутыя, плечы нахіленыя крыху наперад — гатовая да любога павароту падзеяў.

Адзел навінаў газеты «Имя» папоўніўся новай супрацоўніцай — Натальляй Радзінай, студэнткай першага курсу факультэту журналістыкі. Яна апярэдыла тры дзясяткі прэтэндэнтаў, якія прынеслі папкі, набітыя ўласнымі публікацыямі, і доўгія пералікі выданьняў, дзе ім давялося служыць. Ёй ня трэба было задаваць пытаньняў падчас сумоўя — у яе позірку было ўсё, што трэба для авалоданьня прафэсіяў журналіста — цікаўнасьць і рашучасьць.

Пазней гэты яе позірк я буду ўспамінаць, калі яна патрапіць у турму і невядомасьць будзе маляваць жудасныя карціны таго, што зь ёй можа адбывацца. Заставалася спадзявацца на гэты яе позірк, які не дазволіць супрацоўнікам спэцслужбаў гульліва зьдзекавацца зь безабароннай дзяўчыны. Позірк, які можа ацьвярозіць і прымусіць размаўляць на роўных.

Жадаючы быць у гушчы падзей, яна апынулася паміж двума шэрагамі — амапаўцаў і дэманстрантаў. У выніку — удар шчытом і страсеньне мазгоў. Але яна вярнулася ў рэдакцыю і працягнула працу аж да таго моманту, калі дзверы офісу «Хартыі» былі ўзламаныя супрацоўнікамі спэцслужбаў. Перад гэтым я крычаў ёй у трубку аб тым, што яна дасьведчаная журналістка і ня мела права так рызыкаваць, апынуўшыся ў тым месцы, дзе існуе рызыка страціць жыцьцё пасля аднаго ўдару ў скронь. Яна ціха адказала: «Ты думаеш, цяпер дарэчна на мяне так крычаць?». Недарэчна. Дурное. Безадказна. Крычаць на дзяўчыну, у якой да таго моманту боль не даваў магчымасьці паварочваць галаву, а млосьць не адпускала ні на сэкунду. На дзяўчыну, якую праз гадзіну арыштуюць і адвязуць у турму.

За ўсе гэтыя паўтара дзясятка гадоў не магу ўспомніць моманту, калі б Наташа не зрабіла тое, аб чым яе папрасілі.

«Ты сапраўды гатовая?», — «Так». «Ты разумеш, што давядзецца сядзець бяз сувязі да таго часу, пакуль ня зьявіцца магчымасьць выехаць з краіны?», — «Так». «Табе давядзецца цалкам даверыцца чалавеку, які будзе займацца тваёй эвакуацыяй; усе расьнённы будзе прымаць толькі ён». Пасьля паўзы, нібы не жадаючы губляць права кантраляваць сытуацыю, — «Так». Некалькі тыдняў у доме, удалечыні

ад населеных пунктаў — бяз зносін, бяз сродкаў камунікацыі. Нібы паўза паміж турмой і свабодай. Потым некалькі гадзін язды, мяжа. Толькі яна можа распавесці, пра што думала ў гэтыя гадзіны, якія ўяўляліся бясконцымі. Можна толькі выказаць здагадку. Пра сяброў, якія засталіся ў турме; пра нашага сябра Алега Бябеніна, якога мы страцілі ўвосень напярэдадні выбараў; пра бацькоў, якіх дапытваюць пасля адчайных уцёкаў дачкі ...

Адданасьць прафэсіі згуляла зь ёй злы жарт. Сямейнае жыцьцё да гэтага часу не змагло ўбудавацца ў журналістскую канстанту. Пасьля вымушаных уцёкаў зь Беларусі чатыры месяцы Наташа вымушаная была хавацца ў нашых сваякоў у Маскве. Ціхае зьняволеньне ў асяродзьдзі добрых людзей. І раптам — гатаваньне абедаў і штотыднёвая прыборка кватэры. На ўласнае жаданьне, як спроба атрыманьня новых эмоцыяў; затым — захоплена і зацікаўлена. І зноў, як у журналістыцы — пэдантычна і прафэсійна; засяроджана і ўважліва. Амаль паўнаватаснае адчуваньне вялікай сям'і — чацьвёра дарослых і чацьвёра дзяцей. І наступнае прызнаньне — «аказваецца, мне падабаецца гатаваць; аказваецца, мне падабаецца вялікая сям'я; аказваецца — гэта выдатна».

Адчай. Няўдалая спроба заставацца ўсё такім жа «дзяўчом са сталі», пасля некалькіх месяцаў беспасьпяховай спробы выбрацца з Расеі. Сьлёзы, якіх не дачакаліся сьледчыя КДБ, але якіх было не стрымаць ад немагчымасьці паўплываць на сытуацыю. Мабілізацыя на працу, але зноў прыступ распачы. І, як падарунак нябёсаў, сям'я, якая практыкуе ёгу; сям'я, да самаадрачэньня гатовая дапамагаць. Выратавальныя мэдытацыі, лекавыя працэдуры. Нібы ёй патрэбныя былі гэтыя чатыры месяцы для таго, каб паправіць здароўе. Каб зноў рынуцца ў бой.

На працягу ўсіх гадоў — падтрымка бацькоў. Безумоўная, заснаваная на абсалютным даверы. Бацькі, якіх любіць дачка; бацькі, якіх так не хапала ўсе гэтыя месяцы. Толькі кароткія сэнсы тэлефоннай сувязі — з выкарыстаннем двух кампутараў, каб немагчыма было адсачыць званок. І доўгачаканая сустрэча з мамай, якая нават не магла выказаць здагадку, у якой з краінаў знаходзілася яе дачка.

Калі яна ўбачыла фатаграфіі дэманстрацыі, падчас якой Джуд Лоў нёс па Лёндане яе партрэт, пажартавала, выцершы сьлёзы: «Цяпер жыццё пражытае не дарма». Не дарма. Але не таму, што Джуд нёс яе партрэт, а таму, што ідзе па жыцці яна правільным маршрутам — паслядоўна, сумленна і без спасылак на слабасць.

Гэты год змяніў Наташу. Скрозь яе «сталёвую» абалонку стаў праступаць новы вобраз — прывабнай маладой жанчыны, гатовай да трансфармацыі, гатовай прыняць сябе новую, змененую. Як быццам высокая тэмпература гарачых падзеяў стала адаграваць яе, пазбаўляючы знешняй броні. Дастаеўскі ў сваім «Падлетку» напісаў: «Сьмехам іншы чалавек сябе зусім выдае, і вы раптам пазнаяце ўсю яго паднаготную». Яна сьмяецца адкрыта і з запалам, нібы дэманструючы нам эскіз сябе новай, змененай: адкрытай, але не для панібрацтва; разважлівай, але здольнай на адчайны ўчынак; мяккай, але не слабой...

Так атрымалася, што ў авангардзе барацьбы з дыктатурай апынуліся беларускія жанчыны — ня выштурхнутыя мужчынамі ў першыя шэрагі, але тыя, што ўсталі ў іх самі. Годна, бязь віску і гістэрык. Проста выйшлі наперад і паказалі як трэба. Радзіна, Багданава, Халіп, Каляда, Красоўская, Калінкіна, Коктыш, Палажанка, Танкачова... Як на падбор

— прыгожыя, разумныя, адважныя, паспяховыя. І кожная — са сваёй трагедыяй, са сваім болям. Але і са сваёй сілай, якая, у выніку, і зможа цяперашні заганны рэжым.

11 кастрычніка 2011 (пасля вызвалення)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Пасля СІЗА КДБ:

«Санкцыі, безумоўна, трэба ўводзіць. Візавыя санкцыі дзейнічалі шмат гадоў, і нічога ў краіне не мянялася. А калі ЗША ўвялі эканамічныя санкцыі — толькі дзякуючы гэтаму былі вызваленыя ўсе палітвязьні, у тым ліку Аляксандар Казулін. Вызвалення канчаткова, а ня так, як мы цяпер — па нас у любы момант могуць прыйсці зноў, уначы зламаць дзьверы, схапіць і пасадзіць гвалтоўна ў турму...»

Пасля атрымання палітычнага прытулку:

«Я ніколі б ня зьехала са сваёй краіны, калі б ня ўзьнікла сытуацыя, што на Радзіме проста немагчыма працаваць. Мяне ня столькі палохала турма, колькі немагчымасць выконваць сваю працу. Мы будзем працаваць, разьвіваць сайт, нарошчваць колькасць наведнікаў. Асноўная мэта — як мага хутчэй вярнуцца ў Беларусь. Толькі гэтай мэтай я сёння і жыву. Я вельмі сумую па сваіх бацьках. Я не дарую рэжыму таго, што ў мяне цяпер няма магчымасці сустракацца зь імі так часта, як мне хацелася б. Але я спадзяюся, што гэтая сытуацыя вельмі хутка выправіцца. Я ўпэўненая, цягам бліжэйшага году я вярнуся».

Віталь Рымашэўскі

Зняволены 19 сьнежня 2010 г. —
вызвалены 1 студзеня 2011 г.

Нарадзіўся 3 сакавіка 1975 г. у Бабруйску. Скончыў Беларускі нацыянальны тэхнічны ўнівэрсытэт. Інжынэр-будаўнік. Працаваў паводле спецыяльнасьці, пачынаючы ад шараговага супрацоўніка, сканчаючы начальнікам тэхнічнага аддзелу. Займаўся прыватным бізнэсам. Жанаты, мае дачку.

У 2002—2004 г. сябра прэзыдыюму Беларускай нацыянальнай рады маладзёвых і дзіцячых грамадзкіх арганізацыяў «Рада». Адзін з кіраўнікоў кампаніі «Ў абарону свабоды сумленьня і веравызнаньня ў Беларусі». Кіраўнік менскай арганізацыі стваранай партыі БХД, сустаршыня аргкамітэту партыі.

Кандыдат на прэзыдэнцкіх выбарах 2010 г. 19 сьнежня 2010 г. падчас акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў на плошчы Незалежнасьці зьбіты спэцназам. Затрыманы падчас разгону акцыі, зьмешчаны ў СІЗА КДБ, абвінавачаны ў арганізацыі і ўдзеле ў масавых беспарадках. Выпушчаны ў ноч на 1 студзеня 2011 г. пад падпіску аб нявыезьдзе, пасля таго як ён напісаў тлумачальную запіску на імя А.Лукашэнка. 30 сакавіка абвінавачаньне перафармуляванае на арганізацыю дзеяньняў, якія груба парушаюць грамадзкі парадак, ці ўдзел у іх.

20 траўня судзьдзя Фрунзэнскага раёну Менску Жана Жукоўская прысудзіла Рымашэўскаму 2 гады пазбаўленьня волі ўмоўна.

Партрэт на фоне кратаў

Наста Рымашэўская, жонка

Шчырасьць Віталія прыцягвае і, зь іншага боку, нараджае ворагаў

Ёсьць у Віталія рысы, якія могуць выклікаць адмоўную рэакцыю. Ён ня церпіць крывадушнасьці, пыхлівасьці і дурасьці. Шчырасьць і прамалінейнасьць Віталія прыцягвае, але, з другога боку, нараджае ворагаў. Таму сярод яго знаёмых няма абыякавых да Віталія, яму або сымпатызуюць, або ненавідзяць.

Віталь шукаў выйсьце з сытуацыі, якая склалася ў краіне. Шукаў як хрысьціянскі вернік і палітычны актывіст. Адказы на гэтыя пытаньні аформіліся ў выглядзе Беларускай хрысьціянскай дэмакратыі. Віталь заўсёды перажываў, што яму не хапала побач старэйшага чалавека, настаўніка, які б падказваў і накіроўваў. Выпадала пакладацца толькі на свой досвед. А ўзорам для яго былі і застаюцца Васіль Быкаў, Уладзімер Караткевіч і Эрнэст Сабіла.

Нягледзячы на сваю занятасць, шматлікасьць сустрэч, гэта выдатны муж, бацька і сябар, а яшчэ сын і зяць. Данесьці свае погляды ён змог да самых блізкіх — да сваіх бацькоў і да маёй маці. Мне падаецца, гэта важная рыса да партрэту Віталя. Бо сваякі ведаюць нас такімі, якія мы ёсьць, з нашымі слабасцямі. І заручыцца падтрымкай сваякоў бывае цяжэй, чым падтрымкай незнаёмых людзей.

Напрыканцы траўня будзе 10 гадоў, як мы пабраліся шлюбам. Ня ведаю, колькі нам вызначана наперадзе гадоў, каб і надалей радаваць адно аднаго сваім існаваньнем, падтрымліваць адно аднаго. Але ведаю дакладна, што гэта ўсё залежыць толькі ад Бога. Ён дае сілы і падтрымку на кожнае выпрабаваньне. Можа падацца, што я выхваляюся мужам, аднак падзеі 19 сьнежня, рэакцыя і дзеянні майго мужа пацьвердзілі сказаныя мной словы і выявілі тыя якасьці, якіх так не хапае некаторым палітыкам. Нашай дачцэ ёсьць кім ганарыцца.

Я ведаю, што вакол вызваленьня Віталя хадзілі розныя плёткі і пэўныя сумневы. На гэта я скажу толькі адно: людзі, прыязныя да Віталя, сталі яшчэ больш блізкімі, а тыя, хто яго ненавідзеў з розных прычын, знайшлі лішнюю нагоду плявузгаць, злямсьнічаць і навесіць яшчэ адну шыльду. Зрэшты, гэта іх свабодны выбар. Хочацца верыць, што рэшта сумленьня, якая ў іх засталася, іх выкрые.

Незадоўга да выбараў я казала ў адным інтэрвію, што рана ці позна прэзыдэнтам бачу Віталя. Я не зьмяніла сваіх поглядаў, бо Віталь выключны чалавек. Зрэшты, галоўнае ня тое, што ён каштоўны ў маіх вачох ці нечых іншых. Адною ацэнкі мала. Галоўнае — дапамагчы яму і надалей выконваць яго пакліканьне.

4 траўня 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Пасьля вызваленьня зь СІЗА КДБ:

«Калі б прэс-канфэрэнцыя адбылася, я б зьвярнуўся да Лукашэнкі з заклікам пра сустрэчу. Спадзяюся, што змагу сказаць усё, што я хачу сказаць, асабіста Лукашэнку. Так, напісаў тлумачальны ліст на імя Лукашэнкі. На жаль, раскажаць, пра што ён, і камэнтаваць яго я зараз не магу, бо даў падпіску пра неразгалашваньне матэрыялаў справы. Але хачу сказаць усім сваім нядобразычліўцам: «Ня радуіцеся», а ўсім сваім прыхільнікам: «Не хвалойцеся». Мая пазыцыя да 19 сьнежня, 19-га і пасля 19-га засталася нязменнай. І ніякія лісты, ніякія тлумачэньні, ніякія мае сьведчаньні не супярэчылі гэтай пазыцыі. Я гатовы несці адказнасьць за свае словы і перад Богам, і перад людзьмі».

«Калі я падыходзіў да дзьвярэй Дому ўраду, каб бараніць гэтыя няшчасныя дзьверы ад пагромшчыкаў, у мяне было адно пачуцьцё — што заўтра мяне будуць абліваць брудам ва ўсіх незалежных СМІ, а некага, хто адсядзіць 15 сутак, будуць услаўляць як героя. Але я лічыў, што нельга плаціць такім коштам нават за высокія мэты — зьбіцьцём людзей. Я ня мог сабе на Плошчы ўявіць, што гэта скончыцца СІЗА КДБ і такімі жорсткімі дзеяньнямі».

Апошнія слова ў судзе:

«Мне сорамна за нашу судовую сыстэму, сорамна і агідна ад яе. Я, можа быць, прашу прабачэньня ў пракурора і спадарыні судзьдзі, калі я іх асабіста пакрыўдзіў. Але прабачце, мне вельмі цяжка аддзяліць пагарду да той судовай сыстэмы, якая ў нас ёсьць, ад

стаўленьня да чалавека, які вымушаны ў ёй працаваць і вымушаны рабіць тое, што ён робіць...

Пра абставіны затрыманьня. Мяне вялі такім чынам, што я ўвогуле ня ведаў, дзе я знаходзіўся, ня бачыў ні ўваходу, ні кабінэту. Мяне завялі, паклалі тварам на стол. Я сказаў, калі я ў СІЗА КДБ, гэта для мяне вялікі гонар, бо ў 30-я гады ў гэтых сыценах знаходзіліся і былі закатаваныя вельмі шмат годных беларусаў, якіх я ня варты ні на кропку. Я меў гонар далучыцца хаця б да тых умоваў, у якіх трымалі іх.

Я спачуваю судзьдзі і пракурору, бо вельмі б не хацеў знаходзіцца на вашым месцы. Я ганаруся, што знаходжуся на лаве падсудных зь вядомым паэтам і іншымі годнымі людзьмі. А вы маеце няшчасце іх судзіць. Я асабіста разумею, у якіх абставінах вы знаходзіцеся, і я асабіста дарую любы прысуд. Але ведайце, што несправядлівы суд — адзін з самых цяжкіх грахоў на гэтым сьвеце ад пачатку яго стварэньня.

Я ня ведаю, што горш: пазбавіць жыцьця ці пазбавіць чалавека веры ў правасудзьдзе, веры ў чалавека, забіць у чалавеку веру. Я спадзяюся, што калісьці гэтая вера будзе вернутая на нашай зямлі.

Плошча. Наіўныя, вы інкрымінуеце нам, што мы выводзілі людзей на Плошчу, што дзякуючы маім заклікам людзі выйшлі на Кастрычніцкую плошчу. Так, я меў гонар запрашаць людзей на Плошчу. Наіўным будзе чалавек, які будзе думаць, што гэта яго заклікі прывялі людзей на Плошчу. І ў 2001, і ў 2006, і ў 2010 на Плошчу людзей прывяла прага да свабоды, праўды і справядлівасьці. Яны выйшлі змагацца за нашу і вашу свабоду, спадарыня судзьдзя і спадар пракурор, свабоду для ўсіх людзей у нашай краіне. Выйшлі, каб змагацца са страхам, хлусьнёй і беззаконьнем, якія пануюць у гэтай краіне.

Тое, што цяпер адбываецца ў краіне, зразумела, на што накіравана. Масавыя рэпрэсіі, жорсткія прысуды накіраваныя на тое, каб людзі больш не прыйшлі на Плошчу. Але я думаю, што дзякуючы судовым працэсам, якія адбыліся пасля 19-га, наступны раз, пасля наступных выбараў людзей на Плошчы будзе ня менш, а болей, незалежна ад таго, ці заткнуць рот Рымашэўскаму, Саньнікаву, Някляеву. Паўтаруся, людзей на Плошчу выводзіць вера ў тое, што праўда і справядлівасьць можа ў гэтай краіне перамагчы. І я ведаю, што гэтая вера будзе жыць, і людзі будуць выходзіць на Плошчу пасля наступных выбараў да тых часоў, пакуль выбары ня стануць свабоднымі, каб выразіць свой пратэст супраць фальсыфікацыі выбараў, у сумленнасьць якіх ня вераць нават ні судзьдзі, ні пракуроры.

А пасля таго, як мы даможамся свабодных і справядлівых выбараў, людзі ўсё адно будуць выходзіць на Плошчу, у памяць аб гэтых акцыях пратэсту, маючы добрую традыцыю сьвяткаваць сумленнасьць і перамогу свабоды і справядлівасьці ў нашай краіне. За нашу і вашу свабоду змагаемся мы і змагаліся тыя людзі, якія выйшлі на Плошчу 19 сьнежня.

І пра гэта кажа гісторыя. Засьценкі КДБ у 1936-м, 1937-м, 1938-м памятаюць ня толькі тых нявінных людзей, рэпрэсаваных, расстраляных супрацоўнікамі НКВД, але і тых энкавэдыстаў, якія ў 37-м расстрэльвалі іншых, а ў 38-м іх калегі расстралялі іх саміх....

Мне спадар пракурор папрасіў умоўны тэрмін, але пасля майго вызваленьня з СІЗА КДБ падпіску аб нявыезьдзе я за гэтыя месяцы добра адчуў, што гэта за ўмовы. Таму добра разумею, што свабодны я буду ў гэтай краіне толькі тады, калі праўда, свабода і правасудзьдзе будуць у ёй панаваць. Ня маю

ілюзіяў, што гэтыя ўмовы свабоды ў выглядзе сачэння, паклёпаў дзяржаўных СМІ будуць працягвацца. Ня будзе бясспекі ні для мяне, ні для маёй сям'і, пакуль краіна наша ня стане свабоднай.

Паўтару, што сказаў ад пачатку, я адчуваю сваю віну за тых хлопцаў, у асноўным маладых, якія атрымалі 3-4 гады і будуць адбываць пакараньне ў калёніі ўзмоцненага рэжыму. Іх тэрміны — гэта таксама і мае тэрміны. Не лічу пакараньне справядлівым і буду рабіць усё магчымае, калі, канечне, застаўся на свабодзе, каб гэтыя людзі выйшлі з-за кратаў. Таму што гэта патрэбна для свабоды, ня толькі гэтых людзей, але існуючай улады. Варта вызваліцца ад улады хлусьні і страху. Бо той, хто пужае, як вядома, сам найбольш і баіцца.

Я вельмі ўдзячны дзясяткам тысячаў людзей, якія не спужаліся ні 19-га ні пасьля, я дзякую сотням тысячаў вернікаў, якія цяпер моляцца па ўсёй Беларусі за ўсіх зьняволеных, я хацеў бы быць хоць колькінебудзь годным гэтых малітваў і гэтага даверу людзей.

Свабодныя выбары. Нам закідаюць надуманыя прычыны несвабодных, недэмакратычных выбараў у Беларусі. Я думаю, што камэнтары тут непатрэбныя, бо ведаю, што ўлада сама ня верыць у афіцыйныя лічбы выбараў. На судовым працэсе неаднаразова былі прыведзеныя публікацыі нават афіцыйных СМІ, спасылаючыся нават на НІСЭПІ, дзе дзейнаму прэзыдэнту аддаецца 51,5%, хаця паводле афіцыйнай вэрсіі 90%. Мы даможамся свабодных і справядлівых выбараў, але гэтага мала. На свабодных і справядлівых выбарах у Нямеччыне быў абраны Гітлер. Найперш нам важна выбраць тыя каштоўнасьці, на якіх мы будзем будаваць гэтую краіну.

Я не лічу сябе больш годным ці вартым за іншых,

у тым ліку за спадарыню судзьдзю і пракурора. Дзьверы цэркваў адчыненыя, і судзьдзя, пакаяўшыся за свае ўчынкі, перакананы, магла б стаць у будучыні сябрам ці можа кіраўніком аргкамітэту БХД у будучыні, як і кожны чалавек, і можа быць больш годным і лепшым за мяне.

Беларусы толькі тады змогуць жыць шчасліва, калі мы адмовімся ад усялякіх ідалаў, у якіх мы верым, якіх мы самі сабе ствараем. Несумяшчальнае ўшанаваньне Курапатаў, дзе забілі сотні тысячаў мірных людзей, з помнікамі Дзяржынскаму, які забіваў гэтых людзей. Разьдзіраюць нашу краіну ня пункты заканадаўства аб свабодных выбарах, ці крымінальнага кодэксу. Сутнасная барацьба ідзе якраз за гэтыя каштоўнасьці, на каго мы будзем арыентавацца. Вось шлях жыцьця пакутнікаў за веру і бацькаўшчыну, які вядзе да шчаслівага жыцьця тут, у нашай краіне, і жыцьця вечнага пасьля сьмерці, і шлях сьмерці тых, хто забівае і ўшаноўвае памяць забойцаў. Я прапаную ўсім тут прысутным, па абодва бакі лаваў, і тым, хто слухае аўдыёзапісы, добра падумаць, які шлях выбраць. Наша краіна павінна ўшанаваць сваіх пакутнікаў і абраць шлях жыцьця».

Пасьля суду:

«Я ўдзячны, што ў маім жыцьці ёсьць гэты час. Таму што можна пабачыць, хто сябра, а хто здраднік, прынамсі ў дачыненні да мяне, на каго можна пакласьціся, а на каго наадварот. І таксама можна пабачыць сябе, свае недахопы і зрабіць адпаведныя высновы. Я сябе адношу да той катэгорыі, хто стаў іншым, я думаю, мацнейшым і чалавекам з большым досьведам. Я бачу свае памылкі, ведаю, што мне трэба выпраўляць.

Яўген Сакрэт

Зьняволены 19 сьнежня 2010 г. —
вызвалены 13 жніўня 2011 г.

Нарадзіўся ў Менску 3 кастрычніка 1966 г. Скончыў лесагаспадарчы факультэт Беларускага дзяржаўнага тэхналягічнага ўнівэрсытэту. Працаваў у лясніцтвах і гадавальных, мастаком ландшафтнага дызайну ў Лошыцкім парку ў Менску. Разьведзены.

Не ўваходзіў у склад палітычных партыяў ці рухаў. Падчас прэзыдэнцкіх выбараў- 2010 быў сябрам ініцыятыўнай групы Андрэя Саньнікава. Затрыманы 19 сьнежня 2010 г. пасля акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў, адбыў 10-суткавы арышт. Паўторнае затрыманьне адбылося 18 студзеня 2011 году. Абвінавачаны ва ўдзеле ў масавых беспарадках.

12 траўня судзьдзя Маскоўскага суду Менску Алена

Шылько асудзіла Сакрэта на 3 гады зьнявольненьня ў калёніі агульнага рэжыму. Адбываў пакараньне ў Магілёўскай калёніі № 15.

Партрэт на фоне кратаў

Грына Латышава, сястра

Яўген заўсёды перажываў за лёс Беларусі

Яўген у школе вельмі добра вучыўся, ніводнай тройкі ніколі ў яго не было. У старэйшых клясах, калі ягоныя аднагодкі зьбіраліся кампаніямі і брынкалі на гітарах, Жэня запоем чытаў кнігі.

Наш тата быў вельмі прасунуты, як на тыя часы, чалавек. Ён заўсёды быў беспартыйны і вельмі часта выказваў даволі сьмелыя меркаваньні наконт гісторыі, уладаў, палітычнага ладу нашай краіны ды іншых дзяржаваў. Бадай, менавіта ад бацькі ў майго брата зьявіліся першыя парасткі вальнадумства. Часам мы яшчэ школьнікамі слухалі зь ім забароненыя ў тыя часы радыёстанцыі (кшталту Радыё Свабода, Бі-Бі-Сі ды іншых). Іх тады моцна глушылі, але пачуць было можна. Прыносіў бацька і забароненыя тады кнігі — «Адзін дзень Івана Дзянісавіча» Аляксандра Салжаніцына, «Дзеці Арбата» Анатоля Рыбакова.

Ці то ад вялікай колькасьці прачытанай літаратуры, ці то яшчэ чаму з брата пачалі «выскокваць» вершы — адзін за адным. Прычым яны атрымліваліся ў яго ў нейкай авангарднай манеры, вельмі своеасаблівай, нават і ня ведаю, з чым параўнаць... Прозу ён таксама спрабаваў пісаць. Але бацькі неяк абьякава і няўхвальна паставіліся да ягонай «спробы пяра». Тата сказаў, што «ў стральца і ў музыкі хлеб невялікі», мама пагаджалася з татам...

У выніку брат паступіў пасля школы на вельмі практычную і даволі актуальную спэцыяльнасьць

— «Лесадаркавая гаспадарка» ў Тэхналягічны інстытут. Але навучаньне ў ВНУ перапыніў прызыў на вайсковую службу — вайскавай катэдры ў Тэхналягічным тады не было. Служыў сумленна, атрымаў нават грамату ад камандзіраў за пільнасьць — знайшоў схаваныя патроны. Брату вельмі падабалася ўдзельнічаць у армейскай мастацкай самадзейнасьці, ён сьпяваў, граў на гітары, складаў вершы.

Пасьля службы брат працягнуў навучаньне ў інстытуце. Шчыльна пасябраваў зь беларускамоўнымі студэнтамі. Алесь Гуркоў дагэтуль сябруе з маім братам. Менавіта дзякуючы Алесю я і даведалася пра праваабарончыя арганізацыі «Вясна» і «Салідарнасьць», якія дапамагаюць нам цяпер, за што ім вялікі дзякуй.

Пазьней, паралельна зь літаратурнай творчасцю (творы яго часам друкаваліся ў прэсе), брат захапіўся ландшафтным дызайнам, ператварыўшы хобі ў сваю прафэсію.

Памятаю, калі паміж Паўднёвай Асэтыяй і Грузіяй разгарэўся нацыянальны канфлікт і загінулі людзі, Яўген купіў кветкі і прынёс іх да пасольства пацярпелай рэспублікі ў Менску. І заўжды перажываў за лёс Беларусі, казаў, што ў беларускага народу няма правіцеля, якога народ заслугоўвае.

5 траўня 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Апошнія слова ў судзе:

«Прашу не пазбаўляць мяне волі на доўгі тэрмін. Не лічу, што ўдзельнічаў у масавых беспарадках. Гэта была мірная акцыя, і ніхто ня меў намеру зачэпваць урад. Я дзейнічаў у межах самаабароны».

Пасьля вызваленьня:

«Мне дасылалі лісты і людзі з Ангельшчыны, нейкія дзеткі дасылалі свае малюнкi. Я адказваў усім — вялікі дзякуй усім сябрам, вядомым і невядомым. Сябры пазнаюцца толькі ў горы. Неяк цяжка прывыкаць да ролі вольнага чалавека. Бо, канечне, у зоне было зусім іншае жыццё. Я яшчэ не адчуў усе ступені свабоды... Пакуль што ў сваёй барацьбе вырашыў адпачынак узяць. Пакуль што прыходжу ў сябе».

«Я цалкам упэўнены, што ўсё, што адбывалася на плошчы Незалежнасьці 19 сьнежня — задумана, арганізавана і праведзена КДБ. А частка апазыцыі «павялася» на гэтую правакацыю. Сам я асабіста атрымаў і адмоўны і станоўчы досвед з гэтых падзеяў. Па-першае, як казаў Ульянаў-Ленін, мы павінны ісьці іншым шляхам: мы павінны ўсебакова і дасканала вывучыць такую праблему, як лукашызм. Каб пісьменна змагацца з гэтым лукашызмам — ядавітай і атрутнай ідэалёгіяй, якую распаўсюджваюць органы ГБ. Каб навукоўцы і гісторыкі даводзілі праўду, на чым грунтуецца атрутная ідэалёгія лукашызму, на якіх злачынствах. Магчыма гэта трэба пачынаць са стварэньня нацыянальнага парталу гэтага вызваленчага руху. Пакуль існуе лукашызм, а ў нашым грамадстве ня будзе сталага адмаўленьня гэтай зьявы, ніхто ня можа адчуваць сябе ў Беларусі бяспечна».

Андрэй Саньнікаў

Зьняволены 19 сьнежня 2010 г. —
дагэтуль за кратамі

Нарадзіўся ў Менску 8 сакавіка 1954 г. Скончыў 42-ю менскую школу, перакладніцкі факультэт Інстытуту замежных моваў. У Пакістане і Эгіпце працаваў у нафтавай кампаніі і на будаўніцтве алюміневага заводу. Працаваў у Таварыстве дружбы з замежнымі краінамі. Скончыў Дыпляматычную акадэмію Міністэрства замежных справаў СССР у Маскве. Працаваў у сакратарыяце ААН у Нью-Ёрку, быў дарадцам прадстаўніцтва Рэспублікі Беларусь у Швайцарыі.

У 1995-1996 г. намесьнік міністра замежных справаў Беларусі. Пакінуў гэтую пасаду ў лістападзе 1996-га на знак пратэсту супраць рэфэрэндуму. У лістападзе 1997-га стаў стваральнікам і міжнародным каардынатарам гра-

мадзянскай ініцыятывы «Хартыя'97». У 2008-м ініцыяваў грамадзянскую кампанію «Эўрапейская Беларусь». Ляўрэат міжнароднай прэміі імя Бруна Крайскага ў галіне абароны правоў чалавека (2005). Жанаты, мае двух сыноў.

Кандыдат на прэзыдэнцкіх выбарах 2010 г. Арыштаваны 19 сьнежня 2010 г. пасля акцыі пратэсту супраць вынікаў выбараў і зьмешчаны ў сьледчы ізалятар КДБ. Абвінавачаны ў арганізацыі масавых беспарадкаў.

13 траўня 2011 году судзьдзя Партызанскага суду Менску Натальля Чацьвярткова прысудзіла Саньнікава да 5 гадоў калёніі ўзмоцненага рэжыму. Адбываў пакараньне ў Наваполацкай калёніі № 10, потым перавялі ў Бабруйскую калёнію № 2. Праваабарончая арганізацыя «Міжнародная амністыя» прызнала Саньнікава вязьнем сумленьня.

Партрэт на фоне кратаў

*Павал Дэмш, старшы навуковы
супрацоўнік браціслаўскай філіі
міжнароднага фонду German Marshall*

Андрэй Саньнікаў — узор патрыятызму і крыніца натхнення

Калі б мяне папрасілі назваць людзей, якія ўяўляюць сабой узор патрыятызму, я прыгадаў бы Андрэя Саньнікава.

Калі б мяне папрасілі назваць людзей, якія шчыра вераць у Эўропу і ў дэмакратыю, Андрэй напэўна быў бы сярод іх.

Калі б мяне папрасілі назваць смелых людзей, якія здольныя вытрымліваць фізычныя і псыхалагічныя пакуты дзеля праўды і годнасьці, я б пэўна назваў Андрэя Саньнікава.

Андрэй для мяне — верны сябар і крыніца натхнення, барацьбіт за свабоду і чалавек, які за-

клікае да дзеяння ня толькі яго любімую бацькаўшчыну Беларусь, але і супольнасьць дэмакратычных дзяржаваў.

Калі я сустрэўся з Андрэем першы раз каля дзесяці гадоў таму, мне не прыходзіла ў галаву, што ён стане сапраўдным лідэрам, здольным мабілізаваць грамаду і кінуць выклік магутнаму самадзяржаўнаму рэжыму прэзыдэнта Аляксандра Лукашэнкі, што сям'я Андрэя сутыкнецца з пагрозай жорсткага перасьледу, што будзе пагроза ягонаму здароўю і жыцьцю.

Як былы намесьнік міністра замежных справаў, які пакінуў пасаду на знак пратэсту супраць карумпаванага кіраўніцтва Беларусі, ён уразіў мяне як сур'эзны дыплямат, а не амбіцыйны лідэр. Пасьля зыходу з ўраду ён ня меў палітычных амбіцый, ён хацеў прысьвяціць сябе абароне правоў чалавека і разьвіцьцю сувязяў з дэмакратычнай Эўропай. Ён быў у ліку заснавальнікаў «Хартыі-97» — групы змагароў за грамадзянскія правы, якая добра вядомая дзякуючы свайму выдатнаму трохмоўнаму сайту. Пазьней ён ініцыяваў стварэньне руху «Эўрапейская Беларусь».

За яго розум, аналітычныя і моўныя здольнасьці Андрэя часта запрашаюць выступаць на буйных міжнародных канфэрэнцыях, яму замаўляюць шматлікія артыкулы на конт праблемаў яго радзімы. І хаця ён ветлівы чалавек з моцным самакантролем, ён заўсёды быў гатовы ўступіць у спрэчку, асабліва з палітыкамі і аналітыкамі, якія лічылі, што дыялёг з Лукашэнкам можа прывесці да лібэралізацыі яго аўтарытарнага рэжыму.

Пасьля сур'эзнага абмеркаваньня з блізкімі сябрамі з руху «Эўрапейская Беларусь», падтрыманы жонкай — таленавітай журналісткай Ірынай Халіп,

Андрэй вырашыў летась уступіць у сур'эзную палітычную гульню — гонку за прэзыдэнцкае крэсла. Ён вельмі добра ведаў, што гэта вельмі рызыкаўная гульня, але ён дасягнуў кропкі, калі быў гатовы ўзяць на сябе адказнасьць за асабісты выклік дыктатару.

Нягледзячы на ўсе айчынныя і замежныя прагнозы, на недахоп рэсурсаў і рэпрэсіўнае асяродзьдзе Андрэй змог падчас прэзыдэнцкай кампаніі адкрыць у сабе новыя якасьці і дасягнуць вынікаў, якія ўражваюць. Ён прыцягнуў на свой бок многіх уплывовых людзей з розных сфэраў грамадзкага жыцьця, стварыў каманду і стратэгію, якія спарадзілі ва ўсёй краіне надзеі на перамены.

Калі 19 сьнежня мінулага году дзясяткі тысяч людзей на заклік Саньнікава і іншых кандыдатаў у прэзыдэнты выйшлі на вуліцу на знак пратэсту супраць фальсыфікацыі выбараў і аўтарытарнага кіраваньня, Андрэй быў наперадзе. Як міжнародны назіральнік, я мог бачыць, як людзі рэагавалі на яго, як ён звяртаўся да іх. Гэта быў іншы Андрэй, чым той, якога я сустрэў дзесяць гадоў таму, гэта быў смелы, рашучы чалавек на беларускай барыкадзе, які трымаў сьцяг сваёй барацьбы за годнасьць і свабоду. Тады ён быў зьбіты жорсткай дзяржаўнай машынай Лукашэнкі, які пачаў баяцца росту народнай моцы. Кандыдат у прэзыдэнты Саньнікаў, яго паплечнікі, жонка, і яшчэ чатыры кандыдаты ў прэзыдэнты апынуліся ў турме КДБ. Сьвет быў шакаваны сцэнамі зь Менску.

Нягледзячы на міжнародныя пратэсты і патрабаваньні, палітычныя зьняволеныя, у тым ліку і Саньнікаў, якія зазналі жорсткае абыходжаньне, не былі вызваленыя. Апошнія пару месяцаў зьняволеныя ро-

бязца ахвярамі абсурду і маніпуляваных юрыдычных працэдур і судовых працэсаў.

Было абвешчана, што суд над Андрэем адбудзецца 27 красавіка 2011 году, пасля велікодных святаў. Можна меркаваць, што самага вядомага на сёння суперніка Лукашэнкі чакае самы цяжкі, шматгадовы прысуд сярод усіх 40 абвінавачаных. Я ўпэўнены, што Андрэй будзе трымацца на судзе з годнасьцю. Як і многія свабодалюбныя мужчыны і жанчыны ў Беларусі і ва ўсім свеце, ён стаў крыніцай натхнення і пераменаў. І я ўпэўнены, што дэмакратычная сусветная супольнасьць будзе працягваць барацьбу за яго вызваленне і вызваленне ўсіх беларусаў ад улады дыктатара Лукашэнкі, які сёння сутыкаецца зь вялікімі сацыяльна-палітычнымі і міжнароднымі праблемамі.

26 красавіка 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Апошнія слова ў судзе:

«Я ня буду разбіраць асабліваьці абвінавачаньняў, выстаўленых мне. Судовы разбор гэтай справы з усёй відавочнасьцю паказаў надуманасьць і неабгрунтаванасьць абвінавачаньняў.

Падзеі 19 сьнежня і гэты працэс я разглядаю як праяву страху дзейнай улады перад непазьбежнымі зьменамі, жаданьне пакараць тых, хто ня згодны. Гэта помста за сьмеласьць і адкрытасьць.

У дачыненні да мяне гэта яшчэ і палітычная расправа над кандыдатам у прэзыдэнты, які склаў рэальную канкурэнцыю Лукашэнку, які здолеў сабраць моцную каманду прафэсіяналаў, якія карыстаюцца павагай і ў сваёй краіне, і за мяжой, які

заявіў пра гатоўнасьць узяць на сябе адказнасьць за кіраваньне краінай. Я быў і застаюся прыхільнікам рашучых і адкрытых дзеяньняў па зьмене існуючай улады ў Беларусі, але быў і застаюся прыхільнікам абсалютна негвалтоўных дзеяньняў.

Я лічу, што ўсё, што адбываецца — гэта прадуманая маштабная апэрацыя ўлады. Усё, што адбываецца, пачынаючы з 19 сьнежня і па сённяшні дзень. Пра гэта сьведчыць і выступ Лукашэнкі падчас выбарчай кампаніі, калі ён папярэджваў, што «пасля выбараў з усімі разьбярэцца». Пра гэта сьведчаць і заявы кіраўніка адміністрацыі Макея, калі ён казаў пра нібыта наяўныя доказы таго, што 19 сьнежня рыхтуецца ўзброеная правакацыя апазыцыі з выкарыстаньнем піратэхнічных і выбуховых рэчываў.

У гэтай справе не прадстаўлена ніводнага падобнага доказу, нягледзячы на тое, што апэратыўна-вышуковыя мерапрыемствы, у прыватнасьці ў дачыненні да мяне, у тым ліку праслухоўваньне, праводзіліся зь лета 2010 году. Тады я ня толькі ня быў кандыдатам, але яшчэ і не было абвешчана пра гэтае рашэньне.

Варта ўзгадаць і заяву старшыні ЦВК Ярмошынай, якая публічна абвясціла, што паўнамоцтвы кандыдатаў заканчваюцца ў 20 гадзінаў 19 сьнежня, а не пасля афіцыйнага абвешчаньня вынікаў выбараў. Тым самым яна дала своеасаблівы сыгнал сілавікам аб тым, што з кандыдатамі можна рабіць усё, што заўгодна.

Пра гэта сьведчаць і дзеянні правахоўных органаў. Яны першапачаткова не перашкаджалі біць шкло, ламаць дзьверы ў ДOME ўраду, не затрымлівалі правапарушальнікаў. Такім чынам яны спарадзілі пачуцьцё беспакаранасьці ў хуліганаў.

Пра гэта сьведчыць сплянаваны жорсткі разгон мірнага пратэсту, падчас якога пацярпела вялікая колькасць невінаватых цывільных асобаў. Гэта пацвярджаюць і наступныя заявы Лукашэнкі, які бярэ на сябе адказнасць за дзеянні праваахоўных органаў. Пра гэта сьведчаць і абяцанні ўладаў адпусціць на свабоду тых людзей, якія дадуць паказанні супраць кандыдатаў.

Я выказваю сваю глыбокую павагу тым, хто зрабіў выбар на карысць праўды. Я ганаруся тым, што я знаходжуся ў адной клетцы разам з вамі — Ільём Васілевічам, Фёдарам Мірзаянавым, Алегам Гнедчыкам, Уладзімерам Яроменкам. І я сьцьвярджаю, што дзякуючы ім у гэтай клетцы больш патрыятызму, больш надзеі на будучыню Беларусі, больш разуменьня таго, што адбываецца ў дзяржаве, чым у тых органах, якія іх сюды пасадзілі.

У выніку сваіх дзеянняў 19 сьнежня ўлада канчаткова згубіла давер сваіх грамадзян, добрае стаўленьне з боку суседзяў і ўсёй сусьветнай супольнасці. Наступствы гэтага бачныя ўжо цяпер, палітычна і эканамічна, і нават у спорце.

19 сьнежня ў Менску адбылася шматтысячная масавая акцыя, у якой, я падкрэсьліваю, удзельнічала ўся Беларусь. Пераважная большасць грамадзян Беларусі хочаць пераменаў. Гэта стала відавочна падчас прэзыдэнцкай кампаніі. Мільёны грамадзян дэлегавалі сваю волю тым дзясяткам тысячам дэманстрантаў, якія выйшлі на Плошчу. Акцыя 19 сьнежня адрозьнівалася ад дэманстрацый, якія праходзілі ў Беларусі пасля ранейшых выбараў — у 2001, 2006, 2008 годзе.

19 сьнежня 2010 году адбылася не акцыя пратэсту, а акцыя надзеі, таму што мы ня толькі пратэставалі супраць фальсыфікацыі выбараў, супраць бессаром-

нага рабаваньня людзей, у якіх скралі галасы. Мы прапаноўвалі ўладам перамовы для таго, каб разам знайсьці выхад з крызісу.

Замест сумленнага дыялёгу ўлады ўжылі супраць народу сілу. Ва ўладзе не знайшлося сумленных і мужных людзей, якія выйшлі б на Плошчу і ўступілі б у перамовы з народам, як гэта зрабілі кіраўнікі дзяржавы ў 1991 годзе. На той самай плошчы, перад тым самым Домам ураду дыялёг прывёў да ўмацаваньня незалежнасьці і дзяржаўнасьці краіны.

Прапанова дыялёгу 19 сьнежня 2010 году прывяла да зьбіваньня мірных грамадзян, у тым ліку і кандыдатаў у прэзыдэнты. У выніку дзясяткі людзей сёньня сядзяць пад катаваньнямі, зь імі распраўляюцца з дапамогай судоў. Сярод іх мая жонка Ірына Халіп, мае блізкія сябры Зьміцер Бандарэнка, Аляксандар Атрошчанкаў і тыя людзі, якія дапамагалі мне ў маёй кампаніі, такія як Зьміцер Дрозд. Многія вымушаныя былі ўцячы з краіны і прасіць палітычнага прытулку.

Мы ўсе хочам аднаго — жыць у сваёй краіне, абірацца на сумленных выбарах і не баяцца за сваё жыцьцё або жыцьцё сваіх блізкіх. Менавіта за гэта нас сёньня судзяць, фабрыкуюць справы і грэбуюць законам. Я хачу папярэдзіць усіх тых, хто сёньня грэбуе законам — вы непазьбежна апынецеся на лаве падсудных і панесяце заслужанае пакараньне. Што яшчэ горш — вам непазьбежна давядзецца паглядзець у вочы сваім дзецям.

Больш за месяц я не даваў паказаньняў, знаходзячыся ў СІЗА КДБ, спадзеючыся, што гэты абсурд скончыцца, спадзеючыся, што нейкі разумны сэнс пераможа. Я прайшоў праз катаваньні, зьянагі, пагрозы, і, згодна з задумай асноўнага замоўніка гэтага спэтаклю, мне зноў давядзецца прайсьці

празь цяжкія выпрабаваньні. Тым ня менш у мяне няма пачуцьця нянавісьці, няма прагі помсты. Я па-ранейшаму лічу, што нават сёньня ёсьць шанец урэгуляваць відавочны палітычны крызіс шляхам перамоваў. Проста камусьці трэба праявіць мужнасьць, пачаць выконваць законы.

Яшчэ раз заклікаю суд да вынясення ў гэтай справе законнага прысуду. Пры гэтым хачу звярнуць увагу на тое, што законнасьць — гэта не выкананьне супрацьпраўных указаньняў дзеячоў ад улады, а захаваньне законаў, Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, міжнародных абавязаньняў Рэспублікі Беларусь. Ніводзін чыноўнік ня мае права патрабаваць парушаць закон, ніводзін закон ня можна выкарыстоўваць для пакараньня невінаватых, парушэньня правоў чалавека і прыніжэньня яго годнасьці.

Я хачу выказаць найглыбейшую ўдзячнасьць усім тым, хто аказаў мне, асабліва маёй сям’і, маральную падтрымку, выявіў салідарнасьць, дапамог абараніць майго сына. Мяне пазбавілі магчымасьці падзякаваць людзям, якія дапамагалі мне ў маёй кампаніі. Я хачу гэта зрабіць сёньня. Дзякую ўсім тым, хто падтрымаў мяне, хто прагаласаваў за мяне 19 сьнежня. Мне было вельмі важна ведаць, што вы падзяляеце маё бачаньне будучыні нашай краіны.

Я ведаю, што нас большасьць. Я ведаю, што мы даможамся свабодных выбараў.

Я люблю сваю сям’ю больш за жыцьцё. Я люблю Беларусь. Я вельмі люблю свабоду. Я ведаю, што мая сям’я, усе людзі Беларусі будуць шчаслівыя, калі мы станем свабоднымі, а гэта немагчыма без захаваньня законнасьці.

Жыве Беларусь!».

Званок з турмы:

«Я дапускаю перамовы з Лукашэнкам. Але толькі па адным пытаньні — аб перадачы ўлады. Акрамя ўмоў капітуляцыі абмяркоўваць зь ім няма чаго. Гэта ўсё роўна здарыцца да канца году, але пакуль у Лукашэнкі ёсьць выбар як менавіта сысьці. Калі ён не скарыстаецца гэтай магчымасьцю, выбару ў яго ня будзе».

Павал Севярынец

З'няволены 20 сьнежня 2010 г. —
дагэтуль за кратамі

Нарадзіўся 30 сьнежня 1976 г. у Воршы. Скончыў геаграфічны факультэт БДУ. Удзельнік і арганізатар масавых вулічных выступаў моладзі ў 1997—2004 г. Адзін з арганізатараў I Кангрэсу беларускай моладзі, абароны Курапатаў, нацыянальнай кампаніі «Беларусь у Эўропу!», перадвыбарчага блёку «Маладая Беларусь». У 1999—2003 г. намесьнік старшыні Партыі БНФ. З 1999 да 2004 г. старшыня Маладога Фронту. Сябра Беларускага ПЭН-цэнтру, ляўрэат прэміі імя Алеся Адамовіча, аўтар шэрагу кніг. Сустаршыня стваранай партыі «Беларуская хрысьціянская дэмакратыя». Нежанаты.

Міліцыя і КДБ затрымлівалі Севярынца больш за 40 разоў; агулам ён правёў пад арыштам больш за 7 месяцаў і

атрымаў 3,5 тыс. даляраў штрафу. У 1998 г., калі супраць Севярынца распачалі крымінальную справу за арганізацыю вулічных беспарадкаў, правёў два месяцы ў следчым ізалятары на Валадарскага.

31 траўня 2005 г. Севярынец быў абвінавачаны ў арганізацыі акцыяў пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў і рэфэрэндуму 2004 г. Асуджаны на тры гады абмежаваньня волі, з улікам амністыі тэрмін скарачаны да двух гадоў. Адбываў пакараньне ў вёсцы Малое Сітна Полацкага раёну. 22 траўня 2007 г. суд прыняў рашэньне пра ўмоўна-датэрміновае вызваленьне. Праваабарончая арганізацыя «Міжнародная амністыя» прызнала Севярынца вязнем сумленьня.

У часе прэзыдэнцкіх выбараў 2010 г. быў актывістам штабу кандыдата ў прэзыдэнты Віталія Рымашэўскага. Быў арыштаваны пасля акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў 20 сьнежня 2010 г. і зьмешчаны ў СІЗА КДБ. Абвінавачаны ў арганізацыі і ўдзеле ў масавых беспарадках, пазьней справу перакваліфікавалі ў арганізацыю і падрыхтоўку дзеяньняў, якія груба парушаюць грамадзкі парадак, альбо актыўны ўдзел у іх.

16 траўня 2011 г. судзьдзя Заводзкага суду Менску Жана Брысіна асудзіла Севярынца на 3 гады абмежаваньня волі з накіраваньнем ва ўстанову адкрытага тыпу, гэтак званай «хіміі». Адбывае пакараньне ў вёсцы Куплін Пружанскага раёну.

Партрэт на фоне кратаў

Кастусь Севярынец, бацька

**Павал сваім жыцьцём і нястомнай працай даказваў:
люблю Беларусь!**

Пакуль улады трымаюць у вязьніцы майго сына Паўла Севярынца і яго паплечнікаў-аднадумцаў, рыхтуючы над імі расправу ў стылі 30-х гадоў; па-

куль крыважэрныя гадаванцы амаральнага рэжыму прагнуць нявінных чалавечых ахвяр у менскай «падземцы»; пакуль з трывогай беларусы ўглядаюцца ў будучае, нарадзіўся верш.

Прызнаньне

Да бацькоўскага парога

Прывядзе дарога.

Тут — радзіна,

Тут — Радзіма,

Дадзенья Богам.

Як сыноўняе прызнаньне

Ў радасьці і скрусе

Хай паўстане

Чыстым раньне

Па-над Беларусьсю!

Ваяры на ратным полі

Тут чужынцаў білі:

Баранілі шчасьце-долю,

Волю баранілі.

Я за іх сьвятыя душы

Ціха памалюся —

Не адужаць

Лютым сьцюжам

Любай Беларусі!

Мне ня трэба тое неба,

Дзе чужое сонца.

Мне б агеньчык,

Мне б праменьчык

З роднага ваконца.

На сьвятло і на цяпельца

Паімкнуса-мкнуса,

Бо да сьмерці маё сэрца

Разам зь Беларусьсю!

Ён, гэты верш, пагрукаўся з душы, каб умацаваць веру, любоў і надзею на лепшае.

Да драбніц памятаю, зь якой цеплынёй, ласкай і любоўю сустракалі новае жыцьцё — майго сына — простыя беларусы з Аршаншчыны.

Павал запрасіўся на сьвет Божы пад раніцу перадапошняй ноччу 1976-га. За вокнамі нашай казённай хаты ў вёсцы Пагост лютавалі піліпаўскія маразы зь мяцеліцай. Аднак калі мы з жонкай Тацянай выправіліся на чыгуначны прыпынак у амаль кілямэтровы шлях, вецер сьціх, мароз памякчэў. Ісьці па цаліку праз гурбы і сумёты было лацьвей у суцішаным навакольлі.

— З Богам! — перахрысьціла нас школьная прыбіральшчыца цётка Клава, застаўшыся галоўнай у доме.

Прыветна і спагадліва прычыніліся да раньніх гасьцей чыгуначны электрык дзядзька Іван і яго жонка Ніна.

— Вось коўдрачка і пялюшкі на ўсялякі выпадак, — паклапацілася жанчына.

А галава сям'і, гарэзьліва кіўнуўшы на бутэльку ў кухонным буфэце, шапнуў на вуха:

— Вернесься з гораду, заходзь, адзначым...

У ранішнім дызэль-цягніку намі адразу заапекавалася правадніца-касірка, пакінуўшы ў спакоі «зайцоў» і пасажыраў безь білетаў.

Машыністы па рацыі выклікалі «хуткую», якая чакала ў Воршы каля дзвярэй вагона на пэроне.

Начная зьмена ў радзільні чыгуначнай бальніцы мусіла затрымацца зь перазьменкай.

— Хто ў цябе дома ёсьць? — спытала недзе а васьмай раніцы стомленая мэдыстрычка сталага веку.

— Дачка, — адгукнуўся зьніжакавела.

— А цяпер яшчэ і сын! — быццам ведаючы, што

ўзрадуе, узьнёсла выгукнула, ныйначай фэя ў белым халаце.

Такая спагада, прыўзнятая да шчырай любові, не магла не адгукнуцца ў далейшым лёсе майго сына. І вельмі натуральна вымагала ад яго ўзаемнасці.

Так яно потым і сталася.

«Люблю Беларусь!» Так, пасталеўшы, вызначыць сваю стрыжнёвую існасць мой сын.

Гэта і ёсць найважнейшы чыньнік, якім можна ахарактарызаваць яго яркую асобу — чалавека, палітыка, літаратара, а таксама абазначыць яго дзейнасць і празрыстую жыццёвую пазыцыю. І толькі самы апошні нягоднік можа перакручваць гэтыя паняцці і закідаць Паўлу ўяўную агрэсію ці нейкія іншыя думкі і дзеянні.

«Люблю Беларусь». Так называецца адна зь яго кніжак.

Люблю Беларусь — ня проста лёзунгавы вокліч. Гэта сэнс жыцця і дзейнасці мужанага хлопца, цвёрдага ў сваёй хрысціянскай веры і непакіснага ў сваіх гуманістычных перакананнях.

Пасьпяховы вучань 25-й віцебскай школы з мастацкім ухілам. Залаты мэдаль па заканчэнні. Удзел у шматлікіх алімпіядах па самых розных прадметах, сярод якіх, аднак, сам хлопец вылучаў геаграфію. У яго пакоі да гэтай пары захоўваецца калекцыя мінэралаў, якую ён ашчадна збіраў яшчэ школьнікам, аб'ездзіўшы на ровары ці ня ўсю Віцебшчыну. Такая вось апантанасць, такі вось імпэт. І ўсё скіравана не на разбурэнне, а на стварэнне.

І ня дзіва, што Павал зь першага ж заходу паступіў у БДУ на геафак са спецыялізацыяй па мінэралёгіі. Выкладчык, што прымаў іспыт, усё здзіўся: «Ды табе, хлопча, адразу на пяты курс! Такія глыбокія і дасканалыя веды мала ў каго з самых нашых дась-

ведчаных студэнтаў!» І студэнтам ён быў адным з самых лепшых і актыўных: «пяцёркі» ў залікоўцы, выпускі насыценгазэт, дыджэўскія праекты...

Ён не дэклараваў, ён сваім жыццём і нястомнай працай даказваў: люблю Беларусь!

У пачатку 90-х гадоў мінулага стагодзьдзя ён быў адзіным з удзельнікаў рэспубліканскага дзіцячага парламэнту (а быў тады і такі!), хто, прадстаўляючы Віцебшчыну, выступаў выключна на беларускай мове. І гэта пры ўсім тым, што рос і выходзіўся ў расейскамоўнай сям'і: бацькі — выпускнікі расейскага аддзялення філфаку БДУ, выкладчыкі расейскай мовы і літаратуры. І выбар на карысць роднай мовы тады яшчэ дзесяціклясьнік зрабіў самастойна, без падказак збоку, прымусу і кан'юнктуры. Магчыма, прарвалася зацятая беларускасць усіх пакаленняў Севярынцаў, якія жывуць на гэтай зямлі стагодзьдзямі, ніколі ёй ня здрадзіўшы, ніколі яе не прадаўшы: прадзед Паўла Пётра Рыгоравіч прайшоў дзеве кровапралітныя сусьветныя вайны, дзед Павал Пятровіч — 2-ю сусьветную, у якой страціў нагу, аднак да скону імкнуўся быць карысным людзям і радні.

Актыўная жыццёвая пазыцыя прывяла маладога хлопца ў БНФ. Гэтага не маглі дараваць яму рэтраграды з унівэрсытэту. Спачатку спрабавалі прымусяць дыплёмніка Севярынца перапісаць «нармальнай» мовай дыплёмную працу, якую ён адмыслова напісаў па-беларуску. А як жа яшчэ пісаць аб радовішчах беларускага бурштыну ў Жабінкаўскім раёне на Берасьцейшчыне? І толькі ўмяшаньне тагачаснага рэктара БДУ Аляксандра Казуліна дазволіла Паўлу на «выдатна» абараніць дыплёмную. Аднак зласьліўцы свайго дамагліся, ня даўшы яму рэкамэндацыі для паступленьня ў аспірантуру, а

затым прынізіўшы пры разьмеркаваньні: адправілі ў Інстытут геалёгіі на пасаду, якую звычайна займаюць выпускнікі вучэльняў і тэхнікумаў.

Безумоўна, амбітны ўнівэрсытэцкі выпускнік палічыў гэта абразай і гонару, і годнасьці, і прафэсіяналізму. Тым больш, што ў гэты час яго настойліва і ўсеабдымна захоплівалі журналістыка, прыгожае пісьменства і палітычнае жыцьцё. Павал становіцца публічным чалавекам з актыўнай жыцьцёвай пазыцыяй, на дух не прымаючы фарысэйства, згодніцтва, хлусьні і маральнай разбэшчанасьці, зь якога б боку яны ні напіралі і ні падступалі.

Вядомыя ў палітыцы людзі добра ведаюць Паўла Севярынца і як маладафронтаўскага лідэра, і як аднаго зь лідэраў сталага і яшчэ нерасшкамутанага БНФ, і як сустаршыню аргкамітэту партыі Беларуска-Хрысьціянская Дэмакратыя.

За свае перакананьні, за сваю прынцыповасьць і нязломнасьць у адстойваньні ідэалаў дэмакратыі, свабоды, нацыянальнай годнасьці беларусаў хлопца не аднойчы кідалі за краты, пачынаючы з «Валадаркі» і Акрэсьціна і заканчваючы двухгадовай «хіміяй» на лесавале на поўначы Беларусі і сумна-вядомай «Амэрыканкай» ужо ў самым сэрцы беларускай сталіцы.

«Жыве Беларусь! Жыве з Богам!» — для яго ў гэтых выпрабаваньнях не пусты лёзунг, ня гучная фраза, а духоўнае апірышча і сэнс надзённых клопатаў.

Тыя ж, хто пільна сочыць за журналістыкай і літаратурным жыцьцём, ведаюць і памятаюць актуальныя рэпартажы, камэнтары і артыкулы Паўла Севярынца ў газэтах «Знамя юности», «Наша Ніва», «Народная Воля» і іншых пэрыядычных выданьнях. Аб першых яго апавяданьнях прыхільна адгукаўся

Васіль Уладзімеравіч Быкаў. Творы Паўла атрымалі высокую ацэнку і спэцыялістаў-філёлягаў, такіх, да прыкладу, як доктар філялягічных навук Ніна Барысаўна Мячкоўская. Як прызнаньне журналісцкага майстэрства і літаратурных здольнасьцяў — членства ў Беларускай асацыяцыі журналістаў, Саюзе беларускіх пісьменьнікаў і ПЭН-цэнтры, літаратурная прэмія імя Алеся Адамовіча за кнігу «Лісты з лесу», прэмія імя Васіля Быкава «За свабоду думкі» і іншыя ганаровыя адзнакі.

Нават абачлівы «саўбелкавец» Павел Якубовіч, знаходзячыся па той бок «барыкадаў», пры мімалётнай сустрэчы на «Славянскім базары» прызнаваўся мне: «Ведаеш, Кастусь, магчыма, твой сын мае рацыю...»

Быццам бы я ў гэтым калі-небудзь сумняваўся!

Шлях, пакутніцкі і цяжкі, але асьветлены пяшчотай і любоўю да Радзімы, да любай Беларусі, абавязкова прывядзе да Храма. У гэтай веры ён і стаіць.

Мы з сынам — спракавечныя, карэнныя беларусы, аднадумцы.

Яму і яго паплечнікам прысьвяціў я свой верш «Роздум на Дзень волі-2011».

*О, Беларусь! Любімая. Праклятая.
Пакутніца на расхрысьце вятроў.
Краіна стукачоў і правакатараў.
Краіна ваяроў і змагароў.
Яны цябе хто ганілі, хто славілі.
А «трэці пуць» — сьпіхнуць у каламуць.
Так сталася, што поплец Каін з Авэлем
Спрадвеку тут адной сям'ёй жывуць.
Радзіма! Ну, няўжо гібець вякамі нам?
Мы ж — кожны! — дзеці родныя твае.*

*Хай грэх цяжкі даруе Авэль Каіну,
А той ніколі брата не заб'е.*

.....

Ды лепшыя сыны — ізноў за кратамі.

Няволя — воля?

Енк «правадыроў»...

О, Беларусь! Любімая. Праклятая.

Пакутніца на росхрысьце вятроў.

Я ўсцешаны тым, што Павал — мой сын. І ўся наша вялікая радня, ад дзядоў-прадзедоў да малечы, ганарыцца сваім мужным і радзімаадданым родзічам. А нядобразычліўцам і згрызотнікам, фарысэям і прадажнікам, хакеістам і чэкістам, заангажаваным судзьдзям і пракурорам магу адказаць злёгка падпраўленымі крылатымі словамі Фідэля Кастра, якія знакаміты камандантэ адрасаваў батыстаўскім служкам Фэміды падчас суду пасьля штурму казармаў Манкада: «Вы можаце, панове, сёньня засудзіць майго сына, аднак гісторыя яго апраўдае!»

І — кропка!

10 траўня 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Апошнія слова ў судзе:

«Па-першае, я хацеў бы падзякаваць тым людзям, якія сёньня прыйшлі мяне падтрымаць. Хацеў бы падзякаваць Госпаду за тое, што ў мяне такія бацькі, такія браты і сёстры. І асабліва хацеў бы падзякаваць Богу за тое, што я жыў у гэтай краіне.

Ведаеце, у памяшканьні, якое прызначана для тых, хто ўтрымліваецца да суду, прывозіцца з ізалятараў — так званым «стакане» — вельмі шмат надпісаў. І

ўжо трэці дзень я бачу ў адным і тым жа такім «стакане» надпіс: «Я ненавіджу сваю краіну (РБ)».

На жаль, сёньняшняя сыстэма правасудзьдзя ў нас, на мой погляд, успадкаваная з савецкай сыстэмы, ад бязбожнай сыстэмы — карнай, не аднаўляючай справядлівасьць, а карнай. Мне здаецца, што менавіта гэта прыводзіць да выхаваньня нянавісьці, а не любові ў душах.

Мне здаецца, вельмі паказальны момант, калі 4 месяцы і вось ўжо 20 дзён я знаходзіўся ў зьнявольленьні і больш за 10 раз зьвяртаўся, каб мне дазволілі сустрэцца са сьвятаром, спавядацца і прычасьціцца. Начальнік СІЗА быў ня супраць, гатовы быў арганізаваць гэтую сустрэчу са сьвятаром. Але й сьледзтва, і суд чамусьці гэтага не дапускалі. Мне здаецца, яно характарызуе ня столькі мой лёс ці маю сытуацыю, а менавіта вось гэты савецкі абязбожаны кшталт правасудзьдзя.

Мне здаецца, што не даваць чалавеку, які яшчэ не абвінавачаны нават, дакладней, не пастаноўлены злачынцам, адмаўляць яму ў тым, каб спавядацца і прычасьціцца перад сьвятаром, паказвае, што гэтая сыстэма ня хоча папраўляць людзей. Таму што сьвятар — праваслаўны бацюшка, ксёндз, пастар — гэта людзі, якія пакліканыя Богам выхоўваць людзкія душы. І мне здаецца, да тых пор, пакуль вось гэта ня будзе пакладзена ў аснову, правасудзьдзе застанецца карным.

Мне вельмі хацелася б зьвярнуць вашу ўвагу на сам сэнс таго, што адбываецца сёньня і ў судах (ня толькі ў нас ідзе суд, суды — і ў іншых судах гораду Менску, многія людзі ўжо асуджаныя). І 19 сьнежня, Кастрычніцкая плошча, і гэтыя суды, на мой погляд, выяўляюць адну нашу беларускую бяду, якая

заклучаецца ў тым, што мы чамусьці ня любім адзін аднаго. Мы, беларусы, ня любім адзін аднаго.

Нават ня буду казаць, што нас хтосьці ня любіць, часам бывае так, што і мы кагосьці ня любім, гэта было бачна і на відэа, гэта і бачна ў судах, гэта, на жаль, бачна з тэлеэкранаў з выступаў дзяржаўных асобаў, бачна, што гэтай любові няма. Але гэтая любоў не бярэцца сама па сабе, яна даецца нам звыш.

Я хацеў бы прачытаць адзін толькі верш са Сьвятога Пісьма, з Кнігі, якую Госпад даў нам усім, зь Бібліі, 1-е пасланьне апостала Яна, 4 разьдзел 17 верш: «Бог ёсьць любоў, і той, хто трывае ў любові, трывае ў Богу, і Бог у ім».

Любоў даецца нам Богам. Да тых пор, пакуль беларусы — нацыя, маючая тысячагадовую гісторыю веры ў Хрыста і сьледаваньня Любові — ня будзе зьвяртацца да Бога, да тых пор мы ня будзем любіць адзін аднаго.

Калі мы палюбім Бога ўсім сэрцам, усёй душой, усім розумам і ўсімі сіламі сваімі, толькі тады мы зразумеем, як можна любіць блізкага свайго, як самога сябе.

Я не магу сказаць пра сябе, што я такі чалавек, але я імкнуся да гэтага, прашу Госпада, разумею, што сам, сваімі сіламі не магу гэта зрабіць, але Госпад гэта зрабіць можа.

Таму я хацеў бы, калі будзе такая магчымасьць, падараваць вам, шаноўная судзьдзя, сваю кнігу «Люблю Беларусь», дзе я пастараўся выказаць гэта, і вельмі-вельмі веру, што ўрэшце надыдзе час, калі беларусы палюбяць Бога, і мы, беларусы, будзем не ненавідзець сваю краіну, не асуджаць адзін аднаго, не пладзіць зло на гэтай зямлі, калі мы будзем любіць блізкага свайго. Бо «ня любіць нас Эўропа», «ня любіць нас Расея» — усе гэтыя пытаньні, усе

гэтыя праблемы можна скасаваць адным адзіным спосабам: калі мы, беларусы, палюбім адзін аднаго, калі мы будзем любіць Бога, вось тады з Божай дапамогай будзе ў нас сапраўдная хрысьціянская краіна і сапраўдная дэмакратыя. Дзякуй».

Пасьля суду:

«Калі да мяне не пускалі сьвятара, я прааналізаваў, здаецца, гэта адзінае месца ў Беларусі, куды не заходзіў сьвятар з тых часоў, з тых катаваньняў, калі расстрэльвалі пісьменьнікаў. Мне давалося распытваць начальніка турмы пра падвалы «Амэрыканкі», і ён распавёў пра нейкія памяшканьні, у якіх нават немагчыма зразумець, што рабілася, так яны збудаваныя. Безумоўна, у дворыках, у мурах адчуваецца, што гэтае каменнае сэрца ў цэнтры Менску захоўвае тую памяць».

На «хіміі»:

«Мне цяжка казаць, наколькі сапраўды складаныя справы ў Лукашэнкі. Ня стану ацэньваць, бо не знаходжуся ў Менску. У глыбінцы тут таксама адчуваецца, што сытуацыя цяжкая, але наколькі цяжкая? Да канца не зразумела. Я тут не сустрэў ніводнага чалавека, хто б апраўдваў існуючую сыстэму, існы рэжым. Настроі — ад апакаліптычных да зусім безнадзейных. Людзі, якія натуральна раней не цікавіліся палітыкай, усе жыва абмяркоўваюць сытуацыю, і ўсе з адным пасылам: калі гэта ўсё скончыцца, калі ён сыдзе, таму што ўжо ўсіх дастала, немагчыма ўжо трываць. Міліцыянты і тыя, скажам гэтак, напружаныя. Яны разумеюць, што рэжым вісіць...».

Мікола Статкевіч

Зьняволены 19 сьнежня 2010 г. —
дагэтуль за кратамі

Нарадзіўся 12 жніўня 1956 г. у вёсцы Лядна Слуцкага раёну Менскай вобласьці. Скончыў Менскую вышэйшую інжынэрную зэнітна-ракетную вучэльню. Працаваў выкладчыкам у гэтай вучэльні. У лютым 1991 г. на знак пратэсту супраць падзеяў у Вільні выйшаў з КПСС.

Стваральнік і кіраўнік Беларускага згуртаваньня вайскоўцаў. Кандыдат тэхнічных навук, падпалкоўнік запасу. Разьведзены, мае дзьвюх дачок.

У 1995 г. абраны старшынём БСДГ. Пасьля аб'яднаньня з Сацыял-дэмакратычнай партыяй Народнай згоды і стварэньня Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі (Народная Грамада) стаў старшынём БСДП (НГ).

З 2003 г. лідэр «Эўрапейскай кааліцыі».

У 2000 г. удзельнічаў у выбарах у Палату прадстаўнікоў. У 2005 г. быў асуджаны на тры гады абмежаваньня

волі за арганізацыю 18—19 кастрычніка 2004 г. у Менску вулічнай акцыі супраць афіцыйных вынікаў парлямэнцкіх выбараў і рэфэрэндуму. Па амністыі тэрмін абмежаваньня волі быў скарачаны на год.

Кандыдат на прэзыдэнцкіх выбарах 2010 г. Затрыманы 19 сьнежня 2010 г. пасьля акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў і зьмешчаны ў СІЗА КДБ. Абвінавачаны ў арганізацыі і ўдзеле ў масавых беспарадках.

26 траўня 2011 г. судзьдзя Ленінскага суду Менску Людміла Грачова асудзіла Статкевіча на шэсьць гадоў пазбаўленьня волі ў калёніі ўзмоцненага рэжыму. Адбывае пакараньне ў Шклоўскай калёніі №17. Праваабарончая арганізацыя «Міжнародная амністыя» прызнала яго вязьнем сумленьня.

Партрэт на фоне кратаў

Кацярына Статкевіч, дачка

Улады баяцца майго бацькі

Калі вясной пачынае квітнець бэз, бацька абавязкова прыносіць нам раскошныя букеты з бэзу розных колераў. Ён зь дзяцінства любіць гэтыя духмяныя кветкі. А летам часта купляе для нас маленькія букецікі ярка-блакітных васількоў. Яму падабаюцца гэтыя тыпова беларускія кветкі, да таго ж ён любіць перакінуцца парай слоў з бабулькамі, якія іх прадаюць. Ён увогуле любіць размаўляць з пажылымі людзьмі, асабліва зь васкоўцамі.

Бацька нарадзіўся і вырас у сяле Лядна Слуцкага раёну, таму ён добра ведае, як жывуць і працуюць вясковыя людзі. Ён любіць слухаць, як шуміць поле, засеянае жытам, як шумяць бярозы і ліпы на ветры. Яму вельмі падабаецца сельская ежа, тыповыя беларускія прадукты: капуста, буракі, бульба, сала, кіслае малако. Калі мы былі малыя, бацька любіў з намі

збіраць грыбы, у якіх выдатна разбіраецца, лавіць рыбу або проста вандраваць. Бацька добра ведае Беларусь, аб'ездзіў усе куткі краіны, ведае гісторыю амаль кожнага гарадка, ганарыцца беларускай мовай, культурай і людзьмі.

Пасьля заканчэння сельскай школы бацька паступіў вучыцца на інжынера ў МВІЗРУ ў Менску — сёння гэта Вайсковая акадэмія. Ён хацеў быць абаронцам сваёй краіны, хацеў быць афіцэрам, шанаваў афіцэрскую годнасць. За гады навучання ён прывычаіўся кожны дзень займацца спортам, дагэтуль бегае кожны дзень некалькі кілямэтраў і робіць фізічныя практыкаванні. Пасьля заканчэння МВІЗРУ яго разьмеркавалі ў Мурманскую вобласць, таму два гады мы з бацькамі пражылі за Палярным кругам. Там бацька займаўся навукай, пісаў кандыдацкую дысэртацыю ў галіне супрацьпаветранай абароны.

У нас дома вельмі шмат кніг зь ягонай спецыяльнасці, напісаных бацькам пад псеўданімам. Пра тое, што гэта яго кнігі, я даведлася ўжо дарослаю, калі спыталася, чаму ў нас столькі кніг аднаго аўтара, і ён проста сказаў, што гэта яго кнігі. Ён ніколі не рабіў вялікага шуму вакол сваіх навуковых дасягненняў, нягледзячы на тое, што напісаў больш за 60 навуковых працаў, быў узнагароджаны як найлепшы афіцэр супрацьпаветранай абароны паўночна-эўрапейскай часткі СССР і меў мэдалі. Яму прадказвалі выдатную навуковую і вайсковую кар'еру.

Калі ў пачатку 80-х мы вярнуліся ў Менск, то некалькі гадоў жылі ўчатырох у 9-мэтровым пакоі ў інтэрнаце, потым атрымалі яшчэ адзін пакой. Толькі калі мне было ўжо адзінаццаць, мы нарэшце атрымалі кватэру, гэта было вялікае сьвята.

У Менску бацька паступова пачаў усё болей зай-

мацца грамадзім жыцьцём. Ён распрацаваў канцэпцыю стварэння беларускага войска, якая была рэалізаваная пасля распаду СССР. У 1991-м годзе бацька выйшаў з камуністычнай партыі, выступіў супраць путчу, стварыў Беларускае згуртаванне вайскоўцаў (БЗВ). У 1992 годзе ён арганізаваў шматтысячную прысягу афіцэраў на вярнасьць Беларусі, што прымусіла ўрад прывесці да прысягі Беларусі ўсіх афіцэраў сілавых структур. Гэта было важным крокам да незалежнай арміі, таму што да той пары беларускія афіцэры знаходзіліся пад прысягай неіснуючаму СССР.

Ідэя аб'яднання апазыцыі ўжо тады была адным з асноўных прынцыпаў ягонага палітычнага жыцця. У далёкім 1992 годзе бацька дамогся падпісання ўладамі і апазыцыяй сумеснага Антыкрызіснага пагаднення ў абарону незалежнасці. Бацька заўсёды імкнуўся і будзе імкнуцца аб'яднаць апазыцыю дзеля дасягнення сумесных мэтаў, не дапусьціць разрозьнення. Якраз таму ўлады так моцна баяцца менавіта яго — тады, нават у тыя «дзікія 90-я гады», яму ўжо ўдалося ўсіх аб'яднаць дзеля незалежнасці краіны. Гэта значыць, што гэта можа атрымацца зноў, нягледзячы на новых і новых бессаромных «засланных казачкоў», якімі кішэла тады і кішыць цяпер апазыцыйная палітыка. Таму ўлады заўсёды перашкаджалі яму ісьці на выбары, ціснулі на сяброў ягонай каманды. Бо ён, у адрозьненне ад многіх дэмагогаў, сапраўды ставіць мэту аб'яднацца і можа гэтага дамагчыся.

У 1993 годзе, будучы ў свае 36 гадоў ужо падпалкоўнікам, бацька меўся абараняць доктарскую дысэртацыю, але за месяц да плянаванай абароны яго звольнілі. Прычына — ён выступіў супраць таго, каб Беларусь накіроўвала сваіх салдатаў на чужыя вой-

ны. Нягледзячы на звальненне, ён здолеў дабіцца, каб парламэнт адмовіўся адпраўляць нашых салдат у «гарачыя кропкі», якіх тады было вельмі шмат.

Тым салдатам, якім гэта выратавала жыццё, цяпер павінна быць 35—37 гадоў. Ці ўспамінаюць яны або іхныя бацькі, што гэтыя хлопцы маглі б пакінуць сваё жыццё альбо зрабіцца інвалідамі на якой-небудзь аўганскай альбо таджыцкай мяжы, ахоўваючы інтарэсы іншай краіны? А іхныя маці мелі б той самы лёс, што і маці «аўганцаў», якія вярнуліся пакалечанымі з чужой вайны? Я часта думаю пра тое, што, магчыма, нехта з тых хлопцаў, якім мой бацька тады ўратаваў жыццё, цяпер служыць у сілавых структурах, кіруе допытамі. Такого ўзросту быў і адзін «так-званы-афіцэр», які дапытваў майго бацьку, сыстэматычна адбіваючы яму ногі ніжэй калена. Сапраўды нявызнаны шляхі Твае, Госпадзе.

Мой бацька, не сумняваючыся, загубіў сваю выдатную навуковую і вайсковую кар’еру, таму што ня мог пайсці супраць свайго сумлення. Таму што ён надае вельмі вялікае значэнне таму, што называецца — адказнасць за жыццё іншых і годнасць афіцэра. І я ведаю, што ён ніколі не шкадаваў аб гэтым і ніколі не казаў, што трэба было б тады паводзіць сябе па-іншаму.

Змены ўлады бацька імкнецца дасягнуць мірным шляхам. Ён не прызнае гвалту, заўсёды заступаецца за людзей, дапамагае. Пасьля таго, як абраны ў 1994 годзе прэзідэнт Лукашэнка пачаў незаконна перакройваць Канстытуцыю і вынішчаць апазыцыю, мой бацька, не сумняваючыся, уступіў у апазыцыйны рух і быў абраны старшынём Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі (Народная Грамада).

З таго часу ён узначальваў больш за 30 шматтысячных мірных дэманстрацыяў за незалежнасць

Беларусі, за што меў каля 30 адміністрацыйных арыштаў. Напярэдадні прэзідэнцкіх выбараў 2001 і 2006 гадоў супраць яго ўзбуджаліся крымінальныя справы, каб перашкодзіць яго ўдзелу ў выбарах у якасці кандыдата ў прэзідэнты. У 2005 годзе яго асудзілі на 3 гады абмежавання волі. Пасьля «хіміі» ён працягнуў палітычную дзейнасць, нягледзячы на тое, што ўлады рабілі ўсё, каб прыбраць яго з палітычнай арэны.

Адмова ад любога гвалту — важны прынцып, якога мой бацька трымаецца ў палітычным жыцці. Тым больш абсурднае абвінавачанне, якое яму зараз выстаўлена. Ён ніколі і нікога не заклікаў да беспарадкаў ці біцця нейкіх вокнаў. Наадварот, ён патрабаваў перамоваў з уладамі. Гэта вельмі добра відаць на відэа з Плошчы-2010, дзе ён патрабуе, каб улады выйшлі на перамовы. На відэа таксама выдатна бачна, што дэманстрацыя праходзіла мірна — нягледзячы на дзясяткі тысяч удзельнікаў, не былі пашкоджаныя ніякія машыны, вітрыны крамаў, пакуль некалькі нанятых бессаромных жывёл не разбілі перад камэрамі некалькі вокнаў у Доме ўраду, каб улады мелі прычыну чарговым разам брутальна разагнаць дэманстрантаў. Шкада маладых хлопцаў, якія павяліся на гэтую правакацыю.

Улады баяцца майго бацькі, таму высунута гэтае абсурднае абвінавачанне, таму цягам месяцаў абсечаныя ўсе кантакты са знешнім сьветам. Улада баіцца таго, што ў сьнежні, нягледзячы на 16 гадоў прапаганды, нягледзячы на страх і на холад, на вуліцы выйшлі дзясяткі тысяч людзей, каб паказаць, што яны хочуць свабоды, хочуць жыць у цэнтры Эўропы XXI стагодзьдзя, а не ў Савецкім Саюзе сталінскіх часоў. Улада баіцца майго бацькі і таго, што ён

сапраўды можа аб'яднаць апазыцыю, можа стаць на чале дэманстрацыі, можа дасягнуць змены ўлады.

Я вельмі спадзяюся, што судзьдзя Людміла Грачова, якая будзе судзіць бацьку, будзе судзіць сумленна і паводле закону. Я ведаю, што беларускія судзьдзі зазнаюць вялікі ціск, але я ведаю, што, тым ня менш, ёсць сумленныя людзі, якія і ў такой нялёгкай сытуацыі не забудуць, што такое сумленне і годнасць. Як гэтага ніколі не забывае мой бацька.

10 траўня 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Апошнія слова ў судзе:

«19 сьнежня ў Беларусі сапраўды было здзейснена асабліва цяжкае злачынства.

І гэта зрабіў адзін кандыдат у прэзідэнты. Гэта злачынства кваліфікуецца артыкулам 357 часткай другой Крымінальнага кодэксу. І гучыць так: захаваньне дзяржаўнай улады неканстытуцыйным шляхам. Я быў кандыдатам у прэзідэнты і лічыў сваім абавязкам зрабіць усё магчымае, каб прадухіліць гэтае злачынства. Я спрабаваў давесці да шырокай грамадзкасьці, як будзе ажыццяўляцца гэтае злачынства. Таму што, на жаль, ужо быў досвед такіх злачынстваў.

Я наўпрост звяртаўся да гэтага кандыдата і пісьмова і праз эфір беларускага тэлебачаньня з прапановамі не рабіць гэтага і, ведаючы, што гэта не спрацуе, спрабаваў арганізаваць масавую акцыю. Каб шляхам прысутнасці вялікай колькасці людзей, якія дэманструюць сваю нязгоду, прымусіць уладу да закону.

Тут шмат гучала, што акцыя была незаконная, несанкцыянаваная і гэтак далей. Шаноўнае грамадства, у жыцці бываюць такія сытуацыі, калі трэба ісьці на парушэньне заканадаўства больш дробнае, каб прадухіліць больш цяжкія наступствы.

Напрыклад, нікому ня прыйдзе ў галаву абвінаваціць чалавека, які выскачыў на праезную частку, каб з-пад машыны выхапіць дзіця. Ніхто ў здаровым розуме ня выпіша яму квітанцыю за парушэньне правілаў дарожнага руху. Або больш страшны прыклад. Ніхто, мабыць, таксама не абвінаваціць чалавека за нанясеньне цялесных пашкоджаньняў забойцу, каб прадухіліць забойства. Праўда, бываюць і іншыя прыклады, калі наадварот. Я чытаў, як у Гомелі чалавек, прадухіліўшы крадзёж уласнага магнітафона, выскачыў за рабаўніком, параніў яго, а потым бег за параненым і зарэзаў яго. Пазней быў вызвалены на свабоду асабістым указам кіраўніка гэтай улады. Бываюць і такія выпадкі.

Але ўлада вырашыла сфальшаваць выбары чарговы раз і задумала яшчэ адно злачынства — расправу над дэмакратычнымі сіламі, над тымі, хто пратэставаў супраць фальсыфікацыяў. Расправа гэтая рыхтавалася загадзя.

Я спасылаюся на Беларускае дзяржаўнае тэлебачаньне, якое пасля новага году дэманстравала зьвесткі, дакумэнты, што нібыта апазыцыя замаўляла халодную зброю на дзяржаўным заводзе.

Гэта насамрэч сьведчыць пра тое, што яшчэ задоўга да 19 сьнежня на дзяржпрадпрыемстве замаўляліся заточкі, каб потым абвінаваціць, магчыма, мяне. Але потым, мабыць, зразумелі, што гэта занадта белымі ніткамі шытае. Але спроба была. У СІЗА КДБ мне распавялі, што за шмат дзён там пачалі рыхтавацца да вялікай колькасці арыштантаў,

пачалі збываць шчыты, каб спалі новыя арыштанты, бо ўсім месцаў не хапае.

Нават па матэрыялах справы бачна, што прадстаўнікі міліцыі абышлі ўсе ўстановы ўздоўж праспекту Незалежнасці і папярэдзілі, што будуць масавыя беспарадкі, маўляў, зачыняйцеся. У матэрыялах справы ёсць ліст ад «МакДональдса», дзе напісана, што яны закрыліся ў 20.15 у сувязі з масавымі беспарадкамі. А ў 20.15 толькі пачынаўся мітынг на Кастрычніцкай плошчы. Усё гэта сьведчыць пра тое, што акцыя была загадзя сплываваная.

Правакацыя пачалася з нападу ў 19.30 на двух кандыдатаў, калі галасаваньне яшчэ ішло. Мэтай нападу было ня толькі нанесці цялесныя пашкоджанні, але каб узбудзіць ва ўдзельніках акцыі на Кастрычніцкай плошчы пачуцьцё помсты, каб атрымаць разбуральны натоўп, атрымаць нагоду для далейшай расправы. Людзі павялі сябе адказна і не паддаліся тады на правакацыю. Калі пачалася дэманстрацыя, улады мэтанакіравана блякавалі кандыдатаў, спынілі галаву калёны, каб былі беспарадкі. Але зноў людзі паводзілі сябе прыстойна, адказна.

Далей падчас мітыngu на плошчы Незалежнасці нейкія невядомыя пачалі біць шкло. Потым яны крычалі «ГУВД», калі іх білі (мы гэта бачылі на відэа). Да іх далучыліся некаторыя мітыngoўцы. Я іх не асуджаю. Хто выпадкова павёўся, а нехта спрабаваў такім чынам прадухіліць большае злачынства — краінай кіруе самазванец. Я думаю, што і цяпер у значнай часткі грамадства гэтыя маладыя людзі ўспрымаюцца як героі. Мабыць, хутка будзе гэтак, што шмат людзей будуць хваліцца, што ўдзельнічалі ў тых падзеях.

Кіраўнік рэжыму ў інтэрвію «Вашынгтон пост» хваліўся, што ў рэжыме анлайн кіраваў сытуацыяй

каля Дому ўраду. Ён усё бачыў, аддаваў каманды. Ён, мабыць, аддаў каманду, калі падышоў АМОН, і людзі адышлі ад Дому ўраду, каб АМОН сышоў, справакаваўшы такім чынам далейшы працяг удараў па гэтых дзвьярах. Бо я ня веру, што нейкі афіцэр мог на сябе ўзяць такую адказнасць без каманды зверху.

Скарыстаўшыся гэтай сытуацыяй, улады нацкавалі спэцназ на мірных людзей. Сотні людзей зьбілі, хаця яны не супраціўляліся. Потым, калі падзеі завяршыліся, паглядзелі, што не хапае. Мэта расправы была адцягнуць увагу ад сапраўднага злачынства — захопу ўлады. Паглядзелі, не хапіла доказаў. Тады пайшлі на фальшаваньне рэчавых доказаў. Прывезлі бутэлек нібыта з кактэйлем Молатава, прывезлі, раскідалі і зрабілі пратакол. Але знайшліся эксперты, якія паказалі, што там звычайная вада, і ёсць дакумэнт. Але гэтыя рэчы суткі да агляду мусілі ляжаць на марозе і мусілі замерзнуць у лёд, а яны напісалі — вадкасьць. Унікальная беларуская вада, якая не замярзае пры 14 градусах марозу.

Увага грамадзкасці была адцягнутая. Бо арыштаваныя дзясяткі людзей. Замест таго, каб абмяркоўваць захоп улады, мы абмяркоўваем гэта. Непараўнальныя рэчы. Ён уладу захапіў, а яму дзверы пабілі на 14 мільёнаў беларускіх рублёў. Цяпер паводле рэальнага курсу гэта 2 тысячы даляраў, празь некалькі месяцаў 1 тысяча даляраў будзе. З другога боку, толькі даход Кіраўніцтва справаў прэзыдэнта, які нікім не кантралюецца ў дзяржаве, складае 100 мільёнаў даляраў у месяц. За кадэнцыю прэзыдэнцкую пяцігадовую гэта 6 мільярдаў.

Да нашай сытуацыі вельмі добра падыходзіць гэтае слова — муляжы.

Зараз мы ўбачым муляж правосудзьдзя. Зьнешне ўсё нармальна — адвакаты, пракурор, судзьдзя — але насамрэч муляж з загадзя вызначаным канцом. Як і з выбарамі — муляж. Парлямэнт — муляж. Хто ў гэтым сумняваецца?

Нават нашу эканоміку, якая ў неблагім стане засталася ад савецкіх часоў, праелі і паступова ператвараюць у муляж, як і беларускую валюту.

Гэтак і наша жыццё ператвараюць у муляж — быццам эўрапейцы, апранутыя нармальна. Але насамрэч як муляжы жывём. А насамрэч за ўсім гэтым страх, залежнасьць і неабароненасьць ад любых нечаканасьцяў, ад таго, якія тараканы ў высокай галаве прабягуць. Час вяртаць Беларусь да нармальнага жыцця. На жаль, але гэта немагчыма без змаганьня. На жаль, гэтае змаганьне не абыходзіцца без ахвяраў.

Дзякую за мужнасьць тым, хто не напалохаўся і прыйшоў на Плошчу. І прашу прабачэньня ў тых, хто быў ні за што зьбіты, апынуўся на нарах, у клетках. Хачу сказаць родным і блізкім гэтых людзей, што вам не павінна быць сорамна за сваіх сыноў, братоў, якія сядзяць у клетцы. Зараз на дадзены момант гэта высокае месца. Значна больш высокае, чым на тым баку залі.

Зьвяртаюся да дыпляматаў разьвітых эўрапейскіх краінаў — ня трэба прапаноўваць рэжыму грошы за нашу свабоду. Калі вы зробіце гэта, у нас будуць новыя закладнікі. А я згодны ахвяраваць сабой. У злачынцаў закладнікаў выкупаць нельга. Калі вы зробіце гэта, значыць будуць іншыя закладнікі, і сытуацыя доўга ня зьменіцца.

Што да асабіста мяне і прапановы пракурора. Я гатовы ахвяраваць сваёй уласнай свабодай дзеля

таго, каб наблізіць свабоду сваёй краіны. Я веру ў тое, што Беларусь будзе вольнай».

Ліст з-за кратаў:

«У мяне ўсё нармалёва, але спрабуюць «падламаць» маральна і фізычна. Працую на пілараме, цягаю бярэны да пілы. Званкі і лісты адпраўляць забаронена. Прычым забарона не афіцыйна, а практычна. Напісаў ліст, начальнік апэратыўнага аддзелу зьбірае «актыў», цытуе і камэнтуе гэты ліст перад імі, складае пратакол аб канфіскацыі ліста (даволі нявіннага зьместу) і абвешчае пакараньне ўсяму атраду — сьпілаваць турнік і брусы ў лякальнай зоне. Пісаць таму не магу».

Алег Федаркевіч

Зьняволены 19 сьнежня 2010 г. —
вызвалены 14 верасня 2011 г.

Нарадзіўся 19 сакавіка 1961 г. у вёсцы Палужжа Карэліцкага раёну, дзе скончыў сярэдняю школу. Паступіў у Армавірскую вайскова-паветраную вучэльню Краснадарскага краю на спэцыяльнасьць «лётчык-зьнішчальнік». Правучыўся 2,5 гады, кінуў вучобу. Быў прызваны ў войска, дзе служыў апэратарам-радыёмэханікам. Скончыў інжынэрна-эканамічны факультэт Беларускага політэхнічнага інстытуту. Працаваў майстрам у будаўнічым каапэратыве, у сярэдзіне 90-х — на будоўлях ЗША, Польшчы, Расеі.

У сярэдзіне 90-х стаў сябрам партыі БНФ, браў удзел у выбарчых кампаніях, мітынгх, масавых акцыях. Жанаты. Мае дачку.

Арыштаваны пасля акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў 19 сьнежня 2010 г. Абвінавачаны ва ўдзеле ў масавых беспарадках.

12 траўня 2011 г. судзьдзя Маскоўскага суду Менску Алена Шылько за ўдзел у падзеях на Плошчы асудзіла Федаркевіча на 3,5 гады зьнявольненьня ў калёніі агульнага рэжыму.

Адбываў пакараньне ў Магілёўскай калёніі № 19.

Партрэт на фоне кратаў

Галіна Абакунчык, журналістка

50-гадовы рамантык

На судзе Олег Федаркевіч трымаўся годна і нават спрабаваў падтрымаць іншых падсудных, якія апынуліся тут разам зь ім.

Жонка Вольга Федаркевіч кажа, што ён добры муж і бацька: «Проста ў яго такая шчырасьць і непасрэднасьць... Хоць яму ўжо 50 гадоў, але у душы ён рамантык, усё яшчэ марыць узьнёсла. І з-за гэтага абсалютна неасьцярожны чалавек. Да прыкладу, у той жа вась сытуацыі, калі патрапіў пад арышт».

На судовых пасяджэньнях прысутнічалі таксама сваякі: брат, які вельмі падобны да Алега, пляменьнікі. І, натуральна, дачка, 19-гадовая Яна. Ёй найбольш памятаецца адпачынак з бацькам у Крыме: «Жылі ў намётах, хадзілі ў горы, палілі вогнішча ўвечары. Увесь час займаліся спортам. Ён любіць актыўны адпачынак. Адвёў мяне у сэкцыю акрабатыкі ў 6 гадоў. І я цяпер вучуся ў фізкультурным унівэрсытэце».

Колькі памятаю, ён заўжды працаваў на будоўлі. А ў маладосьці марыў быць вайсковым лётчыкам».

Да арышту Олег працаваў прабамам.

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Апошнія слова ў судзе:

«Для раба не галоўнае свабода — для раба галоўнае помста. Калі адзін чалавек лічыць для сябе магчымым быць вышэй за Канстытуцыю і караць іншых за дзеянні, якія ён лічыць неправамернымі, то гэта і ёсць самая вялікая несвабода і несправядлівасць».

Пасьля вызвалення:

«Адразу пасля арышту за Плошчу гэбісты прымуслі мяне выступіць па тэлебачанні. Сказалі: ня выступіш — 10 гадоў атрымаеш...»

«На мой удзел у акцыі пратэсту на плошчы Незалежнасці шмат паўплываў досвед, набыты падчас працы ў ЗША. Мне шмат што стала зразумела, чаму там людзі жывуць заможна, чаму яны ўсміхаюцца. Прадукцыйнасць маёй працы тут і ў ЗША была і застаецца аднолькавай. Але там я атрымоўваў 100 даляраў за дзень, а тут — 300 даляраў за месяц. А куды дзяюцца мае астатнія грошы?.. Таму я пайшоў, каб у Беларусі таксама адбыліся перамены да лепшага жыцця. Я ўяўляў, што ў нас адбудуцца змены паводле прыкладу ўкраінскай памаранчавай рэвалюцыі. Што адчыняцца дзверы, распачнуцца перамены і зменіцца ўрад. Але ў Беларусі ўсё аказалася прасцей: адчыніліся дзверы, выйшлі дужыя хлопцы і паказалі ўсё, чаму іх вучылі. Трэба адзначыць, што ў сярэдзіне 90-х, калі я хадзіў на мітынгі і дэманстрацыі, падрыхтоўка і адносіны былі іншыя. А цяпер спэцназаўцы зьбівалі людзей жорстка і прафэсійна. Тое, што балела сьпіна пасля дубінак — гэта адно.

Але ўсё думаў — чаму я паваліўся? А пасля мне брат распавёў, што ён бачыў праз інтэрнэт выставу ў Жэнэве. І кажа, што добра бачна, як табе спэцназвец ззаду б'е дубінкай па галаве. У мяне была добрая футравая шапка, і ўдар не разьбіў галавы, але зваліў з ног.

«У СІЗА на Валадарцы і ў турме 90% людзей — яшчэ большыя апазыцыянэры да дзейнага рэжыму, чым я. У іх больш нянавісці і агрэсіі да цяперашняй улады. Калі я яшчэ разглядаю магчымасць прыйсці да пагаднення палітычнымі і дыпламатычнымі шляхамі, то ў сьведомасці гэтых людзей пляны, сугучныя з падзеямі ў Паўночнай Афрыцы. А прашэнне аб памілаванні мяне ўгаворвалі напісаць яшчэ перад судом. Але пасля шасці месяцаў «прасавання» ў СІЗА ў мяне ўжо ўсталявалася такая нянавісць да гэтага рэжыму, да гэтага ладу, да гэтых адносінаў, што такія прапановы толькі выклікалі процілеглую рэакцыю. Асабліва да КДБ. Дагэтуль у мяне ўсё ж былі ўяўленьні, што КДБ служыць для абароны бяспекі грамадзян і дзяржавы — выкрывае шпіянаж, арганізаваную злачыннасць. А насамрэч КДБ служыць для таго, каб «прасаваць» свой народ, усяго толькі за тое, што ён думае і хоча жыць інакш! У турме адміністрацыя і тыя самыя гэбэшнікі спрабавалі са мной разоў восем на тэму просьбы аб памілаванні дамовіцца. Таму я напісаў для адміністрацыі паперу, каб мяне не турбавалі ў гэтым пытанні, асабліва кадэбісты, такога зместу: «Я адмаўляюся ад памілавання паводле маральных і этычных меркаванняў». Уся гэтая сытуацыя ўмацавала мой дух.

Аляксандар Фядута

Зьняволены 20 сьнежня 2010 г. —
вызвалены 8 красавіка 2011 г.

Нарадзіўся 3 лістапада 1964 г. у Горадні. Палітычны аглядальнік і аналітык, літаратуразнавец. Скончыў расейскае аддзяленьне філялягічнага факультэту Гарадзенскага дзяржаўнага ўнівэрсытэту імя Янкі Купалы. Працаваў настаўнікам расейскай мовы і літаратуры. Быў сакратаром ЦК ЛКСМБ у пытаннях студэнцкай моладзі, першым сакратаром ЦК Саюзу моладзі Беларусі. Кандыдат філялягічных навук. Быў членам КПСС, Рэспубліканскай партыі працы і справядлівасьці. Член палітсавету Беларускага аб'яднаньня «Яблоко». Жанаты.

У 1994 г. быў сябрам перадвыбарнага штабу А. Лукашэнкі, пасьля перамогі якога стаў начальнікам упраўленьня грамадзка-палітычнай інфармацыі Адміністрацыі прэзыдэнта. У сьнежні 1994 г. пайшоў у адстаўку.

Працаваў у апазыцыйных выданьнях: «Белорусская деловая газета», «Имя», «Народная воля». 3 чэрвеня 1998 г.

— уласны карэспандэнт газэты «Московские новости» ў Беларусі. Сустаршыня Грамадзкага навукова-аналітычнага цэнтру «Беларуская пэрспэктыва» (1995—1998). 3 1999 г. — прэзыдэнт грамадзкага аб'яднаньня «Сацыяльныя тэхналогіі».

У часе прэзыдэнцкіх выбараў 2010 г. працаваў у штабе кандыдата ў прэзыдэнты Ўладзімера Някляева. Быў арыштаваны 20 сьнежня 2010 г. ва ўласнай кватэры і зьмешчаны ў СІЗА КДБ. У канцы сьнежня Фядуту выстаўлена абвінавачваньне ў арганізацыі масавых беспарадкаў. 30 сакавіка 2011 г. абвінавачваньне перафармуляванае на арганізацыю дзеяньняў, якія груба парушаюць грамадзкі парадак, ці ўдзел у іх. 8 красавіка 2011 г. адпушчаны пад падпіску аб нявыезьдзе.

20 траўня судзьдзя Фрунзэнскага суду Менску Жана Жукоўская асудзіла Фядуту на 2 гады пазбаўленьня волі ўмоўна з выпрабавальным тэрмінам 2 гады. Праваабарончая арганізацыя «Міжнародная амністыя» прызнала яго палітвязьнем.

Партрэт на фоне кратаў

Юры Дракахруст, аглядальнік «Свабоды»

Сапраўды шырокі чалавек

Аляксандар Фядута, якога я па праву старога сяброўства называю Сашам ці Шурыкам, — сапраўды шырокі чалавек.

І ня толькі ў фізычным сэнсе. Ён ня ўпісваецца ні ў якія звыклыя катэгорыі і куточки айчыннага грамадзкага жыцьця. Скажам, усе ведаюць, што Лукашэнку нам на шыю пасадзіў менавіта ён. І хаця да гэтай справы былі датычныя многія цяперашнія правадыры айчыннай дэмакратыі і ўладары думак, і нягледзячы на тое, што Фядута ці не адзіны прынёс за гэта публічнае, нікому насамрэч не патрэбнае па-

каянне, — прысуд не падлягае абскарджанню: вінаваты ён і ніхто іншы.

Праўда, і найлепшую кнігу пра створанага ім Голема таксама напісаў доктар Франкенштайн — Фядута. Можа, ёсць на чыйсьці густ і лепшыя, але гэтая кніга — і аўтабіяграфія, спроба патлумачыць, чаму інтэлектуалы робяцца «вучнямі чарадзея».

Памятаю, як пасля перамогі Лукашэнкі на выбарах у 1994 годзе мне раптам пазваніў новасьпечаны кіраўнік ідэалогічнага ведамства новаабранага прэзідэнта. Мы доўга сядзелі зь ім у парку Горкага, і ён тлумачыў мне сябе. І Лукашэнку.

Праўда, празь некалькі гадоў, калі Фядута быў ужо першым прам БДГ, на маё паўжартаўлівае пытаньне: «А што ты атрымаў ад свайго хаджэння ва ўладу?» — пачуў парадаксальнае: «Вы мяне прынялі. Каму быў цікавы камсамольскі правадыр? А былы ідэолаг прэзідэнта — сам бачыш».

Дарэчы, перад Лукашэнкам, глядзячы па ўсім, ён таксама вінаваты больш за іншых. Ягонае пасадка, пры тым, што ён і на Плошчы 19-га ня быў, апроч іншага — яшчэ і асабістая помста: крыўда за «зраду». Ці за тое, што з усіх сяброў той, ужо дагістарычнай каманды 1994 году Лукашэнка толькі Фядуту абавязаны больш, чым Фядута яму. Ці за арыстакратычны жэст, калі ідэолаг адміністрацыі ў 1994 годзе ўзяў на сябе адказнасць за «белыя плямы» ў газэтах і сышоў у адстаўку.

А яшчэ Фядута любіць Пушкіна. Любоў Сашы да расейскага клясыка прыгадваюць яму ўсе, каму не лянота. Праўда, можа яшчэ больш ён любіць, што зусім ужо дзіўна, Булгарына, які ў дзяцінстве гуляўся ў касінераў Касьцюшкі. Фядута пра яго нават кнігу напісаў. І яшчэ — пра сучасных беларускіх паэтаў. Здавалася б, калі Пушкін і Булгарын, то якія су-

часныя беларускія паэты? І наадварот. Але вось неяк у Сашы яны спалучаюцца. Цесна яму ў ідэалогічна правільных норках.

Цяжка сказаць, у якой ступені кампанія «Гавары праўду» абавязаная сваім нараджэннем Фядуту. Мяркую, што ў немалой, асабліва ў ідэйным пляне. Надта шмат у яе ідэалёгіі было таго, да чаго ён заўсёды быў схільны: добразычлівае стаўленне як да Расеі, гэтак і да Эўропы, былыя намэнклятурныя сувязі, своеасаблівае народніцтва.

Акрамя розных іншых чыннікаў, было ў гэтым, і хіба не галоўным было, жаданьне выказаць сябе, як і ў 1994 годзе, кінуць выклік лёсу, вызначаць будучыню сваёй краіны.

Не ўдалося, як і тады. Праўда, з супрацьлеглых прычынаў. Але чалавек выказвае сябе і ў шляху да мэты, ня толькі ў яе дасягненні.

Гэта, у прыватнасці, увасобілася ў ягонай формуле «Плошча адчаю», якую ён напісаў у сваім блогу напярэдадні 19 сьнежня. Было ў гэтым галічаўскае «можаш выйсьці на Плошчу...». Калі вядзе ўжо не палітычны разьлік, а проста чалавечая годнасць, калі непрыстойна ня выйсьці. Пасля разгону Плошчы ён сказаў: «Мая Плошча наперадзе». Вось ён і стаіць на ёй.

І яшчэ адна далікатная акалічнасьць — наконт пласты за свой выбар. Тут сапраўдным судзьдзем можа быць толькі той, хто сам гэта годна прайшоў. Таму нагадаю толькі, што ніякіх арыгінальных прызнаньняў і тлумачэньняў, ніякіх складаных гульняў, ніякіх відэастужак, якія трэба аспрэчваць і інтэрпрэтаваць, ад Фядуты з турмы не было. Банальна сядзеў, банальна трымаўся, ніякіх сэнсацыяў, турма — ня маці родная. Сядзеў, як і некаторыя ягоныя любімыя героі беларуска-польска-расейскай гісторыі.

Можа, менавіта дзякуючы свайму літаратурнаму і гістарычнаму досведу Саша добра ведаў, з кім мае справу. І наконт улады, і наконт народу.

Сказаць, што Саша — анёл з крыльцамі, — дык не, хаця жанр «партрэта на фоне кратаў» блізка да агіяграфіі. Часам — халодны палітык, майстра хітрай камбінацыі, часам — палітэхноляг, чыя прафэсія з рамантызмам і ідэалізмам несумяшчальная, часам — рэзкі, жорсткі і нават злы палеміст. Ну не ікона і ня помнік самому сябе. Самалюбны, з воляй да ўлады, спакусай якой у 1994 годзе атруціўся, здаецца, назаўжды. А што — недзе палітыкі пазбаўленыя прагі да ўлады і ня гэта рухавік іх асобы?

Але пры гэтым Саша і рамантык. У той размове ў парку над Сьвіслаччу ён казаў мне, што Лукашэнка стане заклінальнікам зьмеяў народных забабонаў, а іншыя, ды і сам прэзыдэнт, будуць рабіць патрэбныя краіне рэформы. Гэтак і зараз плян перамоваў з урадоўцамі і сілавікамі, які Фядута агучвае цяпер і агучваў у ноч 19-га, не ўяўляецца мне цалкам рэалістычным, але сам Саша, відаць, у яго верыў.

Аднак Сашаў ідэалізм — не яго асабісты, гэта ідэалізм беларускага грамадства, якое другое дзесяцігодзьдзе, а па вялікім рахунку — каторае стагодзьдзе блукае, як габрэі па пустыні.

Калі Фядуту пасадзяць — гэта будзе вялікая памылка і грэх. Не, лепш бы нікога не саджалі, бо ўся справа яйка выедзенага ня вартая і ўсе калі і былі зь нейкага пункту гледжаньня вінаватыя, дык даўно сваімі суткамі і месяцамі гэтую віну выкупілі.

Але пасадзіць Фядуту — гэта яшчэ і адабраць у беларускага жыцьця яго квітучую складанасьць, зрабіць яго значна больш прымітыўным і злым. А гэтага і цяпер маем з коптурам.

4 траўня 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Пасьля СІЗА КДБ:

«Празьмерных фізычных уздзеяньняў, якія можна было б назваць катаваньнем, на мяне не аказвалася. Я жыў у тых умовах, у якіх жылі мае сукамэрнікі. Нехта жыў два месяцы, нехта месяц, нехта паўгода. І я як дарослы мужчына павінен быў вытрымаць гэта. Да таго ж, я сьведомы палітык, я ўваходжу ў пэўную групу рызыкі і павінен быць падрыхтаваны да падобных выпрабаваньняў. Псыхалёгічна я быў падрыхтаваны, фізычна — значна горш. Нягледзячы на гэта, я ўсё вытрымаў і я проста не разумею, чаму мае маладзейшыя калегі называюць турэмныя ўмовы катаваньнем. Стаяў і я на той самай расьцяжцы, дзесяць хвілінаў я вытрымліваў. Праўда, аднойчы мне стала блага на чацьвёртай хвіліне, але я ўсё роўна не ўспрымаю гэта як катаваньне».

Апошнія слова ў судзе:

«Спрабаваў зрабіць «працу над памылкамі», судовы працэс дапамог зразумець, што адбылося. Трэба ведаць заканадаўства, абломваць асабістыя амбіцыі і слухаць іншых. Змовы не было — штабы ня здолелі дамовіцца. Мы з Халіп, Саньнікавым, Бандарэнкам не размаўлялі з 2007 году. А дарма. Але нашы родныя сустрэліся ў агульных чэргах, каб здаць перадачы ў «Амэрыканку». Мы хацелі перамен. Ня здолелі дамагчыся. І справа не ў міністры Куляшове. Справа ў нас. Мы павінны аб'яднацца!»

Ірына Халіп

Зьняволеная 19 сьнежня 2010 г. —
вызвалена 16 траўня 2011 г.

Нарадзілася 12 лістапада 1967 г. у Менску. Скончыла факультэт журналістыкі БДУ. Працавала намесьніцай галоўнага рэдактара «Белорусской деловой газеты» і галоўным рэдактарам штотыднёвіка «Имя», якія спынілі выхад. Неаднаразова зазнавала крымінальны перасьлед за прафэсійную дзейнасьць, атрымлівала папярэджанні ад пракуратуры.

2 красавіку 1997 г. разам з бацькам, драматургам і кінадакумэнталістам Уладзімерам Халіпам была жорстка зьбітая ў часе вулічнага мітыngu. У канцы 2009 г. ёй пагражалі забойствам невядомыя. Ляўрэатка прэміі Дзьмітрыя Завадзкага (2003), прэміі Генры Нанэна (2005), прэміі «Герой Эўропы» ў намінацыі «Мужнае сэрца» (2005), прэміі

«За мужнасьць у журналістыцы» (2009). Уласны карэспандэнт расейскай «Новой газеты» ў Беларусі.

19 сьнежня 2010 г., у дзень прэзыдэнцкіх выбараў Халіп затрымалі па дарозе з плошчы Незалежнасьці і зьмясьцілі ў СІЗА КДБ. Ёй было выстаўленае абвінавачаньне ва ўдзеле і арганізацыі масавых беспарадкаў. Пазьней абвінавачаньне было перакваліфікавана — арганізацыя і падрыхтоўка дзеяньняў, якія груба парушаюць грамадзкі парадак, альбо актыўны ўдзел у іх. Падчас знаходжаньня ў СІЗА КДБ улады спрабавалі забраць зь сям'і трохгадовага сына — Даніка Саньнікава. 29 студзеня 2011 г. меру стрыманьня зьмянілі на падпіску аб нявыезьдзе з хатнім арыштам.

У лютым 2011 г., яшчэ пад хатнім арыштам, атрымала журналісцкую прэмію «Залатое пярэ Расеі». Жонка экс-кандыдата ў прэзыдэнты, палітвязьня Андрэя Саньнікава, мае сына.

16 траўня 2011 г. судзьдзя Заводзкага суду Менску Жана Брысіна асудзіла Халіп на 2 гады пазбаўленьня волі з адтэрміноўкай пакараньня на 2 гады. Праваабарончая арганізацыя «Міжнародная амністыя» прызнала яе вязьнем сумленьня.

Партрэт на фоне кратаў

*Дзьмітры Муратаў,
галоўны рэдактар «Новой газеты»*

Разгадка Халіп І.У.

Чаму прыгожая, харызматычная, на дзіва таленавітая прафэсійная журналістка, якая мае рэдкую якасьць дасьледчыка, апынулася спачатку за кратамі ў турме менскага КДБ, а потым пад хатнім арыштам?

Таму што яна — прыгожая, харызматычная, над-

звычай таленавітая, якая мае рэдкую якасьць журналіста-дасьледчыка...

Бяда, не віна яе, у тым, што з выбітнымі генамі Люцыны Юр’еўны і Ўладзімера Трафімавіча нарадзілася яна ў краіне, якая, на жаль, прамінула эпоху адраджэньня і пасля Вялікай перамогі хутка прыступіла да брэжнеўшчыны.

Халіп існавала і існуе ў гэтым сутыкненьні: паміж маштабам бяспраўнай таленавітай асобы і традыцыяналісцкай дзяржавы, якая ня церпіць адхіленьняў ад уладнага курсу.

Яе канфлікт, я мяркую, нават не палітычны, а канфлікт эпох — чалавека адраджэньня і працягу эпохі кнігі «Адраджэньне» (Л.І. Брэжнеў, Палітвыдат, 1981 г.)

Але трэба памятаць, што гэта канфлікт паміж часам, які адступае, і часам, які непазьбежна надыходзіць.

З надыходзячым цябе, Ір.

...А ў несвабодзе ёсьць плюс: у сына нарэшце зьявілася магчымасьць наглядзецца на маму, нягледзячы на яе ненагляднасьць. Разам тату чакаць хутчэй.

10 траўня 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Ліст зь СІЗА КДБ:

«Не турбуйцеся, я не ў палоне, я проста набываю новы досьвед».

Апошнія слова ў судзе:

«Усе гэтыя дні, пакуль ішоў судовы разбор, я спрабавала зразумець адну рэч: якім чынам на адной лаве

падсудных апынуліся мы ўтраіх. Справа ў тым, што я не знаёмая зь Сяргеем Марцалевым (я рада, што хоць цяпер мы будзем знаёмыя). Я шмат гадоў ведаю Паўла Севярынца і ведаю, што ён — адзін з самых добрых, разумных і таленавітых людзей, якіх я калі-небудзь у сваім жыцьці сустракала. Але праблема ў тым, што мы ўсе прадстаўлялі інтарэсы розных кандыдатаў і наогул не перасякаліся падчас выбарчай кампаніі.

Тады чаму, уласна, мы тут? Можа быць, таму што мы ўсе разам ішлі па праезнай частцы, на якую выйшлі? Ва ўсякім разе, на працягу судовага разбору дзяржаўны абвінаваўца з зацятасьцю, несумненна вартай лепшага ўжытку, даказваў толькі гэта: што мы выйшлі на праезную частку. Так, мы выйшлі. Гэтая рэч зусім не патрабавала доказаў, паколькі мы яе не адмаўлялі. Але мы ішлі ў складзе калёны, у якой з намі ішлі яшчэ 40 тысяч чалавек, такіх жа, як мы. Тады што атрымліваецца? Можа быць, нас выцягнулі з калёны добраахвотна? У сэнсе, выпадкова. Гэта значыць, мы аказаліся выпадковымі нейкімі людзьмі. І калі б нас там не было, то ў гэты дзень на лаве падсудных на нашым месцы сядзелі б нейкія іншыя, адвольна выхапленыя з калёны людзі. У гэтым выпадку я шчаслівая, што на гэтай лаве сядзім мы, а ня іншыя людзі, таму што, паверце, я нікому, нават свайму лютаму ворагу, не пажадала б апынуцца на маім месцы.

У адносінах да маёй сям’і ўлада ўжыла тактыку выпаленай зямлі. Яны хацелі расьціснуць нас цалкам, каб не засталася нічога, нават кроплі крыві ад нас. І гэта выпадковасьцю быць ня можа. Значыць, усё, што тут адбываецца — гэта не выпадковасьць, а заканамернасьць. І, значыць, мы ўтраіх абраныя не

ў адвольным парадку, а зусім усьвядомлена. Што ў нас агульнага?

Напэўна, тое, што мы прывыклі казаць уголас, казаць гучна тых словы, якія астатнія вымаўляюць шэптам на кухні пры тэлефоне, накрытым падушкай, як у 70-я гады. І тое, што мы спрабуем угрызацца ў Канстытуцыю і патрабуем выканання нашых канстытуцыйных правоў і свабод, мы крычым: «Дайце нам сабрацца, дайце нам выказацца. У нас ёсць права на свабоду выказвання, свабоду мітынгаў і шэсьцяў», а нам ужо доўгія гады кажуць: «Не, гэта няправільна. Канстытуцыя — гэта як грошы, у адных ёсць, у іншых няма. Калі б вы далучыліся да аб'яднання «Белая Русь», у вас былі б канстытуцыйныя правы і свабоды, а так — у вас няма іх, проста таму што вы — іншыя, вы не такія як усе, у вас кроў зьлёнага колеру і галава на вінтах».

Але ў тым і трагедыя, што мы такія самыя. У нас галава не на вінтах. У нас кроў такога самага чырвонага колеру і ў нас сапраўды такія самыя правы і свабоды, як і ва ўсіх астатніх грамадзян Рэспублікі Беларусь. Мы вельмі хочам, мы марым іх рэалізоўваць і спрабуем гэта рабіць. І таму нас саджаюць у турмы, таму нас судзяць, таму нас разлучаюць з нашымі сем'ямі. Таму я не змагла нават у судзе ўбачыць свайго мужа Андрэя Саньнікава, хоць мы зь ім не разлучыліся ні на сэкунду, праходзім у адной крыві-нальнай справе, а судзяць нас у розных судах, і я ня ўпэўненая, што мы зь ім наогул пасьпеем убачыцца.

Дарэчы, пра Андрэя Саньнікава. Мне тут у судзе давлялося адказваць на пытаньне: так усё-ткі вы ступілі з ходнікаў на праезную частку ў якасьці журналіста або ў якасьці жонкі? І я тады адказала: безумоўна, у якасьці жонкі. Тым жа вечарам, пасля заканчэньня судовага пасяджэньня, я села і глыбока

задумалася: а насамрэч, чаго ўва мне было больш у той дзень 19 сьнежня на Плошчы? Гэта быў у большай ступені прафэсійны абавязак або шлюбны абавязак, ці грамадзянскі абавязак? І сёньня магу адказаць: па сто адсоткаў і таго, і другога, і трэцяга.

Я заўсёды застануся журналістам, як бы ні было. Я заўсёды застануся жонкай Андрэя Саньнікава, і я шчаслівая, што з усіх жанчын сьвету ён абраў менавіта мяне. І, нарэшце, я заўсёды застануся грамадзянкай Рэспублікі Беларусь, калі мяне, вядома, ня вышлюць і не пазбавяць грамадзянства, як гэта рабілі ў Савецкім Саюзе, але я, тым ня менш, спадзяюся на лепшае, таму што гэта ўласьцівасьць чалавечага арганізму.

Учора мая мама сказала мне: «Іра, калі цябе зноў пасадзяць, я больш ня буду хлусіць твайму сыну, я ня буду яму распавядаць, што мама зьехала ў камандзіроўку. Я раскажу яму ўсю праўду. І пра злых дзядзькаў, якія забралі маму і тату, і яшчэ пра аднаго злога дзядзьку. Пра ўсіх злых дзядзькаў, якія сядзяць тут, у гэтай краіне, на гэтай зямлі».

Я думаю, што нават калі мяне не пасадзяць, на што я ўсё-ткі спадзяюся, хлопчыку час расказаць праўду. Хай ён, нарэшце, ведае, у якой краіне, у якім грамадзтве і ў якой сытуацыі, асабістай, сямейнай, яму выпала жыць».

Пасьля суду:

«Да чаго мы дайшлі, калі радуемся таму, што нас пасадзілі не на 10—15 гадоў, а нарэшце далі мне магчымасьць гуляць з маім дзіцём, пазбавіўшы яго бацькі. Мяне больш турбуе прысуд майму мужу: 5 гадоў. Я цудоўна разумею, што мой муж ня будзе сядзець пяць гадоў, я цудоўна разумею, што яго асудзілі толькі для таго, каб абмяняць на Луіса Кар-

валана — гэта значыць на жратву і крэдыты. Пытаньне: якую цану за яго заломяць. Але ўвесь гэты час я спрабавала зразумець: чаму мяне спачатку трымалі ў СІЗА, а пасля пад хатнім арыштам? Бо калі меркаваць лягічна — калі большасці зьмянілі меру стрымання на падпіску аб нявыезьдзе, то навошта жанчыну зь дзіцём трымаць пад замком? А пасля заявы майго мужа, якую ён зрабіў у судзе, што яму пагражалі маім і Данікавым жыццём, то я разумею, што мяне проста трымалі закладніцай. І майму мужу казалі, што твая жонка і тваё дзіця ў нашых руках: у замкнёнай кватэры, пад нашым наглядом, яны бяз сувязі са зьнешнім сьветам і яны нічога нікому ня могуць сказаць. Я разумею, што ўвесь гэты час была закладніцай, і я працягваю заставацца закладніцай».

«Мы і былі гатовыя да ўсяго. Толькі не да таго, што нашага сына гэтыя пачвары пачнуць выкарыстоўваць у сваіх гульнях. Таму што чалавечыя істоты на гэта ня здольныя. А што да Бога... Ня ведаю. Вось Галакост — гэта хіба ня звыш сіл?..

Я яму не дарую нічога. І гуляць у высакароднасьць таксама не зьбіраюся».

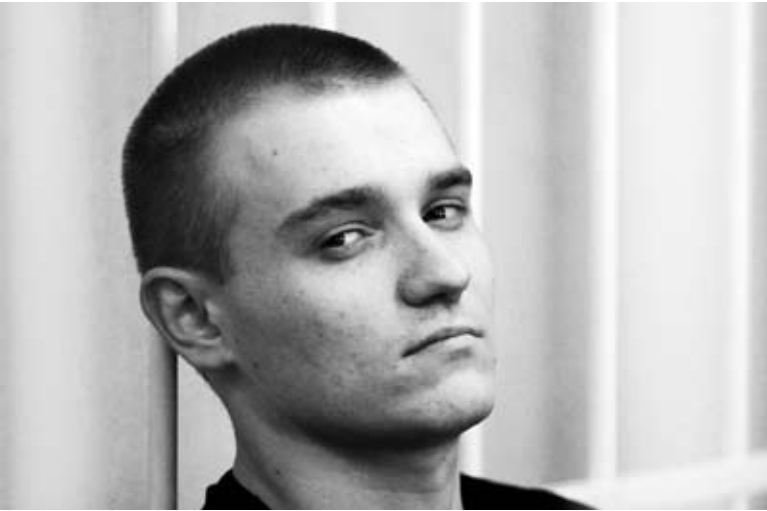
«Эканамічныя санкцыі патрэбныя. Сьпіс тых, каму забаронены ўезд у краіны ЭЗ — гэта сьмеху варты. Лукашэнка неўязны, дык ён будзе толькі дзякаваць ЭЗ за тое, што той робіць неўязнымі ў свае краіны яшчэ пару соцень чалавек: «Вось я не магу паехаць, дык і вы ня зможаце!» Хутка ўся краіна ня будзе нікуды езьдзіць. Мне як чалавеку прыемна, што судзьдзя Брысіна, якая мяне судзіла, ніколі не пабачыць ні Рыму, ні Парыжу. Але мой муж на волі ад гэтага не апынецца».

«Цяпер сытуацыю можна назваць крытычнай. Спэцслужбы робяць усё, каб ператварыць мяне ва ўдаву, а нашага сына — у сірату».

«Я зьвяртаюся да іх: грамадзяне начальнікі, не рабіце злачынстваў, не бярыце на сябе забойства, цяжкія цялесныя пашкодваньні, спыніце гэтае «бязмежжа». Адказваць урэшце давядзецца вам, «гэб'ё» адмажацца, як заўсёды. Апомніцеся і перастаць прэсаваць майго мужа, вярніце яго туды, дзе ён адбывае пакараньне».

Уладзімер Яроменак

Зьяволены 19 сьнежня 2010 г. —
вызвалены 13 жніўня 2011 г.

Нарадзіўся 4 верасьня 1990 г. у Мёрах. Скончыўшы школу, пераехаў у Менск, дзе паступіў у Беларускі дзяржаўны ўнівэрсытэт інфарматыкі і радыёэлектронікі. Сябра Маладога Фронту. Нежанаты.

Асуджаны на адміністрацыйны арышт пасля акцыі салідарнасьці з затрыманымі 19 сьнежня 2010 г., што праходзіла на другі дзень пасля разгону Плошчы, 20 сьнежня 2010 г. Адседзеў у турме ў Жодзіне 15 сутак. Пасля допыту ў КДБ зьмешчаны на Акрэсьціна для адбыцьця 7-суткавага арышту ўжо за ўдзел у акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў 19 сьнежня 2010 г. Адбыўшы адміністрацыйны арышт, быў накіраваны ў СІЗА КДБ. Абвінавачаны ў арганізацыі і ўдзеле ў масавых беспарадках.

13 траўня 2011 г. судзьдзя Партызанскага суду Менску Наталья Чацьвярткова асудзіла Яроменка на 3 гады зьявольленьня ў калёніі ўзмоцненага рэжыму. Адбываў пакараньне ў віцебскай калёніі «Віцьба-3». Праваабарончая арганізацыя «Міжнародная амністыя» прызнала яго вязьнем сумленьня.

Партрэт на фоне кратаў

Ганна Шаруба, сябра Маладога Фронту

Усьмешлівы «кракадзіл Гена»

Калі паглядзець на твар гэтага невысокага, але шыракаплечага чалавека, адразу ж кідаецца ў вочы вясёлая ўсьмешка й бязьмежная дабрыва ўсяго ягонага выгляду. Гэтая дабрадушнасьць і весялосьць адразу пацьвярджаецца пры першым жа знаёмстве. Нездарма ў школе яго называлі не інакш, як «кракадзіл Гена» — усё за тую ж дабрыву. Аднак гэтая рыса характару зусім не замінае яму быць вельмі ўпартым, прынцыповым і ідэйным у змаганьні чалавекам.

Калі акцыі салідарнасьці 16-га дня штомесяц пачалі паступова згасаць у фармаце «ланцуга неабыхавых», Уладзя быў адным з апошніх, хто ўсё адно працягваў хадзіць у гэты дзень на галоўную Плошчу краіны, каб выказаць сваю салідарнасьць. Большасьць лічыла гэта бессэнсоўным. Людзей, што прыходзілі 16-га на Плошчу, рабілася ўсё менш: нікому ня хочацца быць затрыманым штомесяц. А ён усё працягваў хадзіць: і ў часы так званай лібэралізацыі, калі цягам некалькіх месяцаў неабыхавых 16-га не чапалі, і ў часы, калі затрымлівалі абавязкова, штомесяц, і ў летнія сьпякотныя вечары, і ў халодныя зімовыя, калі тэмпература даходзіла да мінус 20 і болей.

Вось і 20 сьнежня, калі краіна была ахопленая жахам ад нядаўняга разгулу агрэсіі й небывалай жорсткасці з боку «праваахоўных» органаў, калі людзі нават баяліся на вуліцу высунуцца, ён прыйшоў чарговым разам выказаць сваю салідарнасьць, бо ведаў, што на месцы зьняволеных 19 сьнежня мог апынуцца й ён сам. А многія, хто быў на той момант у зьняволеньні, ня верылі й не маглі сабе нават уявіць, што хтосьці пасья ўсяго таго, што адбылося на Плошчы, выйдзе на акцыю падтрымаць іх.

Бывалі пэрыяды, калі яго затрымлівалі ледзьве ня штодня. Але ён працягваў працаваць і не прызнаваць сваёй «віны» ў судах, спакойна выслухоўваць чарговыя прысуды, агучаныя сухім і абыякавым ці жорсткім голасам судзьдзі. Але, як ні дзіўна, крыўды на гэтых службаў рэжыму ён ніколі не трымаў і толькі казаў: «Навошта мне іх ненавідзец? Бог усё бачыць. Ён ім судзьдзя. Усё адно давядзецца ўсім адказваць перад Госпадам за ўсе свае дзеянні й прысуды». І зараз, нягледзячы на тое, што з-за такіх вась «сумленных» людзей яго могуць пазбавіць свабоды, магчымасьці бачыць сваякоў і сяброў, размаўляць зь імі, проста жыць, як звычайны добрасумленны чалавек, на цэлых 15 гадоў, у лістах ягоных няма ані кроплі агрэсіі й нянавісьці да тых, хто вінаваты ў ягоным зьняволеньні. І сапраўды — іх можна толькі пашкадаваць...

Ён ніколі ня быў абыякавы да лёсу іншых людзей. З павагай ставіўся да старэйшых. Заўжды быў удзячным чалавекам. Сябры й знаёмыя ня раз чулі, зь якой любоўю і пяшчотаю Валодзя гаварыў пра сваіх шматлікіх сваякоў: сясьцёр, братоў, пляменьнікаў...

А яшчэ адрозьнівае гэтага чалавека такая рыса характару, як гатовасьць заўжды прыйсьці на дапамогу. Ня раз ён кідаўся адбіваць паплечнікаў ад

жорсткіх дзеяньняў міліцыянтаў. Заўжды трымаўся да апошняга й паводзіў сябе ў РАУСах спакойна й дасьведчана ў прававых адносінах.

Аднак Яроменак ня толькі добры паплечнік, але й сапраўдны сябра. Усе ягоныя аднаклясьнікі й аднагрупнікі ўзгадваюць яго зь цеплынёю й любоўю. Ён — душа любой кампаніі, вельмі рознабаковы чалавек. Умее граць на гітары й прыгожа сьпяваць, не абмяжоўваецца толькі тэхнічнымі навукамі, на якіх спэцыялізаваўся ў БДУІРы, але цікавіцца і гуманітарнымі прадметамі, піша вершы, досыць добра малюе. Дарэчы, верш «Люблю свой край» Уладзь напісаў за некалькі гадзін да арышту, а падчас ператрусу супрацоўнікі КДБ сканфіскавалі ў яго цэлы нататнік паэзіі...

Сваё зьнявольненне ён лічыць выпрабаваньнем, якое паслаў яму Госпад і якое варта прайсьці годна й мужна, каб потым не было сорамна перад паплечнікамі, усімі тымі, хто ведае яго як мужага, адданага сваёй справе патрыёта Беларусі.

26 красавіка 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Верш з-за кратаў:

Я не хачу глядзець на тое,
Як зьневажаюць мой народ!
Як нешта страшнае і злое
Паўсюль нам затыкае рот.
Я не хачу мірыцца з гвалтам
І не жадаю ў путах жыць,
Пакуль навокал сьпеюць краты,
Бязьвінны у турме сядзіць!..

Апошняя слова ў судзе:

«Ужо 16 гадоў у Беларусі пануе адзін чалавек, пад якога змяняецца Канстытуцыя, з-за якога нішчацца гісторыя, культура і мова краіны. Ужо 16 гадоў у Беларусі знішчаецца мова. 16 гадоў у краіне няма свабоды слова. Менавіта таму я выйшаў на Плошчу. Жыве Беларусь!

19 сьнежня на Плошчы было шмат тысячаў людзей. Я ганаруся, што мой народ перасіліў свой страх і выйшаў на вуліцы. Было шмат моладзі. Значыць, у Беларусі ёсць будучыня. І гэта будучыня без Лукашэнкі. Я не спадзяюся на справядлівы прысуд, бо наагул ня веру ў беларускае правасудзьдзе і бесстароннасьць. Аднак я хачу працытаваць высокаму суду цытату з Эвангелья: «Не судзіце, і ня будучь судзіць вас. А калі судзіце, то ведайце, што вас будучь судзіць гэтаксама». Жыве Беларусь!»

Ліст з-за кратаў:

«Знаходзячыся за кратамі, немагчыма быць шчаслівым у поўнай меры. Са стратай свабоды ты губляеш магчымасьць займацца любімай справай, пазбаўляеся сродкаў да існаваньня, ня можаш быць побач з блізкімі, дарагімі для цябе людзьмі. Аднак, разам з тым, у зьнявольненьні я, безумоўна, атрымаў больш унутранай свабоды. Зьявіўся час пабыць з сабой сам-насам, прааналізаваць сваё мінулае жыцьцё, знайсці дапушчаныя памылкі. За гэты час, як ні дзіўна, у гэтым месцы (СІЗА) я змог наблізіцца да Госпада. Таму сьцьвярджаю, што я цалкам быў няшчасным, не магу. З радасьцю атрымліваюжны ліст з волі. Немагчыма перадаць, што я перажыў, пачуўшы голас мамы на спатканьні, убачыўшы яе ўсьмешку і не заўважыўшы ні сьлязінкі, якія бачыў

у яе вачах пасья прысуду. Я радаваўся кожнаму пасяджэньню «суду», бо меў магчымасьць убачыць там сваіх родных і сяброў... Кожная хвілінка прагулкі — гэта радасьць. Радасьць — кожны глыток сьвежага паветра пасья затхлага, пракуранага памяшканьня камэры. Радасна кожнай раніцай, пачуўшы сьпелы птушак за акном, усьведамляць: я живу... Як парадкальна гэта б ні гучала, але шчаслівым у жыцьці мяне робіць само жыцьцё. Я шчаслівы, калі працянаюся раніцай і ведаю, што сёньня магу зрабіць штосьці добрае і шчырае».

Пасья вызваленьня:

«Віцьба — гэта ўзорна-паказальная калёнія быццам бы. І я за тры тыдні, праведзеныя там, нічога страшнага не заўважыў. Канечне, калі адміністрацыя захоча табе неяк нашкодзіць, яна гэта зробіць... Да мяне прыехалі і проста сказалі, што, маўляў, ёсць магчымасьць вызваліцца, напішыце прашэньне аб памілаваньні. Канечне, узгадалі і бацькоў — што ім цяжка. Карацей, ціснулі маральна».

«Мяне аднавілі на факультэт кампутарнага праектаваньня ва ўнівэрсытэце. Прычым я прыйшоў па дакумэнты, не разьлічваючы, што адновяць. А дэкан кажа: «Можаш аднаўляцца». Я вырашыў, што зь Беларусі зьяжджаць не хачу, таму буду працягваць вучыцца тут. Толькі я страціў курс — то бок мяне адлічылі летась падчас зімовай сэсіі з трэцяга курсу і цяпер аднавілі на трэці курс. Слухаю тыя самыя лекцыі, раблю тыя самыя лябараторныя працы, якія я год таму здаваў... Час ад часу натхненьне прыходзіць, і пішу вершы. Я зноў вярнуўся да дзейнасьці ў Маладым Фронце. Я ўжо цалкам адаптаваўся...»

-
- ЗША і Эўразьвяз уводзяць візавыя і эканамічныя санкцыі супраць РБ
 - Офіс АБСЭ выдаляецца зь Менску
 - Павышаюцца мыты на аўтамабілі
 - Паглыбляецца эканамічны крызіс, шматразовая дэвальвацыя беларускага рубля
 - У менскім мэтро адбываецца тэракт, 15 чалавек загінулі, 204 параненыя
 - Рэйтынг Лукашэнкі падае
 - Па ўсёй краіне праходзяць маўклівыя акцыі пратэсту
 - Пад ціскам Захаду ўлады вызваляюць большасьць палітвязьняў
 - Лукашэнка падтрымлівае прапанаваную Расеяй ідэю Эўразійскага саюзу
 - КДБ атрымлівае неабмежаваныя паўнамоцтвы

2011

Зьняволеныя:

Алесь Бяляцкі (жнівень)

Павал Вінаградаў (студзень)

Дзьмітры Вус (травень)

Алег Гнедчык (студзень)

Сяргей Казакоў (студзень)

Алесь Кіркевіч (студзень)

Аляксандар Малчанаў (студзень)

Віталь Мацукевіч (сакавік)

Васіль Парфянкаў (студзень)

Андрэй Пачобут (красавік)

Андрэй Пратасеня (люты)

Застаюцца ў зьнявольні:

Аляксандар Атрошчанкаў (выйшаў з турмы ў верасьні)

Мікалай Аўтуховіч

Зьміцер Бандарэнка

Зьміцер Буланаў (выйшаў з турмы ў верасьні)

Сяргей Вазьняк (выйшаў з турмы ў студзені)

Ілья Васілевіч (выйшаў з турмы ў жніўні)

Арцём Грыбкоў (выйшаў з турмы ў жніўні)

Дзьмітры Даронін (выйшаў з турмы ў верасьні)

Зьміцер Дашкевіч

Андрэй Дзьмітрыеў (выйшаў з турмы ў студзені)

Зьміцер Дрозд (выйшаў з турмы ў жніўні)

Аляксандар Квяткевіч (выйшаў з турмы ў жніўні)

Аляксандар Класкоўскі (выйшаў з турмы ў верасьні)

Мікіта Ліхавід (выйшаў з турмы ў верасьні)

Уладзімер Лобан (выйшаў з турмы ў верасьні)

Эдуард Лобаў

Анатоль Лябедзька (выйшаў з турмы ў красавіку)

Сяргей Марцалеў (выйшаў з турмы ў траўні)

Фёдар Мірзаянаў (выйшаў з турмы ў верасьні)

Алесь Міхалевіч (выйшаў з турмы ў лютым)

Зьміцер Новік (выйшаў з турмы ў верасьні)

Уладзімер Някляеў (выйшаў з арышту ў траўні)

Андрэй Пазьняк (выйшаў з турмы ў траўні)

Наста Палажанка (выйшла з турмы ў лютым)

Наталья Радзіна (выйшла з турмы ў студзені)

Віталь Рымашэўскі (выйшаў з турмы ў студзені)

Яўген Сакрэт (выйшаў з турмы ў жніўні)

Андрэй Саньнікаў

Павал Севярынец

Мікола Статкевіч

Алег Федаркевіч (выйшаў з турмы ў верасьні)

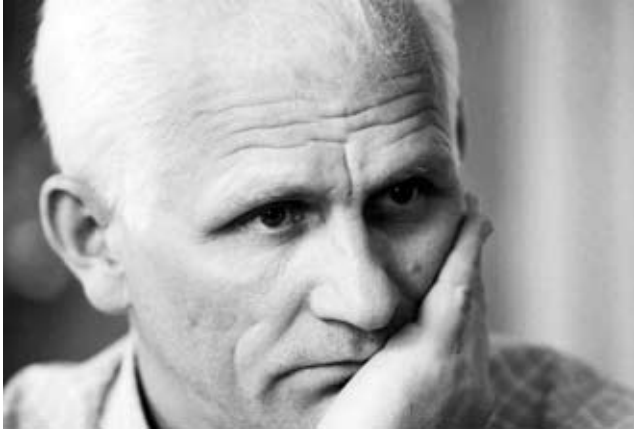
Аляксандар Фядута (выйшаў з турмы ў красавіку)

Ірына Халіп (выйшла з арышту ў траўні)

Уладзімер Яроменак (выйшаў з турмы ў жніўні)

Алесь Бяляцкі

Зняволены 4 жніўня 2011 г. —
дагэтуль за кратамі

Нарадзіўся 25 верасьня 1962 г. у Сартавальскім раёне Карэліі (Расея). Скончыў сьветлагорскую школу № 5, Гомельскі дзяржаўны ўнівэрсытэт і аспірантуру Інстытуту літаратуры АН Беларусі.

Адзін са стваральнікаў Таварыства маладых літаратараў «Тутэйшыя», старшыня гэтай арганізацыі. Адзін з заснавальнікаў таварыства «Мартыралёг Беларусі», сябра Арганізацыйнага камітэту БНФ. Адзін з арганізатараў Беларускай каталіцкай грамады.

У 1992-1996 г. быў дэпутатам Менскага гарадскога савету. У 1989-1998 г. працаваў дырэктарам Літаратурнага музэю Максіма Багдановіча. З 1997 г. кіруе праваабарончым цэнтрам «Вясна». У 2007 г. быў абраны віцэ-прэзыдэнтам Міжнароднай фэдэрацыі правоў чалавека. Жанаты, мае сына.

Узнагароджаны Швэдзкай прэміяй імя Пэра Ангера,

прэміяй Свабоды імя Андрэя Сахарава (Нарвэскі Хэльсынскі камітэт), Прэміяй Номо Номіні арганізацыі People in Need («Чалавек у нядолі»). Муніцыпалітэт гораду Генуя (Італія) у 2010 г. надаў Бяляцкаму званьне «Ганаровы грамадзянін Генуі». У 2011 г. праваабарончы цэнтар «Вясна» ўганараваны «Прэміяй свабоды» Атлянтычнай рады ЗША. Алесь Бяляцкі вылучаны на Нобэлеўскую прэмію міру ў 2006, 2007 і 2012 г.

4 жніўня 2011 г. арыштаваны пасля таго, як Літва і Польшча перадалі ўладам РБ зьвесткі пра банкаўскія рахункі на сваёй тэрыторыі. Бяляцкага абвінавачваюць ва ўтойваньні прыбыткаў у асабліва буйным памеры. Праваабарончая арганізацыя «Міжнародная амністыя» прызнала яго вязнем сумленьня. У часе выхаду гэтай кнігі суд над Бяляцкім працягваецца.

Партрэт на фоне кратаў

Аляксандра Дынько, журналістка

Алесь Бяляцкі перамог

«Спачатку яны цябе не заўважаюць. Пасьля сьмяюцца зь цябе. Пасьля змагаюцца з табою. А пасьля ты перамагаеш».

Гэта вядомы выраз Магатмы Гандзі. Ён апісвае шлях кожнага, хто разумее, што ўласная годнасьць ня здзейсьненая, пакуль прыніжаецца годнасьць іншых.

Мы размаўлялі з Алесем Бяляцкім для праграмы «Бацькі і дзеці незалежнасьці» за месяц да ягонага арышту. Часу было крытычна мала, каб апісаць апошнія 30 гадоў. Але ў Бяляцкага ёсьць выдатная здольнасьць: у кожнай асобнай дэталі ён бачыць усю карціну цалкам; за кожнай датай і падзеяй — тыя рухаючыя сілы, якія мяняюць гістарычныя эпохі і сьвядомасьць людзей.

Праз уласную біяграфію ён здолеў некалькімі штрыхамі стварыць пераканаўчую панараму таго, што, чаму і як адбывалася і адбываецца з намі. Напэўна, гэта было ня так і складана, бо ў большасці з падзеяў ён удзельнічаў асабіста. Але захапляла абсалютна бліскучая інтэлектуальная разняволенасць, зь якой ён апэраваў складанымі сацыяльна-палітычнымі фэномэнамі, спалучаў факты, тут жа іх аналізаваў і прыходзіў да нестандартных высноваў.

Алесь Бяляцкі: *«Немагчыма, каб на пустым полі адразу вырас добры ўраджай. Гэтае поле трэба добра ўгноіваць, працаваць зь ім, камяні выбіраць... А тое, што пакінула на ім камуністычная ўлада пасля 70 гадоў у Беларусі, можна назваць такой выпаленай зямлёй... Былі часы ў канцы 80-х гадоў, калі мы літаральна ведалі адзін аднаго ў твар... А на пачатку 90-х гэта ўжо хутка змянілася — з'явіліся тысячы і дзясяткі тысяч... Мы займелі ўстойлівую падтрымку ў грамадстве. Фактычна шмат у чым летуценны рух, які абаніраўся толькі на нейкія аскабалкі, што засталіся ад ранейшых традыцый палітычных, культурных, займае вельмі цвёрды грунт. Цяпер мы маем сваіх 25-30 працэнтаў падтрымкі... І менавіта тады яны высветліліся, менавіта тады яны фармаваліся. І гэта ня мала. Гэта мільёны людзей, якія адназначна бачаць Беларусь іншай».*

Гэтая ўпэўненасць, якая ў 1981 годзе, відаць, была толькі асабістым унутраным поклічам, прымусіла звычайнага студэнта Гомельскага ўнівэрсытэту Бяляцкага загаварыць па-беларуску. Юначая захапленне стала грамадзянскім учынкам. Ён быў адзін, і зь яго сьмяяліся, але хутка перасталі. Калі ў 1984 годзе Бяляцкі сканчаў ўнівэрсытэт, па-беларуску на філялягічным факультэце гаварылі ўжо некалькі дзясяткаў чалавек.

У пошуках аднадумцаў у 1982-м Алесь пазнаёміўся зь менскімі майстроўцамі — Вінцуком Вячоркам, Сяргеем Сокалавым-Воюшам, Сяргеем Запрудзікам, Алесем Сушам... Тагачасныя ўмовы яшчэ не дазвалялі маладым публічна заяўляць пра свае палітычныя перакананьні. Праз сумесныя сьпевы і паганскія карагоды майстроўцы гуртавалі вакол сябе людзей і такім чынам легалізавалі сваю дзейнасць. Што, аднак, не пазбаўляла іх ад увагі КДБ. Але ўнутры гуртка існавала таёмнае кола тых, хто ўжо тады ставіў перад сабой палітычныя задачы — стварэнне нацыянальнай дзяржавы, укараненне прынцыпаў дэмакратыі і правоў чалавека. Са словаў Бяляцкага, першыя спробы гэтага пакаленьня сфармуляваць сваю палітычную пазыцыю адбыліся менавіта тады, а маладзёвы рух разьвіваўся паводле адмыслова распрацаванага «пляну».

Алесь Бяляцкі: *«Мы прынялі настанову разьбежчыся па няўрадавых арганізацыях і стварыць іх. Гэта была рэальная настанова, і кожны мусіў там працаваць. І мы разьбежліся і стварылі...»*

У сьнежні 1986-га Алесь Бяляцкі разам зь сябрам яшчэ студэнцкіх часоў Анатолям Сысом заснавалі «Тутэйшых». Сытуацыя мянялася настолькі імкліва, што патрэба камуфляваць нацыянальнае адраджэнне культурніцкай актыўнасцю зьнікла вельмі хутка. Праз два месяцы «тутэйшых» ужо было 100 чалавек, а за наступны 1987 год сетка арганізацыі пакрыла ўсю Беларусь.

«Тутэйшыя» былі маленькай дзяржавай. Алесь Бяляцкага абралі старшынём, Анатоля Сыса — адказным за паэзію, Адаму Глёбусу адалі прозу, а іншыя роды літаратуры таксама займелі сваіх кіраўнікоў... З такім жа посьпехам яны маглі б падзяліць паміж сабою міністэрскія партфэлі, пошту, тэлефон

і тэлеграф. У праграмным Маніфэсце «Тутэйшыя» супрацьпаставілі сваю свабодную творчасць сэрвільнай прадукцыі савецкіх «майстроў слова». Гэта ўжо была палітычная заява: адмаўляючыся забяспечваць патрэбы камуністычнай дзяржавы, літаратары нібыта заяўлялі пра магчымасць існавання дзяржавы іншай. Хаця Алесь кажа, што незалежнасць тады ўяўлялася фантастыкай.

Алесь Бяляцкі: *«Я тады ў сваім жыцці ня думаў, што дажыву нават да таго часу, калі Беларусь будзе незалежнай».*

Пад кіраўніцтвам Бяляцкага «Тутэйшыя» хутка займелі лідэрскі голас у тагачасным маладзёвым руху. Яны бралі ўдзел у першых незалежных мітынгавых ужых ў 1987 годзе. А ў снежні гэтага ж году на Першым вальным сойме Канфэдэрацыі беларускіх суполак, на які сабралася каля 100 маладзёвых арганізацыяў, ініцыявалі стварэнне аб'яднання беларускай моладзі. Прынятая на сойме праграма палітычных пераўтварэнняў легла ў аснову будучай праграмы БНФ.

У 1988-м Алесь Бяляцкі ўжо быў для ўлады чалавекам, зь якім варта і трэба змагацца. Пад ціскам камуністычнага партыйнага кіраўніцтва яго тройчы адлічвалі з аспірантуры Інстытуту літаратуры Акадэміі навук, але пасля ізноў вярталі.

У адзін дзень 19 кастрычніка 1988 году Бяляцкі стаў сузаснавальнікам арганізацыі «Мартыралёг Беларусі» і сябрам арганізацыйнага камітэту БНФ. Яму было 27 гадоў.

Алесь Бяляцкі: *«Маладзёвыя суполкі сталі касцюком БНФ, і праца па стварэнні палітычнай арганізацыі легла фактычна на нашыя плечы — юнакоў і дзяўчат, якім было ад 20 да 27... Выйсця не*

было, таму што структураванага старэйшага пакалення перад намі не было».

Літаральна праз пару тыдняў — 30 кастрычніка 1988 году — у Менску адбылося легендарнае шэсцьце Дзяды. Бяляцкага тады затрымалі як арганізатара і далі штраф 200 савецкіх рублёў.

Алесь Бяляцкі: *«Гэта шмат было — паўтары маёй стыпэндыі аспіранцкай. Праз 3 дні дырэктар інстытуту Віктар Каваленка выклікаў мяне да сябе і сказаў: «Алесь, вось Вам грошы, якія інстытут сабраў, заплаціце, калі ласка, штраф».*

І для мяне гэта было незабывальна. Я як запомніў — і дасюль забыць не магу. Людзі мне дапамагалі».

Бяляцкі апісвае канец 80-х як «сьмешны» час. Скончыўшы аспірантуру, не было нават размовы пра тое, каб абараняць дысэртацыю, і ніводзін з абласных інстытутаў, куды размяркоўваліся былыя аспіранты, не хацеў браць Бяляцкага на працу. Так ён аказаўся малодшым навуковым супрацоўнікам музэю гісторыі беларускай літаратуры.

Алесь Бяляцкі: *«Гэта якраз 89-ы год, калі пайшла кампанія з Масквы, што будзем выбіраць усіх дырэктараў. Ну і абвясцілі выбары дырэктара музэю Багдановіча. Было чатыры кандыдаты. Прычым выбіралі калектывы, і калектыў прагаласаваў за мяне. Я стаў дырэктарам. Усё проста».*

10 гадоў працы ў музэі (з 1989 па 1998) — можа, найбольш плённы час для Бяляцкага, калі асабістае жаданне займацца літаратуразнаўствам і творчасцю ідэальна спалучалася з грамадзка-палітычнымі мэтамі. І гэта працавала:

Алесь Бяляцкі: *«Усё іншае — вучоба, аспірантура, праца ў музэі — усё гэта было сродкам выканання тых мэтаў, якія мы ставілі ў самым пачатку — дабіцца незалежнай, дэмакратычнай Беларусі».*

Музей трэба было будаваць «з нуля», з голых сценаў — ва ўмовах татальнага дэфіцыту і непаразумеўня ўлады. Бяляцкаму гэта ўдалося. Да таго ж з 1992 па 1996 год ён быў дэпутатам Менскага гарсавету, што дазваляла адстойваць грамадзкія інтарэсы на зусім іншым узроўні.

Музей стаў адным з цэнтраў грамадзянскай супольнасці — у ім былі зарэгістраваныя бадай з 50 разнастайных незяржаўных арганізацыяў. У «хатцы» на Рабкораўскай адбываліся першыя ўніяцкія набажэнствы і засядала ўправа БНФ. Праводзіліся сотні мерапрыемстваў, кожны год выдаваліся кнігі.

Гэты пэрыяд, калі можна было змагацца ня «супраць», а «за», цягнуўся нядоўга. Алесь кажа, што мы пераацанілі рэвалюцыйны патэнцыял народу — ён хутка пачаўся і хутка скончыўся. Разьвітаньне зь верай у непазьбежнасьць дэмакратычных пераменаў было найбольш балючым. Усё зробленае за папярэднія паўтара дзясятка гадоў, ламалася пад аднаго чалавека. Калі за 10 гадоў да таго грамадства патрабавала стварэньня «Тутэйшых» і БНФ, то ў 1996-м была неабходная арганізацыя, якая б дапамагала кожнаму канкрэтнаму чалавеку абараняць свае базавыя правы. Бяляцкі гэтую патрэбу адчуў хутчэй за іншых, памятаючы пра тое, як у 1988-м калегі сабралі грошы, каб аплаціць ягоны штраф. На хвалі рэпрэсіяў падчас масавых акцыяў увесну 1996 году ён заснаваў праваабарончую арганізацыю «Вясна».

Алесь Бяляцкі: *«Рэальнай дапамогай ніхто не займаўся, трэба было ствараць арганізацыю. Гэта стала зразумела для мяне асабіста, калі падчас аднаго з мітынгаў я проста сабраў грошы для Славаміра Адамовіча і перадаў яго маці.*

Да 2003 году, калі арганізацыя была забароненая ўладамі, яна стварыла моцную агульнаацэньваль-

ную структуру. Нягледзячы на нелегальны статус ва ўласнай краіне, «Вясна» — паўнаважны сябра міжнароднай супольнасці праваабарончых арганізацыяў. Ужо пасля фактычнага закрыцця «Вясна» стала сябрам Міжнароднай фэдэрацыі правоў чалавека — FIDH, а Бяляцкі яе віцэ-прэзідэнтам.

Мадэль незалежнай структуры, ужо ня раз апрабаваная Бяляцкім, хутка адаптавалася да ўмоваў аўтарытарнага рэжыму. Вясноўцы назіраюць за выбарамі, навучаюць правам чалавека, дапамагаюць канкрэтным людзям, змагаюцца супраць сьмяротнага пакараньня. Кіраўнік «Вясны» Алесь Бяляцкі прыходзіць у суды, раздае ўлёткі на вуліцах, стаіць у пікетах пры любым надвор'і і носіць цішотку «НЕ сьмяротнаму пакараньню».

У 2006 годзе Вацлаў Гавэл уганараваў Алеся Бяляцкага прэміяй Homo Homini, якой узнагароджваюць праваабаронцаў з усяго сьвету. У 2008-м яе атрымаў кітайскі дысыдэнт і будучы нобэлеўскі ляўрэат Лі Сябо. Алеся вылучылі на Нобэлеўскую прэмію міру ў тым самым 2006 годзе, а потым і ў 2007-м.

А 3 кастрычніка 2011 году быў заснаваны аргкамітэт па вылучэньні Алеся Бяляцкага на Нобэлеўскую прэмію міру 2012-га.

Алесь Бяляцкі жанаты з гомельскай талакоўкай Натальляй і мае 22-гадовага сына Адама. Натальля працуе выкладчыцай, а Адам скончыў Беларускаю акадэмію мастацтваў і атрымаў прафэсію рэжысэра тэлебачаньня.

Зь Бяляцкім змагаліся да апошняга. «Вясну» забаранялі, праводзілі ператрусы, канфіскоўвалі тэхніку, Алеся затрымлівалі на пікетах і мітынгах. І тое, што «Вясна» вымушаная год за годам паўтараць свае патрабаваньні, знаходзячы сабе ўсё больш сфэраў дзейнасьці, — гэта таксама спосаб змаганьня зь ёю.

4 жніўня 2011 году Алеся Бяляцкага арыштавалі. Ён абвінавачаны ва ўтойваньні прыбыткаў у асабліва буйным памеры (ч. 2 арт. 243 Крымінальнага кодэксу). Міністэрства юстыцыі Літвы і Генпракуратура Польшчы выдалі ўладам РБ інфармацыю пра рахункі Алеся Бяляцкага ў замежных банках. На гэтыя рахункі паступала фінансавая дапамога пацяпелым ад рэпрэсіяў у Беларусі. Алесь можа быць зьняволены на 7 гадоў.

Улады сьцьвярджаюць, што пераследуюць Бяляцкага выключна на эканамічных, а не палітычных падставах. Фармальна яны маюць рацыю. Аднак законы, якія нібыта парушыў Алесь, створаныя толькі для таго, каб групе людзей, якая, выглядае, узурпавала ўладу ў нашай краіне, было зручна распараджацца імі ў сваіх інтарэсах. Такія законы ніяк не абараняюць усіх іншых грамадзянаў. І гэта цалкам пацьвярджаюць факты, якія зьбірае «Вясна» ў бюлетэні «Права на волю» і штогадовым Аглядзе-хроніцы парушэньняў правоў чалавека.

Алесь Бяляцкі прыняў рашэньне застацца ў Беларусі, ужо ведаючы, што трапіць у турму. Так ён сьцьвердзіў права кожнага беларускага грамадзяніна адстойваць свае правы ў сваёй краіне. Гэта абсалютна роўнае спаборніцтва аднаго чалавека і цэлай сыстэмы.

І Алесь Бяляцкі перамог.

10 кастрычніка 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

9 сакавіка 2010 году:

«З партыі можна і выйсьці і памяняць яе, а імкненьне да справядлівасьці — гэта ўжо на ўсё жыцьцё.

Што тычыцца правоў беларускай нацыі — то мы іх і абараняем, але ў больш шырокім сэнсе — як грамадзка-палітычныя правы, сярод якіх ёсьць права і на разьвіцьцё нацыянальнай культуры і мовы. Хацелася, каб гэтыя правы ў нас разьвіваліся ў сукупнасьці. Бо не хачу нацыянальнай дыктатуры і не хачу лібэралізму без беларускага аблічча».

Пасьля ператрасу ў офісе і кватэры:

«Галоўная задача — каб дэзарганізаваць працу праваабарончага цэнтру «Вясна», інфармацыйную працу, якую мы праводзім, і працу для дапамогі ахвярам палітычных рэпрэсіяў. Гэта ім ня ўдасца ў той меры, так, як яны плянавалі, бо пакуль мы самі знаходзімся на свабодзе, мы будзем выконваць свае праваабарончыя функцыі».

Пра суд над Зьмітром Бандарэнкам:

«Рэпрэсіі працягваюцца. І гэта павінна быць такім трывожным сыгналам для ўсёй беларускай грамадзянскай супольнасьці. Улады праз гэтыя суды хочучь запалохаць грамадзянскую супольнасьць. Мы не павінны паддавацца гэтаму. Абвінавачаньні абсалютна неправамоцныя... Гэта палітычныя суды, і рашэньне па прысудзе будзе таксама палітычным. І ня трэба ўладам хавацца за такія страшныя словы, як тэрарызм, масавыя беспарадкі і гэтак далей. Гэта проста расправа над палітычнымі апанэнтамі».

Павал Вінаградаў

Зняволены 5 студзеня 2011 г. —
вызвалены 14 верасня 2011 г.

Нарадзіўся 24 красавіка 1988 г. у Менску. Скончыў прафэсійна-тэхнічны ліцэй № 4, спецыяльнасць «цырульнік». Вучыўся на гісторыка-геаграфічным факультэце Менскага пэдагагічнага ўнівэрсытэту. Жанаты.

У 2008 г. быў фігурантам «Справы 14-ці», заведзенай за ўдзел у мітынгу прадпрымальнікаў. Асуджаны на 2 гады абмежавання волі без накіравання ў папраўчыя ўстановы. Праваабарончая арганізацыя «Міжнародная амністыя» прызнала Вінаградава вязнем сумлення. Зь лета 2010 г. — актывіст кампаніі «Гавары праўду». Пасьля акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў быў арыштаваны 5 студзеня 2011 г. Абвінавачаны ў арганізацыі і ўдзеле ў масавых беспарадках, а таксама ў зьнявазе дзяржаўных сымбляў.

5 траўня судзьдзя Кастрычніцкага суду Менску Ала Булаш асудзіла Вінаградава на 4 гады зьнявольнага ў калёніі ўзмоцненага рэжыму. Адбываў пакараньне ў Івацэвіцкай калёніі № 22 «Ваўчыныя норы».

Партрэт на фоне кратаў

Святлана Гарошавік, жонка

Усе важныя рашэньні Павал заўсёды прымае сам

Павал нарадзіўся ў нядзелю, а, як цьвердзіць народная мудрасць, у нядзелю нараджаюцца аматары прыгожага. Паша з маленства пацвярджаў гэта: з чатырох гадоў займаўся фігурным катаньнем, потым скончыў музычную школу па клясе фартэпіяна, сьпяваў у хоры ў Чырвоным касьцёле, самастойна навучыўся граць на гітары, пісаў вершы і песні.

Пашавы бацькі былі маладыя і не абцяжараныя пэдагагічнымі догмамі і стандартамі, таму выхоўвалі сына як роўнага сабе — вясёлым і жыцьцярадасным, са сваімі правамі і абавязкамі. Усе важныя рашэньні Павал заўсёды прымае сам. У 6-й клясе запісаўся ў сэкцыю ўсходніх адзінаборстваў. Як потым высветлілася, прычынай стаў тыповы канфлікт з хлопцамі з суседняга двара, якіх раздражняў акуратны хлопчык з нотнай папкай, што накіроўваўся ў музычную школу...

Бацькі разьвяліся, калі Павал быў падлеткам. Маці зьехала ў Італію, бацька жыве ў Беразіне. Паша застаўся жыць з бабуляй і дзядулем. Паступіў у пэдунівэрсытэт на геафак. Празь некаторы час яго выклікалі да дэкана на размову пра палітычную дзейнасьць і намякнулі, што вучыцца будзе складана. Пасьля гэтага Павал вырашыў забраць дакумэнты. Упершыню на мітынг пайшоў у 16 гадоў. Быў уражаны, як жорстка ўлады зьбівалі людзей. Аднак бабуля

і дзед не падтрымлівалі яго стаўленьня да ўладаў. Гэта скончылася тым, што з 18 гадоў Паша вырашыў жыць асобна. Пазьней унук жартаваў, што яго выгнали з хаты за бел-чырвона-белы сыцяг. Зь цягам часу адносіны са старэйшым пакаленьнем наладзіліся.

Я пазнаёмілася з Паўлам увосень 2006-га. Летам 2007-га мы разам ладзілі флэш-моб у сувязі з адменаў ільготаў. На акцыі была і кардонная труна, і вянкi, і фота талёнчыкаў з чорнымі стужкамі. Наша жалобная працэсія не прайшла і 100 мэтраў, як міліцыя пачала разганяць нас. Паша мяне адстаяў, а сам атрымаў свае першыя 5 сутак...

Павал не на словах, а на справе патрыёт Беларусі. Колькі разоў маці прапаноўвала яму пераехаць да яе ў Італію, але адказ быў адзін: «Мама, я не магу пакінуць радзіму ў цяжкія часы...». Маці амаль цалкам падзяляе сынаў сьветапогляд, але лічыць яго занадта рамантычным. А бацька кажа: «Я б і сам далучыўся да моладзі, але ж павінен хтосьці потым перадачы насіць...».

За ўдзел у мітыngu прадпрымальнікаў у студзені 2008 году Павал атрымаў два гады абмежаваньня волі без накіраваньня ў папраўчую ўстанову. Тады ён працаваў сьлесарам. Праз год яго амніставалі.

Калі зьявілася кампанія «Гавары праўду», Павал вырашыў далучыцца да яе. Яму спадабалася актыўнасьць, сьвежыя ідэі і, канечне, лідэр — Уладзімер Някляеў. Павал лічыў Някляева самым моцным кандыдатам у прэзыдэнты.

Яшчэ адна прычына, чаму Паша стаў актывістам «Гавары праўду», — тое, што ён не пераносіць ману, хлусьні, няшчырасьці.

Павал быў першым, хто падчас выбарчай кампаніі застаўся на ноч на кругласутачным пікеце каля

ГУМу, ён увесь час зьбіраў подпісы ў людных месцах. Павал не пераставаў верыць, што можна перамагчы на выбарах, і прыкладаў максымум намаганьняў, каб гэта адбылося. Па натуре барацьбіт, ён заўсёды даводзіць справу да канца, нягледзячы на перашкоды і цяжкасьці. Ён вельмі кантактны, неканфліктны, зь ім лёгка і проста.

З пачаткам галасаваньня зрабілася ясна, што сумленых выбараў ня будзе. Людзей прымушалі галасаваць датэрмінова, былі шматлікія парушэньні — у нас зноў скралі перамогу. І таму 19 сьнежня ён пайшоў на Плошчу. Ён думаў, што Плошча не абмяжуецца мітынгам, што, магчыма, як у 2006-м, будзе намётавы лягер. Але ўсё было інакш. Як і многія іншыя, Павал трапіў на добра сплянаваную правакацыю. З Плошчы яму ўдалося сысьці. Яго арыштавалі ў ноч з 4 на 5 студзеня. Акрамя арганізацыі масавых беспарадкаў (артыкул 293), яго абвінавачваюць яшчэ і ў зьнявазе дзяржаўных сымбалаў (артыкул 370).

Не адзін раз яму прапаноўвалі запісаць відэа, дзе б ён асуджаў лідэраў апазыцыі ўзамен на палёжку. Паша не пагадзіўся.

23 красавіка Паўлу споўнілася 23 гады. На жаль, дзень нараджэньня прайшоў у няволі...

26 красавіка 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы
www.svaboda.org

Апошнія слова ў судзе:

«Масавых беспарадкаў не было. Не было падпалаў, рабункаў, пагромаў. Я бачыў некалькі дзясяткаў тысяч чалавек, якія выйшлі на Плошчу праз сытуацыю ў гэтай краіне. Агрэсія была накіраваная суп-

раць аднаго будынка, і тое таму, што міліцэйскае кіраўніцтва ня выйшла на перамовы.

Тое, што цяпер зьяўляецца дзяржаўным сцягам і гербам... Я нарадзіўся пад іншай сымболікай. Хто верне жыцьцё канкурэнтаў Лукашэнкі? А калі я выйду з турмы — а я абавязкова выйду — я і далей буду змагацца».

Ліст з-за кратаў:

«Сьпім на вуліцы, камароў шмат. Ідзе рамонт корпусу, дзе трымаюць у карантыне, і таму ложка стаяць на вуліцы, камароў гэтак кормяць. Надзвычай пільная ўвага да мяне з боку адміністрацыі. Проста немагчыма».

Пасьля вызваленьня:

«9 верасьня нам усім прапанавалі напісаць прашэньне аб памілаваньні. Ніхто не пагадзіўся. Але празь некалькі дзён нас памілавалі. Першае, што я зрабіў, выйшаўшы на свабоду, усміхнуўся.

На сьледстве мяне прымушалі сказаць, што кандыдаты ў прэзыдэнты зацьмілі мне розум і я пайшоў біць шкло. І абяцалі вызваліць за гэта. Для мне гэта было непрымальна».

«Мяне ніхто ня біў. Але да мяне вельмі часта прыходзілі людзі, якія не прадстаўляліся. Яны пагражалі мне, што пасадзяць у так званую «прэс-хату», дзе будзе на мяне нейкае фізычнае ўздзеяньне, то пагражалі пасадзіць у камэру зь вязьнямі нізкага сацыяльнага статусу. То яшчэ нейкія пагрозы, кшталту — «ты ў нас з турмы ня выйдзеш». А часам пугу мянялі на пернік: «ты скажы, Паша, вось гэта, гэта

і гэта. І пажадана на камэру, каб пасья паказаць у тэлебачаньні. І тады мы цябе адпусьцім».

Дзьмітры Вус

Зьняволены 26 траўня 2011 г. —
вызвалены 1 кастрычніка 2011 г.

Нарадзіўся 10 чэрвеня 1971 г. у Менску. Скончыў Гарадзенскі ўнівэрсытэт, спецыяльнасьць «Правазнаўства». Працаваў на заводзе «Інтэграл», будаўніком, займаўся дробным бізнэсам. Жанаты, мае двух сыноў.

У 1992 г. стаў дырэктарам выдавецтва ТДА «Трывіюм», якое выдае большасьць беларускіх атлясаў і мапаў. У 1999—2003 г. быў дэпутатам Менскага гарадзкага савету. У 2003 і 2006 г. таксама спрабаваў балытавацца, але ня быў зарэгістраваны ў якасьці кандыдата. У 2010 г. браў удзел у выбарах у мясцовыя Саветы дэпутатаў, але прайграў, набраўшы 38% галасоў (паводле зьвестак выбарчай камісіі). Пасьля акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў 19 сьнежня 2010 г. быў абвінавачаны ў арганізацыі масавых беспарадкаў.

26 траўня 2011 г. судзьдзя Ленінскага суду Менску Людміла Грачова асудзіла Вуса на 5 гадоў і 6 месяцаў зьнявольнення ў калёніі ўзмоцненага рэжыму. Быў узяты пад варту ў залі суду. Адбываў пакараньне ў Магілёўскай калёніі № 19.

Праваабарончая арганізацыя «Міжнародная амністыя» прызнала яго вязьнем сумленьня.

Партрэт на фоне кратаў

Аляксандра Дынько, журналістка

Чалавек складанага лёсу

Дзьмітры Вус — чалавек і палітык, які стаў адным з сымбляў прэзыдэнцкай кампаніі 2010 году.

10 чэрвеня 2011 году, калі Дзьмітры знаходзіўся ў Магілёўскай папраўчай калёніі № 19, яму споўнілася 40 гадоў.

Выглядае, што Дзьмітры доўгі час спрабаваў прытасавацца да дзейнай сыстэмы і мяняць яе знутры. Распачаты ў 1991 годзе пасьпяховы бізнэс зь цягам часу дазволіў яму пайсьці ў палітыку. Дзьмітры вось ужо 20 гадоў узначальвае менскае выдавецтва «Трывіюм», адным зь першых ён пачаў друкаваць мапы і атлясы. Мапы аўтадарог, якія мае ў «бардачку» свайго аўтамабіля бадай кожны беларускі кіроўца, хутчэй за ўсё, выдадзеныя менавіта Вусам.

Да прэзыдэнцкай кампаніі 2010 году імя Дзьмітрыя Вуса было мала каму вядомае, але зьявіўся ён не на пустым месцы: Дзьмітры кажа, што аснову яго зацікаўленасьці палітыкай заклаў Георгі Станіслававіч Таразевіч. Таразевіч — постаць па-свойму легендарная, прыклад таго, як тыповы савецкі намэнклятуршчык высокага рангу ў спрыяльных гістарычных умовах перабудовы можа ператварыцца ў адданага нацыянальнага палітыка. Таразевіч узначальваў

Вярхоўны Савет БССР да 1989 году, калі на гэтую пасаду прыйшоў Мікалай Дземянцей. У незалежнай Беларусі ён займаў пост першага намесніка міністра замежных справаў, быў амбасадарам Беларусі ў Польшчы, а пасля 1995 году адкрыта сышоў у апазыцыю. У другой палове 90-х уваходзіў у цэнтральны камітэт Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі. Таразевіч яшчэ з савецкіх часоў валодаў усімі прыёмамі закуліснай барацьбы і выдатна ведаў, як дзейнічае дзяржаўная сыстэма. Пры жыцці Георгія Станіслававіча Вусу ўдавалася досыць працяглы час уваходзіць у органы мясцовага самакіравання — з 1999 па 2003 год Дзьмітры быў дэпутатам Менскага гарадскога савету. Пры гэтым падтрымліваў шчыльныя стасункі з сацыял-дэмакратамі — у тым ліку і з Мікалаем Статкевічам.

Смерць Георгія Таразевіча ў 2003-м распачала цяжкі пэрыяд у жыцці Дзьмітрыя Вуса. У гэтым самым годзе яго не зарэгістравалі кандыдатам на чарговых мясцовых выбарах. Як перакананы Дзьмітры, зрабілі гэта незаконна. Тая самая сытуацыя паўтараўся ў 2007-м. А пазней і ў 2010 годзе.

Тады Вус заяўляў, што для таго, каб вылучацца на вясновых выбарах у гарсавет, сабраў 5000 подпісаў у сваёй акрузе. На саміх жа выбарах за яго нібыта прагаласавала толькі 3000 выбарцаў. Пасля абвяшчэння вынікаў 6000 чалавек падпісалі ліст прэзідэнту з патрабаваннем прызнаць вынікі выбараў неспраўднымі і пералічыць бюлетэні. Аднак ЦВК гэтую скаргу не залічыла. На гэтым цярпеньне Дзьмітрыя Вуса скончылася. Ён прыняў рашэнне ісьці ў прэзідэнты. Рабіў гэта, як сам тлумачыць, для таго, каб людзі зразумелі, што ад іх голасу амаль нічога не залежыць. Сваю кампанію Дзьмітры веў супольна зь Міколам Статкевічам — яны разам ездзілі па

рэгіёнах, сустракаліся з людзьмі, тлумачылі свае праграмы.

Найбольш пра кандыдата Дзьмітрыя Вуса людзі даведаліся з ягоных выступаў на Беларускай тэлебачанні. Вус ані разу не скарыстаў свае паўгадзіны эфірнага часу цалкам — кожная з ягоных прамоваў доўжылася каля 7 хвілінаў. Падчас другога выступу Дзьмітры распавёў пра сябе. Пра тое, што ў 2004-м пасля плянавай апэрацыі месяц правёў у коме з-за нібыта няправільна ўведзенага наркозу. Пасля рэабілітацыі паспрабаваў вылучыцца ў дэпутаты Нацыянальнага сходу. Зь ягоных словаў, сабралі 10 тысяч подпісаў. Першая жонка Святлана ўзначальвала ініцыятыўную групу. Падчас збору подпісаў ёй зрабілася кепска, яна трапіла ў шпіталь, дзе раптоўна памерла ад алергічнай рэакцыі. І Дзьмітры застаўся ўдаўцом з сынам Іванам. Ва ўсіх гэтых падзеях ён ускосна вінаваціў дзейную ўладу, але ўласныя жыццёвыя трагедыі назваў «кветачкамі». «Ягадкі» — гэта тое, што яму дакладна вядома пра ўказаньне забяспечыць Аляксандру Лукашэнку 80% галасоў. «Што мы будзем рабіць?» — спытаўся Дзьмітры Вус у выбарцаў.

Гэты выступ прыкметна адрозніваўся ад папярэдняга, калі кандыдат з паперкі зачытаў асноўныя тэзісы сваёй праграмы, выкладзеныя карыкатурна канцылярскай мовай. Нечаканая шчырасьць амаль безэмацыйнага чалавека і перажытыя ім выпрабаваньні выклікалі да яго першую асьцярожна-спагадлівую ўвагу і замацавалі за ім вобраз «чалавека складанага лёсу». У той час мала хто ведаў, што Дзьмітры ажаніўся другі раз і ягоная маладая жонка Яўгенія чакае дзіця...

19 сьнежня Дзьмітры заявіў, што галасаваць ня пойдзе, а пойдзе на Плошчу. «Кіраўнік дзяржавы

ня лічыць іншых кандыдатаў у прэзідэнты за людзей і нават ані разу не адказаў на нашыя звароты... Таму я іду на Плошчу, каб сваім выбарцам, сябрам, знаёмым, усім людзям гэта давесці і паспрабаваць змяніць, каб наступныя выбары ў нас былі дэмакратычнымі».

Паводле звестак ЦВК РБ, на прэзідэнцкіх выбарах 2010 году кандыдат Дзьмітры Вус набраў 0,39% галасоў.

У ноч на 20 сьнежня яго затрымалі, але адразу ж адпусьцілі пад падпіску аб нявыезьдзе. 18 сакавіка 2011 году Вусу выставілі абвінавачаньне паводле артыкулу 293 Крымінальнага кодэксу (арганізацыя масавых беспарадкаў).

Менавіта на працягу сьледства Дзьмітры Вус стаў набіраць палітычную вагу. Ён не баяўся ўголас казаць пра ціск, які чыняць на яго сьледчыя органы, — пагражаюць пазбавіць бізнэсу і ўскладніць жыцьцё блізкіх. Усё для таго, каб атрымаць паказаньні супраць іншых кандыдатаў, у прыватнасьці, супраць Міколы Статкевіча. Чалавек, які падазрае, што кома і сьмерць жонкі не былі выпадковымі, такія пагрозы здольны ўспрыняць літаральна.

Але Вус ня здаўся. Не прадаў бізнэс, ня ўцёк з краіны, ня выправіў адсюль маладую жонку зь дзецьмі, з сынам Мішам, які нарадзіўся на пачатку 2011 году. Разьвітваючыся з эпітэтамі «фонавы кандыдат» і «аўтсайдэр», ён паступова, але ўпэўнена пераходзіў у катэгорыю «сапраўдны мужык» і «герой нашага часу».

Журналісты Радые Свабода прыйшлі да Вусаў у кватэру ўвечары напярэдадні прысуду. Дзьмітры даваў апошнія распараджэньні жонцы Жэні, падпісваў дакумэнты — з заўтрашняга дня кіраваньне выдавецтвам пераходзіла да гэтай 24-гадовай дзяўчыны.

Гэтаксама як і клопат пра дзяцей — чатырнаццацігадовага Івана, сына Дзьмітрыя ад першага шлюбу, яе трохгадовую дачушку ад папярэдняга шлюбу і іх агульнага сына Мішу. Меншых дзяцей тады адправілі да бабуляў і дзядуляў, і побач з бацькам быў толькі старэйшы Іван — вельмі падобны да Дзьмітрыя, такі ж стрыманы і нешматслоўны. Іван упэўнена казаў, што бацьку садзяць «за праўду».

Дзьмітры быў перакананы, што яго пасадзяць. Але вонкава захоўваў спакой і пасьміхаўся. Прапанаваў згуляць у шахматы. Жэня згатавала гарбаты. Яшчэ гадзіну відэаапэратар «Свабоды» гуляў шахматную партыю з чалавекам, які рыхтаваўся правесці ў турме запатрабаваныя пракурорам наступныя шэсьць гадоў.

Дзьмітры распавёў, што ўжо сабраў з сабою торбу, бо на заўтрашні суд хацеў прыйсьці падрыхтаваным да этапу. За падрабязным пералічэньнем рэчаў, якія ўзяў з сабою ў турму, — бялізна, станок для галеньня, цёплае адзеньне, — здавалася, відаць была і ягоная ўнутраная, псыхалягічная гатовасьць да таго, што яго чакае. Ізноў падрабязна тлумачыў, чаму лічыць галоўнаю зьмену выбарчага заканадаўства: упэўнены, што менавіта дзякуючы гэтым хібам Лукашэнка трымаецца пры ўладзе. Пераконваў, што ведае, як гэта выправіць. Сказаў і галоўнае: «Мне тэрмін даюць не за тое, што я прыйшоў на Плошчу, а за тое, што я хачу паламаць гэтую сыстэму».

На наступны дзень судзьдзя нібыта захварэла, і вынясенне прысуду адклалі. Жэня пасья распавядала: падалося, што станецца цуд і яго не пасадзяць. Але праз пару дзён Вус апынуўся за кратамі. Роспачны крык ягонаі маці «За што?», зафіксаваны на відэакамэры, пранёсся па ўсіх незалежных СМІ.

Інфармацыі з калёні даходзіла мала, але галоўнае ўсё ж было вядома — Вус не прызнаваў сябе вінаватым і прашэння пра памілаванне не падпісваў. На волю 1 кастрычніка 2011 году выйшаў з сапраўды чыстым сумленнем. За той час, што яго не было зь сям'ёю, Жэня навучыла сына гаварыць слова «тата».

Ледзь выйшаўшы за сьцены турмы, Дзьмітры заявіў, што будзе працягваць палітычнае змаганне. Погляды ягоныя ніяк не змянілася. Але перажытае ў разы павялічыла ягоны палітычны капітал. Цяпер здаецца, што менавіта гэты палітык здольны адцягнуць на сябе частку стабільнага электарату Аляксандра Лукашэнкі. Вус прайшоў празь мясарубку лукашэнкаўскага правасудзьдзя, ня здрадзіўшы сваім прынцыпам і ня здаўшы ніводнага з папличнікаў. Вобраз рашучага праўдашукальніка і народнага героя ва ўмовах палітычнага і эканамічнага хаосу можа быць запатрабаваны найбольш.

Прыродная стрыманасць дазваляе Вусу захоўваць максымальны вонкавы спакой у любых умовах. Відавочна хваляваўся ён толькі аднойчы — калі перад тэлекамерамі распавядаў, як у яго на руках памерла першая жонка. Пакуты, з годнасьцю перажытыя на шляху да магчымасці зрабіць жыццё лепшым для ўсіх, толькі дадаюць Дзьмітрыю спачуваньня і павагі. Некалькі стагодзьдзяў таму жыццёвая гісторыя Вуса стала б асновай для народных апокрыфаў, а яшчэ раней — казак. У якім Галівудзе пра такога палітыка б ужо зьнялі ядрэннае кіно.

Палітычная праграма Вуса амаль цалкам здзіцца да зьмены выбарчага заканадаўства. Гэта таксама можа быць зразумела большасці беларускага насельніцтва, якое пасля 1994 году, здаецца, ніколі і ня верыла ў тое, што выбары могуць быць сумлен-

нымі. А калі жыццё пачало горшаць, то і вінаваціць у гэтым можна толькі аднаго вядомага ўсім чалавека. І таму думка пра магчымасць ягонай законнай зьмены ўжо не выглядае чымсьці абсалютна найўным.

Вусава разуменьне і тлумачэнне іншых дзяржаўных праблемаў таксама, як і ў Аляксандра Лукашэнкі, застаецца на ўзроўні, даступным кожнаму абываталю. Напрыклад, яшчэ падчас выбарчай кампаніі на цьмяную просьбу сфармуляваць каньютурны беларускай рынкавай эканомікі Вус адказаў коратка: «Калі размова ідзе пра гандаль, то ў гэтай сфэры ў нас прыбралі ўсе шапікі». Дабрабыт, зароблены сваімі рукамі і галавою, забясьпечвае Вусу адносную незалежнасьць, а таксама давер і безумоўную павагу тых, хто ў сучасных эканамічных умовах разьлічвае толькі на сябе. А такіх робіцца ўсё больш.

І галоўнае. Дзьмітры Вус цалкам і абсалютна абгрунтавана адпавядае найвышэйшаму народнаму знаку якасьці — «сапраўдны мужык»: бізнэс, маладая жонка, цяжкія выпрабаваньні лёсу і нязломны характар.

11 кастрычніка 2011 (пасля вызваленьня)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Пасьля допыту:

«У мяне бізнэс тут у Беларусі. Таму яны шантажуюць з пункту гледжаньня бізнэсу. Кажуць, што калі мяне пасадзяць у турму, то мой бізнэс разваліцца, што калі я выйду з турмы, у мяне ня будзе хлеба. У мяне маленькае дзіця, якое трэба выхоўваць і карміць. На гэта яны найбольш ціснуць. Яны патрабуюць, каб я даў паказаньні супраць Статкевіча, што

ён наўмысна рабіў гэтыя беспарадкі. Яны настойваюць, каб я ўзьвёў паклёп на Статкевіча. Мая пазыцыя такая, што была мірная акцыя. А беспарадкі былі справакаваныя супрацоўнікамі спэцслужбаў, і што ў мяне і ў Статкевіча ў думках не было займацца беспарадкамі, якія на сёньня яны інкрымінауюць нам, усім экс-кандыдатам у прэзыдэнты».

Выступ на судзе:

«Сьледчы адразу ўсю інфармацыю даваў Лукашэнку наўпрост. Паводле маіх звестак, Лукашэнка вырашаў, што далей рабіць. Я мог апынуцца ў турме, таму і не казаў. А калі мне далі падпіску аб нявыезьдзе, на другім допыце я распавёў, як было... Яшчэ невядома, хто праз два гады можа апынуцца на лаве падсудных».

Апошнія слова ў судзе:

«Без ідэі я не пайшоў бы ў кандыдаты ў прэзыдэнты. Каб у нас у Беларусі была дэмакратычная выбарчая сыстэма, каб яна была празрыстай. Цяпер, вывучаючы выбарчае заканадаўства той жа Ўкраіны, там бачна, што кандыдаты ў прэзыдэнты ўсіх прадстаўнікоў ва ўсе ўчастковыя і тэрытарыяльныя выбарчыя камісіі прызначаюць асабіста альбо давераныя асобы. У нас гэтага пакуль няма. Але я спадзяюся, што ўжо ў бліжэйшы прэзыдэнцкі тэрмін, у нас будуць дэмакратычныя выбары. І наша выбарчая сыстэма памяняецца. Для гэтага што нам трэба зрабіць? Для гэтага я плянаваў сабраць мільён подпісаў за тое, каб зьмяніць выбарчую сыстэму. Дэмакратычнай выбарчай сыстэмы ў нас на сёньняшні момант няма. Гэта ж фактычна легалізацыя ўлады. Указам прэзыдэнта ў нас прызначаюцца суды, пракуратура і ўсё астатняе.

Калі мяняецца гэтая сыстэма, значыць зьмяняецца і ўсё ўладкаваньне дзяржавы. Таму гэта сыстэма змагаецца не асабіста са мной, ня з Плошчай, на якую я прыйшоў. А менавіта з тым, што можа паслужыць таму, што памяняецца ўся сыстэма ўладкаваньня дзяржавы. Я плянаваў сабраць сто тысяч подпісаў за дапаўненьні ў Выбарчы кодэкс. Але цяпер па гэтых слуханьнях я ўжо зразумеў, што зьбіру мільён. А калі трэба адпакутаваць, буду пакутаваць».

Пасьля вызваленьня:

«Нават у навучальным працэсе я хацеў бы зрабіць так, каб тыя судзьдзі, адміністратары, сьледчыя нейкі час перад тым, як пачынаць выносіць загады, выракі, садзіць людзей пад сьледзтва, самі хача б паўгода-год пасядзелі і адчулі на сваёй скуры тое, што адчуваюць вязьні. Тады, можа быць, яны б зьмянілі сваё меркаваньне пра пакараньне. Калі чалавек ня ведае пра тое, у якіх умовах там жывуць людзі, яму гэта аб'якава. Самае асноўнае на апошніх курсах юрфакаў, каб будучыя судзьдзі і сьледчыя пасядзелі ў турме. Пасьля гэтага яны б разумелі, каго садзіць і за што. Таму што 50 працэнтаў людзей там сядзяць за эканамічныя злачынствы ці за нейкую дробязь, за якую не павінны сядзець».

Алег Гнедчык

Зняволены 6 студзеня 2011 г. —
вызвалены 1 верасня 2011 г.

Нарадзіўся 22 лістапада 1986 г. у Менску. Пасьля заканчэння сярэдняй школы атрымаў працоўную спецыяльнасць у вучэльні будаўнікоў. Працаваў на будоўлях у Менску і Маскве. Нежанаты.

У 2001—2002 г. браў актыўны ўдзел у абароне Курапатаў падчас будаўніцтва менскай кальцавой дарогі. У 2003—2005 г. за палітычную актыўнасць як сябра Маладога Фронту Гнедчыка затрымлівалі і каралі адміністрацыйнымі арыштамі. У 2006 г. адседзеў 12 сутак за ўдзел у намётавым лягеры на Плошчы. Падчас прэзідэнцкай кампаніі працаваў у штабе Уладзімера Някляева. Браў удзел у акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў 19 снежня 2010 г. Быў арыштаваны 25 сакавіка 2011 г. і абвінавачаны ва ўдзеле ў масавых беспарадках.

14 траўня судзьдзя Партызанскага суду Менску Наталля Чацьвярткова асудзіла Гнедчыка на 3,5 гады зняволення ў калёніі ўзмоцненага рэжыму. Адбываў пакараньне ў Шклоўскай калёніі № 17.

Партрэт на фоне кратыў

Валянціна Гнедчык, маці

На Плошчу пайшоў сьвядома

Алег у дзяцінстве займаўся спортам, грэка-рымскай барацьбой. Вельмі рана заняўся грамадзкай дзейнасцю. У 2001-2002 гадах браў удзел у кругласутачнай вахце памяці ў Курапатах. У ліпені 2003 году, яшчэ непаўналетнім, быў затрыманы за распаўсюд інфармацыйных матэрыялаў Маладога Фронту.

Тады Алега жорстка зьбілі, з другой гадзіны ночы да позьняга вечара наступнага дня яго пратрымалі ў пастарунку міліцыі Савецкага раёну. Тады мы нават зьвярталіся ў пракуратуру з патрабаваньнем пакараць вінаватых міліцыянтаў.

У сакавіку 2006 году пасьля мінулых прэзідэнцкіх выбараў быў у намётавым лягеры на Кастрычніцкай плошчы. Пасьля разгону лягеру атрымаў 12 сутак арышту. Мужна адседзеў тэрмін.

Потым Алег зьехаў на 3 гады ў Маскву — там працаваў паводле спецыяльнасці, на будоўлях. Прыстойна зарабляў, мне здавалася, супакоіўся з палітычнай дзейнасцю. Але летась вярнуўся дадому ў Менск. Уладкаваўся на працу на будоўлю. Год таму даведаўся пра кампанію «Гавары праўду», адразу ж падтрымаў Уладзімера Някляева. Яму вельмі спадабалася каманда, творчыя, ініцыятыўныя хлопцы і дзяўчаты. Удзельнічалі ў акцыях, зьбіралі подпісы. Сябраваў з Васілём Парфянковым...

19 снежня на Плошчу пайшоў сьвядома. Да нас

прышоў ягоны сябра Сяргей. Маё мацярынскае сэрца прадчувала, што дабром гэта ня скончыцца. Я нават хацела схаваць абутак абодвух, каб не пайшлі. Мяне стрымала дачка Наста... Пасьля Плошчы вярнуўся. Спадзяваліся, пранесла.

Але ўжо 6 студзеня 2011 году да нас прыйшлі міліцыянты, затрымалі Алега па падазрэнні ва ўдзеле ў масавых беспарадках. Праўда, 9 студзеня адпусцілі. Зноў усё заціхла. А 25 сакавіка зноў прыйшлі. Мяне не было дома, дзеці былі адны. Міліцыянты ледзве ня выламалі мэталічныя дзверы... Адразу ж яму выставілі абвінавачаньне ва ўдзеле ў масавых беспарадках. З таго дня знаходзіўся ў СІЗА № 1 на Валадарскага. Дома быў ператрус, забралі вінчэстэр ад кампутара.

Сябры Алега дапамагаюць мне зь перадачамі, падносяць сумкі, стаяць у чарзе на «Валадарцы». Даходзіць да маразму: ніяк не магу перадаць яму абутак — Алега ўзялі ў зімовых ботах. Прынесла пантоплі, красоўкі — не прынялі, маўляў, у абутку мэталічныя супінатары, нельга...

У лістах Алег піша, што трымаецца, у яго ўсё ў парадку. Ён вельмі мужны, прынцыповы, адказны чалавек. І ў той жа час надзвычай добры, пяшчотны, уважлівы да блізкіх...

26 красавіка 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Апошнія слова ў судзе:

«Я адмаўляюся ад часткі паказаньняў на папярэднім следзтве. На мяне чыніўся ціск, пасьля 10 гадзінаў допыту ў чым заўгодна прызнаеся. Мяне арыштавалі ледзве не ў трусах. Адваката не было.

Ніхто не заклікаў да пагрому, усе заклікалі да перамоваў. Што да допыту на папярэднім следзтве, то некаторыя рэчы не казаў, а мне іх прыпісалі. Я падпісаў пратакол пад ціскам».

Пасьля вызваленьня:

«Трымаліся, цяжка было. Асабліва пасьля прыезду Аляксандра Лукашэнкі ў Шклоў пачаліся правакацыі. Сядзеў у штрафным ізалятары за тое, што быў непаголены. Але ўсе нашы трымаюцца добра. Да нас прыехалі і казалі пісаць памілаваньне. Я сказаў, што «не». Тады яны казалі, што можаце пісаць, што не прызнаеце сваёй віны. Я сваю віну не прызнаў. Прымушалі зняцца на відэа, каб я віну прызнаў, я адмовіўся. Сказалі, што тады ня вызваляць. А потым прыйшлі паперы, што я памілаваны.

Будзем змагацца з рэжымам і каб усе астатнія сябры, якія знаходзяцца там і ў іншых калёніях, хутка былі дома. Кажуць, што турма ломіць чалавека. Але яна, наадварот, робіць яго мацнейшым».

«Я стаў лепш разьбірацца ў людзях, больш сачыць за тым, пра што і з кім я размаўляю. Ніводнага разу не пашкадаваў пра тое, што 19 сьнежня пайшоў на Плошчу. Калі б зараз здарылася падобная сытуацыя, то пайшоў бы зноў. Таму што ўсю гэтую сытуацыю трываць нельга. Нельга ўвесь амаль 10-мільённы народ трымаць за дурняў».

Сяргей Казакоў

Зьняволены 27 студзеня 2011 г. —
вызвалены 13 жніўня 2011 г.

Нарадзіўся 12 лютага 1992 г. у Ленінагорску ў Расеі. Скончыў менскую сярэднюю школу № 85. Сур'ёзна захапляецца музыкай, рыхтуецца паступаць у Эўрапейскі гуманітарны ўнівэрсытэт у Вільні. Актывіст грамадзянскай кампаніі «Эўрапейская Беларусь». Нежанаты.

Браў удзел у акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў 19 сьнежня 2010 г. Арыштаваны 27 студзеня 2011 г. Абвінавачаны ва ўдзеле ў масавых беспарадках.

12 траўня судзьдзя Маскоўскага суду Менску Алена Шылько за ўдзел у падзеях на Плошчы асудзіла Казакова на 3 гады зьнявольеньня ў калёніі ўзмоцненага рэжыму. Адбываў пакараньне ў Бабруйскай калёніі № 2.

Партрэт на фоне кратаў

Ганна Кулакоўская, сяброўка

Мама нават пажартавала: маўляў, паверыла б, што піша з санаторыю, каб ня штампік на канвэрце...

Сяргей нарадзіўся ў Расеі, але яшчэ ў гадавлым узросьце пасля разводу бацькоў вярнуўся з мамай на яе радзіму ў Менск. Зь дзяцінства праявілася ягоная творчая натура — яшчэ ў малодшых клясах школы спрабаваў напісаць кнігу. На жаль, не дапісаў — натхненьне пакінула, як тлумачыў Сяргей. У школе быў удзельнікам Клубу вясёлых і знаходлівых, завадатарам і ініцыятарам шматлікіх конкурсаў, цікавых справаў.

Выхоўвалі Сяргея маці і бабуля, у сям'і яшчэ расьлі дзьве малодшыя сястры. У 16 гадоў пайшоў працаваць, каб дапамагаць маці. Як сам тлумачыў, не хацеў сядзець у мамы на шыі. Ня грэбаваў ніякай працай — грузчыкам, на будоўлі, развозіў садавіну-гародніну па крамах.

Вельмі любіць чытаць, глытае фантастыку. Але галоўнае захапленьне Сяргея — музыка. Граць на гітары і бас-гітары навучыўся самастойна, быў гітарыстам у беларускамоўных рок-гуртах (у адным зь іх граў да самага арышту). Гэта быў яго любімы занятак, у які ён укладаў душу. Меў сур'ёзны намер паступаць вучыцца ў музычную навучальную ўстанову, але ня выйшла. Нягледзячы на адсутнасьць музычнай адукацыі, музыкант ён ад Бога. Сяргей заўсёды надзвычай імпазантна выглядаў на сцэне, у яго вельмі адметнае, запамінальнае аблічча.

Сяргей — адзін з самых адкрытых і шчырых людзей з усіх маіх сяброў і знаёмых. У ім надзвычай гарманічна спалучаецца фізычная і духоўная прыгажосць. Ён ніколі ня мог злавацца на людзей,

але заўсёды казаў наўпрост што думае пра чалавека, часьцяком пакутаваў з-за сваёй прынцыповасьці. Зь ім заўсёды было вельмі лёгка кантактаваць. Магчыма, таму ў яго вельмі шмат сяброў.

Калі мы зь Сяргеем пазнаёміліся, яму было 18 — здаецца, ня так і шмат. Але ён ніколі не рабіў пасьпешлівых высноваў, заўсёды ўзважваў кожнае слова. У мяне было адчуваньне, што ён значна старэйшы за свае 18 гадоў, у яго не было юнацкага максымалізму. Ён заўсёды быў гатовы даць параду, дапамагчы, падтрымаць.

Сяргей быў актывістам кампаніі «Эўрапейская Беларусь». 27 студзеня Сяргея забралі з працы. Ён пасьпеў паведаміць, што яго вязуць на Акрэсьціна. Далей трымалі ў «Валадарцы». Прыйшлі зь ператрусам ня толькі да Сяргея і маці, але і да бабулі, забралі кампутары і Сяргея, і ягонага дзядзькі. Сяргеевай маці, Ганьне Віктараўне, тыдзень таму дазволілі спатканьне. Казала, што ў яго праблемы са здароўем, у вязьніцы ў 19 гадоў узьняўся ціск, перахварэў на ангіну. Але і на спатканьні трымаўся вельмі бадзёра. У лістах таксама піша, што ўсё добра і цудоўна. Мама нават пажартавала: маўляў, паверыла б, што піша з санаторыю, каб ня штампік на канвэрце...

Сярожавы сябры напісалі песьню пра яго:

*Ты той, хто праўды шлях абраў,
На дне вачэй чужых шукаў,
Даваў надзею, абяцаў
Перамагчы!
За крокам крок, і кожны раз
Даваў упэўнены адказ,
Сабе ня здрадзіў ты ані!
Твой сьвет — ад мора да нябёс,
І ў сэрцы — мора цеплыні,*

*Мы ганарымся, што ты ёсьць.
Моманты расстаньня,
Чысты сымбаль цноты,
Толькі ты.
Беды і няшчасьці,
Войны і сьвітанкі,
Як заўжды.
Цішыня і роспач,
Дабрыня і злоба,
Боль і страх.
Толькі не загіне
Зіхаценьне сьвету
У тваіх вачах,
У тваіх вачах.*

5 траўня 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Апошнія слова ў судзе:

«Сьмешна глядзець на тое, як такія дарослыя і сур'ёзныя людзі сабраліся тут толькі для таго, каб пасадзіць аднаго маленькага хлопчыка. За апошнія чатыры месяцы я згубіў, бадай, занадта шмат, шмат таго, што важна для чалавека ў 19 гадоў, а ў дадатак вы яшчэ хочаце пасадзіць мяне ў турму. Я ня буду раскайвацца і прасіць у вас літасьці не таму, што я занадта ганарысты ці ўпарты, проста не лічу патрэбным. Зараз у залі няма маёй маці, але спадзяюся, што яна зразумее мяне і даруе. Я нікога не скалечыў, не падмануў і нічога ня скраў, а мне пагражае тэрмін, нібыта я некага забіў. Я заклікаю вас спыніцца, вы зайшлі занадта далёка. Маё жыцьцё будзе на вашым сумленьні і рана ці позна, але за гэта давядзецца адказаць. Вы можаце пасадзіць мяне хоць на дзесяць

гадоў, але калі-небудзь я выйду і я буду змагацца. І ведаю, што буду не адзін, мы будзем змагацца».

Пасьля вызваленьня:

«Я ўжо адчуваю, што прыйшоў у сябе, што я зноў вольны чалавек. Адзінае, да чаго дагэтуль не магу прывыкнуць — гэта мая знешнасьць. Пагалілі мяне на «Валадарцы». Афіцыйна — да суду фрызура ня мае значэньня, але ёсьць такое неафіцыйнае патрабаваньне ў адміністрацыі, што даўгія валасы, асабліва такія даўгія, як былі ў мяне, мусяць абрэзаць. Скажу, што і гігіена спрыяе, бо за які тыдзень падхапіць вошак — запраста...»

«Турма зьмяняе чалавека ў кожным разе, незалежна ад ягонага жаданьня. Сам чалавек можа толькі паўплываць на тое, у які бок ён зьменіцца. Але так, як было раней, ужо ня будзе ніколі пры ўсім жадааньні. Жыцьцё падзеліцца на «да» і «пасьяля». І зусім не абавязкова, што гэтае «пасьяля» будзе горшае за папярэдняе жыцьцё, як бы парадаксальна гэта ні гучала. Бясспрэчна, што гэта трагедыя для блізкіх і родных табе людзей. Але, як і кожная трагедыя, турма навучае людзей жыць, хоць і ў такой дзікай форме. Тады я пражыў ня проста сем месяцаў жыцьця, а сем месяцаў турмы, а гэта вялікая розьніца. Калі я выйшаў, то стаў больш дарослым на сем месяцаў. Я выйшаў іншым чалавекам, які адкрыў для сябе шмат новага. Магчыма, што занадта шмат — чагосьці нават не хацелася б адкрываць. Але атрымоўваючы маленькую сціплую паштоўку са словамі падтрымкі, чуючы тых самыя словы ад сукамэрніка і нават канвойнага, я ўсё больш умацоўваўся ў сваіх поглядах. Разумеў, што ўсё раблю правільна, што гэта камусьці патрэбна і хтосьці гатовы дапамагчы. Хочац-

ца змагацца ўжо нават не за сябе, а і за гэтых людзей, якія цябе падтрымоўваюць. Я навучыўся верыць у сябе і свае сілы, дзякуючы гэтым людзям.

Адно з галоўных правілаў турмы: «ня хочаш быць падманутым — не давярай нікому». Я пачаў ставіцца да людзей больш асьцярожна — пасьяля такой жыцьцёвай школы — гэта непазьбежна. Гэткім чынам турма паўплывала на мяне, але цалкам не давяраць людзям не магу — так ужо я выхаваны і ўпэўнены, што ня ўсе людзі здраднікі. Я імкліва стаўся зусім дарослым — толькі ня ведаю добра гэта ці дрэнна. Але хацеў бы, каб мае будучыя дзеці станавіліся дарослымі натуральным чынам, каб яны жылі лепш, чым я жыву сёньня. Каб лепш жылі дзеці тых людзей, якія дапамагалі і падтрымлівалі мяне. А значыць, за лепшае жыцьцё я буду змагацца і надалей».

Алесь Кіркевіч

Зьняволены 28 студзеня 2011 г.

вызвалены 1 верасня 2011 г.

Нарадзіўся ў Горадні 9 лістапада 1989 г. Намесьнік старшыні Маладога Фронту, кіраўнік яго Гарадзенскай філіі. Паступіў на гістарычны факультэт Гарадзенскага ўнівэрсытэту, аднак вырашыў адкласьці вучобу дзеля палітычнай дзейнасьці.

Браў удзел у акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў 19 сьнежня 2010 г. Арыштаваны 28 студзеня 2011 г. пасля ператрасу ў яго на кватэры і допыту ў Гарадзенскім КДБ. За тыдзень да арышту ажаніўся. Адвезены ў Менск і зьмешчаны ў СІЗА КДБ. Абвінавачаны ва ўдзеле ў масавых беспарадках.

5 траўня судзьдзя Кастрычніцкага суду Менску Ала Булаш асудзіла Кіркевіча на 4 гады зьнявольнага ў калёніі ўзмоцненага рэжыму. Праваабарончая арганізацыя «Міжнародная амністыя» прызнала яго вязьнем сумленьня. Адбыў пакараньне ў Наваполацкай калёніі № 10.

Партрэт на фоне кратаў

Вераніка Велігор, сябра Маладога Фронту

Усе перашкоды Алесь прымаў як этапы сталеньня

На волі засталіся маці і маладая жонка. Блізкія і родныя з заміраньнем сэрца чакаюць суду і цуду... а мо прачнецца сумленьне ў судзьдзяў?

Усё сьвядомае жыцьцё Алесь пражыў у родным горадзе. Яшчэ ў 5-й класе вызначыўся і ўпэўнена крочыў да дасканаласьці ў гуманітарных навукх. З раньняга дзяцінства пачаў цікавіцца гісторыяй, нумізматкай, археалёгіяй.

Падчас навучаньня ў ліцэі № 1 быў актыўным удзельнікам шматлікіх праектаў: займаўся ў краязнаўчай лябараторыі «Карані і вытокі», зьбіраў экспанаты для музэю гісторыі пэдагогікі Гарадзеншчыны і ўдзельнічаў у падрыхтоўцы да яго адкрыцьця, праводзіў багата экскурсіяў.

Алесь піша вершы, артыкулы, малюе шматзначныя карыкатуры, шаржы. Першы яго артыкул пабачыў сьвет у 2006 годзе. У ім Алесь асуджаў «татальную абыякавасьць» народу да руйнаваньня старажытнай Горадні. Ён — заснавальнік інфармацыйнага бюлетэню «Хрысьціянская абарона».

У Алеся можна павучыцца бяздоннай любові да роднай зямелькі. На першым курсе ён атрымаў запрашэньне ўдзельнічаць у раскопках у Польшчы, але адмовіўся: «Не хачу працаваць на чужую краіну».

Дзейнасьцю хлопца адлюстроўваецца ў адміністрацыйных справах (цягам апошніх гадоў іх было 4): за выкарыстаньне незарэгістраванага сымбалю (белчырвона-белы сьцяг на сустрэчы са Статкевічам у Горадні), за распаўсюд незарэгістраванага бюлетэню «Хрысьціянская абарона», за ўдзел у акцыі салідарнасьці з арыштаванымі 19 сьнежня.

Але пры гэтым хлопец ніколі не апускаў галавы. Усе перашкоды ён прымаў як этапы сталення.

Падчас выбарчай кампаніі 2010 году Алесь стаў сябрам ініцыятыўнай групы Віталія Рымашэўскага. Кожнай раніцы Алесь цягнуў абсталяваньне на Савецкую вуліцу і ставіў там пікет. Яму ня столькі былі патрэбныя тыя подпісы, колькі размовы зь людзьмі.

19 сьнежня Кіркевіч быў адным з тых, хто заняў ня толькі сваё месца на Плошчы, але і вашае, бо вы туды не прыйшлі.

28 студзеня да Алеся ўварваліся кадэбэшнікі, правялі ператрус і забралі яго, як казалі маці, на тры гадзіны на допыт. Адтуль Алесь адправіўся ў СІЗА КДБ...

26 красавіка 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Лісты з-за кратаў:

«Умовы тут прымальныя, ёсьць час падумаць пра жыцьцё, акрэсьліць пэўныя творчыя задумы і пэрспэктывы... Задумы маю ў пляне журналістыкі, краязнаўства, літаратуры... Гэта проста этап у маім жыцьці, гэта частка майго шляху».

«Настрой пазытыўны, здароўе нармальнае, калі не сказаць выдатнае. Цяжка захоўваць сваё сэрца тут адкрытым. Тут яму лёгка зачарсьцьвець паскоранымі тэмпамі...»

Апошнія слова ў судзе:

«Пытаньне — супраць якой асобы ці маёмасьці ўжыў гвалт? Хацелася б ведаць канкрэтна. Застаецца фактар — мая палітычная пазыцыя і палітычная

сіла, якую я прадстаўляю. Але гэтага недастаткова, каб асудзіць мяне. Я спадзяюся, што ў гэтай краіне засталася хоць трошкі законнасьці, і хай Бог блаславіць суд на рашэньне».

Пасьля вызваленьня:

«Я доўга вагаўся, але ўсё ж такі напісаў прашэньне аб памілаваньні. Пісаў я яго ў вольнай форме, кратка. Гэта свайго роду кампраміс. Я лічу, што гэта слабасьць самога Лукашэнкі — пасылаць да палітвязняў ганцоў і ўгаворваць іх пісаць прашэньні. Але ад сваіх поглядаў я не адмаўляюся. Ёсьць словы, а ёсьць учынкi. Я лічу, што большую карысьць краіне прынясу, будучы на волі. Шкада, што не засьпеў апошняга дня лета, але, тым ня менш, у мяне працягваецца мой мядовы месяц, які я збольшага правёў у СІЗА КДБ у студзені. Таму я чакаю шмат прыемных уражаньняў, хачу бачыць сяброў, блізкіх мне людзей па духу, па той справе, якую мы рабілі. Гэта заўжды радасьць, яна можа быць творчай, бо зона — гэта вялікі застой для чалавека, які нешта робіць. Бо рабіць паддоны з заробкам пяць тысяч рублёў за месяц — гэта ня вельмі добрая пэрспэктыва... Каленія паміж «Нафтанам» і «Палімірам», да таго ж фактычна на балоце. Экалёгія там сапраўды дрэнна ўплывае на людзей. Наваполацкая — адна з найбольш «чырвоных», дзе ўлада адміністрацыі вельмі жорсткая, без паблажак».

Аляксандар Малчанаў

Зьняволены 6 студзеня 2011 г. —

вызвалены 14 верасня 2011 г.

Нарадзіўся 22 чэрвеня 1988 г. у Барысаве. Вучыўся ў барысаўскай школе № 22. У пачатку 2000-х быў сябрам руху «Зубр». Працаваў на Барысаўскім рамонтна-мэханічным заводзе, «Гідраўзмацняльніку», БАТЭ. Вучыўся ў Міжнародным гуманітарна-эканамічным інстытуце. Нежаныты.

Браў удзел у акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў 19 сьнежня 2010 г. Быў затрыманы 6 студзеня 2011 г. у сябе дома ў Барысаве. Абвінавачаны ва ўдзеце ў масавых беспарадках і ў зьнявазе дзяржаўнага сьцяга, які ён сарваў з будынку КДБ.

2 сакавіка судзьдзя Фрунзэнскага суду Менску Тацяна Чаркас асудзіла Малчанава на 3 гады зьнявольненьня ў калёніі ўзмоцненага рэжыму. Адбываў пакараньне ў калёніі № 15 Магілёва.

Партрэт на фоне кратаў

Галіна Малчанава, маці

У дзень выбараў Саша прагаласаваў за Міколу Статкевіча

Саша заўсёды быў маёй адзінай надзеяй і апорай. Дапамагаў на гаспадарцы, імкнуўся добра зарабляць, бо я ўжо на пэнсіі. А яшчэ калі ён быў падлеткам і ўступіў у маладзёвую арганізацыю «Зубр», трапіў пад увагу міліцыі, мне не працягнулі кантракт на працы. Саша вымушаны быў перайсьці вучыцца ў вечаровую школу і пайшоў на курсы маляроў. Праўда, паводле спэцыяльнасьці не працаваў.

Уладкаваўся на рамонтна-мэханічны завод. Ён добра разьбіраўся ў кампутарах, у тэхніцы. А там быў складаны станок з праграмным кіраваньнем, дык Сашу аднаго зачынялі ў цэху і ён працаваў на ім у трэцюю зьмену. Плацілі там зусім мала, а праца для юнака вельмі цяжкая. Перайшоў на «Гідраўзмацняльнік». Апошні год працаваў на БАТЭ, у студзені меўся здаць на вышэйшы разрад, але не паспеў.

Захапляецца гісторыяй, прычым пачаў ёю цікавіцца якраз тады, калі ўступіў у «Зубр». Любіць глядзець добрае інтэлектуальнае кіно, гістарычныя стужкі, стужкі пра 2-ю ўсясьветную вайну — літаральна перад пасадак глядзеў «Апошнюю падводную лодку».

Саша вельмі любіць клясычную музыку, калі сядзіць за кампутарам, заўсёды слухае Бэтховэна — Месяцовую санату, «Апаясіанату». Часам клясыку слухае ў сучаснай апрацоўцы. А вось папсу цярапець ня можа.

У дзень выбараў прагаласаваў за Міколу Статкевіча. У сваім ЖЖ пісаў: «Сьмелы ён мужык, сапраўды

прынцыповы і прыстойны, гэта даказаў на справе шмат разоў. Выклікае ў мяне найбольшую павагу...»

Пасьля абеду паехаў у Менск, вярнуўся позна ўначы.

6 студзеня да нас у хату літаральна ўламіўся цэлы натоўп людзей у чорным зь менскага КДБ, дзверы выламалі, заламалі рукі, надзелі на Сашу кайданкі. Больш за 3 гадзіны дапытвалі, пагражалі, зладзілі ператрус. Перарылі літаральна ўсё. Потым Сашу забралі ў «Амэрыканку».

Пасьля фільму «Жалезам па шкле» тэлевізар не гляджу зусім, хлусьня і фальсыфікацыі мяне раздражняюць. Сашавы сябры навучылі мяне ў мае 63 гады карыстацца інтэрнэтам. Пра навіны даведваюся з сайтаў «Беларускі партызан», «Хартыя-97», Радыё Свабода, «Барысаў электронны».

Я вельмі хварэла пасьля Сашавай пасадкі, зусім сіл няма на гаспадарку: двор не прыбраны, гарод травой зарос. Адно толькі градку і засеяла. Днямі прыйшлі незнаёмыя хлопцы, спыталіся: можа, чым дапамагчы трэба? Кажу, калі хочаце дапамагчы — прыбярыце двор, у гародзе, можа, што зробіце. Хлопцы прывялі ў парадак двор, ускапалі гарод, скасілі траву. Я нават ня ведаю, хто гэтыя хлопцы, дома ў нас раней я іх ня бачыла. Можа, Сашавы знаёмыя, а можа, і не. Абяцалі зноў прыйсьці дапамагчы...

7 чэрвеня 2011 (падчас зьнявольеньня)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Лісты з-за кратаў:

«6 студзеня, у гідкі і агідны зімовы дзянэк да мяне ў дом, выламаўшы дзверы, уварваўся цэлы статак кадэбэшнікаў, надзелі на мяне кайданкі і павезьлі ў

сталіцу. Я зь першых хвілін пасьля затрыманьня ня меў пра сваё будучае ніякіх ілюзіяў і разумеў, што бліжэйшыя гады апынуцца на свабодзе мне ня сьведзіць, разьлічваў, што мяне асудзяць гадоў на пяць-шэсьць, хоць да гэтага я ставіўся зусім спакойна. Засмучала толькі тое, што ў інтэрнэце перад гэтым шматлікія «змагары» абзывалі ўсіх, хто спрабаваў увайсці ў Дом ураду, правакатарамі, а то і горай».

«Цяпер сачу за тым, як праходзяць акцыі моладзі па серадах. Даволі арыгінальна прыдуманая, шкада, што ў мяне няма магчымасьці прыняць у іх удзел — я б зладзіў пару падлянак тым, хто іх разганяе. А наогул, лета — добры час для любых спраў. Я заўсёды любіў лета, але цяпер упершыню ў жыцьці зь нецярпеньнем чакаю яго завяршэньня. У каленні ад сьпякоты нікуды не схавацца, нават няма магчымасьці зьесьці марозіва, якое ўваходзіла ў мой штодзённы рацыён на волі».

Пасьля вызваленьня:

«Я прадчуваў гэта, бо на Лукашэнку вельмі моцна ціснулі. Мяне шмат разоў прымушалі напісаць прашэньне аб памілаваньні. Апошні раз прапаноўвалі літаральна ўчора, а пазаўчора пяць гадзін трымалі ў штабе, казалі, што нікуды не пайду, пакуль не напішу. Але яны нічога ад мяне не дамагліся. Лукашэнка проста парушыў чарговым разам закон. Вельмі радаснае пачуцьцё — быць на волі. Цяпер трэба ўлівацца ў звыклы рытм жыцьця. Трэба ўладкавацца на працу, думаю аднавіцца на вучобе ў Міжнародным гуманітарным эканамічным інстытуце».

Віталь Мацукевіч

Зьняволены 21 сакавіка 2011 г. —
вызвалены 13 жніўня 2011 г.

Нарадзіўся 2 траўня 1987 г. у Менску. Закончыў менскую школу № 138, шэсьць гадоў вывучаў ангельскую мову на курсах International House, стажыраваўся ў Ангельшчыне, працаваў. Паступіў у Беларускі інстытут правазнаўства на спецыяльнасьць эканаміст-мэнэджэр, дзе давучыўся да 5 курсу. Незадоўга да абароны дыплёму, 21 сакавіка 2011 г., быў арыштаваны за ўдзел у акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў на плошчы Незалежнасьці 19 сьнежня 2010 г. Нежанаты. Абвінавачаны ва ўдзеле ў масавых беспарадках.

12 траўня судзьдзя Маскоўскага суду Менску Алена Шылько асудзіла Мацукевіча на 3 гады зьнявольеньня ў

калёніі строгага рэжыму. Адбываў пакараньне ў Наваполацкай калёніі № 10.

Партрэт на фоне кратаў

*Наста Машчава, намесьніца старшыні
руху «Маладая Беларусь»*

Лёс гэтага хлопца поўны драматызму

Мы не былі знаёмыя зь Віталем у звычайным жыцці. Магчыма, я ніколі не даведалася б пра гэтага чалавека, калі б не 19 сьнежня 2010 году. Сёньня Віталь — гэта чарговы палітвязьень у нашай краіне. Яго асудзілі на тры гады пазбаўленьня волі.

Лёс гэтага хлопца стаўся поўным драматызму. Яшчэ ў лютым, калі Віталь быў на свабодзе, асобныя блогеры апублікавалі інфармацыю, нібыта ён зьяўляецца супрацоўнікам КДБ. Некаторыя выклалі фота, дзе, быццам бы, у вуху хлопца бачны навушнік — правакатарскі атрыбут. Толькі гэта была звычайная завушніца, якую яму падаравала каханая дзяўчына.

А потым Мацукевіча затрымалі і абвінавацілі ва ўдзеле ў масавых беспарадках. На судзе доказная база на яго адсутнічала, на прагледжаных відэамагнэтыях ні судзьдзя, ні пракурор ня здолелі знайсці ўчыненьня чагосьці супрацьпраўнага гэтым чалавекам. Мацукевіч стаў ахвярай паказаньняў сьведкі абвінавачаньня — магілёўскай актывісткі Крысьціны Шацікавай, якая ўбачыла ў ім правакатара і сьведчыла супраць яго.

Усё, што адбылося зь Віталем Мацукевічам, цяжка перажывалі ягоныя бацькі. Неабдуманьня і неправераньня пасты некаторых блогераў бязьмежна пакрыўдзілі родных хлопца. На Плошчу ён прыйшоў з уласнага жаданьня, каб выказаць сваю гра-

мадзянскую пазыцыю. У звычайным жыцці 23-гадовы Мацукевіч — актыўны, шчыры, кампанейскі і добразычлівы чалавек. Толькі станюўча адгукаюцца пра Віталя ягоныя выкладчыкі і аднагрупнікі. Яго каханая дзяўчына прысутнічала на пасяджэннях суду і кожны раз плакала... На пасяджэннях было заўважна, наколькі сумныя вочы ў Віталю. Але ён застаўся годным чалавекам і трымаўся мужа.

25 траўня 2011 (пасля суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Апошнія слова ў судзе:

«Я прызнаю, што выгукваў фразу «Беларусы, сюды!». Але, знаходзячыся ў СІЗА, думаў — што тут крымінальнага? Там былі яшчэ два чалавекі, якія далі пакаральныя сьведчаньні, іх адпусьцілі, а я застаўся. Прашу прабачэньня ў бацькоў, што прынёс ім гора і расстройства. Прашу не пазбаўляць мяне волі».

Пасьля вызваленьня:

«Мне патэлефанавалі і запрасілі «на гутарку» у КДБ на 21 сакавіка. Гутарка зацягнулася на чатыры месяцы. За вокліч «Беларусы, сюды!» мяне зьвінавацілі ў арганізацыі масавых беспарадкаў і паабяцалі 15 гадоў турмы. Тады ў мяне перад вачыма праляцела ўсё жыццё. Да турмы ў мяне была такая мара разам са сваім стрыечным братам распачаць свой уласны бізнэс. Але ў турме я спаткаў так шмат бізнэсоўцаў, якія адбывалі тэрміны паводле розных абвінавачаньняў, што жаданьне мець сваю справу ў мяне неяк прайшло. І я нават думаю, што магчыма і добра, што гэтак усё сталася. Магчыма, гэта мяне vyrатавала

ад нейкай большай пакуты. У турме самае цяжкае, што вас замбуюць: вы як робат павінны па канціку заслаць ложак, у вас пятнаццаць хвілін, пяць умывальнікаў і невядома колькі людзей, каб памыцца і пагалицца. Вы павінны быць гладка падстрыжаныя, зашпіленыя на ўсе гузікі, словам, робяць з вас чалавека, які павінен безумоўна падпарадкоўвацца. Але патрэбна быць мужчынам і годна вытрымаць усе гэтыя выпрабаваньні».

«Я быў шакаваны ўсім тым, што адбываецца вакол мяне, бо зразумеў, што зьяўляюся нейкай малой фігуркай ва ўсёй гэтай вялікай гульні. Некаторы час увогуле заблытаўся і ня мог разумець што вакол адбываецца. Быў таксама вельмі пакрыўджаны, што і сябры на мяне ўзводзілі паклёп, і сьведкі з боку апазыцыйных актывістаў сьведчылі супраць мяне. Але я ні на кога зла не трымаю, бо ня маю права судзіць — правільна паводзіўся чалавек альбо не. І агулам я чалавек не злапомны, бо кожны чалавек можа памыляцца і мае права на памылку.

Усё, што адбылося са мной — ніяк не паўплывала на мой сьветапогляд. Я зь дзяцінства любіў і люблю бел-чырвона-белы сьцяг, герб «Пагоня», я люблю беларускую мову, хоць і ня маю практыкі размаўляць па-беларуску дасканала. Я таксама хачу займацца бізнэсам, актыўнай грамадзкай дзейнасьцю і разумнай прадуманай палітыкай».

Васіль Парфянкоў

Зняволены 4 студзеня 2011 г. —
вызвалены 13 жніўня 2011 г.

Нарадзіўся 30 жніўня 1983 г. у Менску. Скончыў 9 клясаў менскай школы № 163. Атрымаў будаўнічую прафэсію «майстар адзелачных работ», працаваў рабочым у прыватных будаўнічых кампаніях, аўтасьлесарам ў 7-м аўтапарку Менску. Нежанаты.

Удзельнічаў у абароне Курапатаў у 2001-2002 г. Быў сябрам Беларускай партыі свабоды, удзельнічаў у акцыях разам з Маладым Фронтам і «Зубром». Неаднаразова бываў затрыманы і адбываў адміністрацыйныя тэрміны за грамадскую актыўнасьць.

Падчас прэзыдэнцкіх выбараў 2010 г. супрацоўнічаў з кампаніяй «Гавары праўду!», быў актывістам штабу Ула-

дзімера Някляева. Браў удзел у акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў 19 сьнежня 2010 г. Быў затрыманы 4 студзеня 2011 г. Абвінавачаны ва ўдзеле ў масавых беспарадках. Да суду знаходзіўся ў сьледчым ізалятары на вуліцы Валадарскага ў Менску.

17 лютага судзьдзя Фрунзэнскага суду Менску Вольга Комар асудзіла Парфянкова на 4 гады зьнявольнага ў калёніі строгага рэжыму. Таксама ён мусіў кампэнсаваць страты — 14 мільёнаў 700 тысяч рублёў за нібыта пашкоджаны будынак. Грошы на штраф сабралі салідарныя з палітвязьнем людзі. Адбываў пакараньне ў Аршанскай калёніі № 8.

Партрэт на фоне кратаў

Ганна Соўсь, журналістка

Абаронцу Курапатаў судзьдзя за Плошчу першым

Пабачыўшы гэтае імя ў сьпісе фігурантаў справы аб масавых беспарадках 19 сьнежня, я адразу згадала васьмімесячную вахту памяці ў Курапатах, месцы згубы ахвяраў сталінскіх рэпрэсій, у 2001-2002 гадах. Гэты невысокі і на першы погляд непрыкметны хлопец, бадай, больш за ўсіх часу правёў у Курапатах, баронячы ўрочышча ад будаўнікоў кальцавой дарогі.

У кнізе «Дарога праз Курапаты», выдадзенай у сэрыі «Бібліятэка Свабода. XXI стагодзьдзе» імя Васіля Парфянкова згадваецца на розных старонках больш за 50 разоў.

Прышоўшы у Курапаты 9 лістапада 2001-га, калі бульдозэры валілі крыжы, а спэцназаўцы зьбівалі абаронцаў урочышча, Васіль застаўся ў Курапатах да самага завяршэньня вахты памяці 3 чэрвеня 2002-га.

Васіль Парфянкоў заставаўся ў Курапатах і ў лю-

тыя маразы, і ў працяглыя залевы, ледзь не згарэў у намёце, які падпалілі невядомыя. Я цяпер прыпамінаю ягоныя рукі, счарнелыя ад нарыхтоўкі дроваў і падтрыманьня вогнішча, часта прастуджаны голас... Васіль ня быў надта красамоўным і патэтычным, ён ня ўмеў прыгожа гаварыць, і звычайна ягоныя папличнікі часьцей давалі інтэрвію «Свабодзе», якая штодня 250 дзён рабіла рэпартаж з Курапатаў.

Васіль Парфянкоў проста рабіў тое, што лічыў патрэбным — абараняў месца масавых рэпрэсій. Яму дасталася цяжкая чарнавая праца, Васіль дзяжурыў ва ўрочышчы круглыя суткі, разам з актывістамі КХП-БНФ добраўпарадкоўваў Курапаты, майстравы крыжы, гатаваў ежу. 11 сакавіка 2002-га ён сказаў мне ў інтэрвію пра Курапаты: «Гэта, можна сказаць, мой другі дом».

Я ня ведаю, чым займаўся Васіль далей. Кажуць, што езьдзіў у Кіеў на Майдан падтрымаць Памаранчавую рэвалюцыю. Як паведамляе праваабарончы цэнтар «Вясна», Васіля неаднаразова затрымлівалі за грамадскую актыўнасьць.

17 лютага першы суд за Плошчу. Над Васілём Парфянковым.

Васіль, трымайся! Пра цябе памятаюць і цябе падтрымліваюць...

16 лютага 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Ліст з-за кратаў:

«У мяне ўсё добра, іншыя асуджаныя ставяцца з разуменьнем і павагай. Як яны самі кажучы, яны сядзяць кожны за сваё, а я за сваю Беларусь. З боку адміністрацыі таксама асаблівых праблем не ўзьні-

кала, бо яны таксама людзі і ўсё разумеюць. Трэба верыць, што прыйдзе час і ўсе мы, беларусы, пад адным сьцягам здабудзем нарэшце такую жаданую свабоду для ўсяго беларускага народу. Таму за мяне не перажывайце, сілы і духу ўва мне яшчэ хопіць на доўга. Яшчэ раз ад усяго сэрца дзякую за падтрымку. Жыве Беларусь! Васіль Парфянкоў».

Пасьля вызваленьня:

«Яшчэ 4 жніўня я хадзіў і расьпісаўся, што дакумэнты з прашэньнем аб памілаваньні пайшлі ў Менск, і ў той самы дзень па мяне прыйшлі і «ўпакавалі» на 15 сутак. Цяпер мяне, канечне, перапаўняе радасьць, што я вырваўся з гэтага палону, але, безумоўна, галоўная барацьба яшчэ наперадзе. Трэба да яе рыхтавацца».

«Усё, што адбылося са мной, толькі яшчэ больш пераканала мяне ў тым, што ў краіне вэрхал, што няма сапраўднай улады, што ўлада не для народу, якой яна павінна быць. Навучыўся яшчэ больш разьбірацца ў людзях — каму можна давяраць, а каму не, хто здрадзіць, а хто не. Мая жыцьцёвая пазыцыя ніякім чынам не зьмянілася. Я гатовы на далейшае змаганьне, і зараз галоўная задача — дамагчыся свабоды для тых, хто яшчэ застаецца ў турме. Таксама наперадзе парлямэнцкія выбары 2012 году, Лукашэнка таксама яшчэ застаецца на пасадзе. Важная задача — прыбраць яго, каб мы маглі жыць свабоднымі людзьмі ў свабоднай краіне. Для гэтага трэба тлумачыць людзям, што досыць быць рабамі і халопамі. І не баяцца адстойваць свае правы».

Андрэй Пачобут

Зьняволены 6 красавіка 2011 г. —
вызвалены 5 ліпеня 2011 г.

Нарадзіўся 16 красавіка 1973 г. у мястэчку Вялікая Бе­раставіца Гарадзенскай вобласці. Журналіст, актывіст Саюзу палякаў Беларусі (СПБ). Жанаты, мае дачку і сына.

Працаваў у гарадзенскіх газетах «Пагоня», «Дзень», «Мясцовы час», «Глос з-над Немна», быў карэспандэн­там незалежнай газеты «Народная воля». Займаў пасаду галоўнага рэдактара «Магазыну польскага» — часопісу СПБ. З 2006 г. карэспандэнт у Беларусі польскага выда­ння «Газета wyborcza». Сябра Саюзу палякаў Беларусі, выступаў за незалежнасць грамадзкага аб'яднання ад уладаў, але ў межах беларускага заканадаўства. Кіраўнік Галоўнай рады СПБ.

За грамадзка-палітычную і журналісцкую дзейнасьць

быў неаднаразова караны штрафамі і адміністрацыйны­мі арыштамі. 18 сакавіка 2011 г. гарадзенская абласная пракуратура пачала супраць яго крымінальную справу за абразу прэзыдэнта Беларусі. 6 красавіка 2011 г. быў затрыманы. Была распачатая яшчэ адна крымінальная справа — за паклёп на Аляксандра Лукашэнку. Права­абарончая арганізацыя «Міжнародная амністыя» прызна­ла Пачобута вязнем сумленьня.

Судовы працэс быў закрытым. 5 ліпеня судзьдзя Ленін­скага раённага суду Горадні Віталь Ляцко прысудзіў Пачо­бута да трох гадоў пазбаўленьня волі за паклёп на прэзы­дэнта з адтэрміноўкай на два гады. Паводле артыкулу, які датычыў абразы прэзыдэнта, журналіст быў апраўданы. Вызвалілі ў залі суду.

Партрэт на фоне кратай

Сяргей Астраўцоў, журналіст

Андрэй Пачобут — баец

Аднойчы дзяяч Саюзу палякаў даваў характа­рыстыкі сваім папличнікам: у каго ёсць патрэбны стрыжань, а хто — «не баец», казаў ён. Я сядзеў по­бач. Дык вось: Андрэй Пачобут — якраз «баец», з тых, на кім трымаецца арганізацыя, якую ўлады ад­маўляюцца прызнаваць. Але судзіць яго зьбіраюцца за імкненьне да свабоды слова і за Плошчу.

За высозным мурам у сьледчым ізалятары тры­маюць журналіста Андрэя Пачобута, яму выставілі абвінавачаньне — «абраза прэзыдэнта» і «паклёп» на яго. Цяпер Андрэй чытае аркушы крымінальнай справы. Яе зрабілі з васьмі публікацый у «Газэце выбарчай», карэспандэнтам якой журналіст зьяўля­ецца. Але гэта яшчэ ня ўсё: у КДБ пашукалі ў сеці­ве і далучылі да справы два тэксты Пачобута — зь «Беларускага партызана» і зь яго блогу ў livejournal.

Прэзідэнта крытыкаваў, але ў думках не было абражаць, прызнаўся мне калега, калі быў яшчэ на волі.

Уласна кажучы, судзіць Андрэя Пачобута хочучь за асьвятленьне беларускіх рэалій буйной газэтай суседняй дзяржавы. Паслаць у Варшаву свайго цензара рэжым ня мог, выставіць «Газэце выборчай» папярэджаньне, прыпыніць яе выпуск, як практыкуе Мінінфармацыі, таксама зусім нерэальна. Тады што?!

Забараніць друкаваць, як гэта робіцца часам? Але ж польскія друкары не баяцца беларускай улады, як баяцца мясцовыя. Галаваломку задаў Пачобут рэжыму! Даўшы раз акрэдытацыю, перасталі яе даваць, папярэджваць пачалі, што працуе, маўляў, «нелегальна», словам, усяляк спрабавалі заткнуць рот журналісту. Ігнаруючы, што публікацыі у «Выборчай» на конт падзеяў у Беларусі былі ня толькі яго асабістым пунктам гледжаньня, але і пазыцыяй самой рэдакцыі. Наважуся сказаць, яна супадала і з поглядам астатняй Эўропы на беларускі рэжым. Нездарма ж дэпутаты ад розных краінаў патрабуюць выпусьціць Андрэя Пачобута з-за кратаў.

Ня ведаю, як лічыць сёньня ён сам, але пачатак судовай справы бачыцца мне менавіта 19 сьнежня, калі яго арыштавалі на Плошчы ў сталіцы. Пасьпеў паведаміць у рэдакцыю, расказваў ён — мне пазьней. Ноч пратрымалі ў замерзлым аўтазаку, але назаўтра нечакана выпусьцілі ў судзе. Абышлося. Дапамагла рэдакцыя, сказаў ён мне тады, зрабіла захады. Але за Плошчу пачалі дапытваць у КДБ, прычым стараліся зрабіць гэта раптоўна: спынілі ля дому, пасадзілі ў машыну. Тое, што Андрэй Пачобут выконваў заданьне рэдакцыі, калі яго арыштавалі, вядома ж органы не цікавіла. Пасьля допыту ён зьвяртаецца ў пракуратуру: пагражалі, стукнулі на галаве. Лёг-

кая траўма на галаве пацьвярджаецца... А далей у сталіцы раптам вырашаюць, што незаслужана адпусьцілі журналіста Пачобута 20 сьнежня, не пакараўшы. Выклікаюць на суд і штрафуюць за Плошчу. Аднак кагосьці гэта раздражніла: замала! Новы суд. Пачобуту замяняюць штраф на арышт, і ён апынаецца на Акрэсьціна. А тым часам нехта перакладаў з польскай мовы напісаных ім тэксты з думкай пра крымінальную справу...

Мне імпануе пазыцыя Андрэя Пачобута, які не гаворыць: мы тут палякі і ўсё. Не, ён карыстаецца беларускай мовай, вядзе свой блог у інтэрнэце па-беларуску. Адночы я яго спытаў: ты бываеш часта ў Польшчы, там прыгожыя гарады, захавалася архітэктура старая, палякі вядомыя майстры рэстаўрацыі, які горад для цябе ўзорны, куды табе хочацца вяртацца раз за разам? Ён засьмяяўся і сказаў, што Горадня — ягоны дом і любімы горад, свой, ня важна, што ён бачыў іншыя, якія ўражваюць, прыцягваюць плоймы турыстаў.

Мы яшчэ не былі знаёмыя, першы раз я ўбачыў Пачобута ў канцы 1990-х. Адміністрацыйна судзілі стваральніка Саюзу палякаў Тадэвуша Гавіна, наколькі памятаю, «за несанкцыянаваны пікет». Андрэй Пачобут нядаўна закончыў юрфак. Аднакурснікі пасьпяшаліся ўладкавацца хто ў суд, хто ў пракуратуру, хто ў «органы». Яго цікавіла іншае. Напярэдадні выбараў 2001 году ў Горадні стала на адно вострае журналісцкае пярэ болей.

Андрэй Пачобут выглядае мажна, нават манумэнтальна, унутры, як можна здагадацца, моцная энэргія, ён любіць вострыя сытуацыі, не баіцца рызыкаваць. Яму ставяць пячаткі ў пашпарт, каб забараніць езьдзіць у Польшчу, ён кажа: гэта незаконна і ўсё роўна едзе. У якіх толькі камэрах, пастарунках ён не

сядзеў: Ня толькі ў Горадні, Менску, але ў Шчучыне, Лідзе. У Горадні нават два «арышты» пры пастарунках разбураны цяпер, умовы ў іх былі самыя прымітыўныя, а там трымалі і Пачобута, і іншых, хто не жадае схіляць галаву перад рэжымам.

Ён мог застацца ў Польшчы, але вярнуўся, неўзабаве яго затрымалі, схавалі за краты. На апошняй сустрэчы з калегамі мы сабраліся, каб выказаць сваю падтрымку (крымінальная справа стала фактам), ён стараўся быць спакойным, ураўнаважаным. Мне трэба было запісаць галасы людзей, самога Пачобута, не заўважыў, што на фотаапарате колца пераскочыла, здымкі Андрэя атрымаліся нярэзкія.

14 траўня 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Перад арыштам:

«Чалавек, якога выклікаюць у КДБ, думае, што гэта аднаразовая падзея, што калі ён будзе сябе ціха паводзіць, то яму будзе лепш. На самой справе нават па тых матэрыялах, якія я абнародаваў, бачна, што гэта цэлая спэцапэрацыя»...

«Я прызвычаіўся быць свабодным чалавекам, казачь тое, што я думаю. Чаго баяцца, калі ты кажаш праўду? Я не лічу, што я недзе зьняважыў Лукашэнку. Так, я яго крытыкаваў. Так, я іранічна стаўлюся да ягонай асобы: часам ён паводзіць сябе сьмешна. І гэтыя сьмешныя моманты я таксама ў сваіх публікацыях адзначаў. Але зьнявагі абсалютна няма ў гэтых публікацыях.

Пасьля суду:

«Толькі ў турме даведаўся, што ў зьняволеных ёсьць свая газэта. Называецца яна «Трудовой путь», і выдае яе Дэпартамент выкананьня пакараньняў МУС. У тутэйшым народзе яе завуць ня йнакш як «Казьліны шлях». І трэба прызнаць, што такую ганаровую назву яна носіць цалкам заслужана. Традыцыйна ўвесь нумар забіты ўдзячнымі лістамі зэкаў, у якіх яны нястрымна хваляць турэмных начальнікаў і падначальнікаў за тое, што наставілі іх на праўдзівы шлях, расплюшчылі вочы і г.д. і да т.п. Адным словам, звычайная бальшавіцкая перакоўка... На волі таксама, дарэчы, нешта падобнае маецца. І ў сэнсе лізаблюдзтва і падхалімства, і ў сэнсе перакоўкі. Так, «Советская Б» ахвотна дае свае старонкі для перакоўкі былым журналістам незалежных СМІ. «Трудовой путь» атрымліваем 2 разы на месяц, разам з «Советской Б». І ўжо незразумела, дзе сканчаецца «Трудовой путь», а пачынаецца «Советская Б».

«Маё вызваленьне — прыкмета таго, што ўлада рэагуе на моцныя аргумэнты, якія ў дачыненьні да яе выкарыстоўвае Эўразьвяз. Маё вызваленьне — гэта вынік увядзеньня эканамічных санкцый і пагроза ўвядзеньня дадатковых санкцый».

Андрэй Пратасеня

Зьняволены 9 лютага 2011 г. —
вызвалены 1 верасня 2011 г.

Нарадзіўся 12 сьнежня 1981 г. у Менску. Пасьля школы скончыў факультэт прыкладной матэматыкі БДУ. Працаваў праграмістам. Займаўся дабрачыннасьцю — дапамагаў хворым людзям зьбіраць сродкі на апэрацыі. Нежанаты.

За месяц да прэзыдэнцкіх выбараў 2010 г. стаў сябрам Аб'яднанай грамадзянскай партыі. Быў валянтэрам у выбарчай камандзе кандыдата ў прэзыдэнты Яраслава Раманчука. 19 сьнежня 2010 г. браў удзел у акцыі пратэсту супраць фальсыфікацыі вынікаў выбараў, пад разгон ня трапіў, бо раней сышоў дахаты. Затрыманы 9 лютага 2011 г. Абвінавачаны ва ўдзеі ў масавых беспарадках.

5 траўня судзьдзя Кастрычніцкага суду Менску Ала Булаш пакарала Пратасеню 3 гадамі зьнявольеньня ў калёніі ўзмоцненага рэжыму. Адбываў пакараньне ў Бабруйскай калёніі № 2.

Партрэт на фоне кратаў

Яўген, сябра

Андрэю ўласьцівае абвостранае пачуцьцё справядлівасьці

Я вырашыў напісаць пра Андрэя Пратасеню не таму, што маю актыўную грамадзянскую пазыцыю альбо цікаўлюся палітыкай. Зусім не, я быў абсалютна апалітычны да нядаўняга часу. Але, нягледзячы на гэта, а таксама на тое, што я цяпер жыў далёка ад Беларусі, на іншым кантынэнце, падзеі 19 сьнежня да глыбіні душы мяне ўзрушылі, таму што закранулі неабыхавых для мяне людзей.

Многія мае сябры былі на Плошчы (дый я таксама мог бы апынуцца там, калі б знаходзіўся ў Беларусі). Аднаго майго прыяцеля моцна зьбілі, але ён ня мог зьвярнуцца па мэдычную дапамогу, таму што супрацоўнікі КДБ палявалі па шпіталях і выцягвалі людзей нават з бальнічных палат...

Яшчэ адзін мой сябар, якому быццам бы пашанцавала вярнуцца з Плошчы, быў у хуткім часе арыштаваны і цяпер знаходзіцца ў СІЗА КДБ. Гэта праграміст Андрэй Пратасеня.

Я пазнаёміўся з Андрэем, дзякуючы яго брату, які быў маім аднагрупнікам у студэнцкія гады. Андруха, як мы яго называлі, заўсёды быў надзвычай лёгкім, кантактным і вельмі аптымістычным чалавекам. Мы разам шмат вандравалі. Падчас падарожжаў было шмат часу для размоваў. Высьветлілася, што ў нас шмат агульнага, пачынаючы ад таго, што працавалі ў адной сфэры (інфармацыйныя тэхналогіі), і заканчваючы падобнымі жыцьцёвымі каштоўнасьцямі. Мы абодва хацелі пабачыць розныя краіны, культуры, народы, у нас аднолькавыя музычныя густы, нам абодвум блізкая філязофія панк-руху ў яе арыгі-

нальным сэнсе: нонканфармізм, самастойнасьць, адказнасьць за сябе і блізкіх, узаемавыручка.

Мы абодва хацелі напоўніць сваё жыццё сапраўднымі падзеямі замест праседжваньня перад экранамі кампутараў у офісах. Андрэй заўсёды быў на крок наперадзе ад мяне, і я гэтаму зайздросчу. Ён бяз жалю і ваганьняў пакінуў ІТ-кар'еру і паспытаў прафэсію каскадэра. Праўда, празь некаторы час расчараваўся ў ёй і вярнуўся да праграмаваньня. У Андрэя заўсёды было мноства сяброў па ўсім сьвеце, зь якімі ён падтрымліваў кантакты ў сеціве. Куды б мы ні прыяжджалі, мы лёгка знаходзілі прытулак, дзе пераначаваць, у ягоных сяброў.

Памятаю, як вандравалі мы па Эўропе на аўтамабілі. За месяц аб'ездзілі 20 краінаў, праехалі каля 15 тысяч кілямэтраў. Уражаньняў — бездань!

Андрэй заўсёды быў у добрай спартовай форме, зь дзяцінства займаўся многімі відамі спорту. Пачынаў з акадэмічнага веславаньня і ўсходніх адзінборстваў. Потым было захапленне плаваньнем і брэйк-дансам, роварам і сноўбордам. Ён захапляўся экстрэмальнымі відамі спорту: роўпджампінгам, скалалазаньнем, мотаспортам.

Андрэю ўласьцівае абвостранае пачуцьцё справядлівасьці. І хоць яго прафэсійная кар'ера была дастаткова паспяхова — школа з залатым мэдалём, факультэт прыкладной матэматыкі БДУ, вялікі досвед працы ў саліднай кампутарнай фірме дазвалялі глядзець з упэўненасьцю ў будучыню — але ён хацеў знайсці менавіта сваё месца ў жыцці, каб быць сапраўды карысным людзям. Сябры распавядалі, як Андрэй ня раз вёў дабрачынны збор сродкаў для дзетак, якім неабходная апэрацыя, і пераводзіў іх на рахункі, апублікаваньня на навінавых сайтах...

Летась Андрэй канчаткова зразумеў, што плясты-

кавая кар'ера праграміста альбо мэнэджэра ў ІТ-сфэры яго ня вабіць. Ён сышоў з кампаніі і прысьвяціў вольны час іншай дзейнасьці. У прыватнасьці, ён заняўся безапэрацыйным аднаўленьнем зроку. За час вучобы вастрыня зроку ў яго істотна зьнізілася, а апошнія некалькі месяцаў ён ужо не карыстаўся акулярамі і лінзамі.

Але пакуль ягоным марам не давялося збыцца. Амаль тры месяцы ён знаходзіцца ў СІЗА. Але я веру ў гэтага моцнага і сумленнага чалавека. У яго ўсё атрымаецца!

26 красавіка 2011 (напярэдадні суду)

Ад першай асобы

www.svaboda.org

Падчас спатканьня за кратамі:

«Крыху панізілі ў пасадзе — цяпер працую дворнікам. У працоўнай кніжцы былі запісы «інжынэр-праграміст», а цяпер прыбіральшчык. Атрад больш-менш нармальны, праўда, пакуль ні з кім блізка не пасябраваў з-за асаблівасьцяў кантынгенту. Затое ператвараюся ў «кніжнага чарвяка», шмат чытаю, перачытваю ўсю бібліятэку мясцоваю».

Пасьля вызваленьня:

«Гэта было прадказальна. Я напісаў прашэньне пра памілаваньне. Проста вельмі хутка давялося зьбіраць рэчы. Я быў крыху незадаволены, што не ўдалося нармальна разьвітацца з хлопцамі. Адчуваньне свабоды перакрываецца адчуваньнем таго, што нехта яшчэ сядзіць».

«У СІЗА КДБ маглі схіліць да зямлі галавой і гэтак штурхануць па лесьвіцы, што можна было і шыю

зламаць. Альбо маглі загадаць разьдзеца і прысядаць 60 разоў усё хутчэй. Здавалася, што тут такога? Але з пункту гледжаньня нармальнай гуманнасьці гэта яўна недапушчальна. І ўсё ж сапраўдных катаваньняў на маю долю не дасталася. На сьледстве я адразу распавёў, што асабіста я рабіў на Плошчы. І мяне вельмі здзівіла, што ўрэшце ў справе аказалася тое, чаго я зусім не рабіў. Што, прыкладам, я біўся вудай. На відэа ясна бачна, што гэта не мая вуда і што калі яна да мяне трапіла, я адклаў яе ўбок. Але і сьледчы напісаў, і пракурор гэта падтрымаў, што нібыта я біўся вудай. Бачна, што сьледчыя шмат дзе нацягваюць доказы. Можа, зоркі зарабляюць ці нейкія паказчыкі выконваюць? Вялікае пытаньне і да пракурораў, да судзьдзяў, якія гэтаму патураюць. Уражаньне, што не патрэбныя ім ні паказаньні сьведкаў, ні дадзеныя экспэртзы, твае паказаньні, характарыстыкі...»

Да матуляў зьняволеных

Да судзьдзяў

Да турэмшчыкаў

Ліст да маці палітвязняў

Алене Ліхавід
Людміле Мірзаянавай
Тацяне Севярынец

Дарагія Алена, Людміла і Тацяна!

Пішу Вам, бо мы асабіста знаёмыя, але гэта ліст і да **Алы Саньнікавай, Соф’і Вус, Ірыны Атрошчанкавай, Людмілы Класкоўскай**, да ўсіх маці палітзьявольных.

Вы ведаеце, сёння мне прысьнілася мама.

Сон быў знаёмы зь юных гадоў, ён раз-пораз паўтараецца, прычым апошнім часам усё часцей.

Сьнілася, што за мною гоніцца натоўп пітэкантрапаў з маміных настаўніцкіх падручнікаў гісторыі, а можа, яшчэ горш — зграя ці то азьвярэлых людзей, ці ўжо і не людзей, а прэваратняў з аднолькавымі ашчэранымі мордамі.

Ратуючыся ад іх, я ў адзеньні кідаюся ў Дзьвіну, раку майго дзяцінства, і пераплываю яе якраз насупроць Сафійскага сабору, дзе некалі ўпершыню зрабіў гэта на яве.

Зграя застаецца на тым баку, а я іду да мамы. Баюся, што яна, убачыўшы мяне — да ніткі мокрага, з поўнымі вады чаравікамі — насварыцца, скажа, што зноў схаплю ангіну. Але па дарозе да мамы абавязкова здараецца дзіва, і я прыходжу дадому зусім сухі і ў чысьцюткай, белаі і хрумсткай, нібы толькі што з-пад прасу, кашулі.

Мы ня бачыліся цэлы дзень, а мо і цэлую вечнасьць. Мама абдымае мяне, і нашыя сэрцы б’юцца разам, як было тады, калі я ўжо існаваў, але яшчэ не нарадзіўся.

Маёй мамы Марыі няма на сьвеце ўжо дваццаць гадоў. Вашыя сыны шчаслівейшыя. Убачыўшы Вас у сьне, раніцою яны могуць напісаць Вам ліст або палічыць, колькі дзён засталася да спатканьня. Сьцены камэры расступаюцца, і турэмныя наглядчыкі ня могуць зразумець, адкуль на твары вязня такая шчаслівая ўсьмешка.

Я пакуль не паспеў распытаць Вас, дарагія матулі, якія казкі Вы читалі Мікіту, Фёдару і Паўлу, у якія гульні гулялі зь імі, якія куплялі хлопчыкам кніжкі. Але я ведаю, што героі тых кніжак змагаліся за дабро і справядлівасьць і, здаралася, траплялі ў вязьніцы, бо, калі кідаеш выклік злу, ты павінен быць гатовы да выпрабаваньняў. Аднак і ў казцы, і ў жыцьці нікому і ніколі не ўдавалася пасадзіць у вязьніцу вольную чалавечую душу.

Вашым сынам пашчасьціла мець такіх матуль — прыгожых і разумных, пяшчотных і цьвёрдых, свабодалюбівых і мужных. Я захапляюся Вамі, і ведаю, што мае пачуцьці падзяляюць мільёны людзей у Беларусі і сьвеце. Мы перажывалі за Вас, Алена, калі Вы самі апынуліся за кратамі — дзеля таго, каб зразумець, як там жывецца Вашаму Мікіту.

Мы запомнілі Вас, Людміла, з букетам валошак падчас маўклівага пратэсту на менскай прывакзальнай плошчы і Вас, Тацяна, пад канвоём на віцебскай вуліцы.

Цяжка ўявіць, што нехта думае пра Вас з асуджэньнем. У кутку сваіх нявольных душ Вамі захапляюцца і турэмшчыкі Вашых сыноў. Толькі ў адных гэта нараджае літасьць, а ў другіх — лютасьць. Хочацца верыць, што першых болей.

Мне хочацца, дарагія маці, каб у гэтую ноч Вы прысьніліся сваім сынам.

Калі я аднекуль вяртаўся, мама заўсёды першым

чынам імкнулася накарміць. У гэтым усе маці падобныя. Напэўна, Вы, Алена, будзеце частаваць Мікіту ягонымі ўлюбёнымі баршчом і дранікамі. А Вы, Тацяна, паставіце для Паўла на стол велізарную талерку печыва з макам, тварагом і цынамонам. А Вы, Людміла, пакажаце Фёдару цэлую бібліятэку падараваных яму за апошнія месяцы кніг і таксама зьнікнеце на кухні.

Вам, дарагія маці, засталася нядоўга чакаць. Вашы дзеці хутка выйдучь на волю. Разумею, што трывога не пакіне Вашых сэрцаў і тады, бо Вы выхавалі сыноў грамадзянамі свабоднай Беларусі, да якой мы толькі ідзем.

Як сказаў адзін афарыст, той, хто найбольш прагне свабоды, часта вымушаны чакаць яе ня ў самых камфартабельных памяшканьнях. Але гісторыя сьведчыць, што потым у гэтых памяшканьнях часта апынаюцца тыя, хто зусім нядаўна зачыняў турэмныя замкі.

Вашы сыны вернуцца незалежна ад таго, папрасяць або не папрасяць памілаваньня. А для турэмшчыкаў надыходзіць час задумацца: ці памілуць іх саміх?

*Уладзімер Арлоў,
пісьменьнік*

Выбар Вольгі Комар

Неверагодныя чуткі спраўдзіліся. На фота я пазнаў нашу выпускніцу Вольгу Канойку, якая цяпер мае прозьвішча Комар. Я яе добра памятаю, бо ў ліцэі яна хадзіла і на мае заняткі па кіно. Добрая, разумная, сьціплая дзяўчына. Крыху сарамлівая, але ў вачах заўсёды зьялі вясёлыя гарэзьлівыя праменьчыкі. На «судовым» фота яны зьніклі.

Я выпадкова сустрэў Вольгу ў будынку Гарадзкога суду. Тады яна працавала адвакатам. А я прыйшоў на нейкі чарговы працэс, пасля чарговых «выбараў». Уразіла, што Вольга адказвала мне толькі парасейску і катэгарычна адмаўлялася пераходзіць на беларускую мову. Глуначыла тым, што мова і сыстэма, у якую яна трапіла пасля ліцэю, рэчы несумяшчальныя. Відавочна, што з гэтай сыстэмай несумяшчальна і многае іншае, чаму мы вучылі і вучым. Але тэрмін нашай вучобы доўжыцца ўсяго чатыры гады. А потым нашы выпускнікі трапляюць у іншае вымярэнне. Зь іншымі нормама і іншымі каштоўнасьцямі. Дзе дагэтуль шануюцца помнікі катаў, на чых руках — кроў дзясяткаў тысяч бязьвінных людзей. Дзе вуліцы носяць назвы тых, на чым сумленні ахвяры па «ліпавых» судовых працэсах — узгадайце гучныя справы, зьвязаныя з «Саюзам вызваленьня Беларусі», «Беларускім нацыянальным цэнтрам» і г.д. На гэтых судах таксама былі «судзьдзі». Якія прымалі да ўвагі ліпавыя « доказы », ці выбітыя катаваньнямі «чыстасардэчныя прызнаньні». І выносілі «правільныя» прысуды. Ці зьмянілася што з тых часоў у нашай «прававой» сыстэме? Ці можна, працуючы там, заставацца сумленным чалавекам?..»

Калісьці, яшчэ ў савецкія часы, калі ліцэй толькі пачынаўся, я запрасіў да вучняў Васіля Быкава. І

спытаў, што ён можа параіць маладым людзям, якія, апынуўшыся, напрыклад, у войску, ці на дзяржаўнай пасадзе, атрымаюць злачынны загад: забіць ці асудзіць бязвіннага чалавека. Я чакаў, што Быкаў, які геніяльна распрацаваў у сваіх творах сытуацыю маральнага выбару, дасць нашым ліцэістам нейкую эфэктную і пераканаўчую парадую, унівэрсальную інструкцыю паводзін у цяжкіх жыццёвых сытуацыях. І мяне вельмі здзівіла, што спадар Васіль тады проста ўхіліўся ад адказу, прамовіўшы нешта не зусім па тэме і не зусім канкрэтнае.

Але потым я зразумеў. Быкаў не жадаў браць на сябе функцыі прапагандыста, кіраўніка розумаў і душ. Усё, што ён меў сказаць, ён сказаў у сваіх творах. І кожны, хто іх прачытаў, вольны рабіць свае ўласныя высновы і свой уласны выбар у тых няпростых сытуацыях, якія дорыць нам наша нялёгкае жыццё.

Для Васіля Парфянкава кошт ягонага выбару быў вызначаны Вольгай Комар — чатыры гады пазбаўленьня волі. Але і Вользе, якая таксама зрабіла ў гэтай сытуацыі свой выбар, давядзецца спазнаць ягоны кошт. Хаця, чаму давядзецца? Яна яго ўжо спазнае.

Дарагія выпускнікі! Памятайце, чаму вы вучыліся ў ліцэі! Дарагія беларусы! Жывіце паводле Быкава!

*Уладзімер Колас,
дырэктар ліцэю,
«Народная воля»*

Ліст начальнікам беларускіх турмаў

Начальніку Горацкай калёніі
начальніку Наваполацкай калёніі
начальніку Івацэвіцкай калёніі
начальніку Магілёўскай калёніі
начальніку Бабруйскай калёніі
і ўсім начальнікам перапоўненых калёніі
і турмаў Беларусі

Грамадзяне начальнікі!

Мне ня хочацца думаць, што вы зь дзяцінства марылі стаць начальнікамі турмаў. Напэўна, так склаліся абставіны. Магчыма, кагосьці з вас проста прымусілі. Трэба ж некаму рабіць самую чорную працу.

Часам я спрабую паставіць сябе на вашае месца. Напрыклад, думаю, што б я адказаў спадарожніку ў цягніку ці самалёце на пытаньне, кім працую. Дырэктарам гатэлю? Інжынэрам чалавечых душ? Ці хапіла б у мяне сьмеласьці прызнацца, што я — начальнік беларускай турмы?

У абыватальскай сьвядомасьці яшчэ не памерла даўно загнаная туды думка, што невінаватага ў турму не пасадзяць. Але каму, як ня вам, выдатна вядома, што гэта хлусьня. У розныя часы за краты траплялі ня толькі абсалютна невінаватыя людзі. Вельмі часта там апыналіся лепшыя. Яны былі вінаватыя ў тым, што хацелі свабоды, сьвятла, праўды не для сябе, а для ўсіх, для цэлай краіны. Потым іх лічылі гонарам нацыі, іхнімі імёнамі называлі вуліцы й плошчы, ім ставілі помнікі.

Вы, пэўна ж, ведаеце, што некалі вязьнем менскага Пішчалаўскага замку — цяперашняй «Валадаркі» — быў малады Якуб Колас. А за паўстагодзьдзя

да яго там сядзелі паплечнікі Кастуся Каліноўскага, удзельнікі нацыянальна-вызвольнага паўстання 1863 году. Вы павінны ведаць і пра тых, хто быў зьняволены ў сумна, а дакладней, страшна вядомай «Амэрыканцы» ў 1930-я гады.

Там катавалі й разлучалі з жыццём самых таленавітых, сумленных, адданных Беларусі.

Калісьці мяне запрасілі выступіць перад сябрамі Маладога Фронту. Мы гаварылі пра літаратуру і гісторыю. На сцяне быў напісаны дэвіз маіх слухачоў — «Беларусь — гэта сьвятое». Я спрабую ўявіць, які дэвіз у тых, хто праз два дні рэзаў дзьверы той кватэры аўтагенам і заганяў Зьмітра Дашкевіча, Насту Палажанку ды іхніх аднадумцаў у аўтазак.

Я кожны дзень думаю пра тое, што адбываецца ў гэтых хвіліны са Зьмітром Дашкевічам, Мікітам Ліхавідам, якога зноў і зноў кідаюць у карцэр, зь Фёдарам Мірзаянавым і Зьмітром Драздом, зь Міколам Статкевічам і Андрэем Саньнікавым... Нядаўна ў прэсе зьявілася паведамленьне, што палітвязьня Зьмітра Бандарэнку ў карцэры садзілі на ланцуг. Гэтага моцнага, вольналюбывага, мужанага чалавека хацелі прынізіць да ўзроўню сабакі. Але турэмшчыкі прынізілі не яго, а — у чарговы раз — сябе.

Я ўпэўнены, што ўлада, якая прыйдзе на зьмену цяперашняй, саджаць сваіх апанэнтаў на ланцуг ня будзе. Але адказваць давядзецца. Падумайце пра гэта, грамадзяне начальнікі, сёньня, калі ў вашых руках чалавечая годнасьць, здароўе, а магчыма, і жыцьцё тых, чые імёны ведае ня толькі Беларусь, але і ўвесь свабодны сьвет.

*Уладзімер Арлоў,
пісьменьнік*

Дзесяць тысяч дзён і начэй

Кніга скончаная. Наша гісторыя — не. Працяг будзе...

Так напісала я ў пасляслоўі да першай кнігі «Адзін дзень палітвязьня» ў траўні 2009 году. У той кнізе былі партрэты 42 беларускіх палітвязьняў, якія разам правялі за кратамі больш за паўстагодзьдзя — тры гады на кожны год незалежнасьці Беларусі. Шчыра кажучы, ня верылася, што працяг давядзецца пісаць так хутка, што пасля выбараў 19 сьнежня 2010 году ў Беларусі зьявіцца столькі ж палітвязьняў, як за тых 12 гадоў ад 1996 да 2008-га — больш за 48 чалавек.

Сярод герояў кнігі — паэт, архівіст, выдавец, музыкант, былы міліцыянт, праграміст, сьлесар, ландшафтны дызайнэр, інжынэр, электраманцёр, ахоўнік, дыплямат, літаратуразнаўца, рабочы, палітыкі, грамадзкія актывісты, былыя вайскоўцы, студэнты, праваабаронцы, прадпрымальнікі, дэпутаты, журналісты.

Некаторыя героі першай кнігі «Адзін дзень палітвязьня» — Мікалай Аўтуховіч, Зьміцер Дашкевіч, Юры Лявонаў, Павал Севярынец, Мікола Статкевіч — зьяўляюцца героямі і гэтай кнігі, але ўжо ў новых справах і з новымі тэрмінамі.

Пераважная большасьць трапілі за краты пасля Плошчы 19 сьнежня. У той дзень у Менску было затрымана больш за 700 чалавек. Ужо празь некалькі дзён іх імёны чыталі ў эфіры «Свабоды» былыя прэзідэнты ЗША і Чэхіі Джордж Буш і Вацлаў Гавэл, усясьветна вядомыя дысьдэнты, філэзафы, парламэнтары, міністры, пісьменьнікі, праваабаронцы з ЗША і Эўропы.

Далей былі доўгія месяцы неведомасьці за кратамі, рэдкія сустрэчы з адвакатамі, разлучаныя сем'і, ізаляцыя хатніх арыштаў, хлусьня ўладаў і афіцыйных СМІ. І судовы канвэер — з вызначанымі

загядзя прысудамі, жалезнымі кратамі ў судовай залі, паголенымі галовамі, хлусьлівымі сьведкамі-міліцыянтамі, сьлязьмі родных і крыкамі адчаю, якія немагчыма было стрымаць пасья прысудаў.

Імёны многіх фігурантаў справы 19 сьнежня тады былі яшчэ мала вядомыя. І напярэдадні судаў мы зьвярнуліся да родных, сяброў, калегаў, паплечнікаў палітвязняў з просьбай расказаць пра гэтых людзей: дзе вучыліся, чым займаліся, што любілі, чаму пайшлі на Плошчу. Так зьявіліся першыя партрэты на фоне кратаў.

Гэта цяпер ня трэба прадстаўляць Мікіту Ліхавіда ці Фёдара Мірзаянава. А тады, у дзень суду, слухачы і наведнікі сайту «Свабоды» першымі даведваліся, каго судзяць за Плошчу.

Кожны дзень на судовых працэсах працавалі карэспандэнты «Свабоды». Яны вялі онлайн-рэпартажы з судовай залі, фіксавалі заявы і паказаньні, давалі слова родным і адвакатам, агучвалі імёны і паказвалі твары судзьдзяў і пракурораў. Карэспандэнты «Свабоды» рабілі ўнікальныя фота- і відэаздымкі з працэсаў. Яны працягвалі далей сачыць за кожным днём палітвязня — касацыямі, спатканьнямі, хваробамі, пратэстамі, карцэрамі і, калі да гэтага даходзіла справа, вызваленьнем. І першымі сустракалі з-за кратаў і бралі інтэрвію на волі. Усё гэта гучала ў эфіры, гэта і цяпер можна прачытаць і пабачыць на сайце www.svaboda.org. Усё гэта стала асновай для новай кнігі «Адзін дзень палітвязня 2009-2011».

Мы ня ставілі сабе задачу расказаць гісторыю кожнага. На гэта проста адной кнігі ня хопіць, і дзвюх, і трох ня хопіць, на жаль... У штогадовых справаздачах Дзярждэпартамэнту ЗША, Эўразьвязу, АБСЭ, паведамленьнях беларускіх праваабарончых арганізацый на дзясятках старонак — толькі пералік імёнаў рэпрэсаваных з палітычных матываў.

Калі рыхтавалася гэтая кніга, за кратамі заставаліся былыя кандыдаты ў прэзыдэнты Андрэй Саньнікаў і Мікола Статкевіч, маладафронтаўцы Зьміцер Дашкевіч і Эдуард Лобаў, палітыкі Зьміцер Бандарэнка і Павал Севярынец, праваабаронца Алесь Бяляцкі, прадпрымальнік Мікалай Аўтуховіч, грамадзкія актывісты Ігар Аліневіч, Яўген Васьковіч, Мікалай Дзядок, Арцём Пракапенка, Павал Сырамалотаў і Аляксандар Францкевіч.

Героі гэтай кнігі правялі разам за кратамі больш за дзесяць тысяч дзён. А былі яшчэ і ночы...

Гэтая кніга скончаная. Гісторыя — не.

*Ганна Соўсь
Радзьё Свабода*

Паказьнік асобаў

А

Абакунчык Галіна 213
 Адам, сын А. Бяляцкага 247
 Адамовіч Алесь 49, 188, 195
 Адамовіч Славамір 123, 246
 Алёнка, сястра І. Васілевіча 63
 Аліневіч Ігар 313
 Аляксандар Сяргеевіч, бацька А. Пазьняка 153
 Аляксей, сын А. Класкоўскага 98
 Ангер Пэр 240
 Антаніна Рыгораўна, бабуля М. Ліхавіда 105
 Арлоў, палкоўнік 45
 Арлоў Багдан 89
 Арлоў Уладзімер 306, 310
 Арсень, сын А. Класкоўскага 98
 Асіпенка Віктар 14
 Асіпенка Ўладзімер 9-15, 17, 22, 33, 36, 37
 Астраўцоў Сяргей 11, 17, 33, 293
 Атрошчанкава Ірына 304
 Атрошчанкаў Алесь 40, 42-45, 185, 238
 Аўтуховіч Мікалай 9-11, 16-25, 29, 33-37, 41, 238, 311, 313
 Ахматава Ганна 127

Б

Багданава Ірына 164
 Багданкевіч Станіслаў 118
 Багдановіч Максім 82, 240, 245
 Бакіеў Курманбек 38, 78
 Бандаронак Вольга 63
 Бандарэнка Андрэй 9, 26-31, 41
 Бандарэнка Воля 50, 52
 Бандарэнка Зьміцер 40, 46-53, 185, 221, 238, 249, 310, 313
 Барташ Дзьмітры 35
 Баршчэўскі Лявон 133
 Бах Ёган Сэбастыян 55
 Боўтке П. 128
 Брысіна Жана 123, 189, 223, 228
 Брэжнеў Л.І. 224
 Буланава Клаўдзія 55
 Буланаў Зьміцер 40, 54-57, 154, 238

Булаш Ала 88, 251, 276, 298
 Булгарын Фадзей 218
 Буш Джордж 311
 Быкаў Васіль 45, 99, 167, 195, 307, 308
 Бэнэдыкт XVI 8
 Бэрлюсконі Сьльвіё 8
 Бэтховэн Людвіг ван 55, 281
 Бябенін Алег 49, 163
 Бяляцкая Марына 81
 Бяляцкі Алесь 238, 240-249, 313

В

Вазьняк Сяргей 40, 58-61, 238
 Валодзя, брат З. Новіка 139, 140
 Валодзя, дзядуля Арцёма Лябедзькі 118
 Васілевіч Ілья 40, 62-65, 184, 238
 Васілёк Міхась 35
 Васьковіч Яўген 313
 Велігор Вераніка 277
 Вінаградаў Павал 238, 250-255
 Вус Дзьмітры 65, 154, 159, 238, 256-265
 Вус Соф'я 304
 Вэстэрвэле Гіда 38
 Вячорка Вінцук 133, 134, 243

Г

Габовіч Я. 128
 Гавін Тадэвуш 296
 Гавэл Вацлаў 247, 311
 Галіч Аляксандар 219
 Гандзі Магатма 106, 241
 Ганна Віктараўна, маці С. Казакова 272
 Гарохавік Сьвятлана 251
 Гарэцкі Максім 82
 Гілевіч Ніл 119
 Глёбус Адам 243
 Гнедчык Алег 184, 238, 266-269
 Гнедчык Валянціна 267
 Грачова Людміла 54, 67, 92, 96, 152, 201, 206, 257
 Грузьдзіловіч Алег 27
 Грыбаўскайце Даля 38
 Грыбкоў Арцём 40, 66-69, 154, 238
 Гумілёў Леў 127

Гумілёў Мікалай *127*
Гуркоў Алесь *176*

Д

Д'Арк Жана *157*
Даронін Дзьмітры *40, 70-73, 238*
Дароніна Галіна *71*
Дастаеўскі Фёдар *164*
Даўлатаў Сяргей *123*
Дашанька, дачка А. Класкоўскага *98*
Дашкевіч Вольга *75*
Дашкевіч Вячаслаў *75*
Дашкевіч Зьміцер *40, 74-79, 112, 136, 156, 238, 310, 311, 313*
Дземянцей Мікалай *258*
Дзьмітрыеў Андрэй *40, 80-97, 238*
Дзядок Мікалай *313*
Дзяржынскі Фэлікс *173*
Дракахруст Юры *217*
Дрозд Зоя *89*
Дрозд Зьміцер *40, 88-91, 185, 238, 310*
Дунін-Марцінкевіч Вінцэнт *150*
Дынько Аляксандра *105, 241, 257*
Дэмэш Павал *179*

Е

Елісееў Аляксей *59*

Ж

Жукоўская Жана *59, 81, 143, 157, 167, 217*

З

Завадзкі Дзьмітры *222*
Запрудзкі Сяргей *243*
Захаранка Юры *99*
Зінаіда Піліпаўна, бабуля І. Васілевіча *63*

І

Іван, прадзед Ф. Мірзаянава *127*
Іван, сын Дз. Вуса *259, 261*

К

Каваленка Віктар *245*
Казакоў Сяргей *238, 270-275*

Казулін Аляксандар *45, 29, 124, 125, 165, 193*
Калінкіна Сьвятлана *164*
Каліноўскі Кастусь *310*
Каляда Наталля *164*
Канойка Вольга *307*
Кант Імануіл *84*
Караткевіч Уладзімер *167*
Карбышаў, генэрал *35*
Карвалан Луіс *227*
Кастра Фідэль *196*
Касьцюшка Тадэвуш *128, 218*
Квяткевіч Алена *93*
Квяткевіч Аляксандар *40, 92-95, 154, 238*
Кіркевіч Алесь *238, 276-279*
Класкоўская Вольга *97*
Класкоўская Людміла *98, 304*
Класкоўскі Аляксандар *40, 95-103, 154, 239*
Класкоўскі Аляксандар, бацька *97*
Клінтан Гілары *157*
Кобец Уладзімер *43*
Коктыш Марына *164*
Колас Уладзімер *308*
Колас Якуб *192, 309*
Комар Вольга *289, 307, 308*
Корсак Дар'я *144*
Крайскі Бруна *179*
Красоўская Ірына *164*
Крупская Тацяна *153*
Кулакоўская Ганна *271*
Куляшоў, генэрал *221*
Купала Янка *129, 150*
Купрын Аляксандар *123*
Кухарэнка Наста *12*

Л

Латышава Ірына *175*
Лі Сябо *247*
Ліпскераў Дзьмітры *123*
Ліхавід Алена *105, 106, 140, 304-306*
Ліхавід Мікіта *40, 104-107, 114, 239, 305, 306, 310, 312*
Лобан Сьвятлана *109*
Лобан Уладзімер *40, 108-111, 239*
Лобаў Эдуард *40, 75, 78, 112-115, 239, 313*

Лоў Джуд 164

Лукашук Аляксандар 7

Лукашэнка Аляксандар 8, 11, 22, 23, 38, 45, 47, 65, 69, 76, 102, 134, 167, 169, 180-184, 187, 199, 204, 216-218, 220, 228, 234, 236, 254, 259, 261, 262, 264, 269, 279, 283, 291, 293, 297

Люцына Юр'еўна, маці І. Халіп 224

Лябедзька Анатоль 40, 49, 51, 116-121, 239

Лябедзька Арцём 117

Лявонаў Юры 9-11, 17, 21, 22, 32-37, 311

Ляцко Вігаль 293

М

Макей Уладзімер 183

Малчанава Галіна 281

Малчанаў Аляксандар 238, 280-283

Марголін Леў 118

Маркавец Кірыл 29

Марцалеў Станіслаў 122

Марцалеў Сяргей 40, 122-125, 225, 239

Марыя, маці Ёл. Арлова 305

Мацукевіч Вігаль 238, 284-287

Машчава Наста 285

Мізэс Людвіг фон 128

Мілінкевіч Аляксандар 60, 74

Мірзаянава Людміла 127, 304-306

Мірзаянаў Фёдар 40, 64, 126-131, 184, 239, 305, 306, 310, 312

Місюкевіч Юльян 113

Міхалевіч Алесь 31, 40, 95, 132-137, 239

Міша, сын Дз. Вуса 261

Муратаў Дзьмітры 223

Мячкоўская Ніна 195

Н

Набокаў Уладзімер 123

Надзея, сяброўка З. Буланава 55

Нанэн Генры 222

Напалеон Банапарт 159

Наста, сястра А. Гнедчыка 268

Натальля, жонка А. Бяляцкага 247

Натальля, жонка А. Класкоўскага 98, 100

Натальля, сястра З. Дразда 89, 90

Новік Зьміцер 40, 138-141, 239

Новік Натальля 139

Някляева Вольга 144, 146

Някляева Эва 144

Някляеў Уладзімер 40, 58, 60, 81, 86, 87, 142-151, 171, 217, 239, 252, 266, 267, 289

П

Павал Пятровіч, дзед П. Севарынца 193

Пазьняк Андрэй 40, 152-155, 239

Палажанка Наста 40, 49, 74, 75, 156-159, 164, 239, 310

Парфянкаў Васіль 238, 267, 288-291, 308

Парыж Яўген 128

Пачобут Андрэй 238, 292-297

Паша, дзядуля Арцёма Лябедзькі 118

Пётра Рыгоровіч, прадзед П. Севарынца 193

Пракапенка Арцём 313

Пратасеня Андрэй 238, 298-302

Прыварнікаў Мікола 123, 124

Прычытка Д. 128

Пушкін Аляксандар 82, 218

Пыкіна Натальля 105

Р

Равінская Тацяна 27, 47

Радзіна Натальля 40, 49, 160-165, 239

Раманоўскі Ёладзімер 118

Раманчук Яраслаў 51, 126, 130, 298

Распуцін Валянцін 63

Рыбакоў Анатоль 175

Рымашэўская Наста 167

Рымашэўская Юлія 123

Рымашэўскі Вігаль 40, 87, 166-173, 189, 239, 278

С

Сабіла Эрнэст 167

Сакрэт Яўген 40, 174-177, 239

Салжаніцын Аляксандар 175

Саляна Хавіер 8

Саньнікава Ала 304

Саньнікаў Андрэй 40, 42-44, 46, 49, 51, 52, 88, 89, 171, 174, 178-187, 221, 223, 226, 227, 239, 310, 313

Саньнікаў Данік 223, 228

Саўчанка Ёладзімер 22, 23

Сахараў Андрэй 30, 241

Саша, пляменьнік Ул. Лобана *109*
 Севярынец Кастусь *189*
 Севярынец Павал *41, 136, 188-199, 225, 239, 305, 306, 311, 313*
 Севярынец Тацяна *191, 304-306*
 Сікорскі Радаслаў *38*
 Скарына Францыск *147*
 Сокалаў-Воюш Сяргей *243*
 Соўсь Ганна *289, 313*
 Статкевіч Кацярына *201*
 Статкевіч Мікола *41, 122, 125, 130, 136, 141, 154, 159, 200-211, 239, 258, 260, 263, 264, 277, 281, 310, 311, 313*
 Суша Алесь *243*
 Сырамалотаў Павал *313*
 Сыс Анатоль *243*
 Святлана, першая жонка Дз. Вуса *259*
 Сьняжана, сястра Дз. Дароніна *71*
 Сьцепаніда, прабабка Ф. Мірзаянава *128*
 Сяргей, сябра А. Гнедчыка *268*

Т

Тамара Анатолеўна, маці І. Васілевіча *63*
 Тамара, бабуля Арцёма Лябедзькі *118*
 Танкачова Алена *164*
 Таразевіч Георгі *257, 258*
 Тэрэза маці *44*

У

Ульянаў-Ленін *177*

Ф

Фёдар, дзед Ф. Мірзаянава *128*
 Федаркевіч Алэг *41, 65, 212-215, 239*
 Федаркевіч Вольга *213*
 Філарэт *47, 50*
 Філонава Вольга *12*
 Франкенштайн *218*
 Францкевіч Аляксандар *313*
 Фэрэра-Вальднэр Бэніта *8*
 Фядута Аляксандар *41, 85, 216-221, 239*

Х

Халезін Мікалай *48, 161*
 Халіп Грына *41, 49, 51, 164, 180, 185, 221-229, 239*
 Халіп Уладзімер *222, 224*

Хашчавацкі Юры *47*
 Хэйке П. *128*

Ц

Цыганкоў Віталь *133*
 Цянюта Андрусь *113, 114*

Ч

Чаркас Тацяна *43, 139, 280*
 Чацьварткова Наталья *62, 126, 179, 231, 267*
 Чыгір Міхаіл *83, 84*
 Чэ Гевара Эрнэста *107*
 Чэхаў Антон *82*

Ш

Шапуцька Тацяна *157*
 Шапэнгаўэр Артур *84*
 Шаруба Ганна *231*
 Шацікава Крысьціна *285*
 Шчарбак Яўген *34*
 Шчукін Валеры *48*
 Шылько Алена *70, 75, 108, 112, 175, 213, 270, 284*

Ю

Юронак Святлана *67*

Я

Якубовіч Павел *195*
 Яна, дачка А. Федаркевіча *213*
 Янукевіч Аляксей *133*
 Яня, бабуля Арцёма Лябедзькі *118*
 Ярмоленкаў Леанід *27*
 Ярмошына Лідзія *183*
 Яроменак Уладзімер *41, 184, 230-235, 239*
 Яўген, сябра А. Пратасені *299*
 Яўгенія, жонка Дз. Вуса *259-262*
 Яўменаў Леанід *122*

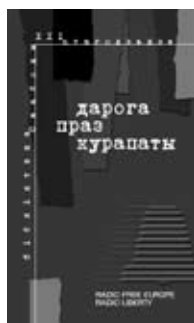
Summary

“One Day in the Life of a Political Prisoner - 2009-2011” is a book about the fates of 48 Belarusian political prisoners incarcerated between the years 2009 and 2011. Most of these individuals were deprived of their freedom after participating in demonstrations against the falsified results of the Belarusian presidential election of December 19, 2010 - and consequently spent a combined period of over 10 000 days behind bars. Among the protagonists of this tome are a poet, archivist, publisher, musician, former police officer, computer programmer, mechanic, landscape artist, engineer, electrician, security guard, diplomat, and literary critic, as well as politicians, civil society activists, former armed forces professionals, students, human rights defenders, businessmen, parliamentary deputies and journalists. The common denominator uniting them all is politically motivated imprisonment by the Lukashenka government. Their release was demanded by international human rights organizations, presidents, parliaments, and the governments of the US and EU, among others.

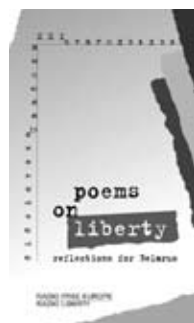
«Бібліятэка Свабоды. XXI стагодзьдзе» —
кніжны праект Беларускай службы Радыё Свабода.
Чытайце ў інтэрнэце: www.svaboda.org

Верш на Свабоду.
Радыё Свабодная
Эўропа/Радыё
Свабода, 2002. —
464 с.

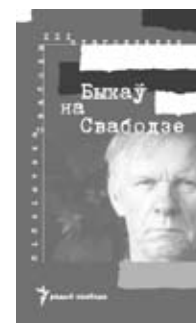
**Дарога
праз Курапаты.**
Радыё Свабодная
Эўропа/Радыё
Свабода, 2002. —
464 с.: іл.

**Poems on Liberty:
Reflections for
Belarus.**
*Пераклады Веры
Рыч.*
Радыё Свабодная
Эўропа/Радыё
Свабода, 2004. —
312 с.

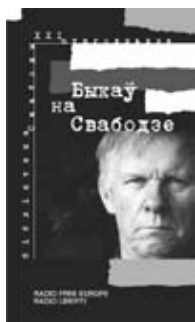
**Аляксандар Лукашук.
Прыгоды АРА
ў Беларусі.**
Радыё Свабодная
Эўропа/Радыё
Свабода, 2005. —
500 с.: іл.

Быкаў на Свабодзе.
2-е выд.,
дапоўненае.
Радыё Свабодная
Эўропа/Радыё
Свабода, 2005. —
662 с.: іл.

**Сяргей Дубавец.
Вострая Брама.**
Радыё Свабодная
Эўропа/Радыё
Свабода, 2005. —
520 с.

Быкаў на Свабодзе.
Радыё Свабодная
Эўропа/Радыё
Свабода, 2004. —
536 с.: іл.

Быкаў на Свабодзе.
Збор выступаў
клясыка беларускай
літаратуры ў этэры
Радыё Свабода.
Аўдыёдыск.
Радыё Свабодная
Эўропа/Радыё
Свабода, 2004.

**Дуліна
ад Барадуліна.**
Радыё Свабодная
Эўропа/Радыё
Свабода, 2004. —
254 с.: іл.

**Вячаслаў Раціцкі.
Беларуская
Агляттыда.**
Радыё Свабодная
Эўропа/Радыё
Свабода, 2006. —
504 с.: іл.

**Плошча, 19.03—
25.03.2006.**
Радыё Свабодная
Эўропа/Радыё
Свабода, 2006. —
400 с.: іл.

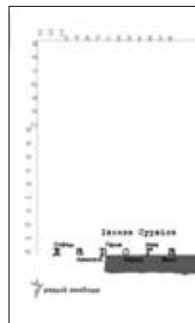
**Вінцэсь Мудроў.
Альбом сямейны.**
Радыё Свабодная
Эўропа/Радыё
Свабода, 2007. —
232 с.: іл.

**Начная чытанка.
50 аўтараў з этэру
Радыё Свабода.**
Мультымэдыйны
дыск.
Радыё Свабодная
Эўропа/Радыё
Свабода, 2007.

**Уладзімер Арлоў.
Імёны Свабоды.**
Радыё Свабодная
Эўропа/Радыё
Свабода, 2007. —
576 с.: іл.

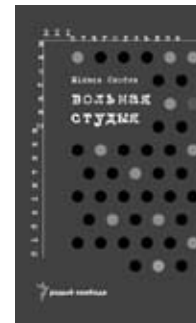
**Івонка Сурвіла.
Дарога. Стоўпцы –
Капэнгаген –
Парыж – Мадрыд –
Атава – Менск.**
Радыё Свабодная
Эўропа/Радыё
Свабода, 2008. —
144 с.: іл.

**Юры Дракахруст.
Акцэнтны Свабоды.**
Радыё Свабодная
Эўропа/Радыё
Свабода, 2009. —
430 с.: іл.

**Сяргей Дубавец.
Як? Азбука
паводзінаў.**
Радыё Свабодная
Эўропа/Радыё
Свабода, 2009. —
252 с.: іл.

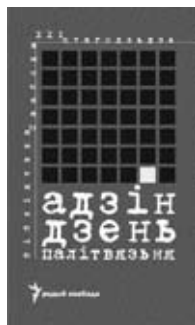
**Міхась Скобла.
Вольная студыя.**
Радыё Свабодная
Эўропа/Радыё
Свабода, 2009. —
554 с.: іл.

**Пётра Садоўскі.
Мой шыбалет.**
Радыё Свабодная
Эўропа/Радыё
Свабода, 2008. —
426 с.: іл.

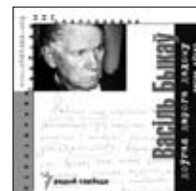
**Начная чытанка 2.
50 аўтараў з этэру
Радыё Свабода.**
Мультымэдыйны
дыск.
Радыё Свабодная
Эўропа/Радыё
Свабода, 2009.

**Адзін дзень
палітвязьнік.**
Радыё Свабодная
Эўропа/Радыё
Свабода, 2009. —
364 с.: іл.

Барды Свабоды.
Зборнік гутарак
і песень 50
удзельнікаў
аднайменнай
перадачы
Радыё Свабода.
Мультымэдыйны
DVD-дыск.
Радыё Свабодная
Эўропа/Радыё
Свабода, 2010.

**Васіль Быкаў.
Доўгая дарога
дадому.**
Чытае аўтар.
Мультымэдыйны
дыск.
Радыё Свабодная
Эўропа/Радыё
Свабода, 2010.

**Вячаслаў Ракіцкі.
Беларуская
Аглятыда.**
Радыё Свабодная
Эўропа/Радыё
Свабода, 2010. —
352 с.: іл.

Сто бардаў Свабоды.
Зборнік гутарак і песень 100 удзельнікаў перадачы «Барды Свабоды». Мультымэдыйны DVD-дыск. Радыё Свабодная Эўропа/Радыё Свабода, 2011.

Галіна Руднік.
Птушкі пералётныя.
Радыё Свабодная Эўропа/Радыё Свабода, 2011. — 192 с.: іл.

Галасы Салідарнасці.
Міжнародная падтрымка беларускай дэмакратыі. Мультымэдыйны DVD-дыск. Радыё Свабодная Эўропа/Радыё Свабода, 2011.

Аляксандар Лукашук.
Сьлед матылька.
Освальд у Менску. Радыё Свабодная Эўропа/Радыё Свабода, 2011. — 390 с.: іл.

Вячаслаў Раціцкі.
Сто адрасоў свабоды.
Радыё Свабодная Эўропа/Радыё Свабода, 2011. — 330 с.

Саўка ды Грышка. Год першы.
Калекцыя 50 песняў — падзеі года ў сатырычным дуэце Лявона Вольскага з самім сабой на Радыё Свабода. Радыё Свабодная Эўропа / Радыё Свабода, 2011.

Альгерд Бахарэвіч.
Малая мздычная энцыкляпэдыя Бахарэвіча.
Радыё Свабодная Эўропа/Радыё Свабода, 2011. — 320 с.: іл.

